

Maria Mariana Gheorghe
Irina Ema Săvuță

Istorie

8

Manual pentru clasa a VIII-a

Acest manual școlar este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.
Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară
aprobată prin OM nr. 3393 din 28.02.2017.

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

Maria Mariana Gheorghe

Irina Ema Săvuță

Istorie

8

Manual pentru clasa a VIII-a

Manualul școlar a fost aprobat prin ordinul ministrului educației și cercetării nr. 5523/07.09.2020.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând cu anul școlar 2020–2021.

Inspectoratul școlar .....

Școala/Colegiul/Liceul .....

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Istorie. Manual pentru clasa a VIII-a

Maria Mariana Gheorghe, Irina Ema Săvuță

Referenți științifici: Prof. dr. Mihai Manea, Colegiul Național „Iulia Hașdeu”, București

Conf. univ. dr. Florentina Nițu, Facultatea de Istorie – Universitatea din București

Copyright © 2020 Grup Media Litera

Toate drepturile rezervate

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GHEORGHE, MARIA MARIANA

Istorie: manual pentru clasa a VIII-a / Maria
Mariana Gheorghe, Irina Ema Săvuță. - București:
Litera, 2020

ISBN 978-606-33-5475-5

I. Săvuță, Irina

94

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Emanuel Alboiu

Corector: Carmen Bîțlan

Credite foto: Dreamstime, Shutterstock

Copertă: Vlad Panfilov

Tehnoredactare și prepress: Olimpia Bolozan

Deșteaptă-te, române!

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată, croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani.

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viața-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

CUPRINS

Introducere	5
Prezentarea manualului	6
Recapitulare inițială	7

Unitatea I. Introducere

Lecția 1. Spațiul geografic natural	10
Lecția 2. Periodizarea istoriei românilor	12
Recapitulare	14
Evaluare/Autoevaluare	14

Unitatea II. Preistoria în spațiul românesc

Lecția 1. Epoca pietrei	16
• <i>Studiu de caz.</i> Culturile Cucuteni și Hamangia	18
Lecția 2. Epoca metalelor	20
• <i>Studiu de caz.</i> Cultura Sărata-Monteoru	22
Recapitulare	23
Evaluare/Autoevaluare	24

Unitatea III. Geto-dacii

Lecția 1. Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio	26
• <i>Studiu de caz.</i> Histria	28
Lecția 2. Burebista. Decebal; cucerirea Daciei de către romani	29
• <i>Studiu de caz.</i> Sarmizegetusa	33
• <i>Studiu de caz.</i> Podul de la Drobeta, Columna lui Traian, Monumentul de la Adamclisi	34
Recapitulare	35
Evaluare/Autoevaluare	36

Unitatea IV. Etnogeneza românească

Lecția 1. Dacia romană. Romanizare. Creștinism	38
Lecția 2. Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală	41
Lecția 3. Poporul român – popor romanic	44
• <i>Studiu de caz.</i> Surse istorice despre români la sfârșitul mileniului I	46
Recapitulare	47
Evaluare/Autoevaluare	48

Unitatea V. Evul Mediu românesc

Lecția 1. Primele forme de organizare statală	50
Lecția 2. Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea	53
• <i>Studiu de caz.</i> Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc	56
Lecția 3. Spațiul românesc și politica de <i>cruciadă târzie</i> de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul	57
• <i>Studiu de caz.</i> Cetăți medievale	59
• <i>Studiu de caz.</i> Biserica episcopală de la Curtea de Argeș	60
Recapitulare	61
Evaluare/Autoevaluare	62

Unitatea VI. Modernitatea timpurie

Lecția 1. Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir	64
Lecția 2. Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi ...	67
• <i>Studiu de caz.</i> Școala Ardeleană. <i>Supplex Libellus Valachorum</i> ...	69
Lecția 3. Secolul fanariot	70
Recapitulare	72
Evaluare/Autoevaluare	72

Unitatea VII. Lumea românească până la jumătatea secolului al XIX-lea

Lecția 1. Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare	74
• <i>Studiu de caz.</i> Tudor Vladimirescu	77
• <i>Studiu de caz.</i> Generația pașoptistă. Programe și consecințe ale revoluției	78
• <i>Studiu de caz.</i> Rromii – de la robie la emancipare	79
Recapitulare	79
Evaluare/Autoevaluare	80

Unitatea VIII. România modernă

Lecția 1. Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza	82
Lecția 2. Regatul României – Carol I	85
• <i>Studiu de caz.</i> Constituția din 1866	88
• <i>Studiu de caz.</i> Războiul de Independență	89
• <i>Studiu de caz.</i> Opțiuni politice în România modernă	90
• <i>Studiu de caz.</i> Cultura în spațiul românesc	91
Recapitulare	93
Evaluare/Autoevaluare	94

Unitatea IX. România secolelor XX–XXI

Lecția 1. România și Primul Război Mondial. Marea Unire din 1918 ...	96
Lecția 2. România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală	100
• <i>Studiu de caz.</i> Orașul – arhitectură modernă și tradiții rurale	103
• <i>Studiu de caz.</i> Minoritățile naționale în România	104
• <i>Studiu de caz.</i> Constituțiile din perioada interbelică	105
• <i>Studiu de caz.</i> Idei politice în lumea românească interbelică	106
• <i>Studiu de caz.</i> Monarhia după Primul Război Mondial	107
Lecția 3. România în al Doilea Război Mondial	108
• <i>Studiu de caz.</i> Holocaustul în România: evreii și rromii	111
Lecția 4. România – stat comunist	112
• <i>Studiu de caz.</i> Viața cotidiană în perioada regimului comunist ...	115
• <i>Studiu de caz.</i> Manipulare și propagandă. <i>Omul nou</i> . Consecințe	116
• <i>Studiu de caz.</i> <i>Epoca Nicolae Ceaușescu</i>	117
• <i>Studiu de caz.</i> Rezistența anticomunistă	118
Lecția 5. România în contextul Războiului Rece	119
Lecția 6. Regimul politic democratic din 1989 până azi	121
• <i>Studiu de caz.</i> Constituția României din 1991	123
Lecția 7. Integrarea euro-atlantică a României	124
Recapitulare	126
Evaluare/Autoevaluare	127
Recapitulare finală	128
Evaluare finală	132
Unelte de lucru	134
Soluții	135

Dragi elevi,

Manualul se parcurge ușor, având un conținut atractiv, bine structurat pe capitole și lecții, cuvinte-cheie și dicționar, îmbogățit cu metode de studiu activ-participative, explicate și exemplificate prin numeroase studii de caz, bogat ilustrat și completat de hărți care facilitează înțelegerea.

Manualul respectă programa școlară și competențele specifice clasei a VIII-a, urmărindu-se capacitatea voastră de a detecta, a selecta, a analiza și a sintetiza date, informații, relații, de a stabili conexiuni între evenimente și personalități istorice, de a participa la proiecte individuale sau de grup/echipă.

Conținuturile urmăresc reconstituirea trecutului, însușirea unor elemente de cultură și civilizație românească.

Sursele alese au un rol esențial în evaluare, în formarea abilităților voastre pentru înțelegerea unor situații de viață concrete, familiarizarea cu concepte actuale, pentru înțelegerea multiperspectivității și renunțarea la stereotipuri și prejudecăți.

Vă dorim să aveți o călătorie fascinantă!

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE – clasa a VIII-a

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor și reprezentărilor despre timp și spațiu

1.1. Utilizarea coordonatelor de timp și spațiu în rezolvarea unor situații-problemă

- precizarea timpului și a spațiului identificate în texte la prima vedere
- realizarea de portofolii individuale/pe echipe care să cuprindă materiale grupate pe coordonate de timp și spațiu, pentru rezolvarea unor situații-problemă
- exerciții de localizare pe un suport cartografic dat și descrierea unor elemente observabile (localități, monumente și locuri de comemorare, locuri de bătlăii etc.)
- completarea unor hărți tematice însoțite de legendă utilizând simboluri și culori

1.2. Analizarea faptelor istorice utilizând coordonate spațio-temporale în contexte diferite

- exerciții de analiză comparativă a faptelor istorice din perspectivă temporală și spațială în contexte diferite de comunicare
- realizarea unei investigații asupra unor fapte/procese istorice, din perspective multiple selectate pe criteriile cronologice și spațiale
- alcătuirea unor proiecte de grup care să prezinte tema „imaginii celui alt” în diferite perioade istorice

2. Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice

2.1. Prezentarea unei teme istorice prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse

- realizarea de fișe de lectură după diverse surse scrise
- elaborarea de referate care să valorifice informații oferite de surse diverse
- alcătuirea unor repertorii de surse istorice pentru o anumită temă
- realizarea unui discurs pe o temă de istorie pe baza informațiilor oferite de surse

2.2. Argumentarea unei opinii referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informațiilor provenite din diferite surse

- elaborarea unor eseuri tematice argumentative referitoare la un fapt istoric, prin folosirea informațiilor din diferite surse
- dezbateri referitoare la un fapt/proces/personaj istoric
- exprimarea argumentată a unor opinii, puncte de vedere, convingeri referitoare la un fapt/proces/personaj istoric

3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socio-culturale

3.1. Valorificarea experiențelor istorice oferite de acțiunea personalităților/grupurilor în contexte istorice variate

- utilizarea instrumentelor de lucru/informare (exemplu: dicționare, culegeri de documente, enciclopedii, media, memorii etc.) pentru

emiterea de judecăți de valoare asupra contribuției personalităților/grupurilor în istorie

- realizarea de prezentări care să valorifice experiențele istorice oferite de acțiunea personalităților/grupurilor în contexte variate
- realizarea unor dezbateri pe probleme sensibile și controversate

3.2. Realizarea de proiecte care promovează diversitatea socio-culturală

- realizarea de afișe tematice, benzi desenate etc. și valorificarea conținutului acestora prin activități de tip turul galeriei etc.
- utilizarea instrumentelor de lucru/informare pentru înregistrarea referințelor bibliografice în vederea realizării unor referate
- realizarea de investigații în urma unor vizite tematice la diferite obiective de interes pentru înțelegerea diversității socio-culturale la nivel local, regional, național (lăcașe de cult, muzee etc.)
- realizarea de prezentări/portofolii individuale sau pe grupe care să conțină fotografii, mărturii etc. care să surprindă diversitatea socio-culturală la nivel local/regional/național
- alcătuirea unor proiecte pentru dezvoltarea comunității locale/naționale valorificând diversitatea etnică, religioasă, culturală

4. Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare învățării permanente

4.1. Realizarea unor investigații istorice prin utilizarea resurselor multimedia

- alcătuirea unei baze de date digitale (surse, fotografii, înregistrări video și audio) – portofoliu digital
- realizarea planului unor investigații/cercetări prin constituirea unui grup de discuții pe o rețea de socializare
- realizarea unor reportaje despre acțiuni sau persoane contemporane cu evenimente istorice folosind surse multimedia

4.2. Inițierea, dezvoltarea și aplicarea de proiecte individuale și de grup valorificând diverse experiențe istorice

- realizarea unor fișe de lucru cu privire la activitatea de investigare a resurselor multimedia
- elaborarea unor proiecte de istorie familială/locală valorificând sursele oferite de istoria orală
- realizarea de activități cu tematică socială prin utilizarea metodelor nonformale (ex.: „biblioteca vie”, „teatru-forum”, „cafenea publică”)

4.3. Adaptarea perspectivelor transdisciplinare în abordarea unor probleme sensibile și controversate în istorie și în viața cotidiană

- organizarea unor dezbateri asupra unor situații sensibile care implică stereotipuri și prejudecăți folosind surse diverse
- elaborarea unor proiecte transdisciplinare cu privire la un eveniment/proces/personaj istoric folosind informații diverse
- realizarea unui afiș/poster cu privire la respectarea drepturilor omului
- alcătuirea unor proiecte individuale/de grup care să prezinte tema „imaginii celui alt”

PREZENTAREA MANUALULUI

Varianta tipărită

PAGINA DE PREZENTARE A UNITĂȚII DE ÎNVĂȚARE

Numărul și titlul unității de învățare

Citat reprezentativ

Competențe vizate

Lección. Studii de caz

Unitatea 5
Evalu Mediu românesc

Lección 1 - Primul form de organizare socială

Lección 2 - Stările medievale în sprijinul condiciilor: Transilvania, Tara Românească, Moldova, Dobrogea

Lección 3 - Spatiul românesc și politica de cruciadă târzie de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul

Lección 4 - Căsuși medievale

Lección 5 - Statutul episcopăului de la Curtea de Argeș

Recapitulare/Evaluare

Competențe vizate: 1.1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.6, 4.2, 4.3

Numărul lecției

Titlul lecției

LECȚIE

Rubrica Descopăr

LECȚIA 3

Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul

Imagine relevantă

Cuvinte-cheie

Dictionar istoric

Secvență recapitulativă

Activități de învățare

Activități multimedia interactive de învățare

Aplicații pentru formarea/dezvoltarea competențelor specifice

Secvență recapitulativă

Activități de sistematizare și consolidare

Portofoliu

STUDIUL DE CAZ

Titlul studiului de caz

Conținut științific

Aplicații pentru formarea/dezvoltarea competențelor specifice

STUDIUL DE CAZ

BISERICA EPISCOPALĂ DE LA CURTEA DE ARGEȘ

Conținut științific:

1. Titlu și descriere generală: Biserica Episcopală de la Curtea de Argeș este o biserică ortodoxă din România, construită în secolul al XV-lea. Este o biserică de tip gotic, cu un plan în cruce și o turlă centrală înaltă. Biserica este construită din cărămidă și are o fațadă foarte frumoasă, cu multe ferestre și sculpturi. Este o biserică foarte importantă din punct de vedere istoric și artistic.

2. Scopul studiului: Scopul studiului este să prezinte istoria și arhitectura bisericii Episcopale de la Curtea de Argeș, să descrie detaliile arhitecturale și să prezinte rolul bisericii în viața comunității locale și naționale.

3. Întrebări de studiu:

- 1. Care este istoria bisericii Episcopale de la Curtea de Argeș?
- 2. Care sunt caracteristicile arhitecturale ale bisericii?
- 3. Care este rolul bisericii în viața comunității locale și naționale?

4. Activități de învățare:

- 1. Citirea și analiza textului de studiu.
- 2. Realizarea unei prezentări multimediale despre biserica Episcopală de la Curtea de Argeș.
- 3. Realizarea unei lucrări de artă care să reprezinte biserica Episcopală de la Curtea de Argeș.

Schemă recapitulativă

PAGINI DE RECAPITULARE

Schemă recapitulativă

PAGINI DE RECAPITULARE

Activități de sistematizare și consolidare

Portofoliu

RECAPITULARE

RECAPITULARE ÎNȚĂLĂ, p. 7

Soluții

RECAPITULARE ÎNȚĂLĂ, p. 7

1. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

2. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

3. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

4. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

5. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

6. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

7. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

8. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

9. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

10. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

EVALUARE SUMATIVĂ

SOLUȚII

Portofoliu

EVALUARE SUMATIVĂ

Portofoliu

Secvență de autoevaluare

Item de evaluare

RECAPITULARE ÎNȚĂLĂ, p. 7

Soluții

RECAPITULARE ÎNȚĂLĂ, p. 7

1. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

2. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

3. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

4. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

5. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

6. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

7. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

8. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

9. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

10. a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

Varianta digitală

Forma electronică a manualului școlar are un conținut similar celei tipărite și cuprinde, în plus, o serie de activități multimedia interactive de învățare: statice, animate, interactive.

AMII static

AMII animat

AMII interactiv

I Alegeți varianta corectă de răspuns:

- Cele două blocuri politico-militare create la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea erau:
  - Antanta și Tripla Înțelegere;
  - Antanta și Tripla Alianță;
  - Antanta și Alianța celor Trei Împărați.
- Primul Război Mondial se încheie cu victoria:
  - Triplei Alianțe;
  - Antantei;
  - Puterilor Centrale.
- La 26 iunie 1945, în San Francisco, s-au pus bazele:
  - Societății Națiunilor;
  - Organizației Națiunilor Unite;
  - Uniunii Europene.
- Lider al Uniunii Sovietice care propune reformarea sistemului comunist:
  - Nikita Hrușciov;
  - Mihail Gorbaciov;
  - Leonid Brejnev.
- Perioada de tensiuni și confruntări politice și ideologice între SUA și URSS și aliații lor a fost numită:
  - Războiul Rozelor;
  - Războiul Rece;
  - Războiul din Vietnam.
- Uniunea Europeană este o organizație politică ce avea în componență la 1 ianuarie 2019:
  - 28 de state;
  - 27 de state;
  - 26 de state.

II Explicați semnificația anilor prezenți în axa cronologică de mai jos:

III Copiați pe caiet fagurele alăturat și completați cu informațiile învățate.

IV Identificați personalitățile din imagini. Copiați pe caiet tabelul de mai jos și completați după model, cu informațiile corespunzătoare.

Nr.	Nume personalitate	Evenimentul istoric în care a fost implicat
1		
2		
3		
4	Charlie Chaplin și Albert Einstein	Cinematografie/ Știință

V Identificați instituțiile Uniunii Europene. Copiați pe caiet tabelul următor și completați:

Instituție europeană	Rol	Membri
	• Adoptă legislația UE.	• 705 deputați
	• Definește direcția politică generală și prioritățile Uniunii Europene.	• Șefii de stat sau de guvern ai țărilor membre ale UE, președintele Comisiei Europene, Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate
	• Propune noi acte legislative. • Reprezintă UE pe scena internațională.	• 28 de comisari (câte unul din fiecare stat membru), în fruntea cărora se află președintele Comisiei
	• Adoptă legislația europeană și coordonează politicile UE.	• Miniștrii din fiecare țară a UE care răspund de domeniul de politică supus discuțiilor
	• Asigură că legislația UE este interpretată și aplicată în același mod în toate țările UE.	• CURTEA DE JUSTIȚIE: câte un judecător din fiecare țară a UE, plus 11 avocați generali • TRIBUNALUL: 47 de judecători

VI Citiți cu atenție textul de mai jos, apoi rezolvați cerințele:

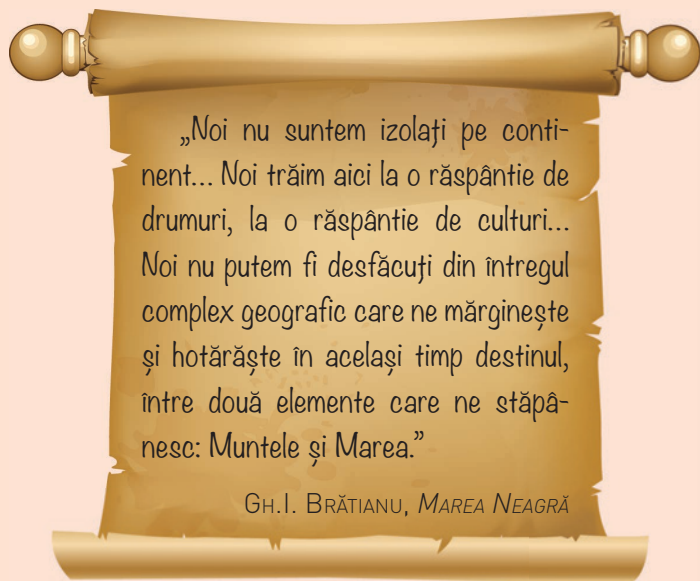
„În aparență, tratatele care pun capăt Primului Război Mondial pecetluiesc definitiv soarta continentului european... Mutațiile de ordin economic, politic, instituțional, mental și chiar estetic, provocate de marile traumatisme din 1914–1918, vor cântări greu în evoluția continentului. Acestea acționează mai întâi prin deprecierea modelului de democrație liberală, căreia i se opune curând o nouă formă de stat autoritar apărut din noile realități, «statul totalitar». În varianta sa comunistă sau fascistă, acesta se dezvoltă profitând de crizele care zguduie Europa și care pentru multă lume reprezintă o moștenire a primului conflict mondial... Pentru a scoate Europa din coșmar, nu va fi nevoie de nimic altceva decât de un al Doilea Război Mondial. După 1945, conflictul dintre democrațiile liberale și fascism va fi înlocuit cu cel dintre democrațiile liberale și comunism, iar timp de o jumătate de secol, înfruntarea dintre cele două sisteme, situată chiar în inima continentului, opune Europa Occidentală, devenită anexa Statelor Unite, Europei Orientale, vasală a «marelui frate» sovietic, putere jumătate europeană, jumătate asiatică. Și acest conflict dintre blocuri, chiar dacă nu devine niciodată militar, timp de 45 de ani, va pune față în față într-o înfruntare nemiloasă sisteme economice, proiecte sociale, concepții despre lume și chiar culturi antagonice... Și va trebui să așteptăm anii 1989–1991 pentru ca sfârșitul acestei confruntări istorice al cărei teatru a fost Europa să înceapă să se contureze. După ce a pierdut războiul economic declarat liberalismului, blocul comunist suferă o brutală dezintegrare, o prăbușire în lanț a regimurilor care, de aproape o jumătate de secol, se mențineau prin forță, punând în evidență pasionanta problemă a destinului unui continent din nou stăpân pe viitorul său, văzut pentru prima dată în istorie, ca unul organizat în jurul aceluiași valori.” (Serge Berstein, Pierre Milza, *Istoria Europei*, vol. 5)

1. Numiți un spațiu istoric și secolul precizate în sursa de mai sus.
2. Precizați conflictele militare menționate în sursa dată.
3. Precizați numele cu care este cunoscut în istorie „acest conflict dintre blocuri, niciodată militar, timp de 45 de ani”.
4. Menționați câte două trăsături/caracteristici/practici ale regimurilor politice indicate în sursă.
5. Pornind de la fragmentul subliniat în text, explicați deviza Uniunii Europene.
6. Plecând de la sursa de mai sus, completați harta conceptuală a temei: *Lumea la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XXI-lea*.

AUTOEVALUARE	I	II	III	IV	V	VI	Din oficiu: 1 punct Punctaj maxim: 10 puncte
Punctaj pentru răspuns corect	$0,25 \text{ p} \times 6 = 1,5 \text{ p}$	$0,15 \text{ p} \times 10 = 1,5 \text{ p}$	$0,25 \text{ p} \times 6 = 1,5 \text{ p}$	$0,25 \text{ p} \times 4 = 1 \text{ p}$	$0,25 \text{ p} \times 5 = 1,25 \text{ p}$	1. 0,2 p 2. 0,2 p 3. 0,2 p 4. 0,2 p 5. 1 p 6. 0,45 p = 2,25 p	

►► România

„Noi nu suntem izolați pe continent... Noi trăim aici la o răspântie de drumuri, la o răspântie de culturi... Noi nu putem fi desfăcuți din întregul complex geografic care ne mărginește și hotărăște în același timp destinul, între două elemente care ne stăpânesc: Muntele și Marea.”

GH.I. BRĂTIANU, *MAREA NEAGRĂ*

Unitatea I

Introducere

- **Lecția 1** – Spațiul geografic natural
- **Lecția 2** – Periodizarea istoriei românilor
- **Recapitulare/Evaluare**

Simion Mehedinți a fost creatorul și organizatorul învățământului geografic modern în România. Profesor la Universitatea din București, membru al Academiei Române și director al revistei *Convorbiri literare*, în anii 1907–1923.

CUVINTE-CHEIE

- Mediul geografic
- Relief
- Carpați
- Dunăre
- Marea Neagră

DICȚIONAR ISTORIC

Bazin hidrografic = suprafața totală de teren de pe care își colectează apele un curs de apă principal (fluviu sau râu) și afluenții săi, respectiv un lac sau o mare închisă.

Climă = reprezintă dinamica tuturor fenomenelor meteorologice din atmosferă dintr-un anumit loc sau regiune de pe glob, într-un interval de timp foarte mare.

Orogeneză alpină = ultima fază geologică de formare a munților în istoria globului pământesc.

Spațiul geografic natural

Mediul geografic este un sistem specific Terrei, rezultat din combinarea și interacțiunea tuturor componentelor proprii Pământului (litosfera, atmosfera, hidrosfera, biosfera, inclusiv omul și activitățile sale).

România este o țară cu suprafața de 238 391 km², situată în sud-estul Europei Centrale, în zona de întâlnire a munților **Carpați** cu **Dunărea** și **Marea Neagră**, fapt ce permite identificarea, din punct de vedere istoric, a acestui teritoriu, ca spațiul carpato-danubiano-pontic.

România este o **țară carpatică**, deoarece 2/3 din lanțul carpatic se află pe teritoriul țării noastre. Carpații sunt ca un inel în jurul Transilvaniei, cu o bogată vegetație alpină, loc de refugiu și de adăpost pentru populație în timpul invaziilor străine. Împărțită pe trei grupe: Carpații Orientali, Carpații Meridionali și Carpații Occidentali, zona montană a reprezentat și un spațiu de locuire permanent, mai ales în văi și depresiuni. Înconjurând în semicerc teritoriul țării, localizate în sudul și vestul țării (Câmpia Română și Câmpia de Vest), câmpiile ocupă aproximativ 30% din teritoriu.

România este și o **țară danubiană**, deoarece tot sectorul inferior al acestui fluviu (1075 km) scaldă o parte din granițele țării, la vecinătatea cu Serbia, Bulgaria și Ucraina. Este un fluviu navigabil încă din Antichitate și o axă importantă comercială și de comunicație. Napoleon numea Dunărea „regele râurilor europene”, iar Nicolae Iorga, „cea mai bogată în daruri”. Pe malurile ei s-au făurit și au durat până în zilele noastre civilizații milenare. Pentru Țara Românească și pentru Moldova, fluviul Dunărea a fost linia luptelor cu Imperiul Otoman: „Oriunde ați vedea-o în țara noastră, Dunărea e [...] ca o ființă care a văzut și a suferit multe și poartă în chipul său urma tuturor luptelor” (George Vâlsan).

Alături de Dunăre, teritoriul țării este scaldat de numeroase ape curgătoare, care izvorăsc din Carpați și aparțin **bazinului hidrografic** al Dunării: Mureș, Olt, Someș, Siret, Prut etc. Tot Dunărea a creat și cel mai nou pământ românesc, Delta Dunării, mirific spațiu al unei bogate și diverse floare și faune.

Ieșirea la Marea Neagră face din România și o **țară pontică**, lungimea țărmului românesc fiind de 245 km. Este o zonă foarte populată, cu aproximativ 90 de locuitori/km², depășind media europeană.

Raportat la suprafața relativ mică a țării noastre, **relieful** este armonios, divers și echilibrat. Astfel, aproximativ 28% din suprafață este ocupată cu munți, 42% de dealuri și podișuri și 30% de câmpii. Sub aspect climatic, România este o țară cu **climă** temperată, cu ierni reci, bogate în ninsori și ceață, iar verile însorite cu ploi și furtuni frecvente. Pentru că se află situată la distanță egală între Ecuator și Polul Nord, pe paralela 45, temperatura medie anuală este de +10°.

Relieful și bogatele sale resurse au influențat viața și ocupațiile oamenilor (agricultură, meșteșuguri, comerț etc). Tradițiile și moștenirile culturale ale poporului român l-au determinat pe Lucian Blaga să numească aceste locuri „**spațiul mioritic**”, având un specific aparte în diversitatea cultural-europeană.

AXA CRONOLOGICĂ

Perioada cretacică

514 î.Hr.

1856

Orogenza alpină

Herodot îi menționează pe geți

Internaționalizarea navigației pe Dunăre

ÎNȚELEĞ ȘI APLIC

„Cunoașterea științifică este un tip de cunoaștere umană, mediată de nivelul tehnic atins de o societate și în acord cu cerințele rezultate din dezvoltarea ei socio-economică. Cu toate că geografia s-a desprins din filosofia naturii, în secolul II î.Hr., ca hartă și geografie matematică, ea este astăzi principala știință menită să ajute la înțelegerea structurării și a funcționării spațiului terestru... La fel ca toate celelalte științe și geografia s-a născut dintr-o necesitate, nevoia de a ne localiza în spațiu. Geografia capătă un nume propriu, un obiect de studiu și o metodă cantitativă în opera *Comentarii geografice* a matematicianului și filosofului grec Eratostene (cca 276–194 î.Hr.), bibliotecar în Alexandria. În Antichitatea greacă se conturează două direcții geografice: cea a geografiei matematice, bazată pe geometrie, fizică și astronomie (Eratostene, Ptolemeu), și direcția regională, conturată pe observații și explorări (Polibiu, Strabon). În prima parte a Evului Mediu, relațiile de tip feudal și legarea de glie prin vasalitate și iobăgie îngustează mult orizontul geografic și fac inutile cunoștințele despre lume.” (Iuliana Armaș, *Geografie fizică generală – Sinteze*)

1. Precizați, pe baza sursei, momentul apariției Geografiei ca știință de sine stătătoare.
2. Menționați, pe baza sursei, un motiv al necesității apariției Geografiei.
3. Pornind de la cunoștințele dobândite anterior la *Istorie*, exemplificați și debateți despre stereotipuri și prejudecăți utilizate în diverse epoci istorice.

Strabon

REȚIN

- România este o țară situată în sud-estul Europei Centrale, în zona de întâlnire a munților Carpați cu Dunărea și Marea Neagră, fapt ce permite numirea, din punct de vedere istoric, a acestui teritoriu, ca spațiul carpațo-danubiano-pontic.
- Relieful României este armonios, divers și echilibrat.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Analizez și rezolv

PORTOFOLIU. Pornind de la harta fizică a României, copiați pe caiet și completați, cu două exemple/informații din zona în care locuiți, tabelul de mai jos:

România – hartă fizică

Relief		
Munți		
Dealuri și podișuri		
Câmpii		
Delta		
Râuri		
Lacuri		
Mare		
Climă		
Vegetație		
Faună		
Ocupații generate de mediu		

Nicolae Iorga
(1871–1940)

Personalitate marcantă a culturii naționale. Historic, savant de renume mondial, om politic și academician român.

CUVINTE-CHEIE

- Izvoare istorice
- Epoci istorice
- Axa cronologică
- Secol
- Mileniu

DICȚIONAR ISTORIC

Epocă = perioadă de timp în dezvoltarea istoriei sau a unui domeniu de activitate, marcată de un eveniment istoric, cultural, științific important, de o personalitate sau caracterizată printr-o trăsătură dominantă.

Periodizarea istoriei românilor

Istoria ca știință se ocupă cu studierea trecutului omenirii din cele mai vechi timpuri până în prezent din punct de vedere social, economic, politic și cultural.

Prin „Istoria României” se înțelege, în mod convențional, istoria regiunii geografice românești, precum și a popoarelor care au locuit-o și care, pe lângă diferențele culturale specifice și transformările politice, au beneficiat de o identitate specifică, identitate care în timp a condus la recunoașterea României drept subiect istoric de sine stătător.

Scrierea istoriei se face prin analizarea urmelor rămase din trecut, numite **izvoare/surse istorice**, care sunt:

- surse (izvoare) istorice **scrise**: inscripții, documente, cărți, hărți etc.;
- surse (izvoare) istorice **nescrise**: unelte, arme, vase, podoabe, construcții etc.

Împărțirea pe **epoci istorice** s-a realizat de către istorici pentru facilitarea studiului acestei științe, dar și în funcție de schimbările fundamentale la nivel politic, economic, social sau cultural care apar la un moment dat în istorie.

Istoricii consideră începutul unei epoci un eveniment care a avut drept consecințe schimbări fundamentale în istoria societății omeniești la toate nivelurile. De asemenea, istoria fiecărei țări are propria sa periodizare.

Pentru **istoria românilor**, o posibilă împărțire a epocilor istorice cuprinde:

Preistoria începe odată cu apariția oamenilor. Primele manifestări de viață omenească pe teritoriul României datează de acum aproximativ 1 500 000 de ani. Împărțită, la rândul ei, în epoca pietrei și epoca metalelor, Preistoria se încheie odată cu apariția geto-dacilor în acest spațiu geografic.

Antichitatea durează de la menționarea primelor evenimente scrise despre daci (istoricul grec Herodot amintește o luptă între niște triburi dacice și Darius, regele perșilor, în 514 î.Hr.) până la formarea poporului român și a limbii române. Aceasta include și perioada migrațiilor.

Evul Mediu se consideră că începe în secolul al IX-lea și durează până în secolul al XVIII-lea (începutul epocii fanariote).

Epoca premodernă (începuturile modernității) este datată în secolul al XVIII-lea (epoca fanariotă), pentru ca, **Epoca modernă** să debuteze în 1821, odată cu revoluția lui Tudor Vladimirescu și să dureze până în 1918 când se realizează Marea Unire.

Epoca contemporană, începută la 1918, este considerată epoca zilelor noastre.

DESCOPĂR

Unități de măsură pentru timp

MILENIUL II		MILENIUL I		d.Hr.		MILENIUL I							
i.Hr.		i.Hr.		Sec. I	Sec. II	Sec. III	Sec. IV	Sec. V	Sec. VI	Sec. VII	Sec. VIII	Sec. IX	Sec. X
1-100		101-200		201-300	301-400	401-500	501-600	601-700	701-800	801-900	901-1000		
Preistoria				Epoca antică (Antichitatea)				Epoca medievală (Evul Mediu)					
MILENIUL II											MILENIUL III		
Sec. XI	Sec. XII	Sec. XIII	Sec. XIV	Sec. XV	Sec. XVI	Sec. XVII	Sec. XVIII	Sec. XIX	Sec. XX	Sec. XXI			
1001-1100	1101-1200	1201-1300	1301-1400	1401-1500	1501-1600	1601-1700	1701-1800	1801-1900	1901-2000	2001-2100			
Epoca medievală (Evul Mediu)							Epoca modernă			Epoca contemporană			

AXA CRONOLOGICĂ

514 î.Hr.

Epoca antică

cca 800 d.Hr.

Epoca medievală

1821

Epoca modernă

1918

Epoca contemporană

ÎNȚELEG ȘI APLIC

„Istoria începe cu prima știre scrisă. Tot ce este înainte de aceasta formează domeniul Preistoriei. Față de epoca istorică, numărând numai vreo 7000 de ani, Preistoria cuprinde așadar un interval de timp mult mai mare. Cât de mare anume, nu se poate spune exact. Se crede însă că peste un milion de ani.” (C.C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până la moartea regelui Ferdinand*)

- Argumentați, pro sau contra, afirmația istoricului: „Istoria începe cu prima știre scrisă”.

REȚIN

- Scrierea istoriei se face prin analizarea urmelor rămase din trecut, numite surse istorice.
- Împărțirea pe epoci istorice s-a realizat de către istorici pentru facilitarea studiului acestei științe, dar și în funcție de schimbările fundamentale la nivel politic, economic, social sau cultural care apar la un moment dat în istorie.
- Epoci istorice: Preistoria, Antichitatea, Evul Mediu, Epoca modernă, Epoca contemporană.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

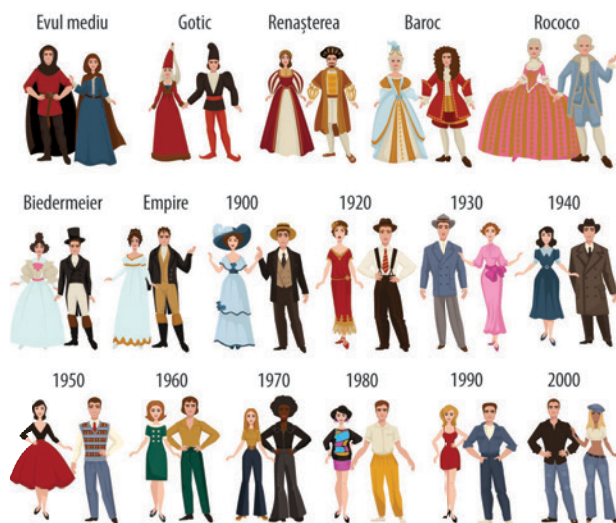
Analizez și rezolv

1

„Viața omenirii se schimbă necontenit: popoare, graiuri, legi, obiceiuri apar și dispar sau se transformă: după un timp oarecare, înfățișarea omenirii e alta: răsună alte limbi, se deschid alte căi de negoț, ideile conducătoare sunt altele. Plecând de la aceste deosebiri, istoricii au împărțit dezvoltarea omenirii în mai multe părți și Evul Mediu anume: Preistoria, adică perioada foarte îndelungată din care, nu avem nicio urmă scrisă și pe care o cunoaștem numai după obiectele, uneltele, armele, podoabele etc. rămase de la locuitorii acelor vremuri. Preistoria nu se termină la aceeași dată, ci variază după țări și continente. Istoria veche sau istoria antică ține de la primele știri scrise, acelea ale egiptenilor, și până la căderea Imperiului Roman de Apus.”

A. Fragment din *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până la moartea regelui Ferdinand* (C.C. Giurescu)

- Precizați, pe baza sursei A, la ce perioade ale istoriei face referire autorul.
- Menționați, pornind de la sursa A, două criterii folosite de istorici pentru împărțirea timpului în istorie.
- Pornind de la sursa B, alcătuiți un proiect de grup care să prezinte tema „Imaginea celuilalt” în diferite perioade istorice.

B. Istoria modei

Observ și apreciez

- Priviți cu atenție imaginile alăturate și formulați un punct de vedere referitor la evoluția instrumentelor de măsurare a timpului de-a lungul istoriei.

Ceas solar

Clepsidră

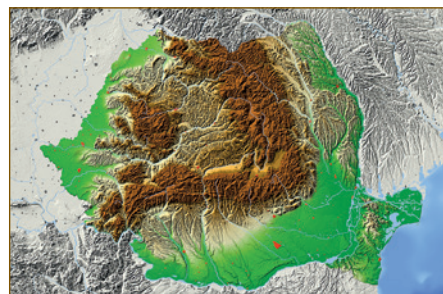
Ceas

RECAPITULARE

SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

A. Spațiul geografic natural

„S-a spus de multe ori, cu drept cuvânt, că pământul locuit de români se poate asemăna cu o cetate: Ardealul cu podișul înconjurat de munți, apoi șesurile de jur împrejur până la șanțurile cetății, care sunt formate de Dunăre, Nistru și Tisa. Această țară formează o unitate armonioasă, putem spune, așadar, că pământul locuit de români are o structură unitară.” (P.P. Panaitescu, *Istoria românilor*)

România – harta fizică

B. Periodizarea istoriei românilor

Preistoria	Antichitatea	Evul Mediu	Epoca modernă	Epoca contemporană
~1,5 mil. – 514 î.Hr.	514 î.Hr. – sec. VIII d.Hr.	sec. IX–XIX	sec. XIX–XX	1918 – zilele noastre

EVALUARE/AUTOEVALUARE

PORTOFOLIU

I Alegeți varianta corectă de răspuns.

- România este o țară din:
  - Nordul Europei;
  - Sud-Estul Europei;
  - Centrul Europei.
- Fluviul care străbate granița sudică a țării este:
  - Rinul;
  - Dunărea;
  - Volga.
- Lanțul muntos care se află pe teritoriul țării noastre este cel al munților:
  - Carpați;
  - Alpi;
  - Pirinei.
- Clima în România este predominant:
  - mediteraneană;
  - uscată;
  - temperat-continentală.
- România se învecinează la sud cu:
  - Federația Rusă;
  - Ungaria;
  - Bulgaria.

Harta României

II Completați textul de mai jos cu termenii adecvați, alegeți din lista alăturată:

România este o țară cu o suprafață de (...), ocupând locul 13 în Europa. Este un stat de mărime (...) în cadrul continentului și se află la jumătatea distanței dintre Ecuator și (...). România este și o țară (...), deoarece acest fluviu îi scaldă granița sudică.

- 137 000 km²
- 238 391 km²
- mică
- medie
- Polul Nord
- Polul Sud
- dunăreană
- nistreană

III Citiți cu atenție sursa, apoi rezolvați cerințele următoare.

„Marea Neagră a fost într-o foarte lungă perioadă a evoluției ei istorice unul dintre cele mai active centre ale traficului internațional și a fost expusă unor revărsări periodice – vorbim din punct de vedere politic – ..., o adevărată răscruce a civilizațiilor și a negoțului, dar și, din nefericire, a invaziilor și a războaielor.” (Gh.I. Brătianu, *Marea Neagră*)

- Numiți elementul de relief precizat în sursa de mai sus.
- Identificați în sursă rolul și ocupațiile pe care le generează acesta.
- Discutați cu colegul de bancă despre opere literare inspirate sau dedicate acestui element natural de relief.

AUTOEVALUARE	I	II	III	Din oficiu: 1 punct
Punctaj pentru răspuns corect	1 p × 5 = 5 p	0,5 p × 4 = 2 p	0,5 p + 0,5 p + 1 p = 2 p	Punctaj maxim: 10 puncte

▶▶ *Gânditorul și perechea sa, vestigii ale culturii Hamangia*

„Până pe la mijlocul secolului al VIII-lea î.Hr. întreaga regiune dintre Dunărea panonică și Nistru trăiește în forme încă ale bronzului, dar cu infiltrații din ce în ce mai caracteristice ale Hallstatt-ului începător. Este deci o viață locală, puternic influențată de Vestul dinainte intrat în epoca fierului și dezvoltându-se analog atât în Vestul, cât și în Estul Dunării panonice până în Carpații nordici, în Pustă și în Ardeal.”

VASILE PĂRVAN

Unitatea II

Preistoria în spațiul românesc

- **Lecția 1** – Epoca pietrei
Studiu de caz:
→ Culturile Cucuteni și Hamangia
- **Lecția 2** – Epoca metalelor
Studiu de caz:
→ Cultura Sărata-Monteoru
- **Recapitulare/Evaluare**

Vasile Pârvan (1882–1927)

a fost istoric, arheolog, epigrafist și eseist român, membru titular (din 1913) al Academiei Române. Cea mai importantă lucrare a sa, *Getica* (1926), reprezintă o vastă sinteză istorico-arheologică despre rolul politic și cultural al geto-dacilor.

CUVINTE-CHEIE

- Epoca pietrei
- Revoluție neolitică
- Domesticirea animalelor
- Cultivarea plantelor
- Ceramică

DICȚIONAR ISTORIC

Migrator = care se deplasează dintr-un loc în altul.

Cultură arheologică = totalitatea vestigiilor materiale (unelte, ceramică, podoabe, arme, locuințe, așezări etc.) și spirituale (manifestări artistice, magico-religioase și funereare) păstrate, prin intermediul cărora poate fi reconstituită imaginea comunității omenești dintr-o anumită epocă.

Epoca pietrei

Preistoria, cea mai lungă perioadă de timp de la apariția omului până la inventarea scrisului, cuprinde două subperioade de evoluție istorică, care sunt cunoscute, după materialul din care se confecționau uneltele și armele, cu numele de **epoca pietrei și epoca metalelor**.

Epoca pietrei, pe teritoriul României, se caracterizează prin cele mai vechi vestigii ale existenței și activității omului în spațiul carpato-danubiano-pontic și se subîmparte în **epoca veche** sau **paleolitic**, **mezolitic** și **neolitic**. Termenii provin din limba greacă: *lithos*, care înseamnă „piatră”, și *paleo* – „vechi”, *mezos* – „mijlociu”, *neo* – „nou”. Subperioadele au fost stabilite în funcție de progresele înregistrate în modul de prelucrare a pietrei și a celorlalte materiale.

Modul de viață al oamenilor în aceste perioade de timp se baza, în primul rând, pe ceea ce le oferea natura, fiind **culegători**, **pescari** și **vânători**. Trecerea de la stadiul de culegători la cea de producători, „**Revoluția neolitică**”, i-a transformat în **păstori și agricultori**.

Inițial nomazi (**migratori**), oamenii își căutau adăposturi prin păduri, scorburi și peșteri, adăposturi temporare; ulterior, au trecut la un mod de viață sedentar, în **așezări stabile**: colibe, corturi din piei de animale, locuințe pe lângă ape etc.

Și activitățile desfășurate de oameni s-au diversificat, de la **meșteșuguri** legate de confecționarea uneltelor și armelor din piatră cioplită/șlefuită, perforate, dar și din lemn, os, corn, la **țesut**, **tors**, **împletit**, **olărit** ș.a.

Oamenii și-au creat un mediu de viață adecvat, au domesticit animalele (câinele, oaia, porcul etc.) și au inventat arcul cu săgeți, plasa de pescuit, undița, harponul, monoxila (barcă cioplită într-un singur trunchi de copac) și multe altele.

O realizare cu adevărat revoluționară a fost descoperirea focului, care a adus schimbări radicale în viața omului, în modul de preparare a hranei, în relațiile din interiorul grupurilor, pentru îndepărtarea animalelor sălbatice (rol de protecție) sau chiar în plan spiritual.

Social, oamenii din epoca pietrei trăiau grupați în **cete**, apoi în **ginti**, a căror descendență era urmărită pe linie maternă (ginta matriarhală/matriliniară), apoi pe linie paternă (ginta patriarhală). Totodată, trecerea la neolitic, în funcție și de condițiile naturale, a dus la o „specializare” a **triburilor**, unele devenind crescătoare de animale, altele cultivatoare ale pământului.

În spațiul carpato-danubiano-pontic s-au dezvoltat **culturi arheologice**, precum cea de la Bugiulești (jud. Vâlcea), unde arheologii au descoperit numeroase resturi de oase de animale, sau de la Ohaba Ponor (jud. Hunedoara), unde s-au descoperit oseminte umane. Dintre culturile neolitice, cele mai cunoscute sunt cele de la Gumelnița, Hamangia și Cucuteni.

În ultimii ani, în România s-au întreprins cercetări arheologice în circa 300 de puncte (săpături sistematice, săpături de salvare și sondaje), ceea ce presupune un efort uman considerabil. Șantierul arheologic cu o continuitate mare sunt foarte puține (de exemplu: Parța – arheologie preistorică; Sarmizegetusa Regia – arheologie dacică; Histria – arheologie clasică, greco-romană; Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Porolissum și Potaissa – arheologie romană), dar acest lucru nu împiedică ca, din când în când, să se facă câte o descoperire deosebită.

AXA CRONOLOGICĂ

4–3 milioane de ani î.Hr.

Primii hominizi

50 000 î.Hr.

Peștera Cioarei de la Borosteni (jud. Gorj), cea mai veche peșteră locuită de om din spațiul românesc

6000 î.Hr.

Arderea ceramicii

DESCOPĂR

Principalele activități ale oamenilor în Preistorie.

Oamenii
peșterilor

Scenă de vânătoare

Vedere panoramică a sanctuarului neolitic
de la Parța reconstruit în Muzeul Național al Banatului

ÎNȚELEG ȘI APLIC

A „1. Totalitatea vestigiilor vieții materiale și spirituale a oamenilor din vechime. Datorită săpăturilor arheologice, aceste vestigii sunt scoase la suprafață, cercetate și interpretate în vederea unor reconstituiri.

2. Ansamblu de așezări de pe un anumit teritoriu locuit de aceeași populație care a folosit aceleași elemente de cultură (ceramică, unelte, arme etc.). Fiecare cultură (denumită de obicei după numele localității unde s-au făcut descoperiri mai importante) se caracterizează printr-o perioadă de evoluție în cursul căreia se pot stabili uneori faze și etape. Între diversele culturi au avut loc legături și influențe reciproce, fenomene oglindite în schimburi survenite în ceramică (forme, decor), unelte, tipuri de locuințe, așezări etc.” (D.M. Pippidi, *Dicționar de istorie veche a României*)

B „De-a lungul unei evoluții de peste trei milenii populațiile neolitice și eneolitice de pe teritoriul României au făcut progrese remarcabile, cucerind toate atributele «revoluției neolitice» în domeniul culturii materiale și spirituale: producerea hranei, noutăți majore în meșteșuguri (olăritul, șlefuirea pietrei, prelucrarea textilelor, începuturile metalurgiei aurului și cuprului), conturarea mai limpede a unor norme de organizare a societății, o viață spirituală bogată, deplin constituită.”

(M. Bărbulescu, D. Deletant, *Istoria României*)

1. Pe baza surselor **A** și **B**, cu ajutorul dicționarului și al cunoștințelor dobândite în anii precedenți, stabiliți definițiile termenilor *cultură* și *cultură arheologică* și precizați deosebirea dintre acestea.
2. Pornind de la sursa **B**, indicați ocupațiile oamenilor din Preistorie.
3. Contactați muzeograful de la muzeul de istorie din județul vostru/localitatea voastră și informați-vă ce cultură arheologică este specifică zonei în care locuiți.

REȚIN

- Preistoria este cea mai îndelungată epocă istorică. Începe odată cu apariția omului și se încheie cu inventarea scrisului.
- Această epocă istorică a fost împărțită în epoca pietrei și epoca metalelor.
- În neolitic s-a trecut de la economia prădalnică la economia productivă, de la stadiul de culegător la cel de producător.
- Din punct de vedere social, oamenii erau organizați în cete, ginți și triburi. Totodată, apar și primele manifestări spirituale.

CULTURILE CUCUTENI ȘI HAMANGIA

Cultura Cucuteni sau *Cucuteni-Tripolie* este una dintre cele mai vechi civilizații din Europa (aproximativ 5200–3200 î.Hr.). În anul 1884, s-au descoperit primele vestigii din această cultură în apropiere de Iași. Răspândită în Moldova, nord-estul Munteniei, sud-estul Transilvaniei și Basarabia, cultura Cucuteni se caracteriza printr-o ceramică de foarte bună calitate, bogat și variat pictată.

Ceramica din cultura Cucuteni este unică în Europa, pe aceasta predomină decorul în spirală, cu numeroase variante și combinații. S-au găsit și figuri feminine cu torsul plat, decorate cu motive geometrice. Este o cultură cu o organizare protourbană, cu locuințe mari, cu vetre interioare. Ocupațiile specifice populației aparținând culturii Cucuteni erau agricultura și meșteșuguri casnice, cum ar fi: țesut, olărit, confecționare de unelte.

În locuințele ce fac parte din cultura Cucuteni au fost întâlnite câteva cazuri unde, în podeaua locuințelor, au fost descoperite oase umane, o posibilă mărturie a faptului că oamenii se îngropau la temelia caselor, în mod ritualic. Acest lucru pare să fie susținut și de lipsa necropolelor.

Specialiștii vorbesc despre un cult al zeiței-mamă, dovadă fiind statuetele antropomorfe descoperite. Populația aparținând culturii Cucuteni practica și diferite culte solare evidențiate mai ales prin pictură.

Culorile predominante pe ceramica Cucuteni sunt roșul, albul și negrul, iar ca formă, vasele diferă de la simple pahare la vase mari de tipul amforelor.

Cultura Hamangia este o cultură neolitică din mileniul IV–II î.Hr., numită astfel după vechiul sat Hamangia din comuna Istria, Dobrogea, astăzi satul Baia, județul Tulcea. Cultura arheologică s-a dezvoltat pe teritoriul de astăzi al României și, într-o fază târzie, pe teritoriul Bulgariei (în zona Varna și Burgas) și, pe alocuri, la nord-est de Dunăre.

Ceramica de tip Hamangia cuprinde vase realizate din lut amestecat cu scoică pisată sau nisip fin. Specialiștii delimitează chiar două etape ale culturii Hamangia: prima este reprezentată de o ceramică de calitate mai proastă, primitiv ornamentată. În cea de-a doua etapă avem o ceramică executată dintr-o pastă fină de culoare neagră, cu o suprafață fină, lustruită.

Formele cele mai răspândite ale culturii Hamangia sunt vasele bombate și gâtul cilindric, străchinile, cupele etc. Metoda cea mai întâlnită de împodobire a acestor vase constă în ornamentarea cu incizii sau prin încrustații cu materie albă și foarte rar galbenă.

Figurinele ceramice (idoli) sunt reprezentate în general de figurine feminine, acestea sunt mult mai numeroase în raport cu alte civilizații ale neoliticului mijlociu din România și regiunea balcanică. În cadrul figurinelor din ceramică avem două tipuri de idoli, și anume: idoli în picioare și idoli în poziție șezândă. Se consideră ca reprezentativă pentru această cultură statueta unui bărbat, descoperită la Cernavodă, numită „Gânditorul de la Hamangia”.

Cultura Cucuteni, ceramică specifică

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

- 1** Pe baza surselor **A** și **B**, realizați un eseu, de aproximativ jumătate de pagină, despre așezările umane din spațiul românesc din perioada neolitică.

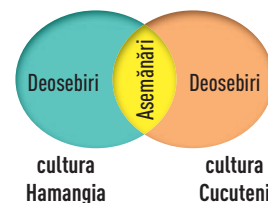

A. Vase de ceramică aparținând culturii Hamangia

B. Figură din ceramică reprezentând o casă aparținând culturii Cucuteni

- 2** Utilizând diagrama Venn (asemănări, deosebiri), realizați o comparație între ceramica culturilor Hamangia și Cucuteni.

Analizez și rezolv

1 PORTOFOLIU. Pe baza surselor **A**, **B** și **C**, elaborați un referat cu tema „Viața oamenilor în Preistorie”.

A. Aprinderea focului

Economia paleoliticului și mezoliticului se baza pe vânătoare (bovine mari, cerbi giganți, mamuți, cai), pescuit și cules (flora spontană). În mezolitic se pare că a fost domesticit câinele, iar adaptarea gramineelor aduce cu sine recoltarea, ca formă tranzitorie de la culesul întâmplător spre cultivarea plantelor. Cele mai vechi obiecte de podoabă – coliere din dinți de animal – apar în paleoliticul superior, iar primii idoli feminini din os ori piatră aparțin mezoliticului. O descoperire singulară pentru această parte a Europei o constituie urmele de pictură rupestră (un cal și o felină?) în grotă de la Cuciulat (jud. Sălaj).

C. Locuință neolitică

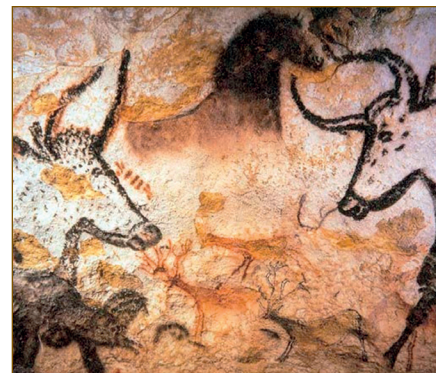
B. Fragment din *Istoria României* (M. Bărbulescu, D. Deletant)

Observ și apreciez

2 Utilizând instrumente de informare (https://ro.wikipedia.org/wiki/Pe%C8%99tera_Coliboaia), descoperiți și realizați o comparație între picturile rupestre de pe teritoriul României și cele din imaginile alăturate.

Altamira

Lascaux

Învăț să învăț

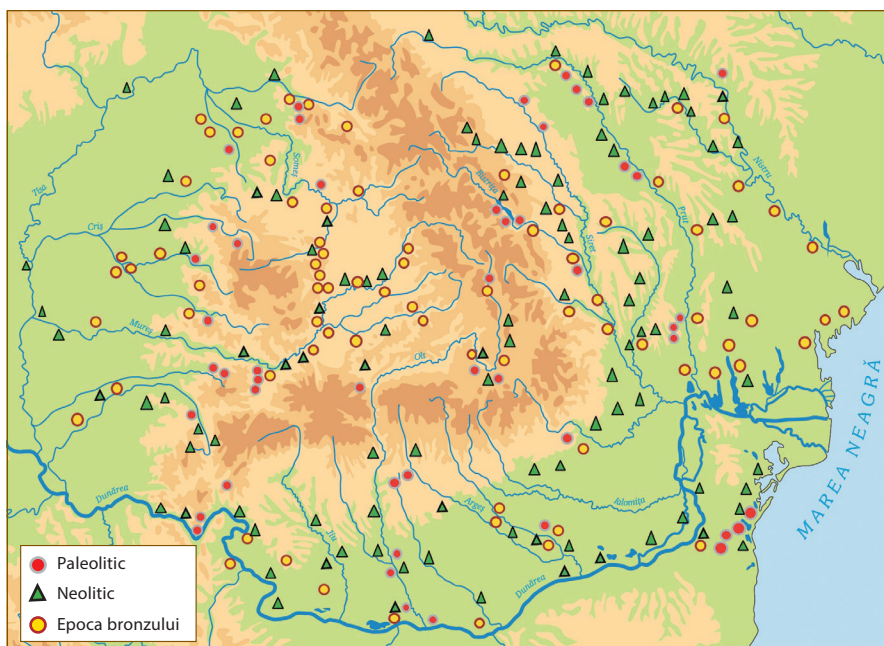
3 Utilizând metoda „Cubul” rezolvați, împreună cu colegii de clasă, sarcinile de lucru de mai jos:

- Realizați un desen/afiș despre viața oamenilor în Preistorie.
- Argumentați faptul că descoperirea focului a fost o „revoluție” în viața oamenilor.
- Comparați viața oamenilor preistorici din zona de munte cu viața celor din zona de câmpie.
- Analizați viața spirituală a oamenilor din epoca de piatră.
- Descrieți arta preistorică.
- Asociați „invențiile” din epoca de piatră cu îmbunătățirea nivelului de trai și a vieții oamenilor.

Exersez

4 Localizați pe hartă așezări paleolitice și neolitice din județul în care locuiți.

Preistoria pe teritoriul României

**Grigore George Tocilescu
(1850–1909)**

a fost istoric, arheolog, epigrafist și folclorist român, membru titular al Academiei Române (1890).

CUVINTE-CHEIE

- Epoca bronzului
- Epoca Hallstatt
- Epoca La Tène
- Indo-europeni

DICȚIONAR ISTORIC

Troc = formă primitivă a schimbului de mărfuri, în care un produs se schimbă direct pe un alt produs (fără mijlocirea banilor).

Ocru = substanță de culorile galbenă, roșie și brună, amestecate în diverse proporții, formată în cea mai mare parte din argilă, conținând oxizi de fier și de mangan, folosită ca pigment la prepararea unor vopsele.

Asimilare = integrare în alt grup social sau național decât cel nativ.

Necropolă = cimitir mare sau teren de înmormântare.

Epoca metalelor

A doua perioadă de evoluție a societății umane care face parte din Preistorie este **epoca metalelor**. Apariția obiectelor din **aramă** a marcat trecerea de la neolitic, epoca pietrei, la eneolitic și, ulterior, la epoca **bronzului** (aproximativ jumătatea mileniului III î.Hr.) și a **fierului** (aproximativ mileniul II î.Hr.).

Alături de vechile ocupații, agricultura și creșterea animalelor, iau avânt acum **metalurgia**, meșteșugurile, transporturile și **comerțul**. **Troc** (produs contra produs) a fost înlocuit cu schimbul de mărfuri contra monede (din secolul VII î.Hr.).

Apariția și dezvoltarea metalurgiei sunt însoțite de prefaceri de substanță în viața economică și socială, în cea militară, dar și în cea spirituală ori în artă. Consecințele economico-sociale ale metalurgiei metalelor au fost numeroase și cu implicații în surplusul de bunuri, asupra stratificării sociale, ducând la apariția claselor sociale și a grupului de privilegiați, asupra fenomenului migrațiilor, începute încă din neolitic, și asupra aspectelor spirituale, trecându-se de la cultele pământene la cele solare/uraniene. Sunt construite cetăți cu valuri de pământ, în care își găsesc loc de refugiu membrii comunității, dar sunt adăpostite și tezaurile: de bronz, precum cel de la Suseni – Mureș, Doljești – Neamț; de metal prețios, Hinova (jud. Mehedinți), Lăpuș (jud. Maramureș) și Remetea Mare (jud. Timiș).

Organizarea socială cuprinde în această perioadă **triburile** și **uniunile de triburi**, iar în urma migrației **indo-europenilor** în milenii III-II î.Hr. (triburi de păstori nomazi, care foloseau o ceramică ornamentată cu șnurul și așterneau peste morți **ocru roșu**), între aceștia și autohtonii sedentari a avut loc o **simbioză etnico-lingvistică și culturală**, în cursul căreia indo-europenii au impus limba, dar au fost **asimilați** de către populația neolitică din spațiul carpa-to-pontic. O expresie a acestei simbioze o constituie **cultura Monteoru** (mileniul II î.Hr.), specifică epocii bronzului.

Folosirea metalelor a însemnat **progres** economic, dar, pe de altă parte, a dus la o sporire a agresivității și la apariția războaielor. În această perioadă, așezările încep să fie fortificate, s-au înălțat cetăți, a crescut numărul armelor folosite și s-a accentuat stratificarea socială.

Epoca fierului cunoaște și în spațiul carpa-to-danubian, de-o parte și de alta a Dunării, cele de două vârste caracteristice, **Hallstatt** și **La Tène**. Cele mai vechi obiecte de fier sunt topoarele descoperite în **necropole**, cum ar fi cele de la Lăpuș (jud. Maramureș) sau la Vârtop (jud. Dolj).

În aria geografică carpa-to-danubiano-pontică, în epoca fierului, s-a individualizat din marea **familie tracică**, ramura nordică cunoscută sub numele de **geto-daci**. Arheologic, individualizarea geto-dacilor în cadrul populațiilor tractice este atestată prin **cultura Basarabi**.

Unelte și arme

AXA CRONOLOGICĂ

1200–1150 î.Hr.

Hallstatt

850/800–650/600 î.Hr.

Cultura Basarabi

650/600–450/400 î.Hr.

Hallstatt-ul târziu/La Tène

DESCOPĂR

Manifestări artistico-religioase din perioada epocii bronzului

Colan și brățară

Car cultic miniatural, cultura Wietenberg

Vas cultic, Oarța de Sus

Diademă de aur descoperită la Sărmășag

ÎNȚELEG ȘI APLIC

„După indieni, neamul tracilor este cel mai mare [...]; dacă ar avea o singură conducere și ar fi uniți în cuget, ei ar fi, după părerea mea, de neînfrânt și cu mult mai puternici decât toate semințiile pământului. Dar unirea lor e cu neputință și nu-i chip să se înfăptuiască, de aceea sunt și slabi. Tracii poartă multe nume, fiecare după ținutul în care locuiește [...]”. (Herodot, *Istorie*)

1. Menționați două popoare precizate în sursă.
2. Precizați, pe baza textului, o caracteristică a unuia dintre popoarele menționate.
3. **PORTOFOLIU.** Alcătuiți un proiect individual sau de grup care să prezinte tema „Locuitori ai spațiului nord-dunărean în epoca metalelor”.

REȚIN

- A doua perioadă de evoluție a societății umane care face parte din Preistorie este epoca metalelor.
- Apariția și dezvoltarea metalurgiei sunt însoțite de prefaceri de substanță în viața economică și socială, în cea militară, dar și în cea spirituală ori în artă.
- În aria geografică carpa-to-danubiano-pontică, în epoca fierului, s-a individualizat din marea familie tracică ramura nordică, cunoscută cu numele de geto-daci.
- Arheologic, individualizarea geto-dacilor în cadrul populațiilor tracice este atestată prin cultura Basarabi.

CULTURA SĂRATA-MONTEORU

Cultura Monteoru este una dintre culturile arheologice din epoca bronzului (între anii 3000 și 1600 î.Hr.), descoperită în România. Poartă denumirea așezării în care a fost descoperită, Sărata-Monteoru, județul Buzău, ocupând un teritoriu întins în regiunile de deal din centrul României (sud-estul Transilvaniei, centrul Moldovei, Vrancea și zona de nord a Munteniei până în județul Dâmbovița). Populația care locuia în acest spațiu aparținea grupului tracilor nordici.

Arheologii au descoperit că principalele plante cultivate în acest spațiu erau cerealele – grâul, ovăzul, meiul – sau legumele, cum ar fi spanacul, sfecla sau loboda. Animalele precum vitele, oile și porcii erau crescute în gospodărie. Vânătoarea ocupa un rol important atât pentru obținerea blănușilor, cât și pentru alimentație, cercetările arheologice scoțând la lumină oase de porci mistreți, căpriori, cerbi sau iepuri. Cele mai numeroase artefacte sunt vasele ceramice, decorate cu motive geometrice, iar ceștile sau urnele funerare reprezintă adevărate piese de artă. Se foloseau unelte din piatră, os, corn și mai rar din metal. Bronzul era utilizat în special la confecționarea armelor, iar piesele de podoabă se făceau din aur și argint.

În spațiul culturii Sărata-Monteoru se practica ritul înmormântării, oamenii fiind îngropați în poziție chircită în gropi dreptunghiulare acoperite apoi cu piatră. Au fost descoperite și gropi săpate în stâncă sau cavouri confecționate din plăci mari de piatră. Fără a putea preciza motivele, s-a constatat că unii defuncți erau incinerați. Inventarul funerar consta, alături de recipientele ceramice, din arme – vârfuri de săgeți, topoare din piatră, podoabe – brățări din bronz, mărgelile din caolin sau chihlimbar, inele din os, cercei de buclă din aur și bronz. Cultura Sărata-Monteoru este considerată una dintre civilizațiile cele mai avansate la acea vreme.

Vas de lut ars, cultura Monteoru

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

- Descoperiți, prin cercetarea unor surse istorice diferite, cum se explică prezența unor obiecte din alte părți ale Europei în așezările culturii Monteoru (arme, piesele de harnașament sau podoabe).

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Observ și apreciez

- Priviți cu atenție imaginile și formulați un punct de vedere referitor la ocupațiile oamenilor din epoca bronzului.

Topoare de luptă, cultura Wietenberg

Statuetă de la Cârna, cultura Gârla Mare

Vas de aur de la Biia

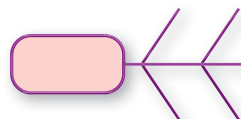
Învăț să învăț

- Realizați o vizită/vizită virtuală la un muzeu de istorie. Alcătuiți apoi o bază de date (surse, fotografii, înregistrări video și audio) pe care să o folosiți în realizarea unei investigații cu tema „Epoca metalelor în comunitatea noastră”.

Exersează

- Folosind metoda „Fishbone Map” (coadă de pește), sintetizați principalele aspecte ale epocii metalelor: economice, sociale, politice, culturale/spirituale.

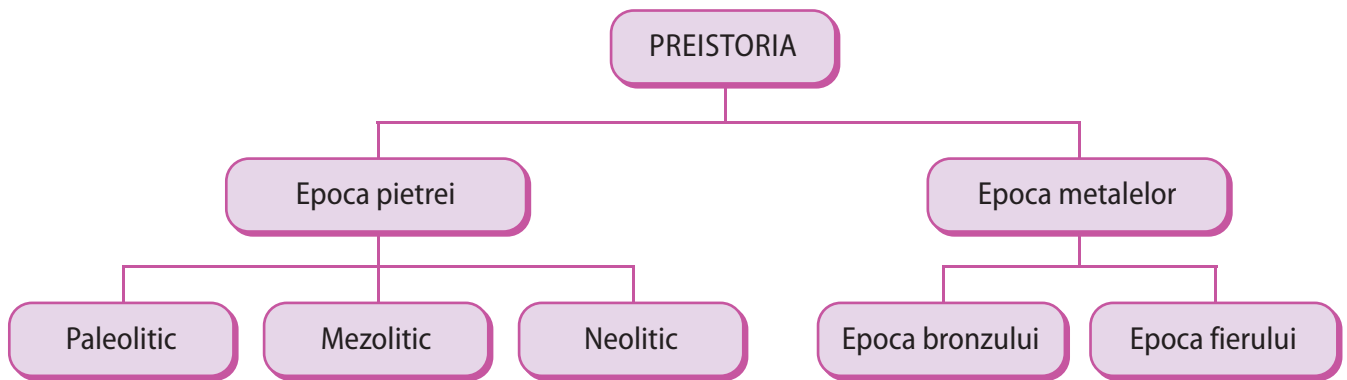

Coiful de aur de la Coțofenești

SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

Plecând de la schema recapitulativă, asociați fiecărei perioade o caracteristică din lista de mai jos:

- cea mai lungă perioadă istorică;
- agricultură;
- statuete antropomorfe;
- ceramică decorată;
- metalurgie;
- separarea tracilor;
- indo-europenizare.

VERIFIC CE ȘTIU

- 1 PORTOFOLIU.** Pe baza surselor din manual, realizați un referat cu tema „Preistoria în spațiul românesc”.
- Realizați un afiș tematic/un set de benzi desenate despre „Culturi neolitice din spațiul românesc”.
- Priviți cu atenție imaginile de mai jos, utilizați instrumente de informare/enciclopedii și realizați în scris un discurs de aproximativ jumătate de pagină cu tema „Din neolitic în secolul al XX-lea – asemănări și deosebiri în reprezentarea figurii umane”.

Gânditorul de la Hamangia și Femeia șezând

Constantin Brâncuși, Rugăciune

PORTOFOLIU

I Alegeți varianta corectă de răspuns:

- Oamenii din epoca pietrei trăiau grupați în:
  - popoare;
  - națiuni;
  - gînți.
- Oamenii se stabilizează, duc un mod de viață sedentar începând cu perioada:
  - paleoliticului;
  - mezoliticului;
  - neoliticului.
- Se caracterizează printr-o ceramică de foarte bună calitate, bogat și variat pictată, cultura:
  - Basarabi;
  - Cucuteni;
  - Monteoru.
- În aria geografică carpato-danubiano-pontică, în epoca fierului, s-a constituit marea familie:
  - celtică;
  - tracică;
  - ilirică.

II Apreciați ca adevărate sau false următoarele enunțuri:

- Preistoria este cea mai lungă epocă istorică.
- În neolitic apar meșteșugurile casnice, torsul, țesutul, olăritul, prelucrarea bronzului.
- În paleolitic apar primele manifestări spirituale.
- În așezările culturii Sărata-Monteoru s-au descoperit obiecte de metal.

III Priviți cu atenție imaginile și identificați epoca istorică din care provin.

Perioadă istorică	Aspecte economice	Organizare socială	Artă și religie
Paleolitic	Unelte primitive	Ceată	Picturi rupestre
Neolitic			
Epoca bronzului			
Epoca fierului			

IV Copiați tabelul alăturat pe caiet și completați după model, apoi formulați un punct de vedere referitor la evoluția societății umane în Preistorie.

V „Metalele ce se exploatau pe pantele arcului de est al Carpaților Occidentali au ajuns sub diferite chipuri la mari distanțe în sudul, vestul, nordul și estul Europei; la fel și sarea, în care Transilvania este atât de bogată. În același timp, obsidianul*, exploatat cel mai probabil în Munții Bükk (Ungaria), este regăsit în complexul cultural Wietenberg de la Cluj-Napoca. Piese de chihlimbar din depozitul descoperit în peștera Cioclovina cu Apă au, cel puțin în parte, ca loc de proveniență Marea Baltică, iar toporul descoperit la Larga (jud. Maramureș) demonstrează certe influențe caucaziene.”

* Rocă vulcanică de culoare neagră, verde-închis sau roșie, având înfățișarea sticlei topite.

A. Fragment din Marea istorie ilustrată a României și a Republicii Moldova

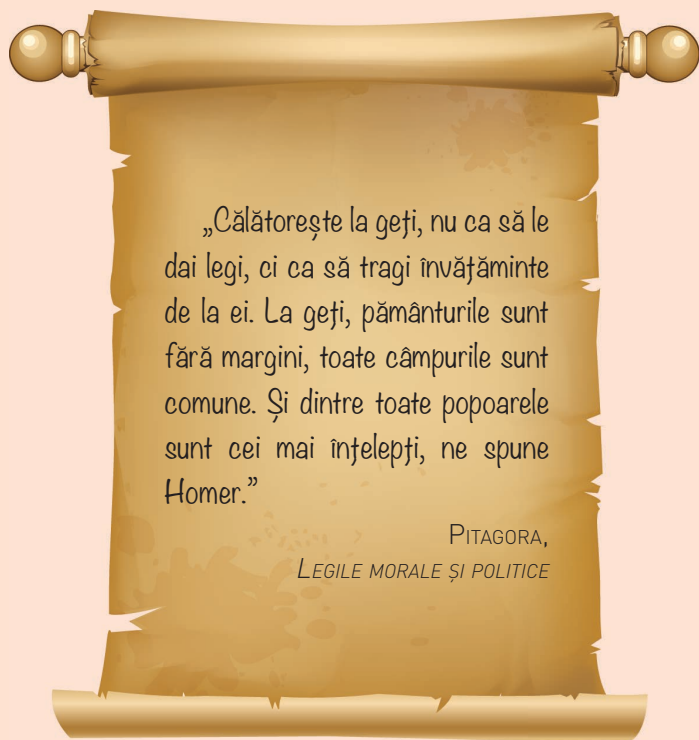
B. Europa – hartă mută

- Pe baza sursei B, localizați pe hartă, reperele geografice din sursa A. **1 punct**
- Copiați harta pe caiet și realizați traseul drumurilor comerciale care credeți că au făcut posibile schimburile prezentate în sursa A. **2 puncte**

AUTOEVALUARE	I	II	III	IV	V	Din oficiu: 1 punct
Punctaj pentru răspuns corect	0,25 p × 4 = 1 p	0,25 p × 4 = 1 p	0,25 p × 4 = 1 p	3 p	3 p	Punctaj maxim: 10 puncte

▶▶ Stindardul de luptă al dacilor,
Columna lui Traian

„Călătorește la geți, nu ca să le dai legi, ci ca să tragi învățăminte de la ei. La geți, pământurile sunt fără margini, toate câmpurile sunt comune. Și dintre toate popoarele sunt cei mai înțelepți, ne spune Homer.”

PITAGORA,
LEGIILE MORALE ȘI POLITICE

Unitatea III

Geto-dacii

- **Lecția 1** – Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio

Studiu de caz:

→ Histria

- **Lecția 2** – Burebista. Decebal; cucerirea Daciei de către romani

Studii de caz:

→ Sarmizegetusa

→ Podul de la Drobeta, Columna lui Traian, Monumentul de la Adamclisi

- **Recapitulare/Evaluare**

Dumitru Berciu (1907–1998) a fost istoric și arheolog român, membru de onoare al Academiei Române. A realizat cercetări în sud-estul și centrul Europei despre celți și traco-geți.

CUVINTE-CHEIE

- Geți
- Daci
- Autohtoni
- Coloniști

DICȚIONAR ISTORIC

Etnonim = numele unui popor.

Colonie = cetate sau oraș întemeiat, în scopuri comerciale sau strategice, de fenicieni, de greci sau de alte popoare pe teritoriul străine.

Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio

În epoca fierului, individualizarea din neamul tracilor a geto-dacilor este confirmată arheologic, lingvistic și spiritual. Astfel, izvoarele istorice latine îi menționează pe **daci**, în timp ce sursele grecești vorbesc despre **neamul geților**. Cea dintâi mențiune a **etnonimului** nord-tracic *daci* se regăsește în lucrarea *Însemnări despre războiul galic* scrisă de Iulius Caesar (100–44 î.Hr.). Informațiile despre geți s-au înmulțit în măsura în care aceștia au intrat în sfera de interes a lumii mediteraneene, în special a celei grecești.

Una dintre cele mai vechi și mai ample mențiuni cu privire la geți, în izvoarele grecești, îi aparține „părintelui istoriei”, **Herodot**. Relatând expediția regelui persan Darius I împotriva sciților, începută în anul 514 î.Hr., istoricul grec afirmă că „geții se cred nemuritori”, făcând referire la **religia** lor politeistă, la zeul suprem, **Zamolxis** și la credința lor în viața de după moarte. Este descris și obiceiul geților de a trimite divinității, la fiecare cinci ani, un sol ales prin tragere la sorti și care urma să fie aruncat în sulitele orientate cu vârful în sus.

Din punctul de vedere al evoluției istorice, era perioada de trecere de la civilizația de tip Hallstatt la cultura La Tène și se constata o accentuare a **stratificării sociale**. Astfel, societatea geto-dacă era împărțită în aristocrați (**tarabostes**) și oameni liberi (**comati**). Organizați în **triburi și uniuni de triburi**, dacii aveau în frunte un **rege sau basileu**. **Așezările fortificate** din Dacia purtau denumirea de **dava**.

Relatarea lui Arrian din Nicomedia despre expediția lui Alexandru Macedon din 335 î.Hr. înfățișează o **lume getă** organizată în **triburi de agricultori și pescari**, cu așezări slab fortificate, dar care avea suficiente resurse care să fie luate ca pradă de macedoneni.

Scriitorii greci, dar și romani ne dau și alte informații despre geto-daci. Astfel, Diodor din Sicilia descrie campania lui Lisimah împotriva regelui get **Dromihete (Dromichaites)**, pe la 292 î.Hr., ce își avea reședința în cetatea Helis. Povestirea are și rol moralizator, evidențiind modestia geților și trufia tracilor.

După anul 300 î.Hr., spațiul carpato-danubiano-pontic este marcat de dezvoltarea civilizației de tip La Tène. Descoperirile arheologice reflectă progresele în **metalurgia fierului**, dar și intensificarea schimburilor economice și culturale cu **coloniile** grecești.

Mult mai ample sunt informațiile de la **Strabon** (sec. I î.Hr.), care face afirmația că „dacii au aceeași limbă cu geții” (*Geographia*), subliniind unitatea etnică și lingvistică a geto-dacilor, confirmată și de alți autori antici. Tot Strabon ne va da informații despre marele rege dac Burebista, în timp ce **Cassius Dio** (*Istoria romană*) va reprezenta cea mai amplă sursă pentru războaiele dintre Traian și Decebal, lăsându-ne, de asemenea, o memorabilă caracterizare a regelui dac.

AXA CRONOLOGICĂ

Analizez și rezolv

1 „În 514 î.Hr., înainte de a ajunge la Istros, Darius îi supune mai întâi pe geți, care se cred nemuritori. Căci tracii care au în stăpânirea lor Salmydessos și care locuiesc la miazănoapte de Apollonia și de orașul Mesembria, i s-au închinat lui Darius fără niciun fel de împotrivire, geții însă, care luaseră hotărârea îndrăzneată de a-l înfrunta, au fost supuși pe dată, măcar că ei sunt cei mai viteji și mai drepți dintre tracii.” (Herodot, *Istoriei*)

- a) Precizați secolul la care face referire sursa de mai sus.
- b) Indicați din sursă numele regelui persan care îi supune pe geți.
- c) Explicați expresia subliniată în text.
- d) Formulați un punct de vedere referitor la hotărârea geților, susținându-l cu o informație selectată din sursă.

Observ și apreciez

2

A. Brățări dacice

B. Ceramică dacică

C. Zid dacic

„Vezi ce mare plăcere ca niște oameni prea viteji să se îndeletnicească cu doctrinele filosofice, când mai aveau puținel timp liber după lupte. Putem vedea pe unul cercetând poziția cerului, pe altul însușirile ierburilor și ale fructelor, pe acesta studiind descreșterea și scăderea lunii, pe celălalt observând eclipsele soarelui și cum, prin rotația cerului, (astrelor) care se grăbesc să atingă regiunea orientală sunt duse după o regulă prestabilită.”

D. Fragment din lucrarea *Getica* (istoricul Iordanes)

- a) Pe baza surselor **A**, **B**, **C** și **D** formulați un punct de vedere/emiteți o judecată de valoare cu privire la contribuția geto-dacilor la patrimoniul civilizației europene.
- b) Alcătuiți o bază de date digitale (surse, fotografii, înregistrări video și audio) pentru tema „Civilizația geto-dacilor”.

Învăț să învăț

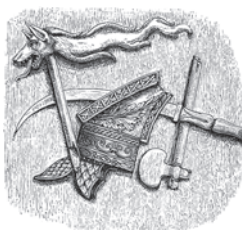
3 Metoda „Știu, Vreau să știu, Am învățat”. Copiați pe caiet tabelul alăturat, apoi completați după model.

Știu	Vreau să știu	Am învățat
Geto-dacii reprezintă ramura nordică a tracilor	Ce alte triburi tracice au mai existat	Geto-dacii au prelucrat fierul

Exersez

- 4** a) Identificați și explicați simbolurile/obiectele din imaginea **A**.
- b) **PORTOFOLIU**. Plecând de la imaginea **B**, consultând surse multimedia, „refaceți” printr-un desen/printr-o machetă incinta sacră de la Sarmizegetusa.

A

B

HISTRIA

Începând cu secolul al VIII-lea î.Hr., grecii întemeiază colonii pe țărmul Mării Negre (Pontul Euxin). Pe litoralul românesc al Pontului Euxin au fost înființate: **Histria** (sec. VII î.Hr.), **Tomis** (sec. VII–VI î.Hr.) și **Callatis** (sec. VI î.Hr.). Noile așezări au permis contactul dintre autohtonii geți și coloniștii greci. Vorbim despre un contact pașnic, bazat pe schimburi comerciale, și, rareori, conflictual. Modul de organizare a coloniilor grecești a influențat progresul cetăților getice și nivelul de trai al oamenilor.

Întemeiată de grecii din Milet în secolul VII î.Hr., ca port pe țărmul Pontului Euxin, colonia greacă **Histria** este cel mai vechi oraș atestat de pe actualul teritoriu al României. În prezent, ruinele sale se află pe teritoriul administrativ al comunei Istria, județul Constanța. Primele săpături arheologice au fost realizate aici de către marele arheolog **Vasile Pârvan**.

Numele cetății Histria (*Istria*, în limba greacă) provine de la denumirea fluviului *Istros*, așa cum era numită Dunărea de greci. Așezarea era înconjurată de un puternic **zid de apărare** (numai partea vestică a zidului cetății avea 10 turnuri și două porți) și era alimentată cu apă prin conducte lungi de peste 20 km. **Străzile** erau pavate cu piatră. În oraș existau atât **instituții** de educație fizică și intelectuală (*gymnasion*), cât și cultural-artistice (*museion*). **Necropola**, situată în afara orașului antic, cuprinde numeroși tumuli funerari și un număr mic de morminte plane. În zona sacră a cetății au fost ridicate **temple** dedicate Afroditei și lui Zeus.

În Histria au fost bătute primele **monede** de pe actualul teritoriu al României, și anume emisiunea de monedă proprie în jurul anului 480/475 î.Hr. Este vorba despre monede de argint turnate care au pe avers simbolul orașului, reprezentat de un vultur pe un delfin și legenda ΙΣΤΡΙΑ (ISTRIA), încadrate într-un pătrat, iar pe revers două capete umane alăturate și inversate.

Pe plan **politic**, Histria a jucat un rol important prin participarea la revolta orașelor pontice împotriva regelui macedonean Lisimah, la războiul împotriva orașului Byzantion (Bizanț) și la conflictul dintre regele elenist Mitridate al VI-lea Eupator și romani. În jurul anului 260 î.Hr., Histria s-a aliat cu cetatea Callatis pentru a smulge orașului Byzantion controlul asupra portului Tomis.

După o dezvoltare neîntreruptă timp de peste 1000 de ani, începând cu epoca elenistică și terminând cu perioada bizantină, orașul a fost abandonat în secolul al VII-lea d.Hr. Unul dintre motivele abandonării orașului a fost și colmatarea vechiului golf al Mării Negre, în care era amenajat portul, golful devenind în prezent complexul lagunar Razim-Sinoe.

A. Moneda histriană

B. Cetatea Histria

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

Citiți cu atenție sursele de mai jos, apoi răspundeți la cerințe.

„Decret al Sfatului și al Poporului: Întrucât Diodoros și Clearchos, trimiși soli la Zalmodegikos în privința ostaticilor, au călătorit prin țară dușmană și – înfruntând primejdii de tot felul și dând dovadă de cea mai deplină râvnă – au adus înapoi ostaticii și fiind aceștia la număr peste șazecei și, convingându-l totodată pe Zalmodegikos să restituie cetății veniturile, Sfatul și Poporul să găsească cu cale ca aceștia și urmașii lor să fie înscrisi printre binefăcătorii obștii...”

C. Inscripție de la Histria, secolul III î.Hr.

„Sfatul și Poporul au găsit cu cale... Într-o vreme când cetatea era bântuită de tulburări, iar tracii în număr mare atacau orașul și teritoriul... Agathocles a știut să păzească țărinile, dând puțință fiecăruia să-și strângă grânele fără vătămare; iar când tracii din jurul lui Zoltes au pătruns cu oaste mare în Scythia, către orașele grecești de sub oblăduirea regelui Rhemaxos, tot el a fost ales sol, a pornit în țară străină... înfruntând primejdii de tot felul, a convins pe barbari să cruțe cetatea...”

D. Decretul histrian pentru Agathocles, 200 î.Hr.

- Menționați două instituții la care se referă atât sursa **C**, cât și sursa **D**. Precizați cărui regim politic le aparțin.
- Precizați secolul și spațiul istoric la care se referă sursa **D**.
- Menționați din sursa **C**, respectiv din sursa **D** numele a doi dintre conducătorii geto-dacilor.
- Plecând de la sursele **A**, **B**, **C**, **D** și utilizând instrumente de lucru/informare, realizați în aproximativ 10 rânduri, o descriere a relațiilor locuitorilor coloniilor grecești de pe țărmul Mării Negre cu autohtonii geto-daci.

Burebista (82–44 î.Hr.), rege al geto-dacilor și întemeietorul statului dac „A făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine, ajungând să fie temut chiar și de romani.” (Strabon, *Geografia*)

CUVINTE-CHEIE

- Regat dacic
- Război cu romanii
- Provincie romană

DICȚIONAR ISTORIC

Privilegii = avantaje.

Sanctuar = lăcaș de cult.

Regat clientelar Romei = regat aflat în relații diplomatice cu Imperiul Roman și care, în schimbul unor stipendii (sume de bani), trebuia să ducă aceeași politică externă cu cea a imperiului.

Burebista. Decebal; cucerirea Daciei de către romani

BUREBISTA

Începând cu secolele II–I î.Hr., premisele geopolitice, transformările economico-sociale, dinamica demografică, evenimentele politico-militare interne și externe au grăbit procesul de unificare a triburilor geto-dace și apariția primului regat dac, condus de **Burebista** (82–44 î.Hr.). Conform lui Strabon, Burebista era bărbat „get” din părțile răsăritene ale spațiului carpato-danubiano-pontic. El a reușit să realizeze **unificarea triburilor** de la nord de Dunăre apelând și la sprijinul marelui preot Deceneu. Când căpeteniile tribale s-au opus, încercând să-și păstreze **privilegiile**, Burebista le-a atacat reședințele și le-a cucerit.

Potrivit inscripției de la Dionysopolis, Burebista a fost „cel dintâi și cel mai mare dintre regii din Tracia”. Și-a „îndreptat neamul”, l-a îndemnat la „abstinență, sobrietate și ascultare de porunci”. Statul dac avea și un centru spiritual, numit de Strabon „**Muntele Sfânt**” – Kogaionon –, atestat arheologic pe Dealul Grădiștei, în Masivul Șureanu. Burebista a creat un sistem de apărare compus din **cetăți**: Costești, Bănița, Căpâlna, Piatra Roșie, Blidaru, Fața Cetii. Acestea aveau ziduri masive de piatră (*murus dacicus*) și erau răspândite și în alte zone ale regatului, fiind cunoscute cu numele de **dave**.

Burebista a dus o **politică externă activă**, supunând autorității sale triburile vecine (celții, boii, tauriscii și bastarnii) și cetățile grecești de la Pontul Euxin. Unele i s-au supus fără luptă (Tyras, Tomis, Callatis), altele, în urma unor atacuri violente (Olbia, Histria). Burebista a intervenit și în războiul civil de la Roma dintre Caesar și Pompei, de partea ultimului, dar fără sorți de izbândă, deoarece Pompei a fost înfrânt înainte ca ajutorul promis de regele dac să ajungă.

Stăpânirea lui Burebista se întindea din Carpații Păduroși până la Munții Haemus (Balcani), de la Olbia până la Apollonia, de la gurile Bugului, în est, și până în Moravia și Dunărea Mijlocie, în vest.

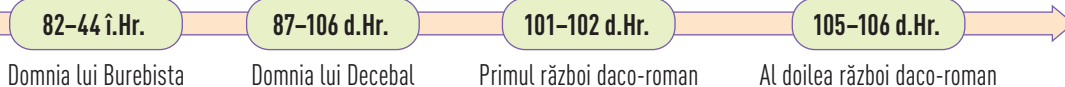
În anul 44 î.Hr., Caesar era asasinat în Senatul roman. Aceeași soartă o are și regele dac: „cât despre Burebista, acesta a pierit din pricina unei răskoale”. Deși se împarte în 4-5 regate, statalitatea dacilor nu dispare. Lui Burebista îi urmează la tron alți regi, dintre care doi sunt și mari preoți, Deceneu și Comosicus.

Zidul dacic

AXA CRONOLOGICĂ

Pe baza informațiilor obținute pe parcursul lecției și a simbolurilor, realizați legenda hărții alăturate.

Dacia în timpul lui Burebista

DECEBAL

Unitatea regatului dacic a fost refăcută la sfârșitul secolului I d.Hr. Procesul de reunificare politică a geto-dacilor s-a desăvârșit sub **Decebal**, când statul dac a atins cel mai înalt nivel de dezvoltare și a redevenit o mare putere militară.

Noul regat era mai restrâns teritorial decât stăpânirea lui Burebista, dar mult mai dezvoltat din punct de vedere administrativ, economic și politic. Din această perioadă datează cele mai bogate locuințe, cele mai frumoase **sanctuale**, cele mai ateliere metalurgice din afara lumii greco-romane. Capitala statului, **Sarmizegetusa Regia**, era nucleul unui sistem defensiv extins, cetatea de pe Dealul Grădiștei, din Munții Orăștiei, fiind însă cea mai mare dintre fortificațiile dacice.

După mai multe confruntări militare în timpul împăratului Domițian – în anul 87 cu generalul Cornelius Fuscus, iar în anul 88, cu generalul Tettius Iulianus – se va încheia pacea din anul 89 d.Hr., prin care regele dac a devenit „**client**” al Romei. Banii, meșterii și instructorii militari primiți în urma acesteia îi vor permite lui Decebal să-și întărească armata, „puterea dacilor sporea neconținut” ne spune istoricul roman, Cassius Dio.

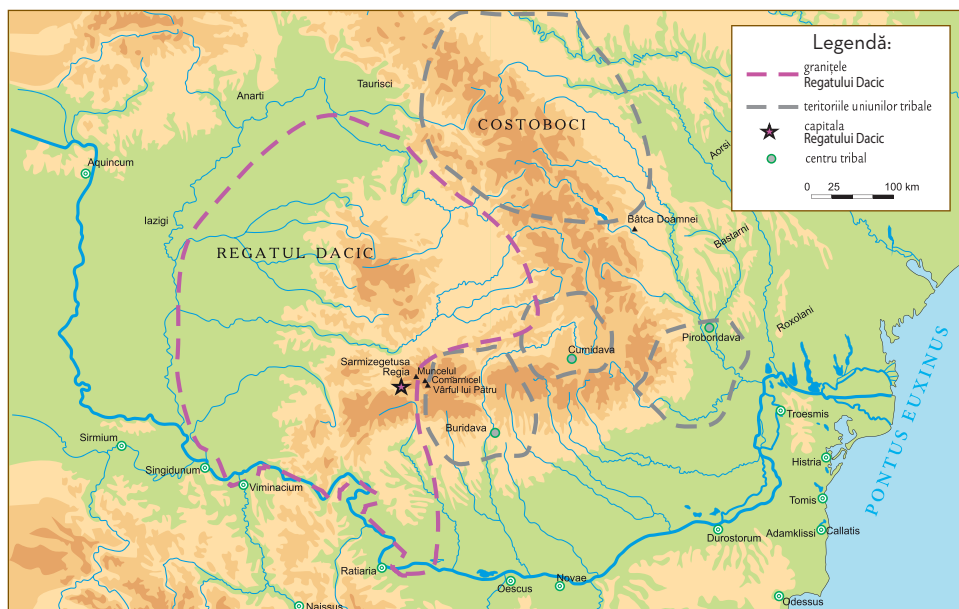

Decebal

a fost regele Daciei între anii 87 și 106 d.Hr. Dacia s-a aflat la apogeul puterii sale. Progresele înregistrate în acest timp de societatea dacică erau multiple și importante: o populație numeroasă și grupată în jurul multor *dave*, în care pulsa o vie activitate economică, legături comerciale cu lumea greco-romană, o cultură înfloritoare cu puternice elemente originale.

1 Identificați pe harta alăturată capitala statului dac.

2 Precizați și explicați rolul așezărilor Buridava, Piroboridava, Cumidava.

Harta Regatului Daciei în vremea lui Decebal

CUCERIREA DACIEI DE CĂTRE ROMANI

Împăratul Traian

a lansat, în 101 d.Hr., o expediție în Dacia și l-a forțat, un an mai târziu, pe regele Decebal să capituleze.

După victoria din 106 d.Hr. a hotărât să colonizeze Dacia și a transformat-o în provincie romană.

„După ce zăbovi un timp la Roma, Traian porni cu oaste împotriva dacilor. Cugeta la cele săvârșite de aceștia și era copleșit când se gândea la sumele de bani pe care romanii trebuiau să le plătească în fiecare an. Vede-a apoi că puterea și îngâmfarea dacilor sporesc neconținut.”

(Cassius Dio, *Istoria romană*)

„Când a văzut Decebal că scaunul lui de domnie și toată țara sunt în mâinile dușmanului, că el însuși este în primejdie să fie luat prizonier, își curmă zilele... În felul acesta Dacia ajunsese sub ascultarea romanilor și Traian stabili în ea orașe de coloniști.”

(Cassius Dio, *Istoria romană*)

Indicați numărul coloanelor armatei romane și direcțiile de atac ale acesteia.

Situația politică avea să se schimbe după urcarea pe tronul Romei a lui Traian (98–117 d.Hr.), care s-a pregătit pentru cucerirea Daciei. Au fost duse două războaie grele, în anii 101–102 și 105–106. Primul război s-a încheiat cu pacea din anul 102, extrem de dezavantajoasă pentru regele dac. Decebal trebuia „să dea înapoi armele, mașinile de război și pe constructorii acestor mașini, să predea pe dezertori, să distrugă întăriturile și să se retragă din teritoriul cucerit, ba încă să-i socotească dușmani sau prieteni ai săi pe cei ai romanilor; să nu mai primească niciun fugar, nici să nu mai ia în slujba lui vreun ostaș din Imperiul Roman” (Cassius Dio).

Traian nu a renunțat la cucerirea Daciei și a ordonat arhitectului Apollodor din Damasc construirea podului peste Dunăre de la Drobeta. Cel de-al doilea război, ne spune Cassius Dio, a fost purtat de Traian „cu mai multă chibzuală”, acesta reușind să obțină din nou victoria. Cea mai mare parte a Daciei a fost cucerită și transformată în provincie romană. Decebal s-a sinucis, în timp ce Traian a fost proclamat „Dacicus”, adică învingătorul dacilor.

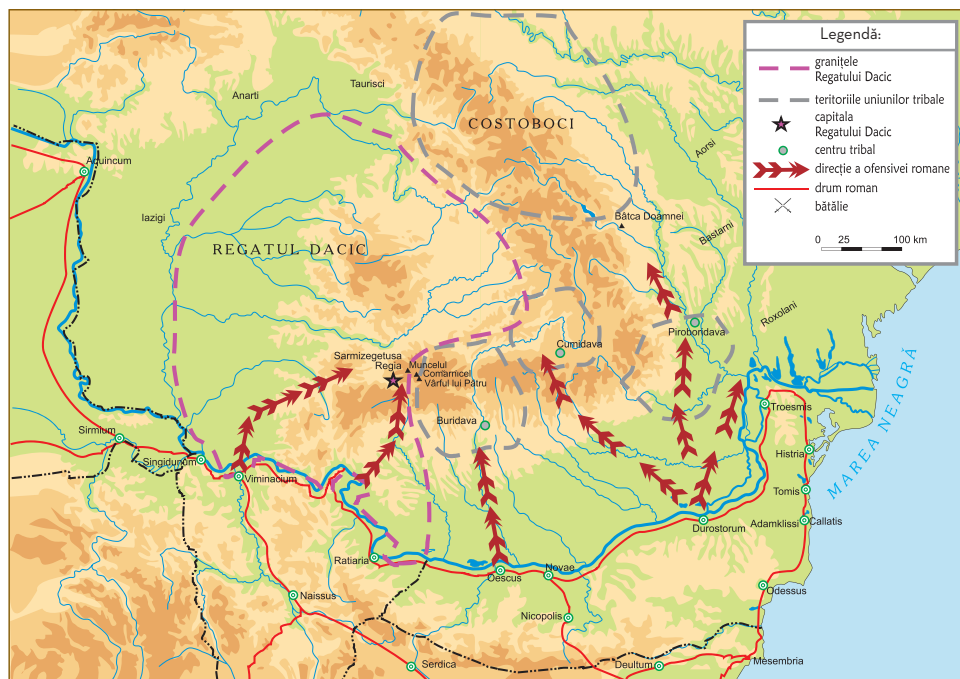
Noua provincie era bogată în lemn, sare, dar mai ales în aur și argint. Traian a stabilit o nouă capitală la Sarmizegetusa Ulpia Traiana, iar pe cea veche, cu excepția sanctuarelor, a distrus-o.

Scene de bătlie, Columna lui Traian

Sinuciderea lui Decebal, Columna lui Traian

Războiul daco-roman din 101–102

DESCOPĂR

Elemente ale civilizației geto-dacilor

Portul dacilor

Arme și piese de harnașament dacice

Steagul geto-dacilor

Coif de argint aurit, Agighiol

REȚIN

- Burebista (82–44 î.Hr.) pune bazele primului regat dac.
- Statul dac avea și un centru spiritual numit de Strabon „Muntele Sfânt” – Kogălnionon –, atestat arheologic pe Dealul Grădiștei, în Masivul Șureanu.
- Burebista a dus și o politică externă activă, intervenind în războiul civil dintre Caesar și Pompei.
- Unitatea regatului dac va fi refăcută la sfârșitul secolului I d.Hr. de către Decebal (87–106).
- În urma războaielor din 101–102 și 105–106, cea mai mare parte a Daciei este cucerită și transformată în provincie romană.

ÎNȚELEG ȘI APLIC

„Domițian își împodobi triumful cu multe lucruri ce nu fuseseră luate ca pradă. Dimpotrivă, el cheltuisese mulți bani pentru încheierea păcii, căci fără întârziere dădu lui Decebal nu numai însemnate sume de bani, dar și meșteri pricepuți la felurite lucruri folositoare în timp de pace și de război și făgădui să-i dea mereu mai multe.” (Cassius Dio, *Istoria romană*)

1. Precizați secolul în care s-a încheiat pacea dintre Domițian și Decebal.
2. Menționați statutul Daciei potrivit prevederilor păcii din anul 89.
3. Analizați comparativ pacea încheiată în anul 89 cu pacea din 102 din perspectiva prevederilor și a consecințelor pentru regatul dac.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Analizez și rezolv

Decebal era priceput în ale războiului și iscusit la faptă, știind când să năvălească și când să se retragă la timp, meșter în a întinde curse, viteaz în luptă, știind a se folosi cu dibăcie de o victorie și a scăpa cu bine dintr-o înfrângere.

A. Fragment din lucrarea *Istoria romană* (Cassius Dio)

Traian trecu Istru (Dunărea) pe acest pod (de la Drobeta) și a purtat război (al doilea, 105–106 d.Hr.), mai mult cu chibzuială decât cu înfocare, biruindu-i pe daci, după îndelungi și grele strădanii. El însuși dădu dovezi de pricepere la comandă și de vitejie, iar alții trecură împreună cu dânsul prin multe primejdii și dădură dovadă de vrednicie.

B. Fragment din lucrarea *Istoria romană* (Cassius Dio)

Pornind de la cele două surse, rezolvați următoarele cerințe:

- a) Precizați numele celor doi conducători din Antichitate.
- b) Indicați denumirea antică a fluviului precizat în sursa B.
- c) Menționați două trăsături comune ale celor doi oameni politici. Pe baza trăsăturilor stabilite, realizați o prezentare care să valorifice experiențele istorice oferite de acțiunea personalităților în contextul dat.
- d) Realizați un set de benzi desenate având ca subiect relațiile daco-romane în secolul I-II d.Hr.

SARMIZEGETUSA

Sarmizegetusa Regia („cea regească”) a fost capitala și cel mai important centru militar, religios și politic al statului dac înainte de războaiele cu Imperiul Roman. Inițial, Sarmizegetusa nu era o fortificație militară, ci o așezare religioasă și civilă. Ulterior, a devenit nucleul unui sistem defensiv strategic format din șase fortărețe dacice din Munții Orăștiei.

Cetatea de pe Dealul Grădiștei este cea mai mare dintre fortificațiile dacice, un patrulater alcătuit din blocuri masive de piatră (*murus dacicus*), construită pe cinci terase, pe o suprafață de aproximativ 30 000 m². Zidul cetății avea 3 m grosime și o înălțime de aproximativ 4-5 m în momentul finalizării construcției. Deoarece zidul care îngrădește o suprafață de circa 3 ha este construit în așa fel încât respectă marginile înălțimii, cetatea are o configurație mai neobișnuită, de hexagon cu laturile inegale.

În apropiere, spre vest, se află, pe o suprafață de 3 km, o întinsă așezare civilă, în care se observă foarte multe locuințe, ateliere, magazii, hambare și rezervoare de apă. La 100 de metri spre est, în dreptul porții cetății, din același punct cardinal, se află sanctuarele, care au forme și mărimi variate. Sanctuarele erau situate pe o terasă, care fusese legată de poarta amintită anterior printr-un drum pavat. Nu se știe dacă erau șapte sau opt sanctuare patrulatere, deoarece ele au fost distruse de romani în timpul ostilităților și nu se poate aprecia dacă era un singur sanctuar mare sau două mai mici construite foarte aproape. Sanctuarele circulare sunt doar două. Cel mai cunoscut este „Calendarul circular”. Se remarcă, de asemenea, „Soarele de andezit” având forma unui soare cu razele compuse din segmente de cerc.

La Sarmizegetusa a fost descoperit un vas cu o inscripție cu litere latine, „DECEBALVS PER SCORILLO”, niște blocuri de calcar cu litere grecești, precum și monedele din aur pe care era înscris cuvântul „KOSON”.

Civiii locuiau pe lângă fortăreață, pe terasele construite în josul muntelui. Nobilii daci aveau apă în locuințele lor, adusă prin țevi ceramice. Inventarul arheologic de aici dovedește că societatea dacică avea un standard înalt de viață.

După cucerirea Daciei și transformarea acesteia în provincie a Imperiului Roman, capitala a fost mutată la Ulpia Traiana (Sarmizegetusa), aflată la peste 40 km depărtare de vechea reședință dacică. Ruinele cetății dacice Sarmizegetusa Regia au fost incluse pe Lista patrimoniului cultural mondial UNESCO.

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

- 1 Constituiți un grup de discuții pe o rețea de socializare și realizați planul unei investigații despre Sarmizegetusa Regia.
- 2 **PORTOFOLIU.** Pe baza acestuia, alcătuiți apoi o bază de date digitale (surse, fotografii, înregistrări audio și video) și un referat despre Sarmizegetusa Regia.

Sanctuarele de la Sarmizegetusa

Sarmizegetusa Regia, Zidul dacic

Soarele de andezit

Drum dacic pavat, Sarmizegetusa Regia

PODUL DE LA DROBETA, COLUMNA LUI TRAIAN, MONUMENTUL DE LA ADAMCLISI

PODUL DE LA DROBETA

Podul lui Traian sau Podul de la Drobeta, cum mai este cunoscut, a fost un pod construit de Apollodor din Damasc, arhitectul Columnei, între anii 103 și 105 d.Hr., pe Dunărea de Jos. Împăratul roman i-a dat comanda arhitectului sirian de a construi un pod peste Dunăre care să faciliteze transportul trupelor romane și al proviziilor necesare celei de-a doua campanii militare de cucerire a Daciei, regatul lui Decebal. Apollodor din Damasc a scris o carte despre construcția acestui pod, care însă nu s-a păstrat peste timp. Totuși, există mărturii ale altor scriitori antici despre detaliile tehnice ale construcției: Cassius Dio, Procopius din Cezarea și Ioannes Tzetzes.

Piciorul Podului lui Traian la Drobeta Turnu Severin

La cele două capete ale podului, sudic și nordic, era ridicată câte o poartă monumentală. Pe Columna lui Traian se poate distinge o imagine stilizată a podului, cu mai puțini piloni, în principiu conformă surselor scrise și care permite recunoașterea tehnicii de îmbinare a lemnului și pietrei. Podul măsoară 1135 de metri lungime, legând castrul Pontes, de pe malul sudic (Serbia de astăzi), de castrul Drobeta, pe malul nordic.

Potrivit lui Cassius Dio podul avea aproximativ 18 metri în înălțime și 12 metri în lățime. Pentru a realiza construcția, romanii au deviat parțial cursul Dunării folosind albia unui afluent sudic. Astfel, primii 10-12 piloni au fost ridicați pe uscat. Pentru construcția celorlalți s-au folosit cofraje din bârne de stejar cimentate și sisteme de pompe. Astăzi se mai pot vedea primul și ultimul stâlp.

Podul lui Traian este un monument istoric ce face parte din patrimoniul cultural național, aflat în subordinea Ministerului Culturii, figurând pe Lista monumentelor istorice.

COLUMNA LUI TRAIAN

Un alt monument unic, construit din ordinul lui Traian este **Columna** care îi poartă numele. Acesta comemorează victoria împăratului în Dacia și a fost amplasat la Roma, în forum. Terminată în anul 113 d.Hr., columna are exteriorul prevăzut cu un faimos basorelief sculptat, în formă de spirală, care reproduce artistic, sub o formă epică, scene din războaiele dintre romani și daci. În soclul construcției a fost depusă urna de aur cu cenușa lui Traian. Columna are o înălțime de aproximativ 40 de metri și conține 18 blocuri masive de marmură de Carrara, fiecare cântărind 40 de tone. În secolul al XVI-lea, Columna a fost recondiționată. În anul 1587, în locul statuii lui Traian, aflată inițial în vârful columnei, dar topită în Evul Mediu, a fost așezată din ordinul papei Sixt al V-lea o statuie a Sfântului Petru. Copii în ghips ale columnei se găsesc expuse public la Muzeul Național de Istorie a României, Museo della Civiltà Romana din Roma, Victoria and Albert Museum din Londra, Römisch-Germanisches Zentralmuseum din Mainz.

Monumentul Tropaeum Traiani, Adamclisi

MONUMENTUL DE LA ADAMCLISI

Tropaeum Traiani este monumentul ridicat din ordinul împăratului Traian la Adamclisi între anii 106 și 109 d.Hr. Acesta onora victoria romanilor împotriva dacilor din anul 102. Monumentul face parte dintr-un ansamblu care mai cuprindea un altar funerar, pe ai cărui pereți se aflau înscrise numele celor aproximativ 3800 de soldați romani căzuți în lupta de la Adamclisi și un mausoleu, cu trei ziduri concentrice. Primele săpături arheologice au fost realizate de către Grigore Tocilescu în anul 1882. Înălțimea monumentului împreună cu trofeul este de aproximativ 40 m. Pe acesta sunt reproduse în basorelief scene de război.

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

Pe baza surselor și a informațiilor obținute pe parcursul lecției, realizați împreună cu colegii de clasă o dezbateră referitoare la rolul împăratului Traian în cadrul istoriei romane și al istoriei românilor.

SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

- În epoca fierului, individualizarea geto-dacilor din neamul tracilor este confirmată arheologic, lingvistic și spiritual.
- Cea mai amplă mențiune a geților, în izvoarele grecești, aparține „părintelui istoriei”, Herodot, cu ocazia relatării expediției regelui persan Darius împotriva sciților, pe la anul 514 î.Hr.
- Cea dintâi mențiune a etnonimului nord-tracic *daci* se păstrează de la Iulius Caesar.
- Având o religie politeistă cu o divinitate supremă, Zalmoxis, dacii sunt împărțiți în aristocrați (tarabostes) și oameni liberi (comati).
- Organizați în triburi și uniuni de triburi, dacii au în frunte un rege sau basileu.
- Așezările fortificate din Dacia purtau numele de *dava*.

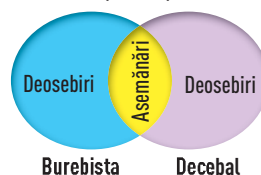
- Burebista (82–44 î.Hr.) pune bazele primului regat dac.
- Statul dac avea și un centru spiritual numit de Strabon „Muntele Sfânt” – Kogaionon –, atestat arheologic pe Dealul Grădiștea, în Masivul Șureanu.
- Burebista a dus și o politică externă activă, intervenind în războiul civil dintre Caesar și Pompei.
- Unitatea regatului dacic va fi refăcută la sfârșitul secolului I d.Hr., de către Decebal (87–106).
- În urma războaielor din 101–102 și 105–106, cea mai mare parte a Daciei este cucerită și transformată în provincie romană.

STUDII DE CAZ

VERIFIC CE ȘTIU

- 1 PORTOFOLIU.** Utilizând informațiile din manual, cuvintele-cheie, noțiunile subliniate în text, realizați hărțile conceptuale ale lecțiilor studiate în capitolul al III-lea.
- 2** Utilizând diagrama Venn, pe baza informațiilor din manual și a hărților de la pagina 30 realizați o comparație între statul dac în vremea lui Burebista și statul dac condus de Decebal.

A. Columna lui Traian

„După ce zăbovi un timp la Roma, Traian porni cu oaste împotriva dacilor... se apropia de Tapae, unde dădu lupta... apoi a ocupat munții întăriți și a găsit acolo armele și mașinile de război capturate de la romani, precum și steagul luat de la Fuscus... a început să urce pe înălțimi, ocupând cu mari primejdii colină după colină, și se apropia de capitala dacilor...”

B. Fragment din *Istoria romană* (Cassius Dio)

- 3** Studiați cu atenție sursele de mai sus și apoi completați enunțurile următoare:
  - a) Sursa **A** reprezintă o scenă din ... război dintre Decebal și Traian.
  - b) Sursa **B** descrie ... război dintre Decebal și Traian.
- 4** Pornind de la cele două surse, elaborați un eseu tematic argumentativ referitor la „Relațiile statului dac cu lumea romană în secolul II d.Hr.”

PORTOFOLIU

I Alegeți varianta corectă de răspuns.

- Principalul factor de unire a triburilor geto-dace îl constituie:
a) condițiile sociale; b) originea etnică; c) spațiul geografic.
- Prima mențiune sigură a principalului etnonim nord-tracic, *daci*, se păstrează încă de la:
a) Caesar; b) Ephoras; c) Herodot.
- „Zeul cel Mare” este o divinitate:
a) tracică; b) grecească; c) geto-dacică.
- Cui aparține afirmația că „dacii au aceeași limbă cu geții”:
a) Strabon; b) Herodot; c) Sallustius.

II Apreciați ca adevărate sau false următoarele enunțuri:

- Herodot scrie despre originea tracică a geților.
- Cetatea Histria aparținea geților.
- Dromihete s-a luptat cu Lisimah.
- Dacii credeau în nemurire.

III Selectați dintre imaginile de mai jos pe acelea care aparțin civilizației geto-dacilor:

A

B

C

D

E

F

IV Copiați pe caiet și completați, după model, tabelul alăturat cu informațiile corespunzătoare:

Cauzele cuceririi Daciei de către romani	Consecințele cuceririi Daciei de către romani
Poziția strategică	Dispariția statului dac

V Citiți cu atenție sursa de mai jos, apoi rezolvați cerințele:

„Foarte bine faci că te pregătești să scrii despre războiul dacic. Căci ce subiect poate fi mai actual, mai bogat, mai vast, în sfârșit mai plin de poezie și mai de domeniul legendelor, deși este vorba despre lucruri foarte adevărate? Vei cânta râuri noi, fluvii conduse peste câmpii, noi poduri aruncate peste fluviu, tabere așezate pe coastele abrupte ale munților, un rege alungat din reședința sa, izgonit chiar din viață, fără ca să fi pierdut niciodată nădejdea; pe lângă acestea, două triumfuri, din care unul a fost cel dintâi împotriva unui neam neînvins, iar celălalt, cel din urmă.” (Pliniu cel Tânăr)

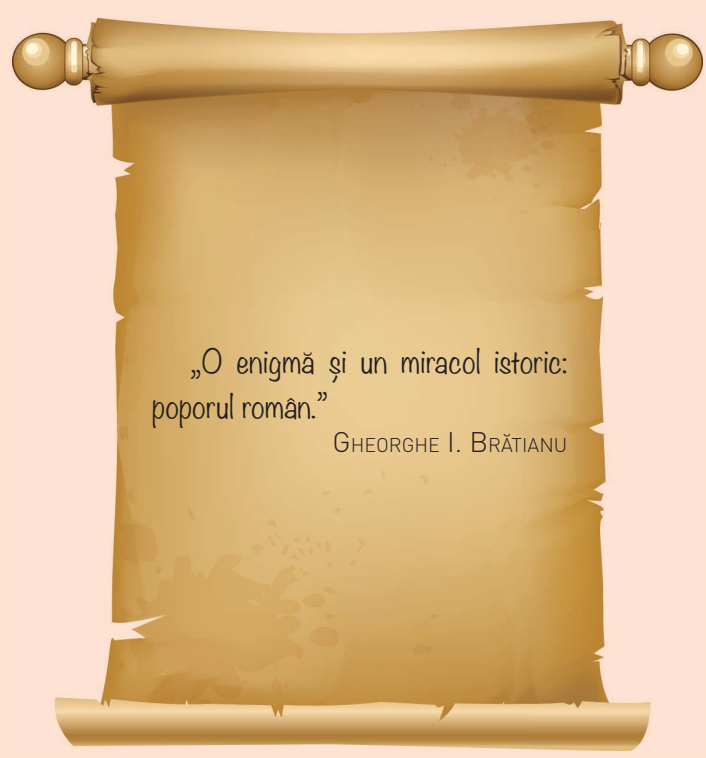
- Indicați numele regelui „alungat din reședința sa”. **0,5 puncte**
- Precizați numele împăratului căruia îi este adresat mesajul și trei construcții ridicate de acesta pentru a celebra triumfurile din războiul dacic. **2 puncte**
- Formulați un punct de vedere referitor la relațiile dacilor cu romanii în secolele I-II d.Hr. și susțineți-l cu un fapt istoric relevant. **1,5 puncte**

AUTOEVALUARE	I	II	III	IV	V	Din oficiu: 1 punct
Punctaj pentru răspuns corect	0,25 p × 4 = 1 p	0,25 p × 4 = 1 p	0,25 p × 4 = 1 p	0,5 p × 4 = 2 p	4 p	Punctaj maxim: 10 puncte

» *Lupoaica cu gemenii* – emblema romanității

„O enigmă și un miracol istoric:
poporul român.”

GHEORGHE I. BRĂȚIANU

Unitatea IV

Etnogeneza românească

- **Leția 1** – Dacia romană. Romanizare. Creștinism
- **Leția 2** – Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală
- **Leția 3** – Poporul român – popor romanic

Studiu de caz:

→ Surse istorice despre români la sfârșitul mileniului I

● **Recapitulare/Evaluare**

Publius Aelius Traianus Hadrianus (117–138),

împărat roman, filosof și scriitor. A fost al treilea dintre așa-zisii „cei cinci împărați buni ai Imperiului Roman”. A inițiat o serie de reforme în armată și justiție. În vremea sa, provincia Dacia a fost reorganizată de două ori.

CUVINTE-CHEIE

- Daci liberi
- Romanizare
- Creștinism

DICȚIONAR ISTORIC

Marcomani = populație de neam germanic.

Ruralizarea = proces prin care economia a căpătat un pronunțat caracter natural, agricultura și creșterea animalelor devenind ocupațiile predominante.

Martir = persoană care s-a sacrificat pentru religie/credință.

Dacia romană. Romanizare. Creștinism

DACIA ROMANĂ

În urma cuceririi Daciei și a transformării acesteia în provincie, Imperiul Roman a atins maxima expansiune teritorială. Sub administrația romană nu au intrat Crișana, Maramureșul, nordul și centrul Moldovei, care au continuat să fie locuite de dacia liberi.

Provincia romană Dacia era formată din Transilvania (fără colțul sud-estic), Banatul și Oltenia până la Jiu și era administrată de împărat prin intermediul unui **gubernator** de rang senatorial, cu titlul de *legatus Augusti pro praetore*.

Prima **reorganizare** a provinciei a avut loc în urma atacurilor dacilor liberi, în timpul împăratului **Hadrian** care a creat **Dacia Superior** (Transilvania și Banat) și **Dacia Inferior** (Oltenia și colțul sud-estic al Transilvaniei). Tot în timpul împăratului Hadrian a fost creată și provincia **Dacia Porolissensis** în nordul Daciei Superior. O nouă reorganizare a fost făcută de împăratul **Marcus Aurelius** (161–180), în timpul războaielor cu **marcomanii** din anul 166. Acesta păstrează Dacia Porolissensis, dar în restul Transilvaniei înființează **Dacia Apulensis** (cu capitala la Apulum), iar din Oltenia și Banat organizează **Dacia Malvensis** (cu capitala la Malva, Reșca, pe Olt). În timpul împăratului Severus Alexander (222–235) este creat un **consiliu (concilium) al celor trei provincii** care îl ajuta pe guvernator în activitatea sa și își avea reședința la **Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa**.

ROMANIZAREA

Primul teritoriu al geților care a făcut parte din Imperiul Roman a fost Dobrogea (46–602 d.Hr.). Procesul de **romanizare a autohtonilor** din Dacia a fost un proces lingvistic și istoric, ireversibil, de **învățare a limbii latine** și însușire a modului de viață al romanilor de către populația cucerită. Au fost cuprinse atât componente materiale, cât și spirituale. Cel mai important element al romanizării a fost limba latină, care s-a impus prin intermediul mai multor **factori: administrația, coloniștii, armata, veteranii, urbanizarea, viața economică, justiția, educația, viața religioasă** ș.a. Elementele romanizării sunt cele care se răspândesc în provincii și sunt preluate de către populația autohtonă, prin ele realizându-se integrarea acestora în „lumea romană”, adică se romanizează. Acest proces s-a derulat, oficial, până la retragerea aureliană (271–275), când armata și administrația romană s-au retras în sudul Dunării. O consecință a fost scăderea intensității activităților comerciale și **ruralizarea** pronunțată a economiei. Pe de altă parte, legăturile cu Roma nu au fost definitiv întrerupte, ceea ce a permis, după secolul al III-lea și în prima jumătate a secolului al IV-lea, răspândirea noii religii monoteiste, creștinismul.

AXA CRONOLOGICĂ

106

Transformarea Daciei în provincie romană

271–275

Retragerea aureliană

313

Edictul de la Milano

391

Interzicerea cultelor păgâne

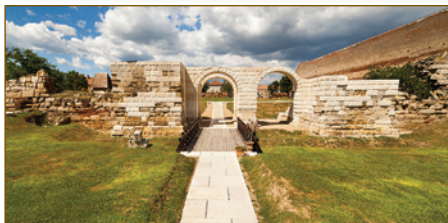

CREȘTINISMUL

Într-o primă etapă, răspândirea creștinismului la nordul Dunării s-a datorat soldaților, coloniștilor și negustorilor veniți în noua provincie, apoi a fost încurajată și de politica dusă de împăratul Constantin cel Mare (306–337), care prin Edictul de la Milano din 313 a acceptat acordarea libertății de cult pentru creștini. În 391, împăratul Theodosius I sau Teodosie cel Mare (379–395) a interzis cultele păgâne și, astfel, s-a organizat Biserica creștină în zona Dunării. Au fost înființate episcopate la Tomis (Constanța), Durostorum, Oescus (Ghigen, Bulgaria), Naissus (Niș, Serbia), Ratiaria (Arçar, Bulgaria), Remesiana (Bela Palanka, Serbia). Creștinarea masivă a daco-romanilor s-a făcut în secolele IV–V prin activitatea unor misionari și **martiri**. Răspândirea creștinismului s-a făcut în limba latină, dovadă fiind inscripțiile descoperite și termenii creștini păstrați în limba română: *cruce, creștin, botez, biserică, altar, Dumnezeu* etc. Descoperirile arheologice au scos la iveală numeroase obiecte creștine și ruine de bazine pe întregul teritoriu al României de azi. Răspândirea creștinismului la nordul Dunării este legată și de activitatea apostolului Andrei, acesta fiind considerat de către Biserica Ortodoxă, ocrotitorul României și apostolul românilor.

DESCOPĂR

Vestigii ale arhitecturii din Dacia romană

A. Castrul roman Apulum (Alba Iulia, reconstituire)

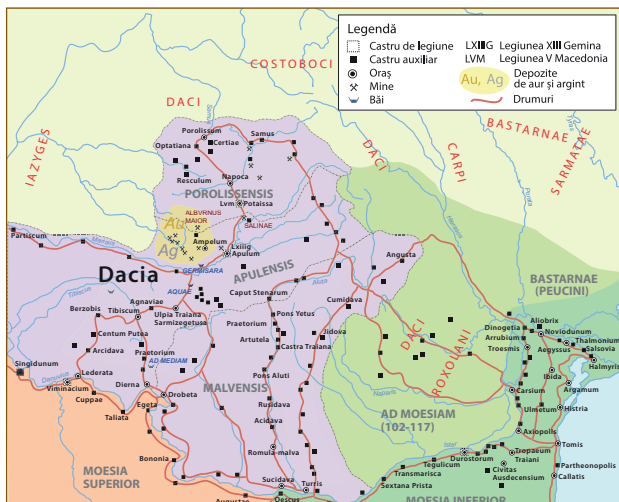

B. Ruinele orașului roman Potaissa

C. Poarta orașului Porolissum

ÎNȚELEG ȘI APLIC

D. Provincia Dacia

Pornind de la sursele date, rezolvați următoarele cerințe:

1. Precizați și definiți procesul la care face referire sursa E.
2. Descoperiți în sursa D factori care au contribuit la realizarea procesului identificat și explicați modul în care au acționat aceștia asupra autohtonilor geto-daci.

„Romanizarea nu a fost un proces întâmplător. Ea a fost rezultatul unei intenții precizate, pentru realizarea căreia statul roman a inițiat acțiuni îndelungate și dirijate... Aceste intenții reies din grija cu care împărații au vegheat asupra păcii romane în general și în fiecare provincie, în felul în care toți locuitorii imperiului tindeau să fie cetățeni romani, în investițiile făcute pentru organizarea vieții romane.”

E. Fragment din *Enciclopedia civilizației romane* (Dumitru Tudor)

REȚIN

- Provincia romană Dacia era formată din Transilvania (fără colțul sud-estic), Banatul și Oltenia până la Jiu.
- Era administrată de împărat prin intermediul unui guvernator de rang senatorial, cu titlul de *legatus Augusti pro praetore*.
- Provincia Dacia a fost organizată de Traian și reorganizată de împărații Hadrian și Marcus Aurelius.
- Procesul de romanizare a autohtonilor din Dacia a fost un proces lingvistic și istoric, ireversibil, de învățare a limbii latine și însușire a modului de viață al romanilor de către populația cucerită.
- Din secolul IV d.Hr. s-a răspândit la nord de Dunăre creștinismul.

Analizez și rezolv

1 Românii, în decursul acestui iung interval, au dăinuit refugiați în munți, la adăpost de șuvoiul invaziilor. Barbarii își aveau calea lor bine trasată, etapele stabilite dinainte de la răsărit la apus. Dacă, din întâmplare, se aventurau spre nord, se loveau de Carpați ca de-o barieră de netrecut. Acești munți erau, de altfel, excelent plasați pentru acest rol defensiv, datorită unui sistem de posturi militare organizate de romani și formând o linie neîntreruptă de puncte fortificate, care se întindea... de la Porțile de Fier până la izvoarele Nistrului și Vistulei.

F. Fragment din lucrarea *Originile istoriei românilor* (A. Ubicini)

- a) Precizați, pe baza sursei **F**, rolul reliefului în istoria românilor.
- b) Utilizând și sursa **D**, prezentați evoluția provinciei Dacia din punct de vedere administrativ în secolele al II-lea – al IV-lea d.Hr.
- c) Pe baza surselor **A–F**, realizați un discurs pe tema retragerii aureliene și a consecințelor acestui proces istoric pentru autohtoni.

Observ și apreciez

2 Utilizând instrumente de informare (enciclopedii, resurse multimedia), identificați obiectele paleocreștine de mai jos și precizați semnificația lor.

Învăț să învăț

3 PORTOFOLIU. Realizați afișe tematice, benzi desenate etc. referitoare la romanizare și creștinism în spațiul nord dunărean și valorificați conținutul acestora prin activități de tip „Turul galeriei”.

Exersează

- 4** Copiați pe caiet și completați careul de 81 de pătrățele cu cifre cuprinse între 1 și 9, astfel încât nicio cifră să nu apară de două ori pe același rând sau pe aceeași coloană, iar suma cifrelor să fie 45. După completarea corectă a careului, în spațiile colorate, vor apărea datele ce definesc subiectul careului.

7	5					6	2
1		8			5		9
	6		7	2		3	
		7		6		2	
			2		7		
		6		4		3	
	7		5		3		1
5		1				9	3
6	3						4

Constantin cel Mare
împărat roman între anii 306–337.
Datorită măsurilor luate în favoare
creștinilor este considerat
de ortodoxie ca având statut
echivalent apostolilor.

CUVINTE-CHEIE

- Slavi
- Migratori
- Romanitate
- Romanitate orientală

DICTIONAR ISTORIC

Limes = granița fortificată a Imperiului Roman.

Etnogeneza = proces de formare a unui popor și a limbii sale.

Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală

AȘEZAREA SLAVILOR LA SUDUL DUNĂRII

Cercetările arheologice nu lasă nicio urmă de îndoială cu privire la **continuitatea** locuirii teritoriului fostei provincii Dacia și după anul 275 d.Hr. Inscripțiile în limba latină confirmă prezența **populației romanizate** la nordul Dunării. Cele mai cunoscute inscripții sunt: inelul de la Micia (Vețel) – *Quartine vivas* („Să trăiești, Quartine!”) sau donariul de la Biertan (Mediaș), cu inscripția *Ego Zenovius votum posui* („Eu, Zenovie, am pus acest dar”), inscripțiile creștine de pe fragmentele de ceramică de la Porolissum, Romula ș.a. Continuitatea este dovedită și de păstrarea vechilor **toponime** sau **hidronime**: Napoca, Drobeta, Apulum, Sarmizegetusa, respectiv Alutus (Olt), Maris (Mureș), Samus (Someș), Crisia (Criș) etc.

Dintre evenimentele care atestă prezența populației romanizate la nordul Dunării, cele mai importante sunt **legăturile** acesteia cu **romanitatea sud-dunăreană** și răspândirea **creștinismului**. Romanii și-au menținut administrația în Dobrogea și între Dunăre și Balcani până la începutul secolului al VII-lea d.Hr. Ei au menținut controlul militar pe malul nordic al Dunării pentru a se proteja de invaziile migratorilor.

Împărații romani din secolul al IV-lea au păstrat capete de pod în zona sudică a Banatului, a Olteniei și a Munteniei, cum ar fi la: Dierna (Orșova), Sucidava (Celei), Turnu Măgurele, Barboși (Galați). Astfel, **Constantin cel Mare** ridică un nou **limes**, cunoscut cu numele de Brazda lui Novac, iar împăratul **Iustinian** refacă mai multe orașe. Între cele două maluri ale Dunării au continuat și schimburile comerciale.

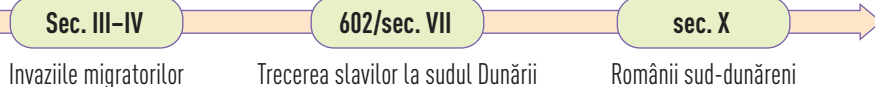
Peste această **populație daco-romană** care ducea o viață modestă, predominant în mediul rural, s-au revărsat în secolele VI și VII, **triburile slave**. Venirea slavilor, în jurul anului 602, a rupt limesul danubian al Imperiului Bizantin și a separat romanitatea în două. Sedentarizarea slavilor și lungă lor conviețuire cu romanicii nord-dunăreni au avut consecințe asupra societății daco-romane și au contribuit la încheierea procesului de formare a poporului român și a limbii române.

Prăbușirea limesului dunărean a permis trecerea masivă a slavilor la sud de fluviu și reducerea numerică a acestora în aria carpatică și **asimilarea** lor de către autohtoni. Dovada prezenței slavilor la nord de Dunăre o constituie cuvintele păstrate în limba română: *plug, a primi, a plăti, a iubi, prieten, drag, bucurie*, dar și prenume ca: *Radu, Vlad/Vladimir, Bogdan* sau toponime: *Prahova, Bistrița* ș.a.

ROMANITATEA ORIENTALĂ

În partea de răsărit a Imperiului Roman, în aria **romanității orientale**, la nord și la sud de Dunăre, se formează poporul român. **Etnogeneza românească** este rezultatul unei duble sinteze: asimilarea autohtonilor geto-daci de către romani și asimilarea migratorilor de către populația romanizată, daco-romană. Prin urmare,

AXA CRONOLOGICĂ

Ioan Asan I conducător al Țaratului Vlaho-bulgar în secolul al XII-lea

etnogeneza românească are trei componente fundamentale: substratul geto-dacic, stratul roman și adstratul slav. Raportat la cuvintele din limba română, substratul geto-dacic reprezintă aproximativ 10%, stratul latin cca. 60-70%, adstratul slav, circa 20%. Restul de 10% reprezintă împrumuturi din alte limbi. Numiți în izvoarele medievale vlahi, valahi, volohi, olahi etc. (denumire ce derivă din termenul german *walachen*, ce desemna o populație romanizată), românii încep să fie menționați tot mai des în izvoarele vremii. Astfel, românii sud-dunăreni, vlahii balcanici, având ca ocupație păstoritul, au fost semnați prin secolul al X-lea de către istoricul bizantin Kedrenos. De altfel, ei sunt cei care vor pune bazele, în secolul al XII-lea, primului stat cu participare românească, la sud de Dunăre, Țaratul Vlaho-Bulgar sau statul Asăneștilor.

DESCOPĂR

Formarea poporului român

ÎNȚELEG ȘI APLIC

Citiți cu atenție sursa de mai jos:

„În felul acesta, împăratul Iustinian a fortificat tot ținutul dinlăuntru Illyricului. Acum voi arăta și cum a întărit țărmul fluviului Istru, care se mai numește și Danubius, cu fortificații și garnizoane de soldați. Căutând să oprească trecerea Danubiului de către barbarii care locuiau de cealaltă parte, împărații romani de odinioară au acoperit tot țărmul acestui fluviu cu fortificații, nu numai în dreapta fluviului, ci au zidit pe alocuri și în partea opusă orașele întărite și cetăți. Dar aceste întărituri nu fuseseră făcute în așa fel încât să poată rezista vreunui atac, ci numai ca să nu rămână țărmul fluviului fără apărători; pentru că barbarii de prin acele părți nu știau să ia cu asalt ziduri.” (Procopius din Caesarea, *Despre zidiri*)

Pornind de la sursă, răspundeți la următoarele cerințe:

1. Numiți împăratul ce a fortificat ținutul dinlăuntru Illyricului și măsurile pe care le-a luat pentru a întări țărmul fluviului Istru.
2. Indicați o cauză pentru care împărații romani sunt nevoiți să ia astfel de măsuri.
3. Menționați numele unui alt împărat roman ce a stăpânit la nordul Dunării și prezentați o măsură asemănătoare celor din sursă.

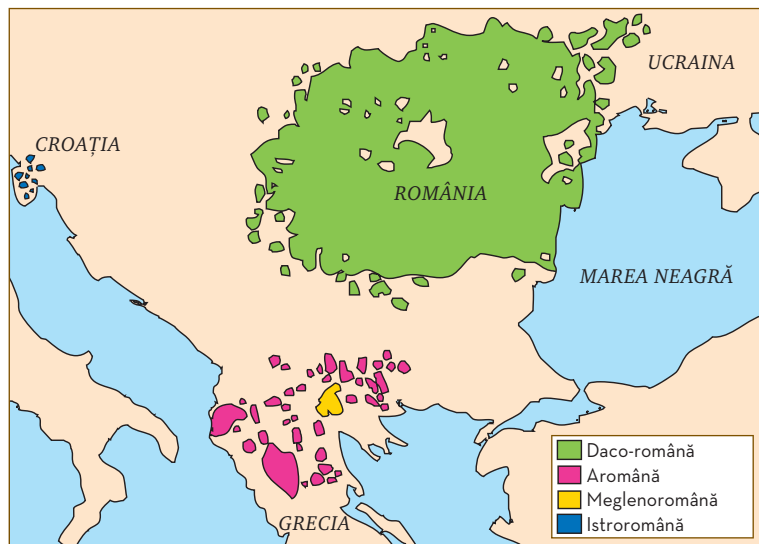
REȚIN

- După anul 275 d.Hr. inscripțiile în limba latină confirmă prezența populației romanizate la nordul Dunării.
- Dintre evenimentele care atestă prezența populației romanizate la nordul Dunării cele mai importante sunt legăturile acestora cu romanitatea sud-dunăreană și răspândirea creștinismului.
- În aria **romanității orientale**, la nord și la sud de Dunăre, se formează poporul român.
- Etnogeneza românească are trei componente fundamentale: substratul geto-dacic, stratul roman și adstratul slav.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Analizez și rezolv

- 1 Priviți cu atenție harta alăturată și rezolvați cerințele următoare.
  - a) Indicați pe hartă spațiul de formare al poporului român.
  - b) Pe baza cunoștințelor de la limba română, explicați semnificația denumirilor din legenda hărții.
  - c) Explicați din punct de vedere istoric prezența „insulelor de latinitate” la sudul Dunării, respectiv raportul dintre limba vorbită la nordul Dunării și acestea.

Observ și apreciez

- 2 **PORTOFOLIULI.** Migratorii au lăsat în urma lor, printre altele, și numeroase tezaururi. Utilizați instrumentele de informare media și întocmiți o listă a celor mai cunoscute tezaururi descoperite pe teritoriul României. Realizați o prezentare PowerPoint despre tezaurul din imaginea alăturată, indicând piesele din care este compus și câteva date despre istoricul acestui tezaur.

Romanitatea Orientală

Tezaurul de la Pietroasa

Învăț să învăț

- 3 Realizați o vizită/vizită virtuală la muzeul de istorie din județul vostru sau la Muzeul Național de Istorie a României și realizați o investigație cu tema: „Diversitatea socio-culturală în comunitatea mea în primul mileniu al erei creștine”.

Exersez

- 4 Priviți cu atenție harta alăturată și rezolvați următoarele cerințe:
  - a) Identificați pe hartă spațiul carpato-dunăreano-pontic.
  - b) Precizați numele populațiilor migratoare ce au trecut prin spațiul identificat.
  - c) Indicați faptul istoric reprezentat de hartă și rolul acestuia în istoria Europei.

Primele migrații în Dacia, secolele III-VI

**Alexandru Dimitrie Xenopol
(1847–1920)**

a fost istoric, filosof, economist, pedagog, sociolog și scriitor român. Este autorul primei mari sinteze a istoriei românilor, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, având șase volume și totalizând aproape 4000 de pagini.

CUVINTE-CHEIE

- Limba latină
- Spațiul daco-moesic
- Continuitate dacică
- Continuitate daco-romană

DICTIONAR ISTORIC

Teoria continuității = teorie științifică ce susține formarea poporului român în aria romanității orientale, la nord și la sud de Dunăre.

Teoria imigraționistă (sau teoria lui Rösler) = teorie politică potrivit căreia poporul român s-a format la sud de Dunăre, de unde o mare parte a populației a emigrat la nord de fluviu după secolele IX–XIII.

Romanitatea românilor = se referă la descendența romană a românilor din coloniștii aduși de romani în Dacia Traiană, latinitatea limbii române, unitatea de neam a românilor.

Poporul român – popor romanic

Poporul român s-a format în urma **simbiozei** dacilor cu romanii, ca urmare a **continuității dace** în provincia Dacia și a **continuității daco-romane** după retragerea aureliană la sud de Dunăre. Poporul român este un popor **romanic sau neolatin**, la fel ca popoarele italian, francez, spaniol și portughez.

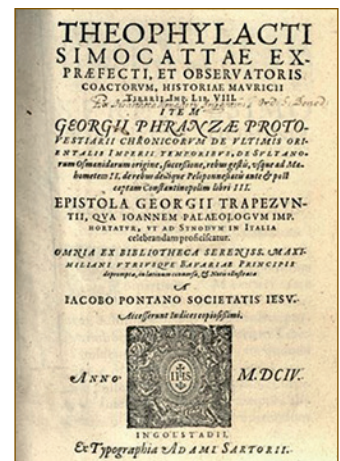
Poporul român s-a format prin procesul de **romanizare** a spațiului carpato-danubiano-moesic, la nord și sud de Dunăre, în spațiul **romanității răsăritene** sau al latinității orientale, care includea și vechea provincie Dacia. Perioada de formare a poporului român este una îndelungată, plecând de la primele contacte ale dacilor cu romanii, secolul I î.Hr. și se termină câteva secole mai târziu, aproximativ în secolul al VIII-lea d.Hr.

Abordarea politică, și nu științifică a problemei etnogenezei românești a dat și alt fel de răspunsuri, dar care nu pot umbri calitatea cercetărilor științifice. Cele două teorii aflate în contradictoriu sunt **teoria continuității** – care aduce argumente științifice, istorice și lingvistice – și **teoria imigraționistă sau roesleriană**, bazată doar pe argumente politice.

Romanitatea românilor este astăzi un lucru de necontestat. Limba română este o limbă romanică, pentru că fondul principal de cuvinte și structura ei gramaticală sunt de origine latină. Influențele slave nu i-au schimbat acest caracter. Factorii etnici din care s-au constituit poporul român și limba română au fost autohtonii daci și coloniștii romani. Formarea limbii române a parcurs etapa romanizării, apoi etapa evoluției limbii latine în limbă română comună, diferită de latina vulgară/populară, dar și de româna medievală.

Din secolul al VII-lea datează un episod anecdotic în care se povestește cum de pe spinarea unui catâr a alunecat încărcătura cu provizii și un soldat care a observat episodul i-a strigat tovarășului său în „limba băștinașă”: *Torna, torna, fratre!*, ceea ce ar însemna „Întoarce-te, întoarce-te, frate!”. Cuvintele au fost înțelese ca un semnal de alarmă, s-a creat panică și avarii și romanii au fugit în direcții diferite. Episodul este povestit de Theophylactus Simocattes și, mai târziu, de Teofan Mărturisitorul, fiind considerat prima dovadă a rostirii unor cuvinte în limba română și, prin urmare, o transformare a limbii latine într-o protoromână.

Primele mențiuni despre **români** în izvoarele medievale datează din secolul al VIII-lea, numele cu care românii sunt consemnați fiind cel de **valah, voloh, vlah** sau **olah**, termen ce desemna o populație romanizată. Urmașii geto-dacilor s-au numit pe ei înșiși români sau rumâni (din latinescul *Romanus*), iar limba, românească sau rumânească.

AXA CRONOLOGICĂ

sec. IV

Cronologia creștină

sec. VII

Primele cuvinte în limba română

sec. VIII

Etnogeneza românească

DESCOPĂR

Formarea limbilor romanice

Limba	Substrat	Strat	Adstrat
Română	daco-moesic (~10%)	latin (~60%)	slav (~20%)
Franceză	galic	latin	germanic
Italiană	italic	latin	germanic
Spaniolă	celtiberic	latin	germanic
Portugheză	lusitan	latin	germanic

ÎNȚELEG ȘI APLIC

„Limba română și faptele de ordin general istoric arată limpede că poporul român, format pe cele două maluri ale Dunării inferioare (în provinciile Moesia și Dacia) este continuatorul atât al triburilor daco-moesiene din sud..., cât și al triburilor geto-dace din nord, prin ramura mult mai numeroasă și importantă a românilor septentrionali, așa-numiții „daco-romani” din România actuală și din unele teritorii spre est, nord și vest...”. (I.I. Rusu, *Etnogeneza românilor*)

Pornind de la sursa dată, răspundeți la următoarele cerințe:

1. Menționați, din sursa de mai sus, aria de formare a poporului român.
2. Argumentați caracterul romanic al limbii române, folosind exemple din *Dicționarul explicativ al limbii române*.
3. Folosind informații diverse, elaborați un proiect transdisciplinar cu privire la procesul etnogenezei românești.

REȚIN

- Poporul român s-a format în urma simbiozei daco-romane.
- Poporul român s-a format prin procesul de romanizare a spațiului carpato-danubiano-moesic, la nord și sud de Dunăre, în spațiul romanității răsăritene sau al latinității orientale, care includea și vechea provincie Dacia.
- Perioada de formare a poporului român este una îndelungată, plecând de la primele contacte ale dacilor cu romanii, secolul I î.Hr. și se termină câteva secole mai târziu, aproximativ în secolul al VIII-lea d.Hr.
- Poporul român este un popor romanic sau neolatin.

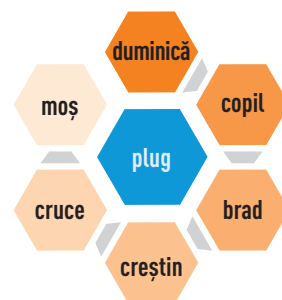
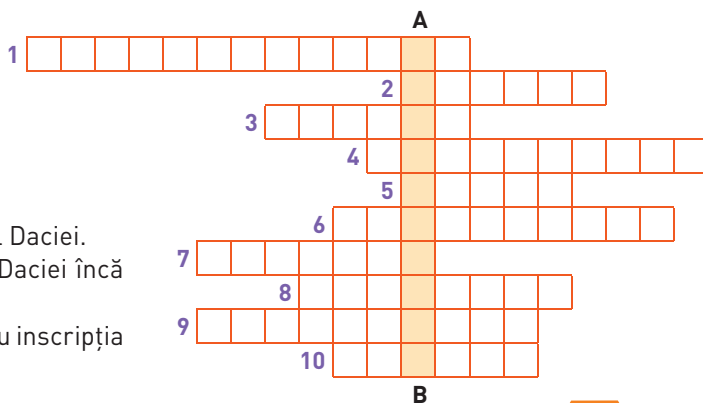
ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Analizez și rezolv

1 PORTOFOLIU. Rezolvând corect rebusul, pe verticala **A-B** veți descoperi definiția procesului de formare a unui popor.

1. (...) daco-romană = locuirea neîntreruptă a daco-romanilor după anul 271 în spațiul carpato-danubiano-pontic.
2. Împăratul roman care a cucerit Dacia.
3. Cuvântul „bazilica” provine din limba (...).
4. Împărat care a dat libertate de cult creștinilor.
5. Populație migratoare care a trecut prin teritoriul Daciei.
6. Religie monoteistă care a pătruns pe teritoriul Daciei încă din secolul I.
7. Localitate unde s-a descoperit obiectul religios cu inscripția *Ego Zenovius votum posui*.
8. Împăratul care a retras armata din Dacia.
9. Proces prin care geto-dacii au preluat civilizația materială și spirituală a romanilor.
10. Popor migrator care a jucat un rol important în formarea poporului român.

Învăț să învăț

- 2 Prin utilizarea metodelor nonformale de tipul „Biblioteca Vie”, realizați activități cu tema: „Etnogeneza românească între știință și politică”. „Biblioteca Vie” este o metodă de învățare ce își propune să atragă atenția asupra diversității și să stimuleze dialogul.

SURSE ISTORICE DESPRE ROMÂNI LA SFÂRȘITUL MILENIULUI I

Primele mărturii despre români în **izvoarele medievale** datează din secolele VII–VIII. Acestea fac referiri la originea lor romanică. Ei sunt amintiți cu numele de *romani* în secolul al VII-lea, în tratatul militar bizantin *Strategikon*, atribuit împăratului Mauriciu. Un alt termen este cel de *vlahi*, cu variantele sale, *valahi*, *volohi*, *olahi*, *blachi* etc. care desemnau o populație romanizată. Însemnarea de la mănăstirea Kastamonitou, de pe Muntele Athos, îi amintește ca „vlaho-rinchini” sau păstori. În secolul al IX-lea *Geografia* lui Moise din Chorene menționează țara Balak (Valahia). Împăratul bizantin Vasile al II-lea îi amintește în anul 980 cu termenul de „vlahi”, iar istoricul bizantin Kedrenos, îi numește „vlahii călători”.

Descoperirile arheologice arată pentru această perioadă existența unei populații sedentare, agricole, o creștere demografică și o intensă viață economică și comercială, în special la Dunărea de Jos. Astfel, în secolul al X-lea, potrivit mărturiei oferite de principele kievean Sviatoslav, în cele 80 de „goroduri” (orașe) existente aici erau aduse aur, țesături, vin și felurite fructe de la bizantini; argint și cai de la cehi și unguri; blănuri, ceară, miere și robi de la ruși.

Pe măsură ce încep să se organizeze și din punct de vedere politic, mărturiile despre ei se înmulțesc. Izvoarele istorice din secolele IX și X menționează existența primelor formațiuni social-politice în regiunea carpato-dunăreană, formațiuni conduse de jupani, cnezi și voievozi. Fortificațiile datate în secolele IX–XI confirmă și ele aceste realități.

Astfel inscripția de la Mircea Vodă îl amintește pe jupan Dimitrie.

Anonymus, notarul anonim al regelui maghiar Béla, relatează în *Gesta Hungarorum* (*Faptele ungarilor*) că la venirea maghiarilor în Transilvania existau aici organisme statale ale românilor de tipul voievodatelor. Mărturiile notarului anonim confirmă una dintre cele mai vechi atestări ale românilor nord-dunăreni, *Cronica lui Nestor*, numită și *Povestea anilor care au trecut*. Mai târziu, Simon de Kéza, la sfârșitul secolului al XIII-lea, precizează că românii sunt „păștori și coloni ai romanilor”.

Obiecte din tezaurul de la Sănnicolau Mare

Cea mai veche inscripție slavonă, 943, descoperită la Mircea Vodă, Constanța

„Când tatăl lui Ogmand... a văzut, pe cât poate să cuprindă vederea omului, bunătatea și rodnicia pământului și pe locuitorii săi, i-a plăcut nespuse de mult și, în cea mai mare grabă, s-a întors la domnul său. Și, după ce a sosit, i-a vorbit multe domnului său despre bunătatea acelei țări: că pământul acela e udat de cele mai bune râuri, al căror nume și folos le-a amintit pe rând, că din nisipul lor se culege aur, că aurul din acea țară este cel mai bun aur, că de acolo se scoate sare și materii sărate și că locuitorii din acea țară sunt Blachi... Tuhutum... după ce a prins să afle de la locuitori despre bunătatea țării de dincolo de păduri, unde domnia o avea un oarecare Blac Gelou...” (Anonymus, *Gesta Hungarorum*)

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

- Pornind de la informațiile din manual, utilizând instrumente de lucru/informare, alcătuiți un **repertoriu** de surse istorice pentru tema: „Izvoare medievale despre români la sfârșitul mileniului I”.

DICȚIONAR ISTORIC

Repertoriu = tabel, inventar, listă în care se înscriu (alfabetic) date, nume etc. pentru a putea fi ușor găsite.

SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

ETNOGENEZA ROMÂNEASCĂ

Lecția 1. Dacia romană. Romanizare. Creștinism

- Provincia romană Dacia Augusti era formată din Transilvania (fără colțul sud-estic), Banatul și Oltenia până la Jiu.
- Era administrată de împărat prin intermediul unui guvernator de rang senatorial, cu titlul de *legatus Augusti pro praetore*.
- Provincia Dacia a fost organizată de Traian și reorganizată de împărații Hadrian și Marcus Aurelius.
- Procesul de romanizare a autohtonilor din Dacia a fost un proces lingvistic și istoric, ireversibil, de învățare a limbii latine și însușire a modului de viață al romanilor de către populația cucerită.
- Din secolul IV d.Hr., s-a răspândit la nord de Dunăre creștinismul.

Lecția 2. Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală

- După anul 275 d.Hr., inscripțiile în limba latină confirmă prezența populației romanizate la nordul Dunării.
- Dintre evenimentele care atestă prezența populației romanizate la nordul Dunării cele mai importante sunt legăturile acestora cu romanitatea sud-dunăreană și răspândirea creștinismului.
- În aria **romanității orientale**, la nord și la sud de Dunăre, se formează poporul român.
- Etnogeneza românească are trei componente fundamentale: substratul geto-dacic, stratul roman și adstratul slav.

Lecția 3. Poporul român – popor romanic

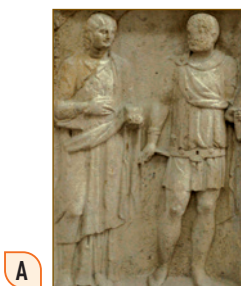
- Poporul român s-a format în urma simbiozei dacilor cu romanii.
- Poporul român s-a format prin procesul de romanizare a spațiului carpato-danubiano-moesic, la nord și la sud de Dunăre, în spațiul romanității răsăritene.
- Perioada de formare a poporului român este una îndelungată, plecând de la primele contacte ale dacilor cu romanii, secolul I î.Hr. și se termină câteva secole mai târziu, aproximativ în secolul al VIII-lea d.Hr.
- Poporul român este un popor romanic sau neolatin.

VERIFIC CE ȘTIU

1 PORTOFOLIUL.

Asociați imaginile alăturate cu factorii romanizării:

- a) armata;
- b) viața economică;
- c) coloniștii.

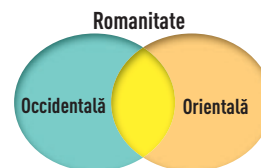

- 2 Un argument puternic al continuității și permanenței românilor în spațiul carpato-danubiano-pontic îl reprezintă păstrarea în limba română a termenului de „biserică”, provenit din limba latină (*basilica*), în timp ce în celelalte limbi romanice a fost adoptat termenul de origine greacă *ecclesia*, *chiesa* în italiană, *église* în franceză, *iglesia* în spaniolă. Mai târziu, au intrat în limba română și termeni creștini de origine slavă, mai ales referitori la organizarea Bisericii creștine.

Copiați pe caiet tabelul alăturat și, cu ajutorul mijloacelor de informare, completați tabelul cu termeni creștini de origine latină și slavă.

- 3 Cu ajutorul diagramei Venn, sintetizați cunoștințele dobândite pe parcursul lecției referitoare la romanitate.

Termeni latini	Termeni slavi
Dumnezeu	vecernie
creștin	utrenie
cruce	stareț

PORTOFOLIU

I Alegeți varianta corectă:

- Provincia Dacia cuprindea:
  - Transilvania, Banatul și Oltenia;
  - Transilvania, Moldova și Banatul;
  - Maramureșul, Banatul și Oltenia.
- Învățarea limbii latine de către populația cucerită de romani poartă numele de:
  - colonizare;
  - romanizare;
  - creștinare.
- Acordă libertatea practicării cultului creștin împăratul:
  - Traian;
  - Constantin cel Mare;
  - Teodosie cel Mare.
- Substratul limbii române este:
  - latin;
  - daco-moesic;
  - slav.

II Apreciați ca adevărate sau false următoarele enunțuri:

- Poporul român s-a format în aria romanității occidentale.
- Poporul român este un popor romanic.
- În urma migrației slavilor, populația de la nordul Dunării s-a creștinat.
- În aria romanității sud-dunărene se formează primul stat cu participare românească.

III Selectați dintre imaginile de mai jos pe acelea care au legătură cu etnogeneza românească.

A

B

C

IV Completați, după model, tabelul alăturat cu informațiile corespunzătoare, apoi precizați o asemănare și o deosebire între limba română și celelalte limbi romanice.

Limbi romanice	Română	Italiană	Franceză	Spaniolă	Portugheză
Substrat	daco-moesic		galic		lusitan
Strat		latin			
Adstrat			germanic		

V Citiți cu atenție sursa de mai jos, apoi rezolvați cerințele:

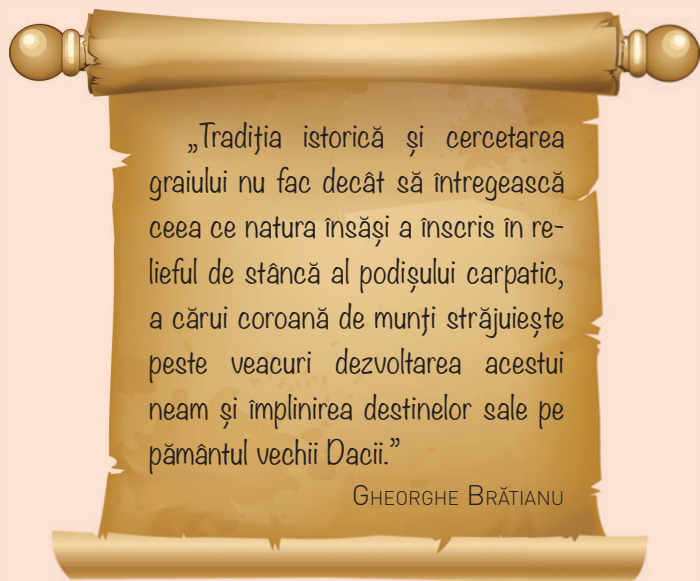
„Vrând să facă din Istru cea mai puternică apărare a noastră și a întregii Europe, împăratul Iustinian (527–565) a acoperit țărmul fluviului cu întărituri dese, după cum vom arăta ceva mai încolo, și a așezat pretutindeni pe țărm străji de oșteni, pentru a opri cu strășnicie trecerea barbarilor din părțile acelea. Cu toate aceste înfăptuiri, neavând încredere în amăgitoare nădejde omenească... împăratul nu se mulțumi să le dea o siguranță comună prin fortificațiile de pe malul fluviului, ci le mai dădu și una deosebită. El făcu atât de dese întărituri în sate, încât fiecare ogor își are fortificația sa sau se află în vecinătatea unui loc întărit.” (Procopius din Caesarea, *Despre zidiri*)

- Menționați spațiul istoric precizat în sursă și secolul la care face referire aceasta. **1 punct**
- Indicați numele împăratului roman care a acoperit țărmul fluviului cu întărituri dese și motivul pentru care a luat această măsură. **1 punct**
- Explicați în aproximativ 10 rânduri etnogeneza românească și rolul populațiilor migratoare în cadrul acesteia. **2 puncte**

AUTOEVALUARE	I	II	III	IV	V	Din oficiu: 1 punct
Punctaj pentru răspuns corect	0,25 p × 4 = 1 p	0,25 p × 4 = 1 p	0,50 p × 2 = 1 p	0,10 p × 10 + 0,5 + 0,5 = 2 p	4 p	Punctaj maxim: 10 puncte

▶▶ Intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia

„Tradiția istorică și cercetarea graiului nu fac decât să întregescă ceea ce natura însăși a înscris în relieful de stâncă al podișului carpatic, a cărui coroană de munți străjuiește peste veacuri dezvoltarea acestui neam și împlinirea destinelor sale pe pământul vechii Dacii.”

GHEORGHE BRĂTIANU

Unitatea V

Evul Mediu românesc

- **Lecția 1** – Primele forme de organizare statală
- **Lecția 2** – Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea

Studiu de caz:

↳ Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc

- **Lecția 3** – Spațiul românesc și politica de *cruciadă târzie* de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul

Studii de caz:

- ↳ Cetăți medievale
- ↳ Biserica episcopală de la Curtea de Argeș

- **Recapitulare/Evaluare**

Anonymus a fost notarul anonim al regelui Béla al III-lea al Ungariei (1173–1196), autor al cronicii maghiare *Gesta Hungarorum*, scrisă pe la 1200 pe baza unor izvoare anterioare. Cronică sa ne oferă foarte multe informații despre istoria timpurie a românilor din Transilvania și a maghiarilor.

CUVINTE-CHEIE

- Obște sătească
- Cnezat
- Voievodat

DICȚIONAR ISTORIC

Obște sătească = este o formă de comunitate și de organizare a muncii în cadrul căreia pământul arabil era împărțit în loturi, iar cel nearabil (păduri, pășuni, fânețe) era stăpânit în comun. Conducerea obștii era colectivă: juzi sau cnezi și sfatul oamenilor buni și bătrâni.

Vestigii = mărturii arheologice.

Palisade = element de fortificație, folosit în amenajările defensive mai vechi, alcătuit din pari groși și lungi, bătuți în pământ, legați între ei cu scânduri, frânghii etc.

Primele forme de organizare statală

Cea mai veche formă de organizare socio-economică, moștenită de la geto-daci și păstrată și după retragerea stăpânirii romane de către populația daco-romană, a fost **obștea sătească**. Pe fondul procesului de decădere a orașelor s-a înregistrat un proces de ruralizare, astfel că cea mai mare parte a populației a început să trăiască la sat. Satele și-au păstrat caracterul liber, având o bază teritorială, fără a deține însă o organizare politică. Această bază teritorială este o caracteristică comună cu statul, care este organizat, de asemenea, pe baza unui teritoriu, iar obștea a fost integrată în stat.

Caracteristica predominantă a societății românești medievale rămâne desfășurarea istoriei ei în mod unitar, pe fondul originii, al limbii și al religiei comune. Descoperirile arheologice au confirmat informațiile din izvoarele istorice cu privire la existența a peste 1000 de așezări în secolele IX–XIII. Cultura arheologică specifică acestei perioade este cultura Dridu (jud. Ialomița), ale cărei **vestigii** s-au descoperit și la nordul Dunării, dar și în zona balcanică. Așezările erau fie deschise, fie fortificate cu șanț și val de pământ sau cu **palisade** din lemn, dar forma de organizare prestatală era obștea sătească. Cele mai multe dintre aceste obști erau conduse de **cnezi** sau **juzi**, care aveau atribuții administrative și juridice, cu timpul căpătând și funcții politice sau militare. Structurile politice românești prestatale au denumirea de **ju-paneate, voievodate și țări**.

În interiorul arcului carpatic, *Gesta Hungarorum* (*Faptele ungarilor*), cronică lui Anonymus menționează pentru secolul al IX-lea existența a trei **formațiuni politice românești: voievodatul lui Gelu** (în centrul Transilvaniei, cu reședința la Dăbâca), al lui **Glad** (în Banat, cu centrul la Cuvin) și al lui **Menu-morut** (în Crișana, cu centrul la Biharea). În secolul al XI-lea, izvoarele istorice amintesc voievodatul lui **Gyla** sau **Gyula** (în centrul Transilvaniei, cu centrul la Bălgrad, Alba Iulia) și pe cel al lui **Ahtum** (voievodul Banatului, cu centrul la Morisena). Ahtum avea armată proprie și întreținea relații cu bizantinii. **Maghiarii** au cucerit treptat Transilvania și i-au colonizat aici pe sași și pe secui, populații care s-au bucurat de numeroase privilegii din partea regalității maghiare.

La sud de Carpați, în secolul al XIII-lea, un alt izvor maghiar, *Diploma cavalerilor ioaniți* (1247), oferă informații interesante despre **Țara (Banatul) Severinului, voievodatele lui Litovoi** (între Olt și Jiu) și **Seneslau** (în stânga Oltului, în zona Argeș), precum și despre **cnezatele lui Ioan** (în sudul Olteniei) și **Farcaș** (în nordul Olteniei). Documentul ne oferă informații despre bogățiile zonei, existența morilor, a pășunilor, a pescăriilor și a iazurilor, despre o ierarhie socială, fiind amintiți *maiores terrae*, mai marii pământului, și rusticii, oamenii simpli.

La est de Carpați izvoarele amintesc de „**țări**” (a românilor, a berladnicilor, a bolhovenilor, a brodnicilor) sau **codrii** (Orheiului, Cosminului), **câmpuri, ocoale, cobăle** etc.

Teritoriul dintre **Dunăre și Marea Neagră** (Dobrogea), aflat o perioadă sub stăpânire bizantină, era organizat în aproape 500 de așezări, unele fiind reședințe locale. Izvoarele epigrafice conțin și numele lui **jupan Dimitrie** (943) și al lui **Gheorghe**. Ana Comnena ne vorbește în cartea sa *Alexiada* despre **Tatos, Satza și Seslav**.

AXA CRONOLOGICĂ

Sec. IX

Voievodatele din Transilvania

Sec. X

Jupanatele din Dobrogea

Sec. XI

Voievodatele din Transilvania

Sec. XIII

Cnezatele și voievodatele din Muntenia și Oltenia

DESCOPĂR

Principalele formațiuni politice prestatale din spațiul românesc – secolele IX–XIII

Spațiul românesc la începutul Evului Mediu

Copiați pe caiet și completați, după model, tabelul următor:

Spațiu	Datare	Autonomie/Formațiune prestatală
TRANSILVANIA	Secolul al IX-lea	Voievodatul lui Gelu, ..., ...
	Secolul al XI-lea	
ȚARA ROMÂNEASCĂ	1247	
MOLDOVA	Secolele XII–XIV	
DOBROGEA	Secolele X–XIII	

ÎNȚELEG ȘI APLIC

- A** „Iar ducele Arpad, trecând câteva zile, după ce s-a sfătuit cu nobilii săi, a trimis soli în fortăreața Bihor, la ducele Menumorut...”
- B** „Atunci Tuhtutum, aflând despre bunătatea acelei țări, și-a trimis soli la ducele Arpad, ca să-i dea voie să se ducă dincolo de păduri și să se lupte împotriva lui Gelu.”
- C** „Și când au voit să treacă peste fluviul Timiș le-a ieșit înaintea Gelu..., ducele acelei patrii, împreună cu o mare armată de călăreți și de pedestrași...” (fragmente din *Gesta Hungarorum*, Anonymus)

Pornind de la sursele de mai sus, rezolvați următoarele cerințe:

1. Precizați din surse numele conducătorilor formațiunilor politice românești.
2. Menționați, pe baza sursei **B**, o cauză pentru care maghiarii doreau să cucerască Transilvania. Argumentați!
3. Realizați o investigație asupra așezării ungarilor în Panonia și Transilvania. Investigația va urmări redarea unor perspective multiple, selectate pe criterii cronologice și spațiale.

REȚIN

- Cea mai veche formă de organizare socio-economică, moștenită de la geto-daci și păstrată și după retragerea stăpânirii romane de către populația daco-romană, a fost obștea sătească.
- În secolele IX–XIII, cultura arheologică specifică acestei perioade este cultura Dridu (jud. Ialomița), ale cărei vestigii s-au descoperit și la nordul Dunării, dar și în zona Balcanică.
- Structurile politice românești prestatale au denumirea de jupanate, voievodate și țări.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Analizez și rezolv

1

A. Spațiul românesc în secolele IX-XI

În vecinătatea teritoriului stăpânit de acest Gyula creștin și-a continuat existența de-a lungul întregului secol statul bănățean (Banatul), care își reluase legăturile cu cele două puteri sud-dunărene: Imperiul Bizantin și Țaratul Bulgar... Notarul anonim îl desemnează consecvent pe Ahtum, conducătorul acestei formațiuni în preajma anului 1000, ca descendentul lui Glad și urmașul acestuia la conducerea ducatu-lui, afirmațiile sale fiind susținute și de alte izvoare scrise. *Legenda Sf. Gerard* ne arată că Ahtum, botezat după ritul grec în cetatea Vidinului, își avea reședința în *urbs Morisena*... El se baza pe credința unui mare număr de oșteni și nobili, avea un mare număr de cai neîmblânziți... avea turme fără număr, numeroase moșii și curți.

B. Fragment din

Marea istorie ilustrată a României

- Precizați în ce religie a fost botezat Ahtum.
- Menționați secolul și un spațiu istoric precizate în sursa B.
- Indicați pe sursa A formațiunile politice românești identificate în sursa B și reședința uneia dintre acestea.
- Formulați, pe baza sursei B, un punct de vedere referitor la Ahtum, susținându-l cu două informații selectate din sursă.

Observ și apreciez

- PORTOFOLIU.** Realizați prezentări/portofolii individuale sau pe grupe care să conțină fotografii, mărturii etc. ce surprind diversitatea socio-culturală la nivelul localității voastre. Argumentați prezența etnicilor străini pe teritoriul de astăzi al României.

Învăță să înveți

- Utilizând jocul de rol, interpretați personaje istorice sau scene cu tematică istorică din spațiul românesc din secolele IX-XIII.

Exersează

- Stabiliți corespondența:

1. Menumorut	a) Nordul Olteniei
2. Litovoi	b) Dobrogea
3. Gelu	c) Crișana
4. Gheorghe	d) Centrul Transilvaniei
5. Farcaș	e) Oltenia, între Olt și Jiu

Pătrunderea maghiarilor în Carpați. Cronica pictată de la Viena

ȚARA ROMÂNEASCĂ

Litovoi, cel mai bogat și mai puternic dintre conducătorii de la *sud de Carpați*, și-a asumat misiunea unificării formațiunilor politice dintre Carpați și Dunăre, dar a fost înfrânt și ucis în confruntarea militară cu ungurii (1277/1279), în timp ce fratele său, Bărbat, luat prizonier, a plătit răscumpărarea libertății sale. Exponentul politicii de unificare statală a devenit, la începutul secolului al XIV-lea, **Basarab I**, din zona Câmpulung-Argeș. Țara Românească ar fi avut și un întemeietor legendar, un „**descălecător**”, și anume Radu Negru Vodă, venit de la Făgăraș la Câmpulung (1290/1291). Istoria certă a Țării Românești începe însă cu Basarab (1310?–1352), care a unificat formațiunile politice de la nordul Dunării fie prin înțelegere, fie prin forță. Efortul depus de acesta se regăsește în titlul de **mare voievod și domn**

Lupta de la Posada

a toată Țara Românească, cumulând puterea politică și militară. Forța sa este relevată de episodul campaniei regelui Carol Robert de Anjou al Ungariei împotriva noului stat și finalizată cu înfrângerea oștirii maghiare la **Posada** în **9–12 noiembrie 1330**. Momentul istoric de obținere a **independenței** tânărului stat muntenesc este redat și în *Cronica pictată de la Viena*, în două miniaturi. Țara Românească se va consolida sub urmașii lui Basarab I – Nicolae Alexandru și Vladislav Vlaicu – când a fost înființată mitropolia și se bate monedă, simbolul puterii centrale.

MOLDOVA

Formarea Moldovei a urmat un tipar asemănător Țării Românești. Teritoriul de la est de Carpați era supus frecvent atacurilor tătare. Pentru a bloca trecerea Carpaților către Ungaria, regalitatea maghiară a luat decizia organizării militare a zonei, sub forma unei **mărci de apărare**, condusă de voievodul **Dragoș** din Maramureș, cu centrul la Baia. A urmat un nou „**descălecător**”, pe la 1359, voievodul **Bogdan** din Maramureș, care și-a părăsit reședința voievodală din Cuhea și, trecând Carpații, a participat la revolta populației de aici, i-a alungat pe urmașii lui Dragoș, Sas și Balc, obținând **independența** Moldovei. Statul se va consolida sub urmașii lui Bogdan, **Lațcu** (stabilește legături cu papalitatea), **Petru Mușat** (întemeiază mitropolia și bate monedă, stabilește legături cu Polonia) și **Roman I**, care desăvârșește unitatea teritorială a Moldovei, intitulându-se „domn de la munte până la Mare”.

DOBROGEA

Teritoriul dintre **Dunăre** și **Marea Neagră**, Dobrogea, care a avut ca nucleu de formare „**Țara Cavarnei**” (Cărvunei), a fost condusă în secolul al XIV-lea de **Balica**, **Dobrotici** (**Dobrotiță**) și **Ivanco** (**Ioan**) – dispărut în luptele cu turcii. În 1388/1389, Mircea cel Bătrân încorporează acest teritoriu Țării Românești.

Din Dobrogea vine și Iachint, episcopul de la Vicina (cetate dispărută, situată probabil pe o insulă a Dunării în zona Tulcea – Isaccea) primul mitropolit al Țării Românești în 1359.

Basarab I – întemeietorul Țării Românești

Stema Moldovei

Bogdan I – întemeietorul Moldovei

DICȚIONAR ISTORIC

Independență = a nu depinde de nimeni, libertate.

Descălecat = teoria contribuției românilor transilvăneni la întemeierea statelor românești extracarpaticе.

ÎNȚELEĞ ȘI APLIC

„Multă vreme s-a crezut că Țara Românească s-a întemeiat printr-o descălecare din Făgăraș. De acolo ar fi venit Radu Negru Vodă, pe la sfârșitul secolului al XIII-lea și ar fi ocupat ținutul dintre Carpați și Dunăre, întemeind orașe, făcând curți domnești și ridicând biserici. Așa povestește tradiția literară păstrată în cronica cea mai veche a Țării Românești. [...] Astăzi știm că lucrurile s-au petrecut altfel. Întemeierea Munteniei sau a Țării Românești nu se datorează unor descălecători veniți din Făgăraș, ci reunirii sub o singură stăpânire românească a diferitelor formațiuni politice, cnezate și voievodate, din dreapta și stânga Oltului. Ea nu s-a făcut dintr-odată, într-un singur an, ci a cerut mai multe decenii. A fost precedată de încercarea neizbutită a lui Litovoi și a fost încoronată de strălucita biruință din 1330 a lui Basarab cel Mare, Întemeietorul...” (C.C. Giurescu, D.C. Giurescu, *Istoria românilor*)

Pornind de la sursa dată, rezolvați următoarele cerințe:

1. Precizați numele conducătorilor români menționați în sursă.
2. Menționați tipul de formațiuni politice prestatale amintite în sursă.
3. Definiți termenul descălecat.
4. Prezentați acțiunile militare desfășurate de conducători ai românilor în încercarea de obținere a independenței statului de la sud de Carpați.

REȚIN

- Prima zonă românească care a început să-și desăvârșească formarea statală a fost *Transilvania*.
- Exponentul politicii de unificare statală a devenit, la începutul secolului al XIV-lea, Basarab I, din zona Câmpulung-Argeș. *Țara Românească* ar fi avut și un întemeietor legendar, un „descălecat”, Radu Negru Vodă, venit de la Făgăraș la Câmpulung (1290/1291).
- În *Moldova*, a condus Dragoș, urmat de Bogdan.
- Teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră, *Dobrogea*, a avut ca nucleu de formare „Țara Cavarnei”.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Analizez și rezolv

1. Între întemeierea Munteniei și aceea a Moldovei este o deosebire: cea dintâi se datorează reunirii diferitelor formațiuni politice dintre Dunăre și Carpați sub un conducător local, anume voievodul de la Câmpulung și Argeș; în cea de-a doua, reunirea diferitelor formațiuni existente între Carpați, Nistru și Mare este opera unui conducător venit de peste munți. În Moldova a fost într-adevăr o descălecare, întâi a lui Dragoș, apoi a lui Bogdan, coborâți amândoi din Maramureș, în timp ce în Muntenia întemeietorul locuia în însuși cuprinsul viitorului stat. Descălecarea privește evident numai pe stăpânitorii și anturajul lor, restul populației, deci marea majoritate a ei, n-a venit din Maramureș, ci a fost găsită de descălecători pe teritoriul amintit mai sus.

Fragment din *Istoria românilor* (C.C. Giurescu, D.C. Giurescu)

- a) Identificați, în sursă, informația care confirmă teoria descălecatului în cazul întemeierii Moldovei.
- b) Realizați o investigație asupra unor fapte/procese istorice desfășurate la sud și est de Carpați, în secolul al XIV-lea, din perspective multiple selectate pe criteriile cronologice și spațiale.

Învăț să învăț

- 2 a) Precizați timpul și spațiul identificate în sursa alăturată și domeniul la care aceasta face referire.
- b) Descrieți elementele observabile ale hărții și formulați un punct de vedere referitor la ocupațiile locuitorilor acestui spațiu.
- c) Localizați pe suportul cartografic zona în care locuiți și comparați informațiile obținute cu situația de astăzi a acesteia.

Harta economică a Țărilor Române medievale.

DIVERSITATE ETNICĂ ȘI CONFESIONALĂ ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

DIVERSITATE ETNICĂ

Variat și armonios, pitoresc și bogat, teritoriul românesc a fost un cadru natural propice vieții din cele mai vechi timpuri. Astfel, alături de **români** care au reprezentat populația majoritară a acestui spațiu, s-au așezat temporar sau definitiv numeroase neamuri. Populațiile care s-au stabilit în chip durabil pe acest teritoriu s-au dezvoltat în strânsă legătură cu mediul geografic, creând o cultură și o civilizație cu trăsături specifice.

În secolul al X-lea, venind dinspre stepele răsăritene, și-au făcut simțită prezența **pecenegii**, nomazi de origine turcă, care se ocupau cu creșterea animalelor. Ei s-au așezat în Câmpia Munteniei, de unde făceau dese incursiuni în Imperiul Bizantin, pe unde s-au deplasat spre Grecia (secolul al XI-lea). Deplasarea pecenegilor spre Peninsula Balcanică s-a datorat unor noi migratori – **cumanii**, care, la jumătatea secolului al XI-lea, s-au așezat în Moldova, Muntenia, Oltenia și Transilvania. Limba română a păstrat câteva cuvinte de la pecenegi și cumani, precum *Bărăgan*, *Teleorman*, *Caracal*, *Caraiman*, *dușman*, *cioban* etc.

Organizarea regatului maghiar și expansiunea teritorială spre est îi pune pe **unguri (maghiari)** în contact direct cu românii. Cucerirea spațiului intracarpatic se realizează lent, în etape succesive în secolele XI-XIII. Spre a consolida stăpânirea noului teritoriu, pentru a dezvolta viața economică, regalitatea maghiară îi aduce în Transilvania pe **secui, sași, cavalerii teutoni**. Astfel, Transilvania a devenit leagănul unei civilizații specifice, în care conviețuiau, într-o relație complexă, uneori pașnică, alteori dificilă, grupuri etnice diverse, români, maghiari, germanici, secui etc.

Alături de aceste populații, în Evul Mediu în spațiul românesc s-au mai așezat și **armeni, evrei, rromi, greci, tătari, turci** etc. Astfel, primele colonii armenice din Moldova datează cel mai probabil din secolul al XII-lea. Voievozii Moldovei i-au invitat să contribuie la dezvoltarea economică a orașelor moldovenești, oferindu-le în acest scop drepturi și privilegii. Evreii se regăsesc, în activitățile comerciale, ca intermediari ai marelui comerț cu Orientul, ca și creditori ai domnilor și principilor sau exercitând profesii liberale, medici, dascăli etc. Rromii sunt atestați în documentele vremii, în Țara Românească la 1385, în Transilvania la 1400, iar în Moldova la 1428. De la primele atestări documentare rromii aveau statutul de robi. Aceștia erau meșteșugari, contribuind în mare măsură la dezvoltarea economică a societății românești. Unul dintre meșteșugurile preferate era fierăria.

DIVERSITATE CONFESIONALĂ

Dacă religia creștină cu cele două rituri ale sale, ortodoxia și catolicismul, predomină în spațiul românesc, nici practicantii celorlalte religii monoteiste, iudaismul și islamul, nu lipsesc. Majoritatea populației – reprezentată de românii – este creștină de rit ortodox. Mitropoliile dependente de Constantinopol sunt întemeiate încă de la formarea statelor medievale. Maghiarii, sașii și secuii, inițial sub protectoratul Sfântului Scaun, al papalității, trec începând cu secolul al XVI-lea la cultele protestante, luteranism, calvinism și unitarianism. Evreii atestați în secolul al XIV-lea în spațiul românesc sunt practicantii ai religiei iudaice sau mozaice, iar populațiile turcice, mai numeroase în Dobrogea, începând cu secolul al XV-lea, sunt adepți ale religiei islamice. Lăcașele de cult ale celor trei religii sunt construite potrivit spiritului timpului. Bisericile creștine sunt ridicate în stil bizantin, romanic sau gotic. Sinagogile (iudaism) și moscheile (islam) apar mai târziu în spațiul românesc, spre sfârșitul secolului al XVI-lea, sunt mai puțin numeroase, întrucât numărul practicantilor acestor religii este mai scăzut.

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

PORTOFOLIU. Alcătuiți proiecte individuale/de grup cu tema „Imaginea celui alt” având în vedere prezentarea unor tradiții/obiceiuri ale etniilor conlocuitoare din localitatea voastră.

Interior de locuință săsească

Biserica ortodoxă din Densuș

Abația de la Cârța

Mircea cel Bătrân
a fost domnul Țării Românești
între 1386 și 1418.

CUVINTE-CHEIE

- Stat independent
- Jihad
- Cruciadă târzie
- Unirea Țărilor Române

DICȚIONAR ISTORIC

Supremație = superioritate absolută unită cu autoritate și putere; poziție dominantă; preponderență.

Intrarea lui Mihai Viteazul
în Alba Iulia – 1599

Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul

La jumătatea secolului al XIV-lea, Țara Românească și Moldova se aflau în plin proces de **formare statală** și de obținere a **independenței**. Tendințele expansioniste manifestate de vecinii Țărilor Române s-au manifestat permanent, ceea ce a determinat o **diplomație** eficientă îmbinată cu o **luptă** îndrăzneată din partea conducătorilor acestora. Figură reprezentativă a Țării Românești, **Mircea cel Bătrân** (1386–1418) a urcat pe tron în împrejurări tulburate de expansiunea **Imperiului Otoman**, adept al **jihadului** („războiul sfânt”), spre Europa. În replică, **statele creștine** au organizat **cruciadele târzii**, cărora li s-au alăturat și **Țările Române**. După asigurarea alianțelor cu **Polonia**, respectiv cu **Ungaria**, Mircea cel Bătrân s-a angajat în lupta cu Baiazid I la **Rovine** („loc mlăștinos”), în 10 oct. 1394/17 mai 1395, victorie care a consolidat independența statului valah. Succesul românilor l-a determinat pe regele maghiar Sigismund de Luxemburg să inițieze prima cruciadă târzie, la **Nicopole** (25 septembrie 1396), soldată însă cu un eșec. Singur, Mircea cel Bătrân a reușit să apere libertatea țării sale.

Secolul al XV-lea aduce în prim-planul luptei antiotomane pe voievodul **Iancu Corvin de Hunedoara** (1441–1456) din Transilvania, adeptul unei politici militare ofensive, ducând lupte în Peninsula Balcanică (1443–1444, numită și Campania cea lungă), **Varna** (1444) sau la **Belgrad** (1456). De asemenea, în Țara Românească se distinge **Vlad Țepeș** (1456–1462), nepot al lui Mircea cel Bătrân și victorios în **atacul de noapte de lângă Târgoviște** (16/17 iunie 1462). **Ștefan cel Mare** (1457–1504), domn al Moldovei, a fost un adept al principiului „să nu ai doi dușmani în același timp”, ceea ce l-a făcut să încheie tratate de vasalitate sau de alianță cu țările creștine (Polonia și Ungaria) și să îmbine lupta (**Vaslui** – 1475, **Războieni** – 1476 etc.) cu diplomația în relațiile cu Imperiul Otoman.

În prima jumătate a secolului al XVI-lea, Marile Puteri europene și-au epuizat resursele în interminabile războaie pentru **supremație** și vor suferi primele consecințe ale Reformei religioase. Pentru Țările Române, **sfârșitul secolului al XVI-lea** a adus, pentru prima dată în istoria românilor, o realizare de excepție care va marca evoluția ulterioară a statelor române: **Unirea** sub sceptrul lui **Mihai Viteazul** (1593–1601). După cumpărarea de la turci a tronului Țării Românești cu o sumă uriașă de galbeni (în 1593), Mihai declanșează în 1594 lupta antiotomană și obține mai multe victorii, dintre care cele mai strălucite au fost la **Călugăreni** (23 august 1595) și **Giurgiu** (15–20 octombrie 1595). Prin aceste victorii, el obține independența Țării Românești. Nemulțumit de schimbările din Transilvania și de nerespectarea prevederilor **tratatului** încheiat cu Sigismund Báthory, la **Alba Iulia**, în 20 mai 1595, prin care Mihai era recunoscut drept locțiitor al principelui Ardealului, domnul Țării Românești ocupă Transilvania, la 1 noiembrie 1599, apoi unește stăpânirilor sale și Moldova (1600), realizând astfel, **prima unire a Țărilor Române**.

AXA CRONOLOGICĂ

1394/1395

Rovine

1456

Belgrad

1462

Târgoviște

1475

Vaslui

1600

Unirea Țărilor Române

DESCOPĂR

Galeria domnilor și voievozilor români

Mircea cel Bătrân Iancu de Hunedoara Vlad Țepeș Ștefan cel Mare Mihai Viteazul

Utilizând instrumente de lucru/informare (de exemplu: dicționare, culegeri de documente, enciclopedii, media etc.), emiteți judecăți de valoare asupra contribuției personalităților de mai sus, în cadrul istoriei românilor.

REȚIN

- În secolul al XV-lea au purtat lupte antiotomane voievodul *Iancu Corvin de Hunedoara* (1441–1456) din Transilvania, *Vlad Țepeș* (1456–1462) din Țara Românească sau *Ștefan cel Mare* (1457–1504), domn al Moldovei.
- Pentru Țările Române, sfârșitul secolului al XVI-lea a adus, pentru prima dată în istoria românilor, o realizare de excepție care va marca evoluția ulterioară a statelor române: unirea sub sceptrul lui *Mihai Viteazul* (1593–1601).

ÎNȚELEG ȘI APLIC

Citiți cu atenție sursa de mai jos și apoi rezolvați cerințele:

„Dar vlahul [voievodul Vlad Țepeș, în 1462] i-a mutat pe toți supușii lui în locuri strâmte de munte și în locuri acoperite de păduri; și câmpurile le-a lăsat pustii și vitele de tot felul le-a mânat mai înăuntrul hotarelor. [...] Tiranul [sultanul Mehmet al II-lea], trecând Danubiul [Dunărea], a străbătut [Țara Românească] mai bine de 7 zile și n-a găsit nimic, nici om, nici cel mai neînsemnat animal și nici ceva de mâncare sau de băut.” (Mihail Ducas, *Istoria turco-bizantină*)

1. Precizați secolul și spațiul istoric la care se referă sursa.
2. Descrieți tacticile de luptă ale voievodului român.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Analizez și rezolv

- 1 a) Identificați pe hartă locuri în care s-au desfășurat bătălii și precizați semnificația acestora.
- b) Copiați pe caiet și completați harta cu locurile în care s-au desfășurat și alte bătălii învățate pe parcursul lecției.
- c) Copiați pe caiet tabelul de mai jos, apoi completați după model.

Bătălie	An	Stat românesc/Conducător	Oponent
Rovine	1394/1395	Țara Românească/Mircea cel Bătrân	Imperiul Otoman/Baiazid
Varna			
Belgrad			
Târgoviște			
Vaslui			
Războieni			
Călugăreni			
Giurgiu			

Țările Române în timpul luptei antiotomane

CETĂȚI MEDIEVALE

În Evul Mediu, **cetățile** au fost construcții înconjurate de ziduri cu rol de apărare. Cetățile erau ridicate pentru a opri sau a încetini înaintarea dușmanului; de asemenea, ofereau adăpost locuitorilor din împrejurimi. Populația din satele apropiate avea obligația să construiască, să repare, să întrețină și să apere aceste locuri întărite. Construite din **piatră** și **cărămidă**, iar altele din lemn și pământ, cetățile aveau forturi, cu turnuri, dar și ziduri cu creneluri. În fort se păstrau munițiile și proviziile, tot aici fiind și locuința garnizoanei. Fortul era înconjurat de un zid sau de o incintă poligonală, prevăzută și ea cu turnuri circulare. **Cetățile** puteau fi de **interior** sau de **graniță**.

Un adevărat **sistem de fortificații** a fost realizat de **Ștefan cel Mare** în **Moldova**, mai ales pe baza cetăților ridicate de predecesorii săi. Moldova istorică avea hotarele apărate de cetăți precum: **Hotin, Cetatea Albă, Chilia, Tighina, Crăciuna**, iar altele se aflau în interiorul țării (**Roman, Suceava, Neamț**). Alături de acestea, în Moldova au mai fost ridicate curți boierești fortificate.

În **Țara Românească, Mircea cel Bătrân și Vlad Țepeș** au întărit și reconstruit cetățile **Giurgiu, Turnu, Poienari și Târgoviște**. Și unele mănăstiri au fost fortificate.

Apărarea prin fortificații a avut un rol extrem de important și în **Transilvania** datorită **cetăților de graniță și de interior**: Chioar, Ciceu, Unguraș, Cetatea de Baltă, Bran, Feldioara, Râșnov etc. După 1405, în urma deciziei de înconjurare a orașelor cu ziduri, se formează adevărate „**cetăți urbane**”, cu populație în mare parte germană: Brașov, Sibiu, Sighișoara etc. Tot sașii construiesc în sudul Transilvaniei, „**biserici-cetăți**” și **cetăți țărănești**, locuri eficiente de refugiu în timpul incursiunilor otomane.

A. Cetatea Sucevei

B. Cetatea Rupea

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

- 1 Identificați în imaginea alăturată elementele care definesc această așezare ca fiind o cetate medievală.
- 2 **PORTOFOLIU.** Pe baza informațiilor și a imaginilor din manual, utilizând simboluri și culori, realizați o hartă a cetăților medievale din spațiul românesc.

Sighișoara – reconstituire

BISERICA EPISCOPALĂ DE LA CURTEA DE ARGEȘ

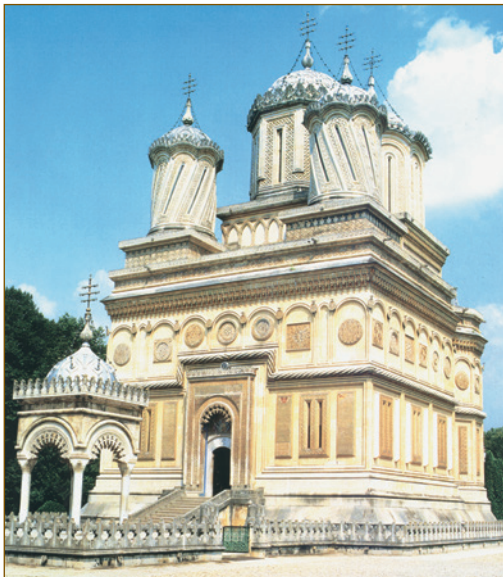
Orașul Curtea de Argeș deține o mărturie a ortodoxiei românești și o capodoperă a arhitecturii medievale de secol XVI, din timpul lui Neagoe Basarab, și anume Mănăstirea Curtea de Argeș. Cunoscută din 1793 și sub denumirea de „biserica episcopală”, aceasta va deveni reședința Episcopiei Argeșului.

Construcția mănăstirii, realizată între 1515 și 1517, este învăluită în legendă. Potrivit acesteia, meșterul Manole și-a zidit soția, Ana, în zidurile mănăstirii pentru a da rezistență zidurilor care se dărâmau noaptea. Legenda amintește și de fântâna meșterului. Acesta, întrebat de domnitor dacă mai poate construi ceva mai frumos și răspunzând afirmativ, este lăsat împreună cu ajutoarele sale pe acoperiș, pentru a se împiedica ridicarea unui nou edificiu. Constructorii, „calfe și zidari”, și-au făcut aripi din șindrile, asemenea lui Icar din Antichitate, și s-au aruncat de pe acoperișul mănăstirii sperând să ajungă jos nevătămați, dar toți au murit. În locul unde s-a prăbușit meșterul Manole a apărut un izvor – fântâna meșterului Manole.

Mănăstirea Curtea de Argeș a fost ridicată pe locul vechii mitropolii din secolul al XIV-lea (1359). Pictura interioară, realizată de zugravul Dobromir, a fost terminată în anul 1526, în timpul domniei lui Radu de la Afumați. Ea este păstrată fragmentar în Muzeul Național de Artă din București.

Construită din piatră fățuită și profilată, biserica este un monument remarcabil, despre care amintesc cu încântare călătorii străini. Paul de Alep, în secolul al XVII-lea, considera așezarea bisericască „una din minunile lumii”. Aici sunt adăpostite și moaștele Sfintei Filofteia. Faima mănăstirii s-a dus peste hotare, la reconstrucția ei participând în secolul al XIX-lea și arhitecți francezi.

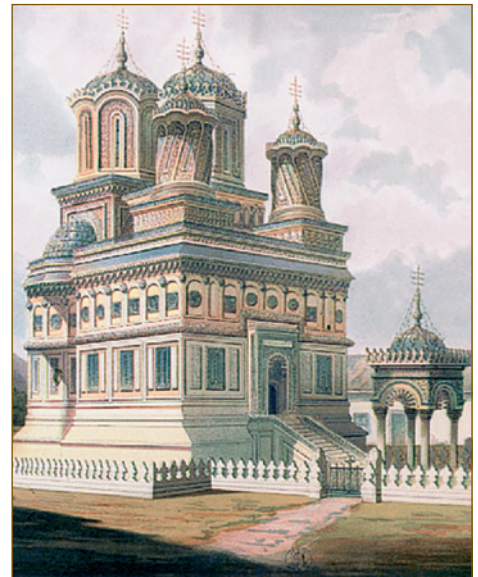
În timpul regelui Carol I, catedrala a fost transformată în necropolă pentru familia regală a României, iar din anul 2009 a început construcția unei noi catedrale unde sunt amplasate mormintele familiei regale. Aici își dorm somnul de veci regele Carol I și regina Elisabeta, regele Ferdinand și regina Maria, regele Carol al II-lea, regina Elena, regina Ana și regele Mihai.

A. Catedrala episcopală – Curtea de Argeș

B. Neagoe Basarab și familia sa (tablou votiv din Biserica episcopală)

C. Ctitoria lui Neagoe Basarab, cronografie din secolul al XIX-lea

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

- 1 Priviți cu atenție imaginile și, pe baza cunoștințelor anterioare din domeniul istoriei și educației plastice, indicați stilul arhitectonic al construcției de la Curtea de Argeș și elementele inedite pe care meșterii le-au folosit în decorarea acestui edificiu. Comparați cu alte biserici și mănăstiri ridicate în spațiul românesc.
- 2 Plecând de la informațiile și imaginile din manual, elaborați un eseu argumentativ referitor la adevăr și legendă în construcția bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș.

SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

PRIMELE FORME DE ORGANIZARE STATALĂ

- Voievodate sec. IX–XIII
- Cnezate și voievodate
- Codri, câmpuri, țări
- Jupanate, țări

STATELE MEDIEVALE ROMÂNEȘTI

- Transilvania
- Țara Românească
- Moldova
- Dobrogea

INSTITUȚII CENTRALE

- Domnia
- Biserica
- Sfatul Domnesc
- Marea Adunare a Țării

VOIEVOZI ROMÂNI

- Mircea cel Bătrân
- Vlad Țepeș
- Iancu de Hunedoara
- Ștefan cel Mare
- Mihai Viteazul

POLITICA DE CRUCIADĂ

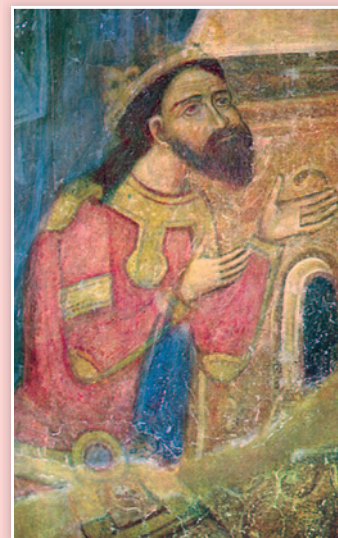
- Rovine, Nicopole
- Atacul de noapte de la Târgoviște
- Campania cea lungă, Belgrad
- Vaslui, Războieni
- Călugăreni, Giurgiu

DIVERSITATE ETNICĂ

- Români
- Maghiari
- Sași
- Secui
- Rromi

DIVERSITATE CONFESIONALĂ

- creștini ortodocși
- creștini catolici
- creștini reformați/protestanți
- alte religii: iudaici, musulmani

Basarab I

VERIFIC CE ȘTIU

Observați cu atenție datele din tabelele de mai jos și formulați un punct de vedere referitor la evoluția tributului Țărilor Române și a relațiile lor cu Imperiul Otoman între secolele al XV-lea și al XVII-lea.

Moldova		
Secolul al XV-lea	Tribut (galbeni)	Echivalent în aur
1456	2000	7 kg aur
1480	5000–6000	17,5–21 kg aur
Secolul al XVI-lea		
1541	30 000	105 kg aur
1592	60 000	210 kg aur
Secolul al XVII-lea		
1601–1694	30 000–35 000	105–122,5 kg aur

Țara Românească		
Secolul al XV-lea	Tribut (galbeni)	Echivalent în aur
1400–1450	2000–3000	7–10,5 kg aur
1450	10 000	35 kg aur
Secolul al XVI-lea		
1520–1530	14 000–50 000	49–175 kg aur
1574–1583	104 000	364 kg aur
Secolul al XVII-lea		
1604–1632	32 000–40 000	112–140 kg aur

Transilvania		
Secolul al XVI-lea	Tribut (galbeni)	Echivalent în aur
1541	10 000	35 kg aur
1575	15 000	52,5 kg aur
Secolul al XVII-lea		
1658–1687	40 000	140 kg aur

PORTOFOLIU

I Alegeți varianta corectă de răspuns:

- În Evul Mediu timpuriu românii erau organizați în:
  - gînți;
  - obști;
  - regate.
- În spațiul românesc s-au format:
  - trei state medievale;
  - patru state medievale;
  - cinci state medievale.
- Întemeietorul Țării Românești este:
  - Bogdan;
  - Dragoș;
  - Basarab.
- Primul domn român care s-a implicat în politica de *cruciadă târzie* a fost:
  - Petru Mușat;
  - Ștefan cel Mare;
  - Mircea cel Bătrîn.

II Apreciați ca adevărate sau false următoarele enunțuri:

- Primele forme de organizare statală în spațiul românesc au fost: cnezatele, voievodatele, țările românești.
- Descălecatul* este un proces istoric întâlnit în spațiul extracarpatic.
- În secolul al XV-lea, Mihai Viteazul se alătură statelor creștine pentru a participa la cruciada târzie.
- Spațiul românesc nu se caracterizează prin diversitate etnică și confesională.

III Selectați dintre imaginile alăturate pe acelea care au legătură cu sistemul de apărare al spațiului românesc în Evul Mediu.

A

B

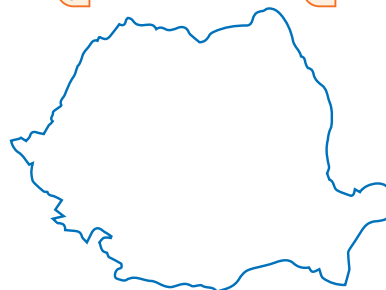
C

D

IV Copiați și completați pe caiet, cu simbolurile corespunzătoare, harta alăturată. Nu uitați să realizați legenda acesteia!

- Cetăți medievale
  - Locuri de bătălii
  - Capitale, orașe reședințe domnești/voievodale
  - Biserici și mănăstiri
- **Legendă** – 1 punct
 – **Conținut** – 2 puncte (1 punct pentru plasarea pe hartă a oricăror 4 elemente corecte din fiecare categorie)

V Citiți cu atenție sursele de mai jos, apoi rezolvați cerințele:

...voievodul valahilor (românilor) din Maramureș, cu ajutorul valahilor de acolo, a trecut în taină în Țara Moldovei, supusă coroanei ungurești... Deși a fost atacat în mai multe rânduri chiar de oștile regelui, totuși crescând numărul valahilor ce locuiau în această țară, ea s-a mărit, făcându-se o domnie.

A. Fragment din *Cronica lui Ioan de Târnave*

Constituite în cursul secolului al XIV-lea și consolidate prin crearea instituțiilor neatârării, cele două state românești își dezvoltă organizarea internă, își afirmă interesele vamale și comerciale în raport cu politica comercială a celorlalte puteri, își fixează marile opțiuni de politică externă. State independente, cu o neatârare câștigată prin lupte îndelungate, Țara Românească și Moldova erau pregătite să înfrunte noile mari încercări care aveau să amenințe în deceniile și secolele următoare existența lor statală.

B. Șerban Papacostea

- Precizați din sursa **A** un spațiu istoric. **0,5 puncte**
- Indicați din sursa **B**, statele constituite în cursul secolului al XIV-lea. **0,5 puncte**
- Explicați termenii subliniați în surse. **1 punct**
- Prezentați în aproximativ 10 rânduri formarea statelor medievale românești extracarpatiche. **1 punct**

AUTOEVALUARE	I	II	III	IV	V	Din oficiu: 1 punct Punctaj maxim: 10 puncte
Punctaj pentru răspuns corect	0,25 p × 4 = 1 p	0,25 p × 4 = 1 p	0,50 p × 2 = 1 p	1 p + 2 p = 3 p	3 p	

» Sighișoara în secolul al XVII-lea

„Omul dorește să știe tot ce se poate ști; deci să cercetăm, să căutăm, să aflăm, să știm.”

DIMITRIE CANTEMIR

Unitatea VI

Modernitatea timpurie

- **Lecția 1** – Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir
- **Lecția 2** – Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi

Studiu de caz:

→ Școala Ardeleană.
Supplex Libellus Valachorum

- **Lecția 3** – Secolul fanariot
- **Recapitulare/Evaluare**

**Constantin Brâncoveanu
(1654–1714)**

a fost domnul Țării Românești între anii 1688 și 1714, având una dintre cele mai lungi domnii din istoria Principatelor Române. În timpul în care a domnit, Țara Românească a cunoscut o lungă perioadă de pace, de înflorire culturală și de dezvoltare a vieții spirituale, în urma sa rămânând un mare număr de ctitorii religioase și un stil arhitectural ce-i poartă numele, stilul brâncovenesc.

CUVINTE-CHEIE

- Politică de echilibru
- Diplomatie
- Alianță antiotomană

DICȚIONAR ISTORIC

Criza Orientală sau **Problema/Chestiunea Orientală** = cunoscută și cu numele de „problema omului bolnav al Europei”, se caracterizează printr-un lung șir de războaie ruso-austro-otomane, în încercarea statelor creștine Austria și Rusia de a ocupa posesiunile europene ale Imperiului Otoman.

Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir

Sfârșitul secolului al XVII-lea – care a coincis cu respingerea armatei otomane de sub zidurile Vienei în 1683 – aduce în prim-planul relațiilor internaționale, **Criza Orientală** sau Problema/Chestiunea Orientală). **Declinul Imperiului Otoman** și ridicarea Austriei și a Rusiei deschid seria războaielor ruso-austro-otomane. În acest context, **situația politică a Țărilor Române** va suferi numeroase **modificări**, datorate atât **accentuării dependenței** față de Imperiul Otoman, cât și a **înmulțirii luptelor pentru domnie** între familiile boierești.

În **Țara Românească**, conflictele se desfășurau între familia Cantacuzino și familia Bălenilor, ambele bogate și cu mare influență. Situația tensionată din țară s-a menținut și după venirea la putere a lui Șerban Cantacuzino (1678–1688). Urmașul acestuia, nepotul său, **Constantin Brâncoveanu** (1688–1714), va avea cea mai lungă domnie din această perioadă.

Sfertul de secol al domniei lui Brâncoveanu a reprezentat o perioadă de **renaștere culturală**, de **dezvoltare economică** și cultural-artistică, de **modernizare** a aparatului statal și de reformare a sistemului fiscal. De asemenea, **politica externă** s-a caracterizat prin **echilibru**, o activitate diplomatică activă într-un cadru instabil, generat de conflictele între Marile Puteri și criza Imperiului Otoman. Domnul muntean stabilește **legături** cu statele creștine, **Austria** și **Rusia**. Încă de la începutul domniei lui Brâncoveanu, relațiile cu austriei au fost încordate. În 1699, Poarta îl recunoaște ca domn pe viață, dar continuă să-l supravegheze. Numeroasele punji cu galbeni aveau să-i aducă supranumele de „Prințul aurului”, dar și să-i protejeze viața un timp. După 1709, se apropie și de Rusia, cu care încheie o convenție secretă, cu scopul de a lupta împreună împotriva Porții. Intrigile de la Istanbul și plângerile boierilor au dus însă, pe 15 august 1714, chiar în ziua în care împlinea 60 de ani, la executarea lui Brâncoveanu, împreună cu cei patru fii și cumnatul său, Ianache Văcărescu.

Politica lui Constantin Brâncoveanu a reușit să păstreze autonomia țării și să promoveze în istoria europeană imaginea unui mare conducător, cu calități diplomatice și administrative de excepție.

În **Moldova**, **Dimitrie Cantemir** (1710–1711), „domnul cărturar”, numit de sultan în scaun ca urmare a anilor petrecuți la Istanbul și considerat un domn credincios Porții, se va dovedi a fi exact contrariul. În 1710 a fost numit la tronul Moldovei, având misiunea de a-l supraveghea pe Brâncoveanu, bănuind de neloialitate față de Imperiul Otoman. În schimb, a încheiat el însuși un **tratat cu Imperiul Rus** al lui Petru cel Mare. Politică externă a lui Dimitrie Cantemir a continuat tradiția ultimelor decenii din istoria Moldovei, și anume de a obține independența și a duce lupta antiotomană. Cunoscător fin al situației politice și economice din Imperiul Otoman, Cantemir se decide pentru alianța cu Rusia. Alături de Petru cel Mare semnează tratatul de la Luțk, în Polonia (azi în Ucraina), la 13 aprilie 1711, cu caracter antiotoman. Totodată, tratatul prevedea și recunoașterea domniei ereditare în familia Cantemir și garantarea hotarelor Moldovei. Oștile reunite ruso-moldovenești au fost însă înfrânte în lupta de la Stănilești, pe Prut, în iulie 1711. În consecință, Cantemir a fost nevoit să se refugieze în Rusia, unde și-a petrecut restul vieții.

AXA CRONOLOGICĂ

DESCOPĂR

„Ctitorii” ale domnilor români: Constantin Brâncoveanu și Dimitrie Cantemir

Constantin Brâncoveanu

Biserica
Mănăstirii Hurezi,
principala ctitorie
a lui Constantin
Brâncoveanu

Palatul Mogoșoaia

Mănăstirea Sâmbăta de Sus

Palatul de la Potlogi

Dimitrie Cantemir

Istoria
creșterii și
descreșterii
Imperiului
Otoman

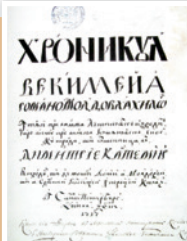

Divanul sau
Gâlceava
înțeleptului
cu lumea

Istoria
ieroglifică

Descrierea Moldovei

Hronicul
vechimei a
romano-moldo-
vlahilor

ÎNȚELEG ȘI APLIC

„Activitatea diplomatică desfășurată de Constantin Vodă Brâncoveanu a cuprins toate centrele importante din Europa, care pe acea vreme era centrul lumii [...]. Prin diplomația lui, Constantin Vodă nu numai că și-a stabilit numeroase relații cu conducătorii europeni, ci, în același timp, cu ajutorul unor informatori risipiți în multe părți ale Europei, el era la curent cu mersul evenimentelor politice sau militare. Prin ei, voievodul muntean s-a orientat în mod obiectiv și complet asupra situației politice europene și a putut aprecia just semnificația propunerilor sau a activităților diplomatice ce se refereau la Țara Românească și la politica lui externă. De aceea, el a folosit și corespondența cifrată pentru a se pune la adăpost de orice surpriză.” (Ștefan Ionescu, *Epoca brâncovenească*)

Pornind de la sursa dată, rezolvați următoarele cerințe:

1. Precizați trei caracteristici ale politicii externe duse de Constantin Brâncoveanu.
2. Formulați o opinie proprie referitoare la scopurile politicii de echilibru duse de domnitorul muntean.
3. Constituiți un grup de discuții pe o rețea de socializare și realizați planul unei investigații/cercetări privind relațiile lui Constantin Brâncoveanu cu puterile creștine.

Dimitrie Cantemir
(1673–1723)

a fost domnul Moldovei (martie–aprilie 1693 și 1710–1711) și un mare cărturar, membru al Academiei de Științe din Berlin, „erudit de faimă europeană, voievod moldovean, academician berlinez, prinț rus, cronicar român, cunoscător al tuturor plăcerilor pe care le poate da lumea, un Lorenzo de Medici al nostru” (G. Călinescu).

REȚIN

- Constantin Brâncoveanu (1688–1714) a avut cea mai lungă domnie din această perioadă, în Țara Românească. El a dus o politică externă care s-a caracterizat prin echilibru, o activitate diplomatică activă într-un cadru instabil, generat de conflictele dintre Marile Puteri și criza Imperiului Otoman.
- Dimitrie Cantemir a fost domnul Moldovei și un mare cărturar. A încheiat un tratat cu Imperiul Rus al lui Petru cel Mare, alături de care a luptat la Stănilești.
- Consecința politicii duse de Constantin Brâncoveanu și de Dimitrie Cantemir va fi instaurarea regimului fanariot în ambele Țări Române.

Analizez și rezolv

1 „Când grosul oștirii noastre va intra în țara Moldovei, atunci strălucitul principe se va declara pe față ca domn supus al nostru și se va uni cu toată oștirea sa cu oștirea noastră, pentru care oștire noi făgăduim să-i dăm, în acea vreme și ajutor în bani din visteria noastră [...]. În schimb, făgăduim noi, marele stăpânitor, măriă noastră țarul, pentru noi și pentru urmașii noștri la tronul Rusiei, căci nu vom avea dreptul să punem domn în Moldova, nici în Țara Muntenească, nici din altă familie străină, ci, pentru această dovadă de credință față de noi a preastrălucitului domn Dimitrie Cantemir, îl vom păstra pe el și pe urmașii lui pe linie bărbătească în acea cârmuire și domnie a țării Moldovei [...]. După obiceiul vechi moldovenesc, toată puterea cârmuirii va fi în mâna domnului Moldovei. Domnul să aibă putere asupra tuturor și asupra fiecăruia dintre boierii moldoveni...” (Tratatul de la Lutk, 1711)

Fragment din *Culegere de texte pentru Istoria României*, vol. I (Ștefan Pascu, Liviu Maior)

Argumentați, pornind de la sursa dată, decizia lui Dimitrie Cantemir de a se alia cu țarul Rusiei.

Observ și apreciez

2 Observați și analizați vestimentația domnilor și boierilor români de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, și stabiliți elemente asemănătoare și deosebiri.

A. Boieri munteni

B. Boier și boieroaică din Țara Românească

C. Șerban Cantacuzino

D. Dimitrie Cantemir

E. Boier și boieroaică din Moldova

F. Boieri de rang înalt

Învăț să învăț

3 Folosind metoda „Explozia stelară”, găsiți răspunsurile la întrebările următoare referitoare la istoria Țărilor Române la sfârșitul Evului Mediu:

Cine au fost domnitorii Țărilor Române în această perioadă?

Care au fost anii de domnie?

Ce fel de politică externă au dus aceștia?

De ce a ales Brâncoveanu să păstreze relațiile cu Imperiul Otoman?

Cum mai era numit domnitorul Moldovei?

Exersează

4 PORTOFOLIULUI. Alcătuiți o bază de date digitală (surse, fotografii, înregistrări video și audio) – portofoliu digital – cu principalele construcții din timpul lui Constantin Brâncoveanu, respectiv cu operele lui Dimitrie Cantemir.

Maria Tereza și Iosif al II-lea
Împărați ai Austriei în secolul al XVIII-lea. Au adoptat măsuri de reformare a Imperiului Habsburgic, inclusiv în Transilvania.

CUVINTE-CHEIE

- Imperiul Habsburgic
- Provincie imperială
- Diploma leopoldină

DICȚIONAR ISTORIC

Religii recepte = religii recunoscute, oficiale din Transilvania.

Biserica Unită sau Greco-Catolică = biserică creată în Transilvania la sfârșitul secolului al XVII-lea. Românii ortodocși au recunoscut primatul papei de la Roma, dar păstrând ritul, canoanele și calendarul ortodox.

Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi

La sfârșitul secolului al XVII-lea, în condițiile expansiunii **Imperiului Habsburgic** spre Europa de Sud-Est, **Transilvania** a fost ocupată de armatele austriece și a fost transformată în **provincie imperială**. Regimul habsburgic a fost un regim de lungă durată, instaurat treptat, începând cu anul 1686. Condușă direct de la Viena prin intermediul unor **guvernatori**, provincia a stat sub semnul transformărilor economice și politice central-europene. Din 1867, când s-a creat dualismul austro-ungar, Transilvania a fost anexată la Ungaria, anexare ce a durat până în 1918.

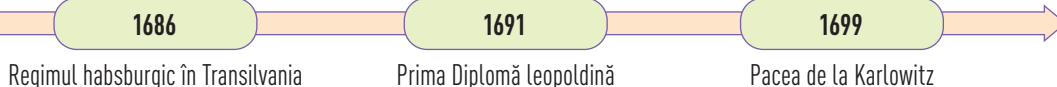
Înfrângerea turcilor în fața zidurilor Vienei în 1683 a deschis drumul Habsburgilor spre Transilvania, care a acceptat protecția împăratului Leopold I, în 1686, când împăratul îl recunoaște pe Mihail Apafi ca principe ereditar și trimite două garnizoane imperiale la Cluj și Deva.

Organizarea principatului și stabilirea statutului său în cadrul Imperiului Habsburgic s-a făcut prin **Diploma leopoldină** din 4 decembrie 1691. Documentul preciza păstrarea sistemului politic de până atunci, bazat pe cele **trei „națiuni” privilegiate (maghiari, sași, secui)** și cele **patru religii recepte (catolică, luterană, calvină și unitariană)**, principele era înlocuit cu un **guvernator**. Guvernatorul Transilvaniei avea doar atribuții administrative, în timp ce responsabilitățile financiare, militare și de politică externă erau preluate de Curtea de la Viena. Autonomia internă a provinciei a scăzut, iar noul statut a fost recunoscut și de otomani, prin Pacea de la Karlowitz din 1699. În 1765, Transilvania a fost ridicată la rangul de **Mare Principat**.

Printre primele măsuri luate de austrieci în Transilvania a fost atragerea preoților ortodocși români la **unirea cu Biserica de la Roma**. Cu promisiunea de a li se acorda aceleași drepturi ca și catolicilor, uniții își păstrau ritul, canoanele și calendarul, dar trebuiau să-l recunoască pe papa ca șef al bisericii creștine, existența purgatorului (alături de rai și iad), împărțășania cu pâine nedospită (azimă) și faptul că Duhul Sfânt vine și de la Fiul (Iisus Hristos). Actele de unire au fost recunoscute printr-o nouă **Diplomă leopoldină** din 16 februarie 1699, prin care se consfințea înființarea **Bisericii Greco-Catolice** și se recunoștea clerului unit aceleași drepturi ca ale celui catolic. **Biserica Unită** era organizată prin **Diploma leopoldină** din 19 martie 1701. Biserica Greco-Catolică a avut un rol determinant în **afirmarea drepturilor naționale** și în **emanciparea românilor transilvăneni**.

Politica dusă de austrieci a stat sub semnul **absolutismului luminat** și a cuprins toate domeniile de activitate. În politica economică, accentul a fost pus pe **exploatarea rațională** a resurselor, iar bogățiile subsolului au devenit monopol de stat. În plan cultural și religios, s-au luat măsuri de **reorganizare a învățământului**, înființarea de școli și posibilitatea continuării studiilor la universitățile din Roma și Viena. **Reformele** în spiritul iluminist au înlăturat interdicțiile religioase și au adus un nou statut pentru români, care au căpătat dreptul de a participa la viața internă a principatului, fiind cei mai vechi și mai numeroși locuitori ai săi.

AXA CRONOLOGICĂ

DESCOPĂR

Realități transilvănene ale secolelor XVII–XVIII

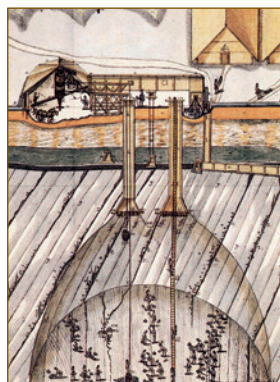
Orășean sas

Nobil ungar

Ofițeri din regimentele de graniță ale Imperiului Austriac

Salină în exploatare din Transilvania, 1780

ÎNȚELEG ȘI APLIC

Explicați politica reformistă a monarhilor austrieci în Transilvania, în contextul în care regimul politic pe care îl ilustrează aceștia este unul de tip absolut.

REȚIN

- Regimul habsburgic a fost un regim de lungă durată, instaurat treptat, începând cu anul 1686.
- Printre primele măsuri luate de austrieci în Transilvania a fost atragerea preoților ortodocși români la unirea cu biserica romano-catolică.
- Politica dusă de austrieci a stat sub semnul *absolutismului luminat* și a cuprins toate domeniile de activitate.
- Biserica Greco-Catolică a avut un rol determinant în afirmarea drepturilor naționale și în emanciparea românilor transilvăneni.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Analizez și rezolv

„Că avea dreptate poporul să se împotrivescă unirii, se dovedi cât de curând. Mai întâi, conducătorului românilor uniți nu i se dădea titlul de mitropolit, așa cum se așteptaseră adepții noii confesiuni, ci numai acela de episcop; reședința lui fu mutată de la Alba Iulia la Făgăraș, după aceea la Blaj. Apoi drepturi politice nu se acordară: rămaseră tot trei națiuni ca și înainte de unire. Degeaba se zbatură conducătorii uniților și în special episcopul Ioan Inochentie Micu-Klein, care prezentă cererile românilor Curții de la Viena. Împărăteasa Austriei, Maria Tereza, trimise aceste cereri, în fruntea cărora era recunoașterea ca a patra națiune, Dietei ardelenne la Cluj; membrii Dietei nici nu vrură măcar să le discute și-și exprimară refuzul în cuvinte jignitoare pentru noi.”

A. Fragment din *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până la moartea regelui Ferdinand* (Constantin C. Giurescu)

„O urmare bună avu totuși unirea cu Roma, și anume faptul că viitorii preoți fură dați la învățătură mai înaltă, întâi la școlile din Blaj și apoi, cei mai răsăriți dintre dânsii, la Roma. Aci, studiind limba latină și istoria veche, ei putură să-și dea seama de latinitatea limbii noastre, de originile nobile ale poporului român. Aceste constatări sporiră puterea lor sufletească, îi făcu mândri de faptul că sunt români și constituiră punctul de plecare al unei mișcări culturale de renaștere națională.”

B. Fragment din *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până la moartea regelui Ferdinand* (Constantin C. Giurescu)

Citiți cu atenție sursele de mai sus și rezolvați cerințele:

- Organizați împreună cu colegii de clasă o dezbateră pe tema consecințelor unirii cu Biserica Romei pentru românii din Transilvania, prezentând atât efectele pozitive, cât și pe cele negative.
- Realizați un afiș/poster cu privire la respectarea drepturilor românilor în Transilvania sub stăpânire austriacă.

ȘCOALA ARDELEANĂ. SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM

Politica impusă de Habsburgi în Transilvania a impulsionat lupta de emancipare națională a românilor, care formau majoritatea populației din Principat fiind și principalii contribuabili. Din rândul preoților greco-catolici s-a desprins ca figură reprezentativă, Ioan Inochentie Micu-Klein, inițiatorul primului program de revendicări, denumit *Supplex Libellus* (1744), memoriu trimis Curții de la Viena. Transmis Dietei de la Cluj, acesta va fi respins, episcopul unit va fi criticat pentru opiniile sale și înlăturat de la conducerea Bisericii Unite.

ȘCOALA ARDELEANĂ

Expresie a iluminismului românesc, Școala Ardeleană reprezintă un curent cultural născut la Blaj în secolul al XVIII-lea, în cadrul căruia istoricii și filologii iluminiști au urmărit să demonstreze originea romană a poporului român, latinitatea limbii române și continuitatea românilor din spațiul carpato-dunăreano-pontic.

Dincolo de operele dedicate acestor subiecte, o altă realizare a Școlii Ardelene a fost introducerea grafiei latine în limba română, în locul scrierii chirilice, și tipărirea primului dicționar cvadrilingv al limbii române, *Lexiconul* de la Buda. Inspirată de iluminism, Școala Ardeleană a contribuit la emanciparea spirituală și politică nu numai a românilor transilvăneni, ci și a celor de peste munți. Deviza Școlii Ardelene a fost *Virtus Romana Rediviva* (prescurtat V.R.R.), care îndemna la renașterea vechilor virtuți ostășești, în lupta pentru drepturi naționale, pentru limba română, pentru unirea tuturor românilor într-o singură țară.

SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM

Lupta de emancipare națională a românilor a fost reluată în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, de către membrii Școlii Ardelene, care au redactat un memoriu, în martie 1791, intitulat *Supplex Libellus Valachorum*. Printre autori s-au numărat Petru Maior, Gheorghe Șincai, Samuil Micu, Ioan Budai Deleanu, Ioan Bob și Gherasim Adamovici. Principalele centre de activitate ale mișcării de emancipare a românilor au fost la Blaj, Oradea, Lugoj, Beiuș și Năsăud.

Pentru a-și susține cererile (să se șteargă denumirile jignitoare de „tolerați” și „admiși” date românilor; națiunea română să capete dreptul de a ocupa funcții civile; națiunea română să se bucure de aceleași beneficii ca toate celelalte națiuni privilegiate; românii să fie reprezentați în Dietă și în funcții proporțional cu numărul lor; unitățile administrative cu majorități românești să poarte și denumirile în limba română; toți locuitorii Principatului să se bucure de aceleași libertăți), reprezentanții Școlii Ardelene au adus numeroase argumente istorice, filologice, economice, au invocat drepturile omului și ale societății civile.

Memoriul a fost trimis împăratului Leopold al II-lea, dar a avut o soartă asemănătoare cu cea a programului realizat de Inochentie Micu-Klein, fiind trimis Dietei de la Cluj, care l-a respins în august 1791. Singurul punct acceptat a fost manifestarea liberă a religiei ortodoxe, dar care nu era considerată o religie receptă.

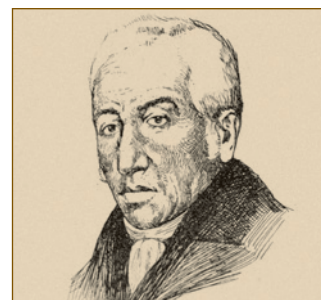
Considerat cel mai important act politic al românilor transilvăneni din secolul al XVIII-lea, memoriul numit *Supplex Libellus Valachorum*, a avut o importanță deosebită în formarea conștiinței naționale, în redeșteptarea luptei de emancipare pentru drepturi politice și libertăți naționale, un impuls pentru viitoarele acțiuni ale românilor transilvăneni.

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

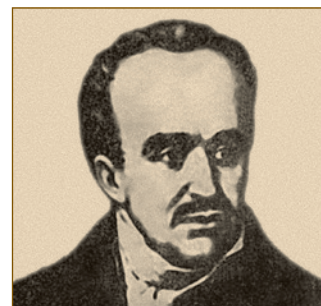
Realizați o listă cu operele scrise de membrii Școlii Ardelene și formulați un punct de vedere referitor la temele pe care le tratează aceștia.

A. *Supplex Libellus Valachorum*

B. Petru Maior

C. Gheorghe Șincai

D. Samuil Micu

Constantin Mavrocordat a fost domnul fanariot care a avut 10 domnii, 4 în Moldova și 6 în Țara Românească. Sub influența iluminismului a promovat un amplu program de reforme în domeniile fiscal, agrar, administrativ și juridic.

CUVINTE-CHEIE

- Fanar
- Greci
- Fiscalitate excesivă

DICȚIONAR ISTORIC

Haraci = reprezintă o obligație în bani sau în bunuri (tribut) plătită de un stat către altul, ca o recunoaștere a supunerii sau ca dovadă a loialității.

Poliglot = care vorbește mai multe limbi.

Taleri = monedă mare de argint folosită în Europa timp de aproape 400 de ani.

Secolul fanariot

Încercarea lui Dimitrie Cantemir de a scoate Moldova, cu sprijinul Rusiei, de sub suzeranitatea otomană, dar și politica dusă de Constantin Brâncoveanu în Țara Românească au determinat Imperiul Otoman să înlocuiască domnitorii pământeni cu domnitori aduși din Fanar, cunoscuți cu numele de **domni fanarioți**.

Regimul fanariot instaurat în 1711 în Moldova și în 1716 în Țara Românească a marcat trecerea într-o nouă etapă de dezvoltare a Țărilor Române. Perioada fanariotă s-a caracterizat prin faptul că **domnitorii erau numiți direct de către Poartă**, din rândul familiilor grecești din Fanar (cartier al Constantinopolului), care dețineau importante funcții în ierarhia otomană. Pentru că aceștia își cumpărau tronul, **domnii erau des schimbați** de sultan, ceea ce a făcut ca numărul domnilor fanarioți din Țara Românească să fie de 40, iar în Moldova de 36.

O altă caracteristică a regimului fanariot a reprezentat-o și **reducerea puterii militare** a celor două Țări Române. Domnul nu mai avea oaste proprie, ci numai o gardă personală și mici unități de menținere a ordinii în țară. De asemenea, s-a înregistrat o **creștere a obligațiilor financiare** ale Țării Românești și Moldovei față de Sublima Poartă, care pe lângă **haraci** (tribut), plăteau peșcheș, mucarer etc. Toate acestea au dus la **creșterea fiscalității**, la diversificarea dărilor și înmulțirea lor, dar și a obligațiilor în produse, care să aprovizioneze piețele Imperiului Otoman.

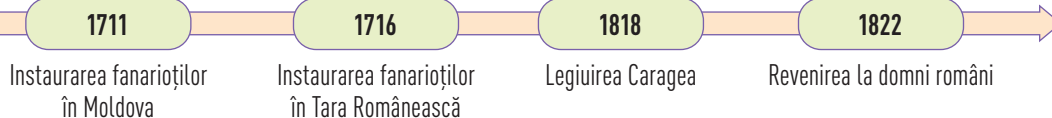
În această perioadă nu se poate vorbi de o politică externă proprie a domnitorilor, iar teritoriul țărilor a stat sub semnul **cedărilor teritoriale**, pe fundalul crizei ce cuprinsese Imperiul Otoman. **Cu toate acestea, atât Țara Românească, cât și Moldova și-au păstrat individualitatea statală și nu au devenit provincii otomane** (pașalâc). Domnitorii fanarioți au colaborat în Divanul domnesc cu boierii români, s-a păstrat autonomia Bisericii, administrativă și juridică.

În ambele Țări Române, domniile fanariote au început cu același domnitor, **Nicolae Mavrocordat**. Mult mai cunoscută în istoria Țărilor Române rămâne însă domnia lui **Constantin Mavrocordat**, fiul primului domnitor fanariot, un **poliglot** (vorbea limbile: italiană, franceză, turcă, greacă veche și persană), adept al iluminismului și al reformelor. El a făcut mai multe reforme, expuse în proiectul de *Constituție*, în 13 puncte, din 7 februarie 1740, publicat într-o revistă din Franța. Printre acestea se numără: reforma fiscală, reforma administrativă și, mai ales, reforma socială – în Muntenia (1746) și în Moldova (1749) –, prin care desființa șerbia sau legarea de glie a țăranilor, care se puteau răscumpăra cu 10 **taleri** de persoană. Țăranii au devenit clăcași, prestând pentru boieri mai multe zile de muncă.

Remarcabili prin încercările lor de reformare a sistemului juridic românesc rămân: Alexandru Ipsilanti, cu măsuri în domeniul fiscal și juridic, în domeniul poștelor și al învățământului; Scarlat Callimachi și Ioan Gheorghe Caragea, ambii autorii ai câte unui cod de legi.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu avea să pună capăt acestui regim și să se reinstaureze domniile pământene (iulie 1822).

AXA CRONOLOGICĂ

ÎNȚELEG ȘI APLIC

A „Domenia turco-fanariotă a avut o influență negativă nu numai asupra vieții economice și sociale a țării, dar a reprezentat o frână și în calea evoluției firești a formelor de cultură și civilizație. Modul de viață a căpătat trăsături levantine, obiceiurile, moravurile, portul s-au orientat. Viața socială s-a refugiat în lăuntrul reședințelor domnești și boierești, înconjurate acum din nou cu ziduri și aflate în permanentă stare de alarmă.” (Vlad Georgescu, *Ideile politice și iluminismul în Principatele Române, 1750–1831*)

B „Epoca fanariotă nu trebuie socotită ca o vreme de decădere în toate domeniile vieții românești. Ea a însemnat și unele progrese, pe lângă relele pe care le-am văzut. Domnii fanarioți își datorau ridicarea faptului că ei fuseseră traducători și diplomați, adică țineau în mână legăturile turcilor cu Europa Apuseană. Aceste legături au făcut să se introducă în țările noastre influența culturii din Apus, în special a celei franceze. Limba franceză începu să fie învățată în Țările Române, unde fură chemați și profesori francezi. Domnii care aveau legături strânse cu Europa Apuseană începură să imite și organizarea politică și socială a Austriei, a Franței sau a Germaniei. Se făcură legi scrise și mari reforme sociale.” (P.P. Panaitescu, *Istoria românilor*)

*Plimbare la șosea, Nicolae Mavrogheni
într-o caleașcă trasă de cerbi*

Pornind de la sursele de mai sus, rezolvați următoarele cerințe:

1. Stabiliți, într-un tabel pe caiet, aspectele pozitive, respectiv cele negative ale regimului fanariot.
2. Argumentați expresia „țineau în mână legăturile turcilor cu Europa Apuseană”.
3. Folosind mijloace diverse de informare, precizați și alte măsuri luate de domnii fanarioți în domeniul învățământului.
4. Realizați o investigație asupra regimului fanariot, urmărind perspective multiple: politică, socială, economică, culturală, religioasă etc.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Observ și apreciez

1 **PORTRETE FANARIOTE.** Priviți cu atenție imaginile și exprimați-vă opinia (punctul de vedere) argumentată, referitoare la influența regimului fanariot asupra evoluției politice și culturale a Principatelor Române.

A. Nicolae Mavrocordat, primul domn fanariot în ambele Țări Române

B. Alaiul lui Constantin Ipsilanti merge la Sublima Poartă pentru investitură.

C. Alexandru Moruzi îl primește la Curtea Domnească pe ambasadorul englez la Constantinopol

D. Mihai Șuțu și Alexandru Șuțu, ultimii domni fanarioți

Învăț să învăț

2 **PORTOFOLIU.** Influența fanarioților s-a făcut simțită și în domeniul vestimentației. Realizați afișe tematice, benzi desenate etc. și valorificați conținutul acestora prin activități de tip „Turul galeriei” etc.

SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

• Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir

- Constantin Brâncoveanu (1688-1714) a dus o politică externă, care s-a caracterizat prin echilibru.
- Dimitrie Cantemir a fost domnul Moldovei și un mare cărturar. A încheiat un tratat cu Imperiul Rus.

• Iluminism și reformism. Transilvania sub Habsburgi

- În 1699, prin *Tratatul de la Karlowitz*, Transilvania intră oficial sub stăpânire habsburgică.
- Politica dusă de austrieci a stat sub semnul absolutismului lăsat și a cuprins toate domeniile de activitate.
- Biserica Greco-Catolică a avut un rol determinant în afirmarea drepturilor naționale și emanciparea românilor transilvăneni.

• Secolul fanariot

- Regimul fanariot (1711 – Moldova, 1716 – Țara Românească) a marcat trecerea într-o nouă etapă de dezvoltare a Țărilor Române.
- S-a caracterizat prin: scăderea autorității domnești, corupție, fiscalitate excesivă.

• Școala Ardeleană. *Supplex Libellus Valachorum*

- Expresie a iluminismului românesc, Școala Ardeleană reprezintă curentul cultural care susține originea romană a poporului român, latinitatea limbii române și continuitatea românilor din spațiul carpato-dunăreano-pontic.
- *Supplex Libellus Valachorum* – cel mai important act politic al românilor transilvăneni din secolul al XVIII-lea.

EVALUARE/AUTOEVALUARE

PORTOFOLIU

I Alegeți varianta corectă de răspuns:

- Încercând să scoată Moldova de sub stăpânire otomană, semnează un tratat cu Imperiul Rus:
  - Constantin Brâncoveanu;
  - Dimitrie Cantemir;
  - Șerban Cantacuzino.
- Printre ctitoriile lui Constantin Brâncoveanu se numără:
  - Palatul Cotroceni;
  - Palatul Mogoșoaia;
  - Castelul Peleş.
- Chestiunea sau Problema Orientală se referă la:
  - criza Imperiului Habsburgic;
  - criza Imperiului Rus;
  - criza Imperiului Otoman.
- Biserica Greco-Catolică sau Biserica Unită:
  - Recunoaște ca șef pe papa de la Roma și păstrează calendarul ortodox.
  - Recunoaște ca șef pe patriarhul de la Constantinopol și adoptă calendarul catolic.
  - Are propria conducere și folosește calendarul ortodox.

II Apreciați ca adevărate sau false următoarele enunțuri:

- Stăpânirea austriacă în Transilvania se instituie în prima jumătate a secolului al XVII-lea.
- Regimul fanariot se termină în prima jumătate a secolului al XIX-lea.
- Cel mai amplu program al mișcării de emancipare a românilor transilvăneni a fost *Supplex Libellus Valachorum*.
- Printre ideile susținute de Școala Ardeleană se înscriu romanitatea românilor și continuitatea acestora în spațiul nord-dunărean.

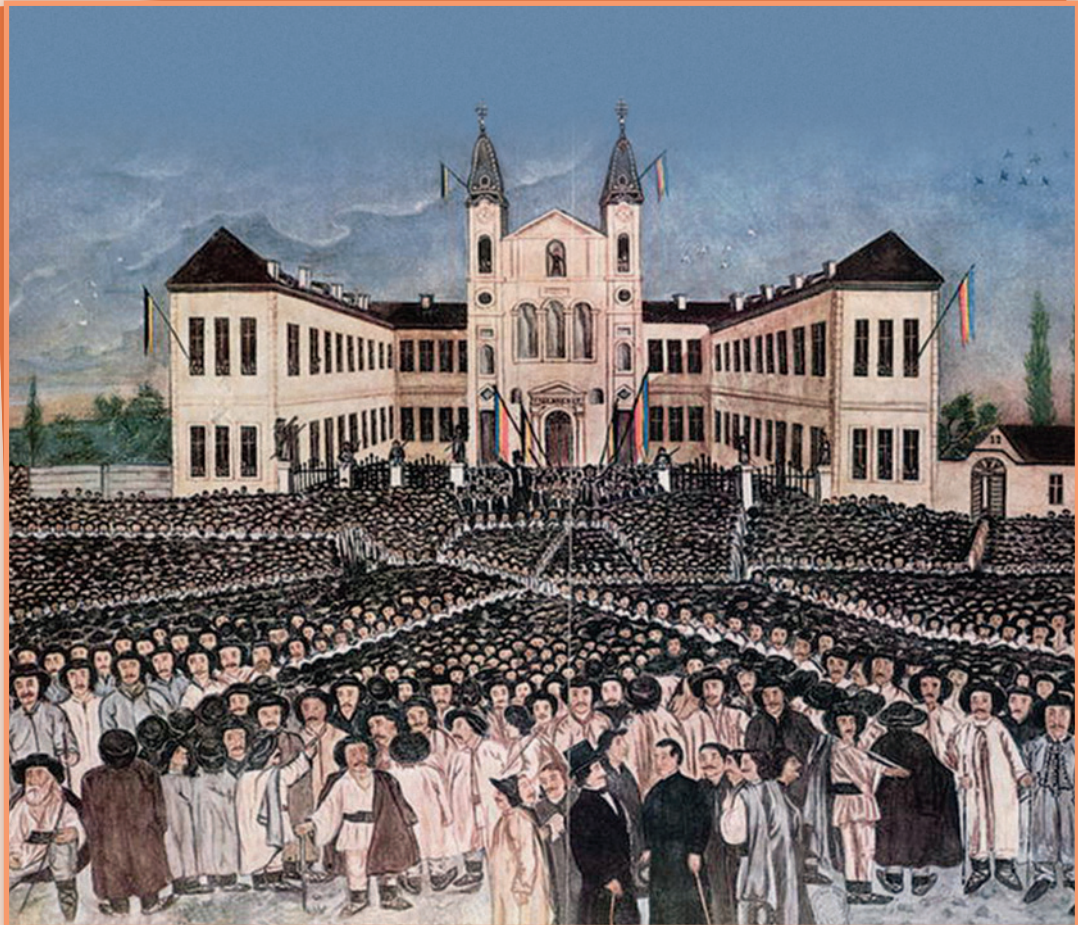
III Prezentați două consecințe ale Crizei Orientale pentru spațiul românesc.

IV Completați pe caiet tabelul de mai jos, după model.

Caracteristicile regimului fanariot	
Politice	1. Decăderea autorității domnești
	2. ...
Economice	1. ...
	2. ...
Militare	1. ...

AUTOEVALUARE	I	II	III	IV	Din oficiu: 1 punct
Punctaj pentru răspuns corect	0,25 p × 4 = 1 p	0,5 p × 4 = 2 p	1 p × 2 = 2 p	1 p × 4 = 4 p	Punctaj maxim: 10 puncte

» Marea Adunare de la Blaj, 1848

Revoluția română de la 1848 „n-a fost un fenomen neregulat, efemer, fără trecut și viitor, fără altă cauză decât voința întâmplătoare a unei minorități sau mișcarea generală europeană. Revoluția generală fu ocazia, iar nu cauza Revoluției române. Cauza ei se pierde în zilele veacurilor. Uneltitorii ei sunt 18 veacuri de trudă, suferință și lucrare a poporului român asupra lui însuși.”

NICOLAE BĂLCESCU

Unitatea VII

Lumea românească până la jumătatea secolului al XIX-lea

- **Lecția 1** – Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare

Studii de caz:

- ↳ Tudor Vladimirescu
- ↳ Generația pașoptistă. Programe și consecințe ale revoluției
- ↳ Rromii – de la robie la emancipare

- **Recapitulare/Evaluare**

Grigore al III-lea Ghica
sau Grigore al III-lea Alexandru Ghica – domn al Moldovei și al Țării Românești. A încercat să ducă o politică de modernizare înființând o fabrică de postav la Chipirești și a zidit lângă Mitropolie o școală ca urmare a reorganizării învățământului. Deoarece a protestat împotriva pierderii Bucovinei, austriei au cerut turcilor să-l înlăture.

CUVINTE-CHEIE

- Cedări teritoriale
- Modernitate
- Conservatorism
- Pașoptism

DICTIONAR ISTORIC

Manufactură = formă de producție industrială, bazată pe predominarea muncii manuale, pe diviziunea muncii în cadrul atelierului.

Autarhie = termen care definește conceptul de autosuficiență economică sau de economie închisă.

Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare

Elementele de **modernitate** și-au făcut apariția în Europa începând cu secolul al XVI-lea și au cuprins toate domeniile vieții sociale, economice, politice și, bineînțeles, ideologice. Din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Țările Române se înscriu și ele în acest proces de modernizare. Etapele Crizei Orientale, spiritul revoluționar care cuprinsese Europa Apuseană (Revoluția Franceză) au creat un nou cadru favorabil **schimbărilor** la nivel internațional. În spațiul românesc, trecerea de la viața cu pecete orientală spre **valorile europene** se face anevoios, contradictoriu și uneori cu nenumărate stângăcii.

Regimul fanariot din Moldova și Țara Românească, cât și **regimul habsburgic** din Transilvania au împiedicat dezvoltarea firească a societății românești. Un obstacol important l-au constituit războaiele Crizei Orientale și consecințele acestora: ocupații, rechiziții, epidemii, pierderi de vieți omenești. La toate acestea se adaugă cedările teritoriale la care au fost obligate Țările Române de fiecare dată când Imperiul Otoman era înfrânt fie de Austria, fie de Rusia.

Sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea se caracterizează și printr-o continuă **luptă** între boierimea autohtonă și reprezentanții grupării greco-fanarioților. Primii își doreau revenirea la putere și restabilirea vechii ordini, și înlăturarea regimului străin.

Lupta de emancipare a românilor și stabilirea unui loc între națiunile recunoscute cu drepturi depline era dusă și în **Transilvania**, sub imboldul curentului iluminist, prin intermediul episcopilor greco-catolici, al căror reprezentant a fost Ioan Inochentie Micu-Klein și, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, de corifeii Școlii Ardelene. **Mișcarea națională** s-a exprimat și prin intermediul broșurilor și foilor de gazetă, al literaturii social-politice și istorice scrise de intelectualitatea românească (mulți tineri români fiind formați la universitățile europene). De asemenea, trebuie menționate memoriile și petițiile boierești adresate Marilor Puteri, dar, mai ales, revoluțiile, a căror acțiune s-a profilat la începutul secolului al XIX-lea.

Aflat la confluența unor interese diverse, spațiul românesc absoarbe influențe dintre cele mai felurite. „Secolul fanariot” a contribuit la orientalizarea societății românești operând o schimbare drastică în mentalitatea oamenilor, în vestimentație, comportament, preferințe gastronomice etc. Și, totuși, același regim a contribuit la întărirea legăturilor cu Europa, legături mai profunde, mai însemnate decât lasă să se vadă o privire superficială asupra domniilor fanariote.

Prima jumătate a secolului al XIX-lea se caracterizează printr-o adevărată **revoluție demografică**. Crește numărul așezărilor umane, în primul rând al satelor și al târgurilor, fenomen asociat cu extinderea rețelei de căi de comunicație și a pieței. **Structura socială** se diversifică în raport cu noile schimbări produse într-o societate aflată la începuturile construirii relațiilor capitaliste. **Viața economică** a Principatelor Române continua să se bazeze pe o **agricultură** cu rămășițe feudale, însă peste tot apar semnele vizibile ale progresului și modernizării. De o dezvoltare industrială, în adevăratul sens al cuvântului, nu poate fi vorba în primele decenii ale secolului al XIX-lea, chiar dacă meșteșugurile sătești și numărul meseriașilor organizați în bresle a crescut. **Manufacturile** existente sau cele care apar acum nu reușesc

AXA CRONOLOGICĂ

1718

Passarowitz

1774

Kuciuk-Kainargi

1812

București

1829

Adrianopol

să ajungă la stadiul de fabrică. **Comerțul** se dezvoltă mai ales după Tratatul de la Adrianopol, când este desființat monopolul comercial otoman, legăturile comerciale ale Principatelor cu Transilvania devin tot mai active. Acum se dezvoltă **învățământul românesc**, sunt puse bazele teatrului, ale presei etc. **Cultura**, aflată sub influența **Iluminismului** și mai apoi a **Romantismului**, va fi expresia idealurilor naționale ale poporului român de constituire a unui stat național independent, modern și integrat în rândul statelor civilizate din Europa.

Aflate la confluența dintre **Orient și Occident**, Țările Române nu mai sunt izolate în **autarhia** lor. Sunt străbătute de drumurile comerciale europene, iau contact cu elementele de modernitate. Astfel, vor trece la propriile acțiuni revoluționare și se vor armoniza cu progresele înregistrate la nivel european.

DESCOPĂR

Românii între Orient și Occident

„Orașele, puncte de negoț între Orient și Occident, cu pitorescul lor pestriț, forfoteau de viață. ...Moda și obiceiurile se schimbă și ele în același timp... Apar primele semne ale economiei capitaliste. Între 1800 și 1848, Țările Române trec, dintr-odată, de la Evul Mediu la perioada contemporană.”

Fragment din *Între Orient și Occident* (Neagu Djuvara)

București vedere generală

Târg din Țara Românească

- Etapele Crizei Orientale, spiritul revoluționar care cuprinsese Europa Apuseană au creat un nou cadru favorabil schimbărilor la nivel internațional.
- Regimul fanariot din Moldova și Țara Românească, cât și regimul habsburgic din Transilvania au împiedicat dezvoltarea firească a societății românești.
- Aflate la confluența dintre Orient și Occident, Țările Române încep procesul de modernizare. „Boierimea și burghezia, ce abia se naște, adoptă cu patimă într-o singură generație îmbrăcămintea, purtările și ideile Occidentului, pregătind totodată revoluția viitoare.” Neagu Djuvara

ÎNȚELEG ȘI APLIC

„Principatele Valahiei și Moldovei au fost totdeauna libere sub proprii lor principii, aliați cu cei ai Ungariei și ai Transilvaniei, de unde am primit adesea trupe și subsidii pentru a lupta contra încercării lor pe care le-au făcut turcii de a le supune. Nevoia i-a silit, în cele din urmă, pe părinții noștri, să se supună, în condiții foarte avantajoase, pe care însă tinerii noștri începură în curând să le încalce... impunându-se noi dări. În prezent, noua alianță și interesul comun al Curților Vienei și Petersburgului ne dau cele mai mari asigurări și ne fac să credem că a sosit momentul schimbării situației patriei noastre, prin recâștigarea libertății...” (din *Memoriul boierilor adresat delegatului Austriei la Congresul de la Focșani din 1772*)

1. Precizați care era idealul boierilor din secolul al XVIII-lea așa cum apare menționat în sursă.
2. Argumentați afirmația referitoare la „interesul comun al Curților Vienei și Petersburgului” pentru Țările Române, cu fapte istorice petrecute în secolul al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea.

Analizez și rezolv

1 „Evenimentele politice de la sfârșitul secolului al XVIII-lea nu au rămas fără urmări în domeniul culturii. Trecerea de la «mica» la «marea» Europă a deschis noi posibilități de integrare a spațiului central-sud-est european în noua geografie spirituală a secolului luminilor. Țările Române, situate la interfeța zonelor culturale, între Occident și Orientul ortodox, au înregistrat experiența umanismului târziu și afirmarea ideii origini latine a poporului român [...]. În ansamblul său, iluminismul a contribuit la integrarea în cultura europeană, prin creații care poartă amprenta originalității datorită raportului stabilit între lumini și spiritul național.”

B. Două lumi paralele

A. Fragment din *Istoria României* (Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor)

- a) Identificați din sursa A curentul cultural menționat și realizați activități de tipul „Biblioteca Vie”. Fiecare elev al clasei va trebui să își aleagă o scriere/un memoriu al unui călător străin despre Țările Române/un film tematic care abordează subiectul menționat în sursă etc., și să o/i l prezinte colegilor.
- b) Pornind de la sursele de mai sus, folosind și alte informații, elaborați proiecte transdisciplinare cu privire la viața cotidiană a românilor de la începutul modernității.

Observ și apreciez

2 PORTOFOLIU. Identificați în imaginea alăturată elementele de modernitate și explicați semnificația acestora.

Portul Giurgiu

Învăț să învăț

3 Tudor Mușatescu a scris o piesă nouă, *Coana Chirița*, în care încorporează piesele lui Vasile Alecsandri. Piesa a fost jucată la Teatrul Național din București. Citiți opera dramatică și organizați o dezbateră având ca temă societatea românească la început de modernitate.

Exersează

4 Analizați tabelul de mai jos și exprimați o opinie argumentată referitoare la consecințele războaielor ruso-austro-turce pentru Țările Române.

Război	Pace	Prevederi
1683–1699 (ruso-austro-turc)	Karlowitz (1699)	Transilvania intră oficial în componența Imperiului Habsburgic
1710–1711 (ruso-turc)	Vadul Hușilor (1711)	Primul domn fanariot în Moldova
1716–1718 (austro-turc)	Passarowitz (1718)	Banatul și Oltenia intră sub stăpânire habsburgică
1735–1739 (ruso-austro-turc)	Belgrad (1739)	Oltenia revine la Țara Românească
1768–1774 (ruso-turc)	Kuciuk-Kainargi (1774)	• Ca urmare, în 1775, Bucovina intră sub administrație austriacă • Începutul neoficial al protectoratului țarist în Principate
1787–1792 (ruso-austro-turc)	• Șiștov – cu Imperiul Habsburgic (1791) • Iași – cu Rusia (1792)	Rusia devine vecina Moldovei
1806–1812 (ruso-turc)	București (1812)	Basarabia (Moldova dintre Prut și Nistru) este ocupată de către Imperiul Rus
1828–1829 (ruso-turc)	Adrianopol (1829)	• Restituirea către Țara Românească a raialelor: Turnu, Giurgiu și Brăila • Libertatea comerțului pentru Principatele Române • Introducerea protectoratului rusesc

TUDOR VLADIMIRESCU

Ostilitatea față de regimul fanariot s-a accentuat la începutul secolului al XIX-lea, când boierii români și-au coalizat forțele pentru înlăturarea acestui regim atât de apăsător. Lupta lor de emancipare era susținută din umbră și de Rusia, dornică, la rândul ei, să submineze autoritatea Imperiului Otoman în zona Dunării și chiar să preia controlul asupra popoarelor creștine din Peninsula Balcanică.

Organizați într-un Comitet de oblăduire, frunțașii boierimii muntene au apelat la sprijinul lui Tudor Vladimirescu – un personaj cunoscut în epocă pentru curajul și îndrăzneala sa, dar și pentru meritele dobândite în cadrul armatei ruse, în care se înrolase ca voluntar în timpul războiului ruso-turc din 1806–1812. Acesta, originar din satul Vladimiri, din Gorj, era un om cu spirit întreprinzător, priceput în treburile administrative și negustorești, un bun organizator.

În ianuarie 1821, murea la București, domnul fanariot, Alexandru Șuțu, ocazie folosită de boierii țării de a apela la Tudor Vladimirescu pentru a organiza o acțiune împotriva fanarioților. Proclamația lansată de Tudor Vladimirescu la Padeș, în 23 ianuarie 1821, era un îndemn la înrolare pentru toți cei ce nu mai doreau regimul de stăpânire străină și la organizarea unei „armate a norodului”. Organizarea militară avea să cuprindă și mănăstirile din nordul Olteniei, transformate de Tudor în adevărate fortărețe: Tismana, Motru, Polovragi, Bistrița, Strehaia etc. Astfel organizat, Tudor Vladimirescu ordonă deplasarea spre București a „adunării norodului”, formată în mare parte din țărani, dar și panduri, foști soldați din corpurile armatei habsburgice. Preocupat de disciplina, dar și de atingerea scopurilor mișcării sale, Tudor a inițiat și un program, cunoscut cu numele de „Cereri norodului românesc”. În cele peste 30 de puncte ale acestui act se evidențiază scopul Revoluției de la 1821, și anume acela de a se pune capăt amestecului puterilor străine în treburile interne ale țării, precum și realizarea unor reforme.

În paralel cu mișcarea lui Tudor se desfășura și o acțiune de eliberare a grecilor de sub dominația otomană, cunoscută cu numele de Eteria („Tovărășia”), condusă de Alexandru Ipsilanti. Întâlnirea de la București din 1821 dintre cei doi conducători nu a avut rezultatul așteptat, în sensul desfășurării unei lupte comune împotriva Imperiului Otoman și nici a delimitării teritoriale a autorității lor. În același timp, țarul Rusiei va condamna public mișcarea lui Ipsilanti.

Preocuparea lui Tudor Vladimirescu de a apăra țara, cât și faptul că turcii trecuseră Dunărea, neînțelegerile cu eteriștii l-au făcut pe Tudor să se retragă spre Târgoviște. Pe când se afla în tabăra sa, Vladimirescu a intrat în conflict și cu unii panduri, nemulțumiți de disciplina severă a comandantului lor. Toată această situație tensionată va duce la crearea unui complot împotriva lui Tudor, arestat de trupele eteristului Iordache Olimpiotul. Moartea lui Tudor Vladimirescu nu a ucis însă și scopul mișcării sale, înlăturarea fanarioților și revenirea la domniile pământene. Intervenția militară a Imperiului Otoman va pune capăt ambelor mișcări revoluționare.

Turcii au ținut cont de evenimentele desfășurate și, în iulie 1822, numeau la conducerea Țării Românești pe Grigore Alexandru Ghica, iar în Moldova, pe Ioniță Sandu Sturdza, primii domni pământeni.

Tudor Vladimirescu

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

Cereri norodului românesc

„Toate dregătoriile țării, atât cele politicești, cât și cele bisericicești, de la cea mare până ia cea mai mică, să nu să mai orânduiască prin dare de bani, pentru ca să poată lipsi jafurile din țară.”

„Caftane (funcții) cu bani să înceteze cu totul de a să mai face, ci numai după slujbă.”

„Țara să fie volnică (vrednică) a-ș face și a ținea patru mii de ostași panduri cu căpeteniile lor și două sute arnăuți, scutiți de toate dările, și cu leafă ușoară, a cărora leafă să economisească din veniturile mănăstirilor.”

- Menționați două prevederi cu caracter modern din sursa de mai sus.
- Formulați un punct de vedere referitor la faptul că, în Moldova, a fost înlocuit regimul fanariot, deși aici nu s-au desfășurat acțiuni revoluționare.

GENERAȚIA PAȘOPTISTĂ. PROGRAME ȘI CONSECINȚE ALE REVOLUȚIEI

Sfârșitul primei jumătăți a secolului al XIX-lea avea să aducă un eveniment cu mare în-cărcătură politică și multiple semnificații istorice – **Revoluția de la 1848–1849**. Această revoluție a cuprins aproape **întreaga Europă**, din Franța și sudul Italiei până în Țările Ro-mâne. A contribuit la grăbirea procesului de afirmare a principiului suveranității naționale în fața monarhiilor absolutiste și promovarea **drepturilor și libertăților cetățenești**.

Revoluția română a devenit **parte integrantă a revoluției europene** prin cauze și obiec-tive, dar și datorită reprezentanților ei, promotori ai **pașoptismului** precum: Nicolae Băl-cescu, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Golescu, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, C. Negri, C.A. Rosetti, Dimitrie Bolintineanu, Avram Iancu, Simion Bărnuțiu, George Barițiu, Timotei Cipariu și Eftimie Murgu. Obiectivele revoluției române – **naționale**: eliberarea Țărilor Ro-mâne de sub dominația străină și unirea acestora; **sociale**: eliberarea țăranilor din starea de dependență și împrumutarea acestora cu pământ; **liberale**: drepturi și libertăți cetățenești (libertatea persoanei, libertatea presei, egalitate în fața legii, desființarea pedepselor corpo-rale) – se vor regăsi în programele adoptate în timpul revoluției, pentru ca, apoi, acestea să fie puse în practică în perioada următoare.

Revoluția română de la 1848 s-a desfășurat în condițiile în care părți din teritoriul național se aflau în stăpânirea imperiilor vecine (Transilvania, Bucovina), în timp ce Moldova și Mun-tenia erau constrânse să accepte protectoratul Rusiei țariste și suzeranitatea Imperiului Otoman.

Primele mișcări revoluționare se desfășoară în **Moldova**, unde la 27 martie 1848 are loc o adunare în Iași, la Hotel Petersburg. A fost adoptat un program cu caracter moderat, de teama unei intervenții militare a Rusiei, **Petițiunea-proclamațiune**. La redactarea acesteia va participa și poetul Vasile Alecsandri. Domnitorul Mihail Sturdza va ordona arestarea re-voluționarilor. Câțiva reușesc să scape de sub escortă și fug în Transilvania. Ajunși la Brașov, revoluționarii moldoveni, vor redacta un nou program-manifest, **Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei** (12 mai 1848), mult mai radical, și care prevedea **unirea Moldovei cu Țara Românească**, „într-un singur stat neatârnat românesc”. Un alt program al moldovenilor va fi redactat în Bucovina, în august 1848, de către Mihail Kogălniceanu, **Dorințele partidei naționale în Moldova**. În acest program se solicită unirea Moldovei cu Muntenia, „cheia bolții fără de care s-ar prăbuși tot edificiul național”.

În **Transilvania**, revoluția a avut ca centru de desfășurare Blajul și Munții Apuseni. În paralel cu Revoluția din Ungaria (15 martie 1848), românii au organizat pe 3-5 mai 1848, la Blaj, o mare adunare cu peste 40 000 de participanți și unde Simion Bărnuțiu a dat citire **Petiției Naționale**. Aici „națiunea română se declara... națiune de sine stătătoare” și „res-pingea uniunea Transilvaniei cu Ungaria”. La Marea Adunare Națională de la Blaj s-a auzit strigătul „Noi vrem să ne unim cu Țara!”.

Evenimentele din **Țara Românească** au fost mai bine organizate de către comitetul re-voluționar, care a alcătuit programul și a stabilit ca dată de început a mișcării ziua de 9 iunie. La Islaz, în fața mulțimii, Ion Heliade Rădulescu citea **Proclamația de la Islaz**, program ce a avut și caracter de constituție, după fuga domnitorului Gheorghe Bibescu și instaurarea guvernului revoluționar.

Intervenția imperiilor vecine, Otoman, Rus, Habsburgic, au dus la înăbușirea revoluției, dar nu și la anularea obiectivelor stabilite. Revoluția a demonstrat unitatea de dorințe a po-porului român, faptul că națiunea română este gata să renască și să-și atingă visul secular pentru **unire și independență**.

A. Studenți revoluționari din Moldova și Țara Românească, prezentând la Paris tricolorul românesc cu mențiunile „Dreptate, Frăție” în 1848. Acuarelă de C. Petrescu.

B. Avram Iancu

C. *Revoluția română de la 1848*, C. Rosenthal

EXERSAȚII ȘI APLICAȚII

Plecând de la sursele **A–C**:

- Precizați semnificația drapelului folosit în zilele Revoluției române de la 1848.
- PORTOFOLIU**. Utilizând instrumente de lucru/informare, descoperiți povestea imnului național al României.
- Analizați, prin comparație, evenimentele petrecute în 1848–1849 în spațiul românesc.
- Realizați o prezentare multimedia a contribuției personalităților recunoscute în sursele **A–C**, în desfășurarea Revoluției române de la 1848.
- Realizați, în clasă, o dezbatere pe tema problemelor sensibile și controversate ale Revoluției române de la 1848.

RROMII – DE LA ROBIE LA EMANCIPARE

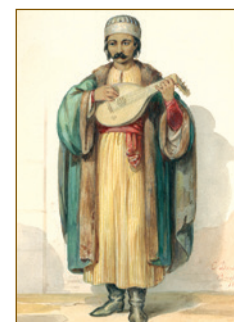
Prima mențiune a rromilor în documente datează din anul 1385, când domnitorul Țării Românești dăruiește mănăstirii Tismana, între alte bunuri, „40 de sălașe de ațigani”. Sălașele („corturile”) erau niște așezări alcătuite din adăposturi rudimentare în care trăiau câteva familii de rromi. În Moldova prezența rromilor este menționată prima dată în anul 1428, în timpul domnitorului Alexandru cel Bun. În Transilvania rromii au ajuns fie din Țara Românească, fie pe un traseu care venea direct din Peninsula Balcanică. Cu privire la numărul familiilor de rromi din lumea românească, în perioada Evului Mediu, nu avem niciun fel de informații documentare. Aceștia aveau statutul de robi, fiind proprietatea stăpânului, care dispunea de ei ca de orice alt bun, putând să îi cumpere sau să îi vândă, să-i dăruiască, să-i lase moștenire.

Anterior adoptării legislației dezrobirii, în lumea românească s-a format treptat, prin acțiunea tinerilor boieri liberali, formați în universitățile occidentale, un curent de opinie favorabil eliberării rromilor din starea de robie. Aceștia susțineau faptul că dezrobirea urma să îi aducă pe rromi în situația juridică de „români noi”, egali în drepturi cu ceilalți locuitori ai țării. Astfel, s-a ajuns ca la 1848, în programele revoluționare, să se solicite explicit „dezrobirea țiganilor”. A existat printre boierii liberali din epocă un sentiment de rușine pentru o realitate socială anacronică și barbară perpetuată în lumea românească.

Așadar, între 1843 și 1856, în Țara Românească și Moldova, au fost adoptate legi care i-au eliberat pe rromi din situația juridică, socială și economică de robi. Legile de dezrobire au avut în vedere lichidarea nomadismului, sedentarizarea și fiscalizarea emancipaților. Eliberarea din robie a adus rromilor o condiție juridică egală cu cea a țăranilor clăcași. Noile obligații, claca și birul, au făcut ca îmbunătățirea statutului juridic al emancipaților să fie însoțită de înrăutățirea statutului lor economic.

A. Căruțaș

B. Cobzar

EXERSAȚII ȘI APLICAȚII

- a)** Identificați în sursele **A-C** ocupații tradiționale ale populației rome și formulați un punct de vedere referitor la contribuția acestei populații la istoria românilor.
- b) PORTOFOLIU.** Realizați o prezentare/un portofoliu individual sau pe grupe care să conțină fotografii, mărturii etc. care să surprindă diversitatea socio-culturală a comunității voastre.
- c)** Organizați în clasă o dezbatere cu tema „Imaginea celui alt: stereotipii și prejudecăți cu privire la comunitatea rromă din România”.

În general, țiganii și-au conservat îndeletnicirile până în ziua de astăzi... Dintre meșteșugurile preferate în trecut, amintim în mod special prelucrarea metalelor. În fierărie sunt buni confectioneri de unelte agricole, în olărit și cazane sunt buni arămari, aurari etc. Astăzi sunt adevărați specialiști în confectionarea de streașine pentru locuințe, clopote de alamă, cratițe de aluminiu și alte obiecte de uz casnic și gospodăresc.”

C. Fragment din *Țiganii. Istorie și muzică* (Adam Domin)

RECAPITULARE

SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

ROMÂNII ÎNTRE ORIENT ȘI OCCIDENT: CONSERVATORISM ȘI MODERNIZARE

Programele Revoluției de la 1848–1849

Program	Cerințe
Iași – <i>Petițiunea-proclamațiune</i>	Desființarea cenzurii, drepturi și libertăți cetățenești
Islaz – <i>Proclamația de la Islaz</i>	Egalitatea drepturilor politice; Domnul responsabil ales pe cinci ani; Libertate absolută a tiparului
Blaj – <i>Petiția națională</i>	Egalitatea în drepturi a națiunii române cu celelalte națiuni din Transilvania; Respingerea anexării Transilvaniei la Ungaria
Brașov – <i>Prințiunile noastre pentru reformarea țării</i>	Egalitate în fața legii; Unirea Moldovei cu Valahia într-un stat independent
Cernăuți – <i>Dorințele partidei naționale în Moldova</i>	Libertăți democratice; Unirea Moldovei cu Țara Românească

PORTOFOLIU

I Alegeți varianta corectă de răspuns:

- Programul mișcării revoluționare din 1821 s-a numit:
a) Cererile norodului românesc; b) Petiția-proclamațiune; c) *Supplex Libellus*.
- Domniile pământene au fost restabilite în anul:
a) 1820; b) 1821; c) 1822.
- Revoluția română din 1848–1849 a avut obiective de ordin:
a) economic, social, politic, național; b) economic, social, politic; c) economic, politic, național.
- Prima mențiune a rromilor în documente datează din secolul:
a) al XIII-lea; b) al XIV-lea; c) al XV-lea.

II Apreciați ca adevărate sau false următoarele enunțuri:

- Prima jumătate a secolului al XIX-lea se caracterizează printr-o adevărată revoluție demografică.
- În programul cunoscut cu denumirea de *Cererile norodului românesc* nu se cerea și realizarea unor reforme.
- Revoluția română din 1848–1849 nu a fost parte integrantă a revoluției europene.
- Între 1843 și 1856, în Țara Românească și Moldova, au fost adoptate legi care i-au eliberat pe rromi din situația juridică, socială și economică de robi.

III Priviți cu atenție imaginile și indicați evenimentul istoric pe care îl ilustrează:

IV Copiați pe caiet și completați, după model, tabelul de mai jos:

Program	Obiective sociale	Obiective politice	Obiective naționale
<i>Petițiunea-proclamațiune</i>		Desființarea cenzurii, drepturi și libertăți cetățenești	–
<i>Petiția națională</i>			
<i>Proclamația de la Islaz</i>			
<i>Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei</i>			

V Citiți cu atenție sursele de mai jos și rezolvați cerințele.

Din 1711 până în 1821, treizeci și unu de domni fanarioți, făcând parte din unsprezece familii, se vor urca, de șaptezeci și cinci de ori, pe tronul celor două țări. Vor aduce cu ei moravurile din Fanar, în care se întâlneau câteva tradiții bizantine și multe apucături turcești. La București și la Iași, la curte și în rândul boierimii, treptat, portul și obiceiurile se orientalizează. Pentru călătorul apusean, la sfârșitul veacului al XVIII-lea, Moldo-Valahia însemna intrarea în Turcia – sau, dacă vine dinspre Răsărit, înseamnă că nu a ieșit încă din Turcia.

București este capitala Valahiei și reședința voievodului. Este un oraș mare și frumos, foarte populat; sunt peste o sută douăzeci de mii de locuitori; există clădiri publice foarte frumoase și mai ales niște hanuri minunate, un fel de hoteluri, ținute de negustori din cei mai bogați, la care se găsesc tot felul de mărfuri din toate țările lumii unde se face negoț...

A. Fragment din *Între Orient și Occident* (Neagu Djuvara)

B. Fragment din *Tratat despre comerțul de la Marea Neagră, 1787* (Charles de Peyssonnel)

1. Indicați un spațiu istoric precizat în sursa A. **0,5 puncte**
2. Precizați secolul la care face referire sursa B. **0,5 puncte**
3. Explicați în aproximativ cinci rânduri fragmentul subliniat în sursa A. **1 punct**
4. Pe baza celor două surse, formulați un punct de vedere despre evoluția societății românești la sfârșitul secolului al XVIII-lea. **1,25 puncte**

AUTOEVALUARE	I	II	III	IV	V	Din oficiu: 1 punct
Punctaj pentru răspuns corect	0,25 p × 4 = 1 p	0,25 p × 4 = 1 p	0,25 p × 3 = 0,75 p	1 p × 3 = 3 p	3,25 p	Punctaj maxim: 10 puncte

» Proclamarea Regatului României

„Unirea, Națiunea a făcut-o!”

MIHAIL KOGĂLNICEANU

Unitatea VIII

România modernă

- **Lecția 1** – Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza
- **Lecția 2** – Regatul României – Carol I

Studii de caz:

- Constituția din 1866
- Războiul de Independență
- Opțiuni politice în România modernă
- Cultura în spațiul românesc

- **Recapitulare/Evaluare**

Alexandru Ioan Cuza
(sau Alexandru Ioan) a fost primul domnitor al Principatelor Unite (1859–1866).

CUVINTE-CHEIE

- Stat român modern
- Problema românească
- Dubla alegere
- Reforme/Legi

DICȚIONAR ISTORIC

Adunări (Divanuri) Ad-Hoc = adunări consultative convocate în 1857, în Moldova și în Valahia, cu scopul de a exprima voința populației cu privire la organizarea definitivă a Principatelor. Divanurile erau alcătuite din reprezentanți ai bisericii, ai marii boierimi, ai burgheziei și ai țărănimii clăcașe.

Abdicare = este actul prin care o persoană renunță și cedează funcția sa înainte de expirarea termenului corespunzător pentru exercitarea acesteia.

Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza

Mișcarea unionistă românească, având ca scop formarea unui **stat român modern**, s-a activat în contextul redeschiderii Crizei Orientale, prin izbucnirea **Războiului Crimeei** (1853–1856). În cadrul **Congresului de Pace de la Paris** (1856) se lua în discuție și problema românească, devenită problemă europeană. Cu acest prilej se decidea înlăturarea protectoratului rusesc (1829–1856) și introducerea garanției colective a Puterilor europene (Franța, Anglia, Austria, Rusia, Prusia, Turcia, Regatul Piemontului), libertatea de navigație pe Dunăre și neutralitatea Mării Negre, iar trei județe din sudul Basarabiei (Cahul, Bolgrad și Ismail) erau retrocedate Moldovei. Totodată, în urma solicitării unirii Principatelor se decide și înființarea unor **Adunări Ad-Hoc**, prin intermediul cărora românii urmau să fie consultați în problema unirii, a viitoarei lor organizări politice.

- După câteva momente tensionate, declanșate de falsificarea rezultatului alegerilor din Moldova și de necesitatea reluării votului, la 7 octombrie 1857, Mihai Kogălniceanu prezenta Proiectul de rezoluție al Adunării Ad-Hoc de la Iași. Un act asemănător a fost adoptat și în Adunarea Ad-Hoc de la București. Românii cereau:
  - *Respectarea vechilor capitulații dintre Țările Române și Înalta Poartă.*
  - *Unirea Principatelor într-un singur stat, cu numele de România.*
  - *Prinț străin cu tron ereditar, ales dintr-o dinastie domnitoare a Europei Apusene, ai cărui succesori să fie crescuți în religia țării.*
  - *Neutralitatea pământului Principatelor.*
  - *Adunare obștească „după datinele cele mai vechi ale țării”.*

Rezoluțiile Adunărilor Ad-Hoc au fost trimise Puterilor garante, întrunite într-o *Conferință la Paris* (1858), unde s-a semnat o Convenție cu rol de constituție pentru Principate. Acestea erau organizate sub forma unei uniuni numite **Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei**, dar fiecare urma să-și aleagă propriul domn, guvern și Adunare Legiuitoare. Erau înființate și două instituții comune, cu sediul la Focșani: Comisia Centrală cu rol legislativ și Înalta Curte de Justiție și Casație cu rol judecătoresc.

Punând Europa în fața faptului împlinit, românii aleg același domn în ambele Principate. **Statul român modern** s-a format prin **unirea Moldovei cu Țara Românească**, în urma dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza, la 5 ianuarie ca domn al Moldovei și pe **24 ianuarie 1859**, ca domn al Țării Românești. Statul român modern se consolidează printr-o activă **operă reformatoare** dusă în plan intern de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza: Legea secularizării averilor mănăstirești (1863), Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris (mai 1864), Legea agrară (1864), Legea instrucțiunii publice (1864) etc. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza (1859–1866) a rămas în istoria românilor ca **Domnul Unirii**, cel care a pus bazele statului român modern. La 11 februarie 1866, Cuza era obligat să **abdice** și în locul lui era adus pe 10 mai 1866, Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen.

AXA CRONOLOGICĂ

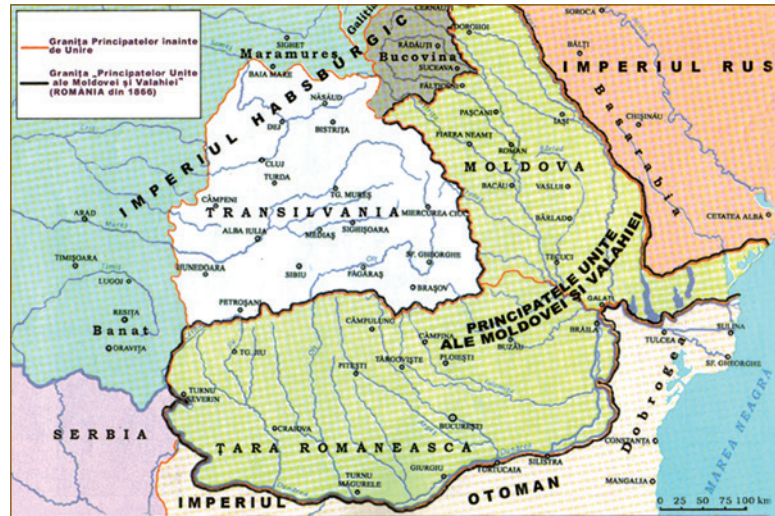

DESCOPĂR

Momente ale Unirii

Stema Principatelor Unite – propunere din octombrie 1863

Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei

Theodor Aman – Proclamarea Unirii

Sosirea lui Alexandru Ioan Cuza la deschiderea Camerei

ÎNȚELEG ȘI APLIC

Data	Legea	Prevederi
1863	Legea secularizării	Trecerea în proprietatea statului a averilor mănăstirilor închinat
mai 1864	Legea electorală	Menține votul censitar, cu un cens mai scăzut, ceea ce duce la creșterea numărului de alegători
mai 1864	Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris	Rol de Constituție
august 1864	Legea agrară	Împroprietărea țărănilor cu loturi în folosință, în funcție de numărul de vite, cu răscumpărare în 15 ani
noiembrie 1864	Legea instrucțiunii	Învățământul primar devine gratuit și obligatoriu
decembrie 1864	Codul Civil	Se modernizează sistemul juridic

1. Precizați domeniile în care au fost realizate reforme de modernizare în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza.
2. Formulați un punct de vedere referitor la importanța reformei agrare pentru societatea românească.
3. Consultați instrumente de informare și precizați și alte măsuri adoptate în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza.

REȚIN

- În cadrul *Congresului de pace de la Paris* (1856) se lua în discuție problema românească, devenită problemă europeană.
- Statul român modern s-a format prin unirea Moldovei cu Țara Românească, în urma dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza (pe 5 ianuarie domn al Moldovei și pe 24 ianuarie 1859, domn al Țării Românești).
- Statul român modern se consolidează printr-o activă operă reformatoare dusă în plan intern de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza.

Analizez și rezolv

1 „Jur în numele Prea Sfintei Treimi și în fața Țării că voiu păzi cu sfințenie drepturile și interesele Principatelor Unite; că în toată Domnia mea voiu priveghea la respectarea legilor pentru toți și în toate, și că nu voiu avea înaintea ochilor mei decât binele și fericirea Nației române... Vom fi Domn Constituțional. Vom respecta toate drepturile Adunării Elective și toate stăruințele Noastre vor avea de țel dezvoltarea noilor instituții ce ne-a recunoscut Europa și adevărata și temeinica punere în lucrare a reformelor, ce sunt menite de a introduce în societatea noastră marile principii ale statelor moderne. [...] Pentru că aceste mari reforme să aibă drept rezultat fericirea obștească, Noi sfătuim și îndemnăm pe tot compatrioții noștri, de orice stare și condiție, ca să uite dezbinările și urile trecute.” (*Proclamația către popor a lui Alexandru Ioan Cuza din 8 februarie 1859*)

- a) Precizați, pe baza sursei, scopurile pe care și le propune Domnul Unirii.
- b) Menționați din sursă rolul marilor reforme și indicați actul cu caracter constituțional adoptat în timpul domniei lui Al.I. Cuza.

Observ și apreciez

A. Vechea clădire a Universității din Iași

B. Palatul Universității din București, schiță de Alexandru Orăscu

„Despre obligațiunea instrucțiunii

31. Instrucțiunea elementară este obligatorie pentru toți copiii de amândouă sexele începând de la opt până la doisprezece ani împliniți...

32. Instrucțiunea obligatorie va cuprinde următoarele obiecte de studiu: citirea și scrierea, catehismul, noțiuni de igienă, de gramatică, de geografie, de istoria țării, de drept administrativ al țării, cele patru lucrări din aritmetică, sistemul legal al măsurilor și al greutateilor.”

C. Fragment din *Legea instrucțiunii publice*

Plecând de la sursele **A-C**, realizați un eseu tematic argumentativ referitor la contribuția lui Alexandru Ioan Cuza la dezvoltarea învățământului românesc.

Învăț să învăț

3 „Domnia lui Cuza Vodă stă sub semnul acestei nerăbdătoare dorințe de a ajunge din urmă Occidentul, dar efortul domnului și al sprijinitorilor săi întâmpină rezistența forțelor conservatoare și a inertiilor colective... Începuturile domniei au fost nevoiașe, domnul fiind obligat să facă naveta între Iași și București și să folosească două guverne. Abia la sfârșitul anului 1861, Poarta, urmată de celelalte puteri garante, a recunoscut unirea politico-administrativă a Principatelor pe timpul domniei lui Cuza, care a anunțat izbânda la 11/23 decembrie. Ea s-a materializat prin crearea unui singur guvern (22 ianuarie) și a unui singur parlament, deschis la 24 ianuarie/5 februarie la București, devenit capitala țării.” (Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*)

Realizați activități de tipul „Cafeneaua publică” în care să dezbateți idei referitoare la:

- a) dubla alegere a lui Cuza;
- b) începuturile domniei sale;
- c) condițiile recunoașterii dublei alegeri;
- d) aspectele pozitive, dar și negative ale domniei lui Alexandru Ioan Cuza.

Exersează

4 **PORTOFOLIU.** Realizați un portofoliu individual care să cuprindă materiale grupate pe coordonate de timp și spațiu, pornind de la întrebarea: „De ce problema românească a devenit în 1856 o problemă europeană?”

Regatul României – Carol I

Carol I al României, Principe de Hohenzollern-Sigmaringen, a fost conducătorul statului român între 1866 și 1914. Din 1881, rege al României. După războiul din 1877–1878, în care România și-a câștigat independența, principele Carol a dispus ridicarea podului peste Dunăre, între Fetești și Cernavodă, care să lege Dobrogea de restul țării.

CUVINTE-CHEIE

- Prinț străin
- Regat
- Tratat comercial

DICȚIONAR ISTORIC

Principe = conducătorul unui teritoriu cvasi-suveran, principele avea dreptul de a purta coroană și mantie roșie.

Ereditar = care se transmite prin moștenire, care se moștenește.

Constituție = legea fundamentală a unui stat care reglementează, printre altele, principiile generale de organizare a statului, drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor și autoritățile publice fundamentale.

Anul 1866 are o semnificație aparte în istoria românilor, în dezvoltarea statului român modern. Aducerea **prințului străin** în țară, **Carol de Hohenzollern-Sigmaringen**, mărește șansele de **stabilitate politică**, atât pe plan intern, cât și extern.

Noul prinț provenea dintr-o familie domnitoare din Prusia și, deși știa foarte puține lucruri despre România, a învățat să o conducă și să se adapteze mediului politic românesc. Primul lucru de care s-a ocupat Carol I a fost acceptarea lui de către Marile Puteri în fruntea României, dar mai ales, păstrarea unității politice dintre Țara Românească și Moldova, care fusese aprobată doar pe durata domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Marile Puteri au acceptat acest fapt și, în octombrie 1866, sultanul îl recunoștea pe Carol I drept **principe ereditar**.

În problemele de politică internă, rolul prințului era la început limitat, dar la scurt timp el s-a implicat în elaborarea primei **Constituții** românești, adoptată în mod unanim în vara anului 1866. Constituția, de inspirație liberală, a fost una dintre cele mai democratice din Europa, care ținea cont de realitățile autohtone și de condițiile specifice din societatea românească.

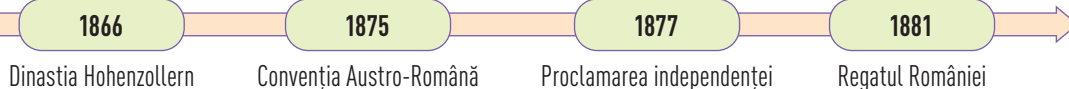
Formarea celor două **partide** mari, în deceniul de după adoptarea Constituției din 1866, a completat imaginea politică a României și l-a promovat pe Carol I în rolul de **arbitru** pe scena politică românească, iar sistemul parlamentar a început să funcționeze cu rezultate vizibile. **Economia** românească s-a îmbunătățit simțitor în anii domniei lui Carol I, dar rămâneau încă probleme în agricultură, transporturi și, chiar, în industrie.

În **politica externă**, România s-a înscris în lupta pentru dobândirea **independenței** și transformarea într-o putere regională. Tratatul comercial dintre Austria și România din 1875 a avut, mai ales, avantaje politice și a contribuit considerabil la apropierea de Austro-Ungaria, fapt care a culminat cu aderarea României la **Tripla Alianță**, în 1883. Din punct de vedere comercial, România a fost în dezavantaj, piața românească fiind invadată de produse austriece.

Criza Orientală din 1875, izbucnită în Balcani împotriva dominației otomane, a creat prilejul conducătorilor români de a încheia cu succes îndelungată luptă pentru obținerea **independenței**. Ministrul de externe Mihail Kogălniceanu a proclamat în Parlamentul României la 9/21 mai 1877 „independența absolută” a țării. O consecință a obținerii și recunoașterii independenței României a fost ridicarea la rang de Regat, la 14 martie 1881.

În cei 48 de ani de domnie (1866–1914), cea mai lungă din istoria statelor românești, Carol I a obținut independența țării, datorită căreia i-a și crescut imens prestigiul, a redresat **economia**, a dotat România cu o serie de **instituții** specifice **statului modern** și a pus bazele unei dinastii. El l-a înfiat pe Ferdinand, fiul fratelui său, pentru a asigura continuitatea dinastică și respectarea prevederilor constituționale. A construit **Castelul Peleş** la Sinaia, care a rămas una dintre cele mai vizitate atracții turistice ale țării și, datorită soției sale, regina Elisabeta (Carmen Sylva), a susținut **cultura** română și a sprijinit înființarea de instituții specifice. Așa cum chiar el mărturisea: „Ales de către națiune Domn al românilor, mi-am părăsit, fără a sta la îndoială, și patria, și familia, pentru a răspunde la chemarea acestui popor care mi-a încredințat destinele sale. Punând piciorul pe acest pământ sacru, eu am devenit român”.

AXA CRONOLOGICĂ

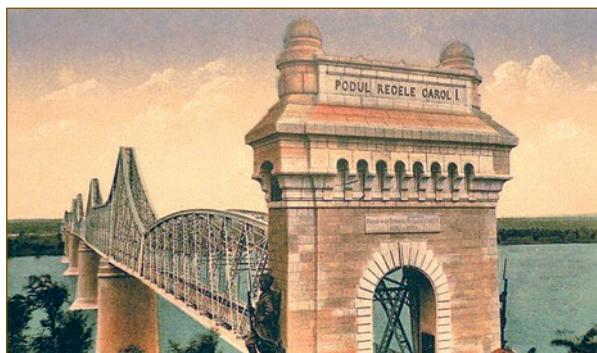

DESCOPĂR

„Ctitorii” din timpul regelui Carol I

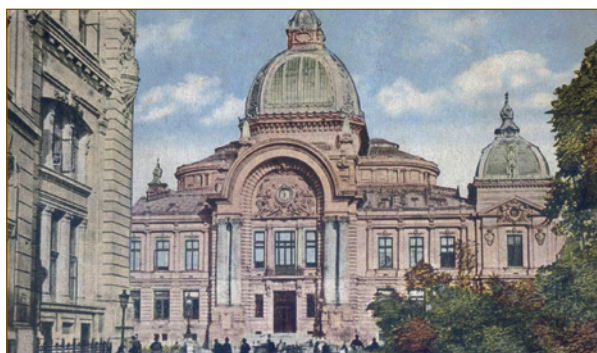
Castelul Peleş

Podul de la Cernavodă

Palatul Poștei

Palatul CEC

ÎNȚELEG ȘI APLIC

„Nu întâmplător el era străin. Și nu întâmplător dintr-o familie domnitoare din Europa (în cazul lui Carol I din familia Hohenzollern-Sigmaringen ce se afla pe tronul Germaniei). Era una dintre doleanțele cele mai însemnate ale Divanurilor Ad-Hoc din 1857. Românii voiau să consolideze statul lor amenințat cu dezmembrarea de imperiile vecine. Ei sperau că un principe străin dintr-o casă domnitoare din Apus, prin prestigiul ei și, de ce nu, prin sprijinul familiei din care venea, le va putea fi de folos în redobândirea independenței și în păstrarea ei. Și, în momentele de criză din Europa anilor de domnie ai lui Carol I, calculul oamenilor politici români s-a dovedit exact, cu atât mai mult cu cât Germania devine o putere de primă mână în Europa. Și mai era un rost al aducerii unui principe străin: curmarea rivalităților pământene pentru domnie.” (I. Mamina, I. Bulei, *Guverne și guvernați, 1866–1916*)

1. Precizați, pe baza sursei, scopul aducerii unui principe străin pe tronul României.
2. Imaginați-vă că sunteți Carol I. Realizați un discurs prin care să-i convingeți pe români că sunteți cea mai bună alegere pentru țară!
3. Folosind resurse multimedia, realizați un reportaj despre acțiunile întreprinse de Carol I, pe plan intern și formulați un punct de vedere referitor la rolul reformelor lui Carol I în dezvoltarea statului român modern.

REȚIN

- Carol I s-a preocupat de acceptarea lui de către Marile Puteri în fruntea României și, mai ales, de păstrarea unității politice dintre Țara Românească și Moldova, care fusese aprobată doar pe durata domniei lui Alexandru Ioan Cuza.
- În problemele de politică internă, prințul s-a implicat în elaborarea primei Constituții românești, adoptată în mod unanim la 1 iulie 1866.
- În politica externă, România s-a înscris în lupta pentru dobândirea independenței și transformarea într-o putere regională.
- Carol I a avut cea mai lungă domnie din istoria statelor românești – 48 de ani (1866–1914).

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Analizez și rezolv

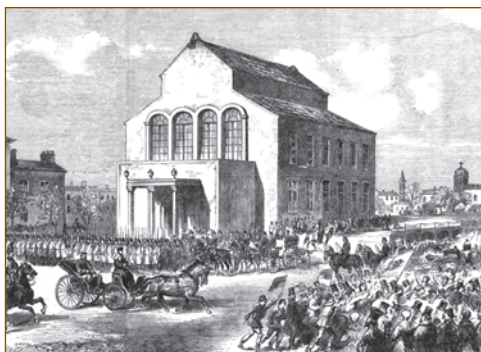
1 „Societatea Politehnică (1881) va avea un cuvânt determinant în toate problemele tehnice ale României moderne. Cu prilejul inaugurării căii ferate Mărășești–Buzău a fost întocmit un document comemorativ semnat de regele Carol I, regina Elisabeta, prim-ministrul Ion C. Brătianu, membrii guvernului și directorul liniei, inginerul Dimitrie Frunză. În document sunt nominalizați, alături de membrii guvernului, cei 45 de ingineri constructori și antreprenori care au proiectat, supravegheat și executat lucrările liniei ferate, fapt care exprimă aprecierea de care se bucura corpul tehnic la acea vreme. Grijă pentru realizarea unor lucrări trainice și de calitate și pentru cheltuirea corectă a banului public, a determinat, în acea perioadă, Ministerul Lucrărilor Publice să încredințeze îndrumarea activității tehnice a construcțiilor și aprobarea din punct de vedere tehnic și financiar a lucrărilor executate... inginerului Anghel Saligny.” (Nicolae Noica, *Lucrări publice în vremea lui Carol I*)

- Precizați secolul și spațiul istoric la care face referire sursa de mai sus.
- Exprimați un punct de vedere referitor la rolul căilor ferate în dezvoltarea economică a României.
- Consultați instrumente de lucru/informare și precizați și alte lucrări executate de către inginerul Anghel Saligny.

Observ și apreciez

A. Carol I și suita sa prin București

B. 1871 – Populația din București demonstrează pe Calea Victoriei, prin fața Teatrului Național

C. 1896 – Vizita împăratului Austro-Ungariei la București

Plecând de sursele **A-C**, alcătuiți proiecte de grup care să prezinte tema „Imaginea celuilalt”, în care „celălalt” să fie, pe de-o parte, românii, iar, pe de altă parte, principele german.

Învăț să învăț

3 „Atâta vreme cât era aici și îmi vorbea despre măreția misiunii sale și despre greutățile avute, totul mergea bine, mă molipsisem de entuziasmul lui și eram pregătită să fac orice mi-ar fi cerut. Fiindcă datoria era pentru mine cel mai important lucru din lume și mi se părea că niciodată nu primeam de lucru îndeajuns.”

D. Regina Elisabeta, despre căsătoria cu regele Carol I

Pornind de la sursele **D** și **E**, prin utilizarea metodelor nonformale de tip „Teatru-forum”, organizați o activitate cu tema: „Rolul monarhiei în istoria României în a doua jumătate a secolului al XIX-lea”.

E. Regina Elisabeta și Regele Carol I

Exersează

4 PORTOFOLIU. Realizați harta conceptuală a temei „Regatul României – Carol I”.

CONSTITUȚIA DIN 1866

Publicată în Monitorul Oficial la 1 iulie 1866, **legea fundamentală** a statului român – **Constituția din 1866** – a avut ca model Constituția Belgiei din 1831. A fost cea mai longevivă constituție (1866–1923) și cea mai importantă realizare juridică a regimului lui Carol I.

Prin această lege, România devenea **monarhie constituțională** ereditară („în linie coborâtoare directă și legitimă a măriei sale principelui Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen, din bărbat în bărbat, prin ordinul de primogenitură și cu exclusiunea perpetuă a femeilor și coborâtorilor lor” – art. 82).

Potrivit articolului 1, numele statului este România. Fiind prima constituție elaborată fără aprobare externă, făcând abstracție de suzeranitatea otomană și de garanția colectivă a celor 7 Mari Puteri, se poate considera ca fiind un act de manifestare a independenței. Aceasta a oferit, totodată, cadrul pentru evoluția statului român pe baze moderne și democratice.

Prevedea principiile democratice precum:

- separarea puterilor în stat;
- guvernarea reprezentativă;
- responsabilitate ministerială;
- drepturi și libertăți cetățenești.

Păstra însă **votul cenșitar** (persoanele puteau vota pe baza unei sume de bani, astfel încât cei care votau erau adesea mării proprietari de pământuri, în majoritate conservatori).

Puterea legislativă aparținea **Parlamentului** bicameral, format din Adunarea Deputaților și Senat. Astfel, Parlamentul avea drept de interpelare a miniștrilor (de a cere socoteală în privința anumitor decizii etc.), de a avea inițiativă și sancțiune (aprobare) a legilor, iar Adunarea Deputaților discuta și vota bugetul de stat. Ca parte a puterii legislative, **domni-torul** avea drept de a sancționa și promulga legile.

Puterea executivă era deținută de **Domn** și de **guvern**. Domnul avea atribuții largi: numea și revoca miniștrii, avea drept de grațiere și de amnistie politică, numea și confirma în toate funcțiile publice, avea drept de a bate monedă, era comandantul suprem al armatei, putea dizolva Parlamentul, dispunea de dreptul de veto, acorda distincții și decorații etc.

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

- 1 Consultați instrumente de lucru/informare și explicați termenii: *constituție*, *vot cenșitar*, *a sancționa*, *a promulga*, *grațiere*, *amnistie*, *drept de veto*, *colegiu electoral*.
- 2 Comparați Constituția din 1866 cu Convenția din 1858, adoptată în cadrul Conferinței de la Paris a Marilor Puteri Garante. Formulați un punct de vedere referitor la necesitatea adoptării legii fundamentale din 1866.

CAROL I

Din grația lui Dumnezeu și prin voința națională,
Domn al Românilor;

La toți de față și viitori sănătate:

Adunarea generală a României a adoptat
în unanimitate și Noi sancționăm ce urmează:

CONSTITUȚIUNE

TITLUL I

Despre teritoriul român

Art. 1. Principatele-Unite-Române constituie un singur Stat indivizibil, sub denumire de România.

Art. 2. Teritoriul României este nealienabil. Limitele Statutului nu pot fi schimbate sau rectificate, decât în virtutea unei legi.

Puterea judecătorească era exercitată prin intermediul curților de judecată, tribunalelor și prin instanța supremă – **Înalta Curte de Casație și Justiție**. Hotărârile și sentințele lor se pronunțau în virtutea legii și se executau în numele **domnului**.

Constituția prevedea numeroase **drepturi și libertăți cetățenești**, cum ar fi: libertatea conștiinței, libertatea învățământului, libertatea presei, libertatea întrunirilor și asocierilor etc.

Modificări (amendamente) ale Constituției

- 1879 – Se modifică art. 7 care condiționa cetățenia română de apartenența la rituri creștine.
- 1884 – Numărul colegiilor electorale se reducea de la 4 la 3 pentru Adunarea Deputaților. Astfel, se extinde dreptul de vot, însă nu semnificativ.
- 1917 – Se renunță la articolul ce declara proprietatea sacră și inviolabilă, se modifică art. 57 și 67 pentru a se putea realiza reforma electorală (1918) și agrară (1918–1921), ce prevedea împrumutarea soldaților pe baza promisiunilor de pe front din 1917.

RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ (1877-1878)

Nicolae Grigorescu,
Atacul de la Smârdan

Context. La începutul domniei principelui Carol I, România era un stat mic, cu o suprafață de 121 000 km² și cu o populație de circa 5 milioane de oameni. Încă din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, statul român trecuse printr-un amplu proces de modernizare economică, socială și politică. Aceste transformări au contribuit la intensificarea luptei pentru independență, atât față de puterea suverană, cât și față de limitările impuse de marile puteri europene.

Situația internațională. În 1875 s-a redeschis Criza Orientală, prin izbucnirea unor răscoale ale popoarelor din Balcani. Guvernul român a organizat negocieri cu reprezentanții Imperiului Rus la Livadia, în septembrie 1876. Prin intermediul lui Mihail Kogălniceanu, din partea României, și a baronului Dimitri Stuart, din partea Rusiei, s-a semnat la București la 4/16 aprilie 1877 Convenția prin care românii acordau „liberă trecere” trupelor țariste, în condițiile în care Imperiul Rus garanta apărarea și menținerea integrității teritoriale a României.

Desfășurare. Pe 12 aprilie 1877, Rusia declara război Imperiului Otoman. Înaintarea rusă în Balcani este oprită la Plevna, cetate înconjurată de 14 redute și aflată sub comanda lui Osman Pașa. Imperiul Otoman a reacționat imediat la acțiunile politice și militare ale românilor și a luat o serie de măsuri de intimidare: suspendarea diplomaților români de la Constantinopol, sechestrarea unor nave românești încărcate cu cereale, bombardarea unor orașe (de exemplu, Brăila), atacarea pichetelor de frontieră ș.a. În această situație, ministrul de război, Alexandru Cernat a ordonat trupelor române să riposteze ferm față de orice tentativă otomană de traversare a Dunării. În cadrul sesiunii Adunării Deputaților din 29 aprilie și a Senatului de a doua zi, Parlamentul României declara rupte legăturile diplomatice cu Imperiul Otoman și recunoștea existența stării de război dintre cele două state.

Proclamarea independenței. La 9 mai 1877, în cadrul Adunării Deputaților, Mihail Kogălniceanu, într-un discurs memorabil, proclamă independența României. A doua zi, 10 mai, Senatul a votat *Proclamația de independență*, iar acest act a devenit lege prin semnarea lui de către principele Carol I. Guvernul român a hotărât încetarea plății tributului.

Participarea României la război. După mai multe atacuri eșuate în fața Plevnei, comandantul armatei ruse a decis să apeleze la principele Carol I, trimițându-i o telegramă (19 iulie), prin care îi cerea ajutorul. Principele Carol I a acceptat intrarea României în război și va deveni comandantul suprem al trupelor ruse și române de la Plevna.

La 30 august 1877, după cel de-al treilea asalt asupra Plevnei, a fost ocupată reduta Grivița 1 de către români. Supusă unui îndelungat asediu, Plevna va capitula abia în 28 noiembrie. Armata română a luptat și la Vidin, Nicopole și Rahova.

Tratatul de pace. Recunoașterea independenței României. Primul tratat de pace dintre Imperiul Rus și Imperiul Otoman a fost semnat la San Stefano la 3 martie 1878. În urma acestui tratat a fost recunoscută independența României, a Muntenegrului și a Serbiei. României i se impune însă cedarea celor trei județe din sudul Moldovei (Cahul, Ismail, Bolgrad) către Rusia, în schimbul Dobrogei, al Deltei Dunării și al Insulei Șerpilor.

Creșterea influenței ruse determină Marile Puteri (Marea Britanie, Franța, Imperiul German) să ceară o revizuire a tratatului. Negocierile se reiau în cadrul Conferinței de pace de la Berlin (iunie-iulie 1878). Prin noul tratat, **Tratatul de la Berlin** (1 iulie 1878), se recunoștea condiționat **independența României**, care trebuia să accepte schimbul propus de Rusia la San Stefano și modificarea articolului 7 din Constituție. Independența va deschide României noi căi de dezvoltare internă și externă.

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

- 1** Discutați cu colegii de clasă despre necesitatea obținerii independenței de către România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.
- 2** Precizați două urmări ale participării României la Războiul ruso-româno-turc din 1877-1878.
- 3** **PORTOFOLIU.** Identificați opere artistice (literare, filme, picturi etc.) care au ca subiect Războiul de Independență a României și realizați fișele de „lectură” (de exemplu: rezumat, idei principale, citate) ale acestora.

I. Titlul .....
Autorul .....
Editura/Muzeul etc. ....
Localitatea .....
Anul apariției .....
II. Rezumat/Idei principale/Citate .....

OPȚIUNI POLITICE ÎN ROMÂNIA MODERNĂ

Viața politică din România celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea s-a activat, în special, după venirea lui Carol de Hohenzollern-Sigmaringen în țară. Deși primul deceniu al domniei sale s-a caracterizat prin instabilitate guvernamentală și parlamentară, în 1866 este elaborată și prima lege fundamentală românească modernă, care pune bazele unui regim democratic, centrat pe monarhia constituțională. Un aspect pozitiv pentru consolidarea sistemului politic românesc l-a reprezentat recunoașterea de către Poartă, la 11/23 octombrie 1866, prin firman, a lui Carol ca principe ereditar cu dreptul de a bate monedă.

În aceeași perioadă s-a intensificat procesul de organizare politică. Societatea românească cunoaște toate ideile politice europene, liberale, conservatoare și socialiste, astfel, sunt înființate primele două mari partide politice: **Partidul Național Liberal** și **Partidul Conservator**.

Lupta electorală dintre liberali și conservatori într-o viziune umoristică

Liberalismul este curentul politic care promovează libertatea și egalitatea în drepturi.

Partidul Național Liberal s-a constituit în 1875. De numele și istoria Partidului Național Liberal se leagă cele mai importante evenimente din istoria modernă a României: instaurarea monarhiei constituționale (1866), obținerea independenței de stat (1877), ridicarea României la rang de regat (1881).

Partidul s-a constituit prin alianța grupărilor liberale, liberalii radicali și cei moderați: I.C. Brătianu, primul președinte al partidului, C.A. Rosetti, Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica, Dumitru Brătianu etc. În programul partidului se regăsesc idei ca: domnia legilor și respectarea principiului regimului constituțional parlamentar, politica externă de pace și respectare a tratatelor, independența individului în raport cu statul etc. Deviza liberalilor era „Prin noi înșine”. Partidul se baza pe susținerea burgheziei industriale și bancare. Guvernează alternativ cu Partidul Conservator în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Conservatorismul

„Atunci când nu este necesar să schimbi ceva, este necesar să nu schimbi nimic.” (Viconteles Falkland)

Partidul Conservator s-a format în 1880 prin fuziunea grupărilor conservatoare și a grupului junimist. Primul președinte al acestui partid a fost Manolache Costache Epureanu, apoi Lascăr Catargiu. Alți membrii marcantă ai partidului au fost P.P. Carp, Titu Maiorescu, Alexandru Marghiloman etc.

Conservatorii condamnau liberalismul, deoarece „a slăbit simțul conservării naționale”. Partidul se baza pe susținerea marilor proprietari de pământ și a unor intelectuali. Partidul Conservator susține politica „pașilor mărunți”.

Monarhia

După obținerea independenței de stat a României, la 14/26 martie 1881 s-a proclamat **Regatul**. Acest act va avea drept consecință întărirea stabilității interne și a poziției României în ansamblul relațiilor internaționale. Prin „Pactul de familie” (1881) patronat de Wilhelm I, împăratul Germaniei, a fost confirmat ca moștenitor al tronului României nepotul lui Carol I, Ferdinand de Hohenzollern. În 1884 a fost adoptat proiectul de lege privind înființarea Domeniilor Coroanei.

Monarhia s-a dovedit a fi un factor de echilibru în viața politică românească, regele Carol I fiind un adevărat arbitru al disputelor dintre cele două partide care au alternat la guvernare.

Prin respectarea limitelor impuse de Constituția din 1866, viața politică din România a reprezentat un domeniu dinamic și plin de confruntări tumultuoase.

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

Studiați textul lecției și sintetizați informațiile potrivit metodei SINELG.

✓	-	+	?
dacă ceva din ceea ce ai citit confirmă ceea ce știai sau credeai că știi	dacă o anumită informație pe care ai citit-o contrazice sau diferă de ceea ce știai sau credeai că știi	dacă o informație pe care ai întâlnit-o este nouă pentru tine	dacă găsești informații care ți se par confuze sau dacă dorești să știi mai multe despre un anumit lucru

CULTURA ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

Progresele secolului al XIX-lea s-au făcut simțite și în domeniul culturii. Renașterea națională s-a datorat, mai ales, cărturarilor vremii, intelectualilor formați la școlile europene, scriitori și profesori renumiți. Este secolul în care alfabetul cu litere chirilice a fost înlocuit cu cel cu litere latine și s-au pus bazele învățământului modern românesc, ale istoriei naționale, ale culturii moderne a românilor.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL

Gheorghe Asachi și Gheorghe Lazăr sunt considerați întemeietorii învățământului românesc în Moldova și Țara Românească. *Legea instrucțiunii publice* din 1864 a introdus principii noi în organizarea învățământului primar, care a devenit gratuit și obligatoriu, iar cel superior beneficia de a doua universitate, cea de la București, după cea de la Iași care funcționa încă din 1860. Învățământul a continuat să fie organizat, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, prin *Legea Spiru Haret* (1898), referitoare la învățământul secundar și superior. Spiru Haret va rămâne peste veacuri o figură luminoasă în modernizarea și reformarea învățământului românesc.

Liceul „Gheorghe Lazăr” din București

SOCIETĂȚILE CULTURALE

Înființate în acest secol au avut un rol deosebit de important în evoluția culturii române. Astfel, Societatea Literară Românească, înființată de Dinicu Golescu (1827), Societatea Filarmonică (1833–1858), dar mai ales **Academia Română** (1879) au desfășurat bogate activități în diferite domenii: muzică, arhitectură, artă, literatură.

În Transilvania un rol aparte l-a avut ASTRA, Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, înființată la Sibiu în 1861.

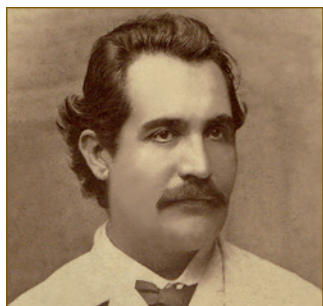
PRESA

Bazele presei românești sunt puse tot în acest secol. Primele ziare în limba română apar la București și Iași în 1829, *Curierul românesc* și *Albina românească*. În Transilvania apare la Brașov, în 1838, *Gazeta de Transilvania*. Presa se va dezvolta și mai mult după 1880 când este adoptată legea de încurajare a industriei hârtiei, astfel a crescut numărul tipografiilor, deci și al publicațiilor. Cele mai răspândite publicații erau: *Românul*, *Timpul*, *Epoca*, *Universul*, *Adevărul* ș.a.

LITERATURA

Reprezentativă pentru cultura modernă rămâne literatura, atât a generației pașoptiste, cât și a marilor clasici.

Sunt remarcabile numele și operele lui Ion Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Costache Negruzzi, artizani ai momentului revoluționar de la 1848–1849. Literatura română a atins apogeul evoluției ei în epoca clasicilor, scriitori de mare profunzime și angajament literar: Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, George Coșbuc etc.

Mihai Eminescu

Ion Creangă

I.L. Caragiale

George Coșbuc

ȘTIINȚA

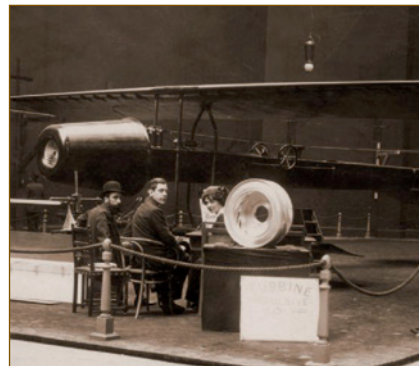
A înregistrat, de asemenea, progrese considerabile prin formarea unor școli științifice românești în toate domeniile. Matematica, fizica, chimia, medicina, dar și științele umaniste au atins cote înalte prin intermediul unor valoroși oameni de știință, precum: Spiru Haret, Nicolae Cobălcescu, Emanoil Bacaloglu, Nicolae Teclu, Petru Poni, Ioan Cantacuzino, Gheorghe Marinescu, Carol Davilla, Mina Minovici, Grigore Antipa, Emil Racoviță, Anghel Saligny, Traian Vuia, Aurel Vlaicu, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Xenopol și mulți alții.

Traian Vuia și aeroplanul său

Aurel Vlaicu

Primul aparat cu reacție realizat de Henri Coandă

ARTA

A contribuit la promovarea valorilor autentice românești, la formarea unei elite de artiști atât în domeniul dramatic (Matei Millo, Costache Aristia etc.), în cel muzical (Ciprian Porumbescu, George Enescu), cât și în pictură (Barbu Iscovescu, Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Gheorghe Tattarescu, Ion Andreescu, Ștefan Luchian), sculptură (Ioan Georghescu) sau arhitectură (Ion Mincu, Alexandru Orăscu).

Ciprian Porumbescu

Nicolae Grigorescu

Concert la Castelul Peleș: George Enescu și regina Elisabeta

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

- 1 Utilizând metode nonformale de tip „Biblioteca Vie”, jocul de rol, realizați scurte prezentări ale marilor personalități ale culturii române din epoca modernă.
- 2 Formulați un punct de vedere argumentat referitor la contribuția românilor în dezvoltarea aeronauticii mondiale.
- 3 **PORTOFOLIU.** Alcătuiți un repertoriu al operelor literare considerate clasice ale culturii române.

SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza

- Statul român modern s-a format prin unirea Moldovei cu Țara Românească datorită dublei alegeri ca domn a lui Alexandru Ioan Cuza, la 5 ianuarie 1859, în Moldova și, la 24 ianuarie 1859, în Țara Românească.
- Domnia lui Al.I. Cuza s-a caracterizat printr-o amplă operă de modernizare a statului român.

Regatul României – Carol I

- Regele Carol I a fost un factor de echilibru în viața politică românească.
- În timpul domniei sale a fost adoptată Constituția din 1866 și România și-a câștigat independența de stat.
- Carol I a avut cea mai lungă conducere din istoria statelor românești (1866–1914).

Constituția din 1866

- Reprezintă legea fundamentală a României.
- Introduce monarhia constituțională în România.
- Conține principii democratice: separarea puterilor în stat, reprezentativitate, drepturi și libertăți cetățenești.
- A contribuit la modernizarea vieții politice, a asigurat un cadru de stabilitate al acesteia.

Războiul de Independență

- La 9 mai 1877, România își proclamă independența pe care o va cuceri pe câmpul de luptă în războiul din 1877–1878 (victorii la Plevna, Rahova, Vidin).
- Independența României va fi recunoscută pe plan internațional prin Tratatul de pace de la San Stefano și Berlin din 1878.

Opțiuni politice în România modernă

- Ideile politice ale timpului – liberale, conservatoare, socialiste – influențează și societatea românească.
- Se constituie partide politice: 1875 – Partidul Național Liberal, 1880 – Partidul Conservator.
- Cele două partide guvernează alternativ în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Cultura în spațiul românesc

- Progresele secolului al XIX-lea s-au făcut simțite și în domeniul culturii.
- Renașterea națională s-a datorat, mai ales, cărturarilor vremii, intelectualilor formați la școlile europene, scriitorii și profesorii renumiți.
- Este secolul în care alfabetul cu litere chirilice a fost înlocuit cu cel cu litere latine.
- S-au pus bazele învățământului modern românesc, ale istoriei naționale, ale culturii moderne a românilor.

VERIFIC CE ȘTIU

Copiați pe caiet și completați spațiile libere cu noțiunile corespunzătoare:

Statul român (...) s-a format în anul (...) prin dubla alegere, în Moldova și în Țara Românească, a domnitorului (...). Acesta se consolidează în perioada următoare datorită (...) realizate: reforma agrară (1864), legea instrucțiunii (...), Codul (...). Procesul de modernizare continuă în vremea principelui (...), când este adoptată legea fundamentală, (...) din 1866. La (...), România își proclamă independența pe care o va cuceri pe câmpul de luptă. Aceasta va fi recunoscută pe plan internațional prin Tratatul de la (...) din 1 iulie 1878.

(9 mai 1877, 1859, Berlin, Al.I. Cuza, Carol I, modern, publice, Civil, Constituția, reforme)

PORTOFOLIU

I Alegeți varianta corectă de răspuns:

- În Constituția din 1866 numele statului este:
a) Principatele Unite; b) România; c) Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei.
- Dobrogea se unește cu România în anul:
a) 1877; b) 1878; c) 1879.
- Primul ziar în limba română din Transilvania a fost:
a) *Curierul Românesc*; b) *Albina Românească*; c) *Gazeta de Transilvania*.
- Primul partid politic înființat în România a fost de orientare:
a) conservatoare; b) socialistă; c) liberală.

II Apreciați ca adevărate sau false următoarele enunțuri:

- În rezoluțiile Adunărilor Ad-Hoc se cerea ca România să fie condusă de un prinț străin.
- Primul rege al României a fost Carol I.
- Mihail Kogălniceanu este un reprezentant al Școlii Ardelene.
- Printre pionierii aviației mondiale se numără Traian Vuia.

III Realizați corespondența corectă între imagini, evenimentul pe care îl ilustrează și data în care acesta s-a petrecut:

- Proclamarea Regatului
- Războiul de Independență
- Unirea Principatelor

- 1859
- 1881
- 1877-1878

A. Nicolae Grigorescu, *Dorobanțul*

B. Theodor Aman, *Hora Unirii la Craiova*

C. Marea defilare

Măsuri de consolidare a statului român modern

1. Legea secularizării averilor mănăstirești, 1863

2.

3.

IV Copiați și completați pe caiet, după model, tabelul alăturat:

V Citiți cu atenție sursele de mai jos și apoi rezolvați cerințele.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, literatura română a căpătat o fizionomie modernă. Semnele înnoirii erau evidente: limba literară a devenit mai suplă, mai expresivă, odată cu apariția unor noi genuri, ca cel al romanului, și cu ascensiunea unor noi curente... Asemenea instituțiilor politice și organizării economice, creativitatea literară se sincroniza cu realitățile Europei Occidentale. Scriitorii români nu au abandonat câtuși de puțin sursele de inspirație autohtone... Astfel, în mod paradoxal, pe măsură ce scriitorii români intrau într-o comuniune mai strânsă cu Europa, arta lor se înrădăcina tot mai adânc în realitățile autohtone.

Romantismul a căpătat expresia cea mai puternică în literatura română în opera lui Mihai Eminescu (1850-1889), unanim apreciat ca fiind cel mai mare poet român. El a introdus în poezia română o excepțională înțelegere a tradițiilor literare autohtone și a folclorului, o cunoaștere cuprinzătoare a clasicilor literaturii și a filosofiei occidentale și o abilitate de a mânui limbajul literar net superioară în raport cu toți poeții care l-au precedat.

A. Fragment din lucrarea *Istoria României* (Mihai Bărbulescu)

B. Fragment din lucrarea *Istoria României* (Mihai Bărbulescu)

- Precizați spațiul istoric menționat în sursa A. **0,5 puncte**
- Menționați din sursa B caracterizarea făcută poetului Mihai Eminescu. **0,5 puncte**
- Indicați sursele de inspirație ale scriitorilor români precizate atât în sursa A, cât și în sursa B. **1 punct**
- Pe baza celor două surse, formulați un punct de vedere referitor la cultura română din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. **1 punct**

AUTOEVALUARE	I	II	III	IV	V	Din oficiu: 1 punct
Punctaj pentru răspuns corect	0,25 p × 4 = 1 p	0,25 p × 4 = 1 p	1 p × 3 = 3 p	0,5 p × 2 = 1 p	3 p	Punctaj maxim: 10 puncte

» *Coloana fără sfârșit*,
Constantin Brâncuși

Unitatea IX

România secolelor XX–XXI

- **Lecția 1** – România și Primul Război Mondial. Marea Unire din 1918
- **Lecția 2** – România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală

Studii de caz:

- ↳ Orașul – arhitectură modernă și tradiții rurale
- ↳ Minoritățile naționale în România
- ↳ Constituțiile din perioada interbelică
- ↳ Idei politice în lumea românească interbelică
- ↳ Monarhia după Primul Război Mondial

- **Lecția 3** – România în al Doilea Război Mondial

Studiu de caz:

- ↳ Holocaustul în România: evreii și rromii

- **Lecția 4** – România – stat comunist

Studii de caz:

- ↳ Viața cotidiană în perioada regimului comunist
- ↳ Manipulare și propagandă. *Omul nou*. Consecințe
- ↳ *Epoca Nicolae Ceaușescu*
- ↳ Rezistența anticomunistă

- **Lecția 5** – România în contextul Războiului Rece

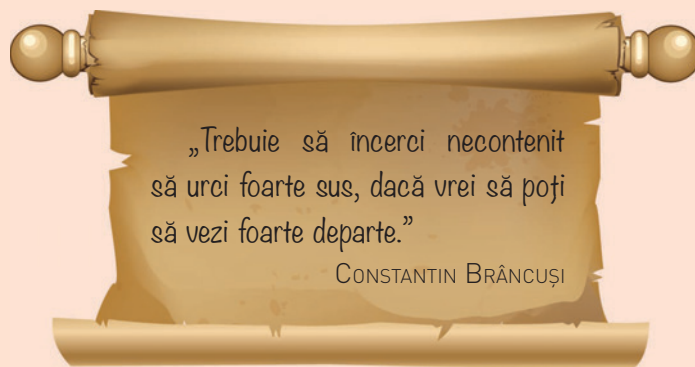
- **Lecția 6** – Regimul politic democratic din 1989 până azi

Studiu de caz:

- ↳ Constituția României din 1991

- **Lecția 7** – Integrarea euro-atlantică a României

- **Recapitulare/Evaluare**

„Trebuie să încerci neconținut
să urci foarte sus, dacă vrei să poți
să vezi foarte departe.”

CONSTANTIN BRÂNCUȘI

Ferdinand

a devenit rege al Regatului României la 10 octombrie 1914, sub denumirea de *Ferdinand I*. A condus România în timpul Primului Război Mondial, alegând să lupte de partea Antantei împotriva Puterilor Centrale, fapt care a avut ca efect excluderea sa din Casa de Hohenzollern de către împăratul Wilhelm al II-lea al Germaniei. La 15 octombrie 1922, la Alba Iulia, Ferdinand a fost încoronat drept rege al României Mari.

CUVINTE-CHEIE

- Război Mondial
- Convenții politice/militare
- Unire
- România Mare

DICȚIONAR ISTORIC

Neutralitate = atitudine a unui stat care nu se amestecă în conflictul dintre două sau mai multe state.

Armistițiu = reprezintă o suspendare temporară a acțiunilor militare în urma unui acord încheiat între părțile beligerante.

România și Primul Război Mondial. Marea Unire din 1918

România și Primul Război Mondial

În 1914 începea Primul Război Mondial. Curtată de ambele tabere, Puterile Centrale și Antanta, România alege în 1914 **neutralitatea**.

Intrarea României în război va fi pregătită prin intense activități diplomatice. La 14 august 1916, **Consiliul de Coroană** de la București prezidat de regele Ferdinand decide **intrarea în război** alături de **Antanta** și aprobă cele două **convenții** cu această alianță, o convenție politică și una militară, prin care se asigura **integritatea teritorială** a țării, dar și sprijin militar. În noaptea de 14-15 august 1916, România declara război Austro-Ungariei, iar la 15 august Germania a declarat război României, fiind urmată de Bulgaria și Turcia.

Campania din 1916

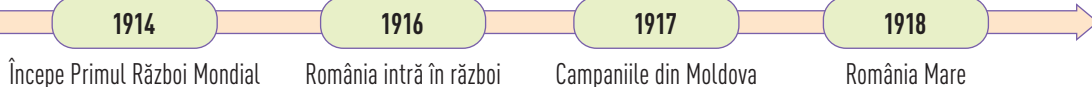
Operațiunile militare din Transilvania s-au dovedit un succes în primele luni, dar contraofensiva condusă de generalul Erich von Falkenhayn a determinat retragerea armatei române pe linia Carpaților și apoi în zona Jiu. Sub comanda generalului Eremia Grigorescu, sub deviza „Pe aici nu se trece!”, s-au apărat trecătorile Carpaților Orientali, dar generalul Ion Dragalina, sub a cărui comandă a luptat și eroina Ecaterina Teodoroiu, nu a reușit să oprească înaintarea Puterilor Centrale spre București. În campania din 1916, armata română a pierdut peste 250 000 de militari. După înfrângerea de la Turtucaia și pătrunderea armatelor inamice prin sudul țării, la 23 noiembrie/6 decembrie 1916, Bucureștiul era ocupat. În aceste momente dificile, s-a stabilit o capitală temporară la Iași, unde s-au retras administrația centrală, guvernul, armata, familia regală și Parlamentul, iar tezaurul României a fost depus la cel mai apropiat aliat, adică Rusia.

Campania din 1917

În primăvara anului 1917, armata română a fost reorganizată, primind și sprijin militar francez prin intermediul misiunii conduse de generalul Henri Berthelot. Campania din vara lui 1917 a fost un succes răsunător, în bătăliile de la **Mărăști**, **Mărășești** și **Oituz** și a constituit un imbold pentru eliberarea țării de sub stăpânirea inamică.

1918

Izbucnirea revoluției bolșevice din Imperiul Rus în 1917 și semnarea păcii de la Brest-Litovsk între Rusia și Puterile Centrale, în martie 1918, au pus și România în situația de a cere **armistițiu**. Pacea încheiată la Buftea-București nu a fost însă recunoscută de regele Ferdinand și ostilitățile au fost reluate. Sfârșitul războiului aducea, pe de-o parte, aproape 800 000 de morți, răniți și dispăruți, uriașe pierderi materiale, dar pe de altă parte, îndeplinirea unui vis secular, acela de realizare a statului național unitar român sau România Mare, prin unirea Regatului cu Basarabia, Bucovina și Transilvania.

AXA CRONOLOGICĂ

Trupele române trec Carpații

Regele Ferdinand și regina Maria decorați militarii care au luptat la Mărășești

Constantin Prezan

Alexandru Averescu

Eremia Grigorescu

MAREA UNIRE DIN 1918

Procesul de **unire** a provinciilor românești aflate până atunci sub stăpânire străină – Basarabia, Bucovina, Transilvania – cu România (Vechiul Regat) s-a realizat în 1918.

În cadrul fiecărei provincii istorice românești s-au ales instituții care să coordoneze acțiunile unirii, iar reprezentanții fiecărei regiuni au pronunțat hotărârile de unire în cadrul unor **adunări reprezentative**.

Astfel, la 27 martie 1918, la Chișinău, **Sfatul Țării** decide că „Republica Democratică Moldovenească (Basarabia) se unește cu Mama sa, România”.

La 15 noiembrie, la Cernăuți, **Congresul General al Bucovinei** hotărăște „unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei în vechile ei hotare cu Regatul României”.

La 1 decembrie 1918, la Alba Iulia, „**Adunarea națională** a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânsii cu România”.

Unirea a fost un act de voință națională, iar participarea la Primul Război Mondial alături de Antanta a avut rolul hotărâtor în recunoașterea actelor de unire din 1918. Regele Ferdinand I a devenit *regele tuturor românilor* și la 29 decembrie 1919 primul Parlament al României Mari a votat legile prin care era ratificată unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu patria-mamă.

Pe plan internațional, actele de unire au fost recunoscute prin **tratatele de pace** încheiate în cadrul Conferinței de la Paris (1919–1920): Tratatul de la Saint-Germain cu Austria (1919) recunoștea unirea Bucovinei cu România, Tratatul de la Trianon cu Ungaria (1920) recunoștea unirea Transilvaniei cu România.

Țărani transilvăneni manifestând pentru unire

Harta României Mari

Catedrala Încoronării de la Alba Iulia

Momentul solemn al încoronării

Maria, regina tuturor românilor

Regele tuturor românilor, Ferdinand

Stema Regatului României Mari

Coroana României

REȚIN

- Consiliul de Coroană de la București din 14 august 1916, prezidat de regele Ferdinand, a decis intrarea în război alături de Antanta.
- România participă la Primul Război Mondial între 1916 și 1918, luptând de partea Antantei.
- În campania din 1917, ostașii români obțin victorii la Mărăști, Mărășești și Oituz.
- În anul 1918, prin unirea Basarabiei (27 martie), Bucovinei (15 noiembrie) și Transilvaniei (1 decembrie) cu Vechiul Regat se formează România Mare.
- Regele Ferdinand I a devenit regele tuturor românilor și la 29 decembrie 1919 primul Parlament al României Mari a votat legile prin care erau ratificate actele de unire cu patria-mamă.

ÎNȚELEG ȘI APLIC

- „Ferdinand a condus țara cu respectarea strictă a Constituției și a pus datoria sa ca rege al României, înaintea simțămintelor sale personale (cum a fost în cazul intrării în război împotriva țării sale natale sau al excluderii propriului fiu din rândul Casei Regale a României). A fost dăruit cu un devotament neobosit față de datorie, o gândire socială profundă și capacitatea de a găsi echilibrul între adversități. Cu sprijinul puternicei, energice și voluntare sale soții, a reușit să-și conducă țara cu bine prin Primul Război Mondial, să promoveze reforma agrară, să adopte o politică moderată față de minorități, cerută prin Tratatul de Pace de la Paris și să asigure astfel stabilitatea internă a României Mari. Viziunea politică a lui Ferdinand nu a putut fi transpusă integral în practică, din cauza limitărilor puterilor sale prin regimul constituțional existent. Sub aparența sa modestă, retrasă și lipsită de hotărâre se ascundea o conștiință superioară și o bogată viață interioară.” (Gerhard Grimm, *Biografii germane*)
- Plecând de la sursa de mai sus, utilizând instrumente de lucru/informare, formulați un punct de vedere/exprimați o judecată de valoare privind rolul regelui Ferdinand în istoria românilor.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Analizez și rezolv

- 1 Împreună cu colegii de clasă realizați o dezbatere privind interesele Marilor Puteri pentru a determina România să se alăture uneia dintre marile alianțe ale Primul Război Mondial, Puterile Centrale și Antanta.

Ofertele combatanților pentru intrarea României în război

„Ziua României” - Poster de propagandă britanic legat de intrarea României în război

Observ și apreciez

- 2 Identificați elementele diferite ale celor două steme și explicați semnificația lor.

A. Stema României după 1878

B. Stema României Mari

ȘTIAȚI CĂ?

Samoilă Mârza a fost fotograful român care a realizat singurele clișee fotografice care surprind Marea Adunare Națională de la Alba Iulia? Aparatul de fotografiat cu trepied, cu care au fost realizate instantaneele, a fost cumpărat de către acesta în adolescență în schimbul unei perechi de boi.

Învăț să învăț

- 3 Realizați **harta conceptuală** a temei: „România și Primul Război Mondial”.

Exersează

- 4 a) Pentru a onora memoria personalităților care au contribuit la realizarea României Mari, **Romfilatelia** a introdus în circulație emisiunea de mărci poștale „Făuritori ai Marii Uniri”. Pe elementele emisiunii sunt reproduse portretele unor patrioți care au luptat pentru îndeplinirea idealului național. Accesați pagina <http://www.romfilatelia.ro/ro/fauritori-ai-marii-uniri-ii/>, identificați personalitățile și realizați o scurtă prezentare a acestora și a rolului lor în realizarea Marii Uniri.
b) **PORTOFOLIULIU**. Realizați un poster/afiș în care să prezentați actele de unire de la 1918 (localități, personalități, monumente, instituții etc.)

Ștefan Zeletin (1882–1934) a fost filosof, economist și sociolog român; profesor la Universitatea din Iași. A condamnat socialismul, susținând capacitatea de perfecționare a capitalismului și posibilitatea transformării pe baze neoliberales (*Neoliberalismul*, 1927).

CUVINTE-CHEIE

- Perioadă interbelică
- Viață urbană
- Viață rurală
- Reforme

DICȚIONAR ISTORIC

Perioada interbelică = desemnează intervalul dintre cele două războaie mondiale (1918–1939).

Criza economică = perioadă de declin economic.

România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală

La sfârșitul Primului Război Mondial, România intra într-o nouă etapă de dezvoltare politică, economică și socială, sub forma României Mari, cu o suprafață de peste **295 049 km²** și o populație de aproximativ **18 milioane de locuitori**.

Cu toate acestea, **societatea** este polarizată tot mai mult, iar orașul reflecta cel mai bine această situație. Starea socială se ilustra prin aspectul locuințelor, al amenajărilor interioare sau utilitare (apă curentă, curent electric, încălzire etc.) sau al vestimentației.

Orașul cu cele mai vizibile contraste în acest sens a rămas capitala, orașul București, în timp ce viața la țară era mai austeră. După **reforma agrară** din 1921, câteva mii de familii de țărani au devenit proprietari, dar nivelul lor de trai nu s-a îmbunătățit imediat, numărul membrilor dintr-o familie fiind în continuare destul de mare, iar nevoia de brațe de muncă, o cerință permanentă.

Diferențele se resimțeau și între zonele geografice ale țării, fiind mai multă abundență în Transilvania, Bucovina, Banat și unele regiuni din Vechiul Regat față de Moldova, Dobrogea sau Oltenia.

În **perioada interbelică**, numărul **femeilor** angajate a fost destul de limitat, cele mai multe lucrând în sectorul public, ca funcționare, și în servicii, cel mai adesea în comerț.

Idealul oricărei familii obișnuite în România rurală interbelică a fost ca măcar unul dintre copii să urmeze o școală superioară pentru a ajunge în viața profesională avocat, medic, profesor universitar, ori inginer, arhitect, preot sau magistrat. Pentru acest obiectiv, toată familia conlucra în folosul celui ales să-i reprezinte social. La oraș erau preferate meseriile ce aduceau câștig, fie în fabrici și uzine, fie ca particulari.

Economia își revenea după război și viața intra treptat în normalitate. **Agricultura** a rămas principala ramură a economiei și a beneficiat de o reformă agrară de amploare. Marea majoritate a populației a continuat să trăiască la țară și să practice aceleași ocupații cu care erau obișnuți și înainte de război.

Pe măsură ce **industria** lua amploare, a crescut și numărul populației urbane. Statul și-a asumat rolul de coordonator al economiei și a susținut, în funcție de tipul de guvernare, o utilizare a propriilor resurse sau acceptarea unor investiții străine. **Criza economică** mondială din anii 1929–1933 a afectat și economia românească, pentru ca apoi să-și revină. Anul 1938 a fost considerat anul de vârf al economiei românești.

În 1939, 78% din populația activă lucra în agricultură, în timp ce doar 10% era angajată în industrie. Populația începe să migreze de la sat la oraș și să caute să se adapteze la cerințele vieții urbane.

Perioada interbelică nu a fost ieșită din comun pentru traseul istoric al României. Problemele cu care se confrunța – sărăcie, corupție, subdezvoltare, administrație ineficientă, sistemul politic disfuncțional – s-au accentuat în anii premergători celui de-al Doilea Război Mondial, pe fondul crizei politice generale.

AXA CRONOLOGICĂ

1921

Reforma agrară

1929–1933

Criza economică

1938

Anul de vârf al economiei românești

DESCOPĂR

Nivelul de trai în România interbelică

Iată câteva niveluri salariale (în lei) în funcție de profesii și funcții în anul bugetar 1934–1935:

Ministru: 30 400
Prefect de județ: 17 250
Notar: 1900 – 4000
General: 25 400
Patriarh: 31 500
Profesor universitar: 23 350 – 29 550
Inginer: 3300 – 19 500
Învățător cu trei gradații: 3700 – 4700
Medic: 8500 – 11 900
Medic de țară cu trei gradații: 8450 – 9450
Plutonier (șef de post): 3400
Judecător: 9250 – 19 150
Contabil cl. II: 2850 – 6100
Mecanic de locomotivă: 3063 – 3850
Lăcătuș: 2600 – 2650
Șofer: 1950 – 5350
Grădinar: 1300 – 2750
Doică: 1450
Spălătoreasă: 500 – 2200
Ușier: 2400 – 3250
Portar: 500 – 5400
Ucenic: 300 – 1850
Vizitiu: 600 – 2350

- Comparați prețurile și meseriile practicate în perioada interbelică cu cele din zilele noastre și formulați un punct de vedere referitor la asemănări și deosebiri între acestea.

ÎNȚELEG ȘI APLIC

„Liberalii, care s-au aflat la putere între 1934–1937, au făcut din industrializare o preocupare centrală a programului lor intern. Au pus accentul pe industria grea, pe care intenționau să o transforme în baza unei economii naționale moderne. Toate activitățile lor revelează existența unui plan pentru intervenția tot mai accentuată și controlul statului asupra economiei. Ei erau convinși că încurajarea și protecția de către stat a industriei erau indispensabile pentru că mijloacele private se dovediseră neadecvate.”
(Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*)

1. Menționați curentul politic la care face referire sursa de mai sus.
2. Prezentați evoluția economiei românești în perioada interbelică.

Câteva prețuri medii (în lei) de vânzare la alimente în București, anul 1934:

Carne de vacă, cal. I: 17,59/kg
Carne de porc, cal. I: 28,40/kg
Mezeluri: 48,50/kg
Lapte: 8,25/litru
Unt: 65/kg
Brânză de burduf: 53,75/kg
Ouă: 154,15/100 de bucăți
Găini: 40,90/bucata
Făină de grâu, cal. 00: 10/kg
Pâine albă: 7,75/kg
Pâine neagră: 5,55/kg
Cafea: 88,50/kg
Măslina: 33,90/kg
Cartofi: 3,10/kg
Ulei de floarea-soarelui: 25,75/litru
Vin alb: 19,50/litru

(date culese din lucrarea *Istoria civilizației românești*, prof. univ. dr. Ioan Scurtu, Editura Enciclopedică, 2009)

REȚIN

- Agricultura a rămas principala ramură a economiei.
- Marea majoritate a populației a continuat să trăiască la țară.
- Societatea este polarizată tot mai mult, iar orașul reflecta cel mai bine această situație.
- Perioada interbelică nu a fost ieșită din comun pentru traseul istoric al României. Problemele cu care se confrunța – sărăcie, corupție, subdezvoltare, administrație ineficientă, sistem politic disfuncțional – s-au accentuat în anii premergători celui de-al Doilea Război Mondial, pe fondul crizei politice generale.

Analizez și rezolv

- 1** „Art.1. În conformitate cu art. 19 alin. V din Constituție și ca urmare a Decretului-lege nr. 3681 din 14 decembrie 1918, se expropriază, pentru cauză de utilitate națională, pământul cultivabil în măsura și condițiile cuprinse în decretul-lege de față pentru a se spori întinderea proprietății rurale țărănești prin vânzarea la săteni muncitori de pământ. Vor avea prioritate cei care au fost mobilizați sau urmașii lor, dacă ei au murit în timpul sau din cauza războiului.”

Fragment din *Istoria României între anii 1918–1944. Culegere de documente* (I. Scurtu, Gh.Z. Ionescu, E. Popescu, D. Smărcea)

- Menționați reforma la care se referă sursa de mai sus.
- Precizați, pe baza sursei, necesitatea acestor măsuri.
- Stabiliți care au fost consecințele acestor măsuri la nivel politic, economic și social.

Observ și apreciez

- 2** Plecând de la imaginile alăturate, alcătuiți proiecte individuale/de grup în care să prezentați tema „Imaginea celui alt/ Urban–Rural” în perioada interbelică.

Lumea rurală

Bătutul porumbului

Cărând lemne din pădure

Atelier de prelucrare a lemnului

Învăț să învăț

- 3** **PORTOFOLIU.** Folosind metoda „Turul galeriei” prezentați aspecte ale vieții cotidiene (familie, educație, divertisment, sănătate, cultură etc.) din România interbelică.

Lumea urbană

Calea Victoriei

Concurs auto

Echipa de fotbal Venus

Exersează

- 4** Plecând de la imaginile de mai jos, comparați sistemul de educație din România în perioade istorice diferite.

Curs practic de gospodărie

Săptămâna copilului

ORAȘUL – ARHITECTURĂ MODERNĂ ȘI TRADIȚII RURALE

Orașul reprezintă o localitate complexă, cu o structură administrativă autonomă și funcții industriale, comerciale, politice și culturale. Un oraș se află la o intersecție de drumuri sau alte căi de transport feroviar, aerian sau naval. În această definiție se înscriu și orașele din România Mare în perioada interbelică.

Conform statisticilor, în Vechiul Regat se aflau un număr total de 180 de **localități urbane**, dintre care 22 cu rangul de **municipiu** și 158 cu rangul de **comună urbană**.

În Transilvania existau patru municipii (Cluj, Brașov, Sibiu, Târgu Mureș) și 27 de comune urbane, în timp ce în Basarabia erau doar trei municipii (Chișinău, Bălți și Cetatea Albă) și 17 comune urbane. Bucovina întregea acest tablou urban cu un singur municipiu (Cernăuți) și 14 localități cu statut de comună urbană. Regiunile istorice cu cele mai puține orașe erau Banat, Crișana, respectiv Maramureș-Sătmar.

Din punctul de vedere al arhitecturii, perioada interbelică cunoaște o mare varietate de orientări și căutări stilistice, existând diferențe notabile între Vechiul Regat și teritoriile unite după Primul Război Mondial. Astfel, arhitectura clasică va fi întregită după 1935 cu manifestări ale clasicismului modern. Arhitectura de tip **Art Deco** a fost promovată și a făcut parte dintr-o fază inițială a modernității. Găsim acum și stilul **Bauhaus**, dar și **arhitectură neoromânească**, promovată de arhitecți ca Ion Mincu, Marcel Iancu, Horia Creangă, Duiliu Marcu, Petre Antonescu, George Matei Cantacuzino, Octav Doicescu. Primele construcții moderniste aparțin pictorului arhitect Marcel Iancu, student în acea vreme la Zürich, unde împreună cu alte personalități înființează în 1916, mișcarea artistică de avangardă DADA.

La trecerea sa prin România, marele arhitect francez Le Corbusier a remarcat acuratețea formelor, volumele pure, compoziția și simplitatea rafinată a arhitecturii populare românești la început de secol.

Urbanismul și arhitectura modernă interbelică din România sunt susținute și de o legislație bine fundamentată teoretic, ce urmărește o evoluție rațională, moderată, de mare profunzime în modul de înțelegere a sistemului contextual existent și a psihologiei sociale.

Arhitectul Duiliu Marcu spunea că, „deși aveam o mare înclinație și chiar ușurință spre desen și pasiune pentru ornamente și decor, totuși am devenit mai târziu adeptul arhitecturii simple, fără belșug de ornamente, care prin justetea proporțiilor și armonia plasticii trebuie să dea ochilor și rațiunii cea mai deplină satisfacție”.

A. Blocul Aro din București

B. Piața Națiunii din București

C. Palatul de Justiție din București

E. Coșar la lustragiu

F. Vânzare de plăcinte calde

G. Vânzător turc de zaharicale

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

- 1 Identificați în sursele de mai sus, stilurile arhitectonice specifice perioadei interbelice.
- 2 Selectați sursele în care sunt prezente tradiții rurale.
- 3 Explicați de ce unele dintre meseriile prezente în imagini nu se mai practică astăzi.

MINORITĂȚILE NAȚIONALE ÎN ROMÂNIA

Pe teritoriul românesc au trăit de-a lungul istoriei mai multe minorități, care au reprezentat un procent semnificativ din populația României. Recensământul din 1930 indica faptul că populația din România Mare era de peste 18 milioane de locuitori, dintre care 71,9% erau români, iar restul minorități. În prezent, numărul minorităților din România s-a diversificat ca număr de etnii, dar a scăzut procentual la 12%.

Cele mai bine reprezentate minorități din România rămân maghiarii, românii, germanii, ucrainenii, rușii, evreii, turcii, tătarii, bulgarii etc., un număr de aproximativ 18 minorități etnice, reprezentate astăzi și în Parlamentul României. Regiunile cu cea mai mare diversitate etnică din România sunt Transilvania, Banatul, Bucovina și Dobrogea.

Din 1923, minoritățile din România s-au bucurat de egalitate în fața legii, de respectarea drepturilor și libertăților cetățenești, și-au păstrat patrimoniul etnic și cultural, limba și tradițiile.

În anii celui de-al Doilea Război Mondial au existat momente de mare încărcătură tragică, prin aplicarea măsurilor de deportare și prigonire a românii și evreilor, în timpul regimului antonescian. După război, în perioada comunistă, s-au luat măsuri de deznaționalizare a maghiarilor sau de „vindere” a evreilor către statul Israel sau a germanilor către Germania. Pentru fiecare 10 000 de etnici germani plecați din România în Republica Federală Germania, țara noastră primea un milion de mărci germane.

După 1990, chestiunea ocrotirii minorităților s-a pus cu mai multă pregnanță. Crearea și menținerea condițiilor pentru păstrarea, dezvoltarea și afirmarea identității minorităților naționale au devenit politici de stat. Principala idee care rămâne este că minoritățile naționale – prin contribuția lor la viața culturală, științifică și economică a țării, prin spiritul de conviețuire și acceptare reciprocă pe care-l generează – reprezintă un atu și o bogăție pentru România. În acest context, protecția și valorizarea lor poate însemna o îndatorire.

Lipoveni din Delta Dunării

Tătari din Dobrogea

EXERSAȚII ȘI APLICAȚII

- 1 Consultați datele recensămintelor organizate în România până în 1930 și formulați un punct de vedere referitor la evoluția minorităților naționale. Precizați evenimentele istorice cărora li se datorează aceste schimbări demografice.
- 2 Utilizând instrumente de informare, descoperiți personalități aparținând minorităților naționale și prezentați contribuția lor în domeniul pe care îl reprezintă.
- 3 Pe baza surselor din manual, organizați împreună cu colegii de clasă o dezbateră având ca temă „Minoritățile naționale din România. Stereotipuri și prejudecăți”.

PROIECT – PORTOFOLIU

Orașul/Satul meu din perioada interbelică până astăzi

1. Creați un grup de discuții pe o rețea de socializare și realizați planul unei investigații/cercetări despre localitatea în care trăiți, având în vedere dezvoltarea acesteia din punct de vedere cronologic și spațial, diversitatea etnică, religioasă, socio-culturală.
2. Alcătuiți o bază de date digitale (surse, fotografii, înregistrări video și audio) pentru investigația/cercetarea anterioară.
3. Elaborați un proiect de istorie familială/locală valorificând resursele oferite de istoria orală (străbunici, bunici, vecini etc.).
4. Valorificând diversitatea etnică, religioasă și culturală, informațiile și materialele obținute anterior, alcătuiți un proiect pentru dezvoltarea comunității locale.

CONSTITUȚIILE DIN PERIOADA INTERBELICĂ

Epoca luminilor aduce în discuție necesitatea elaborării de constituții și respectarea legilor de către cetățeni. Jean-Jacques Rousseau considera necesară existența unui „contract” între suverani și popor. Astfel, încă din epoca modernă au fost elaborate legi fundamentale sau constituții.

Prima constituție românească fusese elaborată în 1866, în timpul domniei lui Carol I și a fost considerată și un act de independență.

Constituția din 1923 sau Constituția Unificării

Evenimentele de la începutul secolului al XX-lea și formarea României Mari au marcat și evoluția juridică a României sub aspectul elaborării unei noi legi fundamentale.

Proiectul de constituție elaborat după Marea Unire a intrat în dezbatere parlamentară și a fost sancționat de regele Ferdinand I la data de 28 martie 1923.

Potrivit **Constituției din 1923, România** era un *stat național unitar, indivizibil și cu teritoriu nealienabil*.

Constituția din 1923 are la bază Constituția din 1866, din care păstrează 78 de articole (din cele 138) și cuprinde principiile unei **constituții democratice: separarea puterilor în stat, responsabilitatea miniștrilor, drepturi și libertăți cetățenești** ș.a.

Parlamentul deținea **puterea legislativă**, fiind **bicameral** și avea rolul de a vota legile și de a controla activitatea guvernului. **Guvernul** compus din miniștri deținea **puterea executivă**.

Regele numea și revoca miniștri, sancționa și promulga legile, era șeful armatei, bătea monedă, conferea decorații, convoca și dizolva Parlamentul, încheia tratate etc.

Puterea judecătorească era atribuită Înaltei Curți de Casație și Justiție și instanțelor de judecată.

Dreptul la vot era universal, egal și direct, secret, dar doar pentru bărbații peste 21 de ani, cu excepția magistraților și soldaților. **Drepturile și libertățile cetățenești** consolidau regimul democratic și consfințeau legitimitatea statului. Constituția a fost completată de o serie de alte legi menite să îmbunătățească sistemul legislativ sau să faciliteze libera exprimare a cetățenilor, a grupărilor politice, a instituțiilor.

Constituția din 1923 a oferit statului român stabilitate și unitate și a fost considerată una din cele mai avansate din Europa interbelică.

Constituția din 1938

În aceeași perioadă interbelică, pe fondul schimbărilor politice impuse de regele Carol al II-lea, a fost elaborată **Constituția din 1938**, care avea **caracter autoritar**. Prin noua lege fundamentală, se consolida puterea regelui, era suprimat principiul separării puterilor în stat și se limitau anumite drepturi și libertăți cetățenești. Principiul pluripartidismului a fost înlocuit cu monopartidismul prin crearea Frontului Renașterii Naționale, care, din 1940, se va numi Partidul Națiunii. Votul, deși universal, se practica de la vârsta de 30 de ani, inclusiv pentru femei și doar pentru știutorii de carte. Din cauza pierderii credibilității sale politice și a sprijinului partidelor tradiționale, dar și ca urmare a evoluției situației politice europene, regele Carol al II-lea nu a putut împiedica pierderile teritoriale românești. A fost înlăturat de la conducerea țării în 1940, în același an fiind abrogată și constituția sa.

Art. 5. – Românii, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociație și de toate libertățile și drepturile stabilite prin legi.

Constituția din 1923

Art. 33. – Toate puterile Statului emană de la națiune.

Constituția din 1923

Art. 30. – Regele este Capul Statului.

Constituția din 1938

EXERSAȚII ȘI APLICAȚII

- 1 Consultați surse multimedia (Constituția din 1923 – http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=1517 și Constituția din 1938 – http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=9206) și realizați fișe de lucru referitoare la drepturile și libertățile românilor în cele două legi fundamentale.
- 2 Pe baza informațiilor obținute, utilizând diagrama Venn, realizați o analiză comparativă a acestora.
- 3 Pe baza cunoștințelor dobândite la orele de Educație socială, explicați diferența dintre un regim democratic și un regim autoritar.

IDEI POLITICE ÎN LUMEA ROMÂNEASCĂ INTERBELICĂ

În prima jumătate a secolului al XX-lea, România era o monarhie constituțională, bazată pe un regim pluripartidist și pe prevederile Constituției din 1923, elaborată în timpul regelui Ferdinand I. Viața politică era dominată de două partide politice, existente încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Partidul Național Liberal și Partidul Conservator. Fiecare partid avea propria ideologie și alternau la putere, conform rotativei guvernamentale, introdusă de Carol I după model englezesc, în 1895. Primul Război Mondial, reformele realizate în societatea românească, evoluția relațiilor internaționale vor schimba peisajul politic românesc. Apar noi formațiuni politice, altele dispar.

Liberalismul/Neoliberalismul este susținut de către Partidul Național Liberal. Acesta împărtășea doctrina „Prin noi înșine”. Susținea dezvoltarea industrială a țării, proces de care depindeau modernizarea societății și consolidarea independenței naționale. **Partidul Național Liberal** s-a aflat cel mai mult la guvernare în perioada interbelică.

Anii 1922–1928 au fost numiți și „decada brătienistă”. În această perioadă au fost realizat numeroase reforme, inclusiv Constituția Unificării.

Țărănismul. Este reprezentat de către **Partidul Național Țărănesc**. Acesta se constituie în anul 1926, rezultat al fuziunii Partidului Țărănesc, condus de Ion Mihalache, cu Partidul Național Român, condus de Iuliu Maniu. Adepții ai doctrinei „porților deschise”, prin care se accepta pătrunderea capitalului străin în economia românească, țărăniștii puneau accentul pe dezvoltarea agriculturii moderne.

Pe fondul reformei agrare și al introducerii votului universal, divizat, **Partidul Conservator** își pierde susținătorii. În primii ani după război, conservatorii au fost eliminați din viața politică. În 1922 niciun conservator nu a mai fost ales în Parlament.

Înființat în 1918, cu numele de Liga Poporului, de către generalul Alexandru Averescu, **Partidul Poporului** s-a bucurat la început de o foarte mare popularitate, mai ales în rândul populației din mediul rural. Ulterior, nu a mai reușit să treacă pragul de 2% pentru a putea intra în Parlament.

Alături de partidele de la guvernare, în perioada interbelică au funcționat și partide ale minorităților naționale: **Partidul Maghiar**, **Partidul Evreiesc** etc.

Extremele politice sunt și ele prezente în România interbelică.

Partidul Comunist din România (de extremă stânga) a fost creat în 1921. Din cauza ideilor susținute va fi scos în afara legii în 1924. Nu a avut influență în viața politică. În 1944 avea aproximativ 1000 de membri.

Extrema dreaptă este reprezentată de **Legiunea Arhanghelului Mihail**, creată în 1927 de Corneliu Zelea Codreanu. În 1930 s-a constituit Garda de Fier. Antisemitismul, anticomunismul și violența caracterizează această mișcare.

În ciuda dificultăților survenite, perioada interbelică rămâne, din punct de vedere politic, o perioadă de practică democratică, de respectare a drepturilor și libertăților cetățenești și de evoluție în cadrul relațiilor internaționale.

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

Realizați o activitate de tipul „Cafeneaua publică”, în care să dezbateți ideile politice din perioada interbelică.

Ion I.C. Brătianu

Iuliu Maniu

Alexandru Averescu

MONARHIA DUPĂ PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Monarhia este o formă de conducere specifică spațiului românesc încă din secolul al XIV-lea, din timpul domnilor care se bucurau de largi prerogative. Monarhia constituțională a devenit forma de guvernământ a României, în secolul al XIX-lea, prin elaborarea primei constituții democratice din 1866. Aducerea prințului străin Carol I în România, la 10 mai 1866, a avut și semnificația instaurării unei dinastii la conducerea țării, și anume dinastia de Hohenzollern-Sigmaringen, o ramură a familiei imperiale germane.

Între 1881 și 1947, pe tronul României s-au succedat patru regi: Carol I (1881–1914), Ferdinand I (1914–1927), Carol al II-lea (1930–1940) și Mihai I (sub regență, 1927–1930; 1940–1947). Monarhia a fost înlăturată cu forța de către comuniști la 30 decembrie 1947.

Realizările politice, economice, culturale și din alte domenii ale monarhilor au ridicat România din starea unui stat izolat și cu o dezvoltare medievală spre un stat modern, puternic și independent. Din 1918, după Marea Unire, acțiune de mare anvergură și implicare a tuturor românilor, rod al politicii eficiente duse de regele *Ferdinand I* s-a dezvoltat statul român unitar. În România Mare erau respectate drepturile și libertățile cetățenești și s-au aplicat legi noi: reforma agrară, reforma monetară, reforma electorală, legea „primei electorale” etc.

Reprezentativ pentru perioada interbelică este momentul încoronării regelui Ferdinand I și a reginei Maria ca suverani ai României Mari, la Catedrala din Alba Iulia, la 15 octombrie 1922. Totodată, monarhia a fost marcată de criza dinastică, provocată de renunțarea la tron a lui Carol al II-lea, în 1925, și de revenirea sa, în 8 iunie 1930, cunoscută sub numele de *restaurația carlistă*. La moartea lui Ferdinand, în 1927, a fost proclamat ca moștenitor al tronului Mihai I, însă acesta fiind minor, țara va fi condusă de un Consiliu de Regență, format din principele Nicolae, patriarhul Miron Cristea și președintele Curții de Justiție și Casație, Gheorghe Buzdugan. Țărăniștii au fost susținători ai revenirii lui Carol al II-lea în țară, însă, în 1938 acesta va instaura un regim de autoritate, bazat pe Constituția din 1938. Partidele politice au fost desființate și a fost creat un guvern de uniune națională, supus regelui.

Izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, izolarea diplomatică a României și pierderea credibilității regelui Carol al II-lea au dus la abdicarea acestuia și la preluarea conducerii de către *Mihai* (6 septembrie 1940 – 30 decembrie 1947). Puterea deținută de regele Mihai I era limitată, el având funcția de comandant suprem al armatei și posibilitatea desemnării prim-ministrului. În august 1944, în contextul apropierei Armatei Roșii de granița de est a țării, regele Mihai I a luat decizia întoarcerii armelor contra Germaniei.

Evenimentele politice, atât din țară, cât și din plan extern, au împins România în sfera de influență a Uniunii Sovietice și au impus treptat regimul comunist. În această situație, pe 30 decembrie 1947, regele Mihai I a fost obligat să părăsească țara și i s-a interzis revenirea în locurile natale. Abia după 1990 s-au făcut demersuri pentru revenirea în țară, unele dintre aceste încercări fiind eșuate. Regele Mihai a revenit definitiv în țară în anul 2001, continuând să susțină aderarea României la alianțele euro-atlantice, respectarea drepturilor omului, consolidarea statului de drept. A murit la data de 5 decembrie 2017 și a fost înmormântat în noua catedrală arhiepiscopală și regală din Curtea de Argeș, alături de regina Ana, care fusese înmormântată aici pe 13 august 2016.

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

- 1 Comentați afirmația regelui Mihai: „Coroana regală nu este un simbol al trecutului, ci o reprezentare unică a independenței, suveranității și unității noastre”.
- 2 Formulați un punct de vedere referitor la rolul monarhiei în istoria modernă și contemporană a României.

Regele Carol I

Regele Ferdinand

Regina Maria

Regele Carol al II-lea

Regele Mihai I

Mihai I (1921–2017)

a domnit ca rege al României între 20 iulie 1927 și 8 iunie 1930, precum și între 6 septembrie 1940 și 30 decembrie 1947. A fost unul dintre puținii foști șefi de stat din perioada celui de-al Doilea Război Mondial care au trăit și în secolul al XXI-lea.

Semnătura regelui Mihai I

CUVINTE-CHEIE

- Război mondial
- Pierderi teritoriale
- Dictat

DICTIONAR ISTORIC

Greva regală = perioada dintre 21 august 1945 și 7 ianuarie 1946, în care regele Mihai I al României a refuzat să semneze actele Guvernului Petru Groza și să primească miniștrii în audiență. În toată această perioadă, Consiliul de miniștri a continuat să funcționeze în ilegalitate.

România în al Doilea Război Mondial

La 1 septembrie 1939, începe al **Doilea Război Mondial**, prin atacarea Poloniei de către Germania. România decide să rămână **neutră**, dar evenimentele, atât din țară, cât și de la nivel european, vor determina **angajarea în război** de partea Germaniei.

1940 este considerat cel mai tragic an din istoria românilor, deoarece, pe parcursul acestui an, România suferă mai multe **pierderi teritoriale**. Prin notele ultimative din 26 și 28 iunie 1940, României îi erau răpite de către URSS: Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herța. Susținută de Germania, Ungaria hortystă își impunea stăpânirea în nord-vestul Transilvaniei, prin al doilea Dictat de la Viena, din 30 august 1940. Ultima pierdere teritorială s-a înregistrat în 7 septembrie 1940, când prin Tratatul de la Craiova, România cedează Bulgariei Cadrilaterul. Consecințele acestor pierderi au fost extrem de grele pentru români, în special, pentru cei din teritoriile cedate.

În septembrie 1940, regele Carol al II-lea abdică în favoarea fiului său, Mihai I. Adevăratul conducător al statului era însă generalul Ion Antonescu. Tot în septembrie, România devenea stat național-legionar, prin cooptarea Gărzii de Fier la conducere. Încercarea de preluare a puterii de către legionari îl determină pe generalul Antonescu să îi înlăture după rebeliunea legionarilor din ianuarie 1941.

La 22 iunie 1941, România intra în al Doilea Război Mondial alături de Axa Roma – Tokio – Berlin. Armata română a participat la luptele de pe **Frontul de Răsărit**, inclusiv dincolo de Nistru, la Cotul Donului și Stalingrad. Eșecurile militare și înfrângerea armatei germane de către armata sovietică au declanșat o serie de negocieri pentru ieșirea României din război.

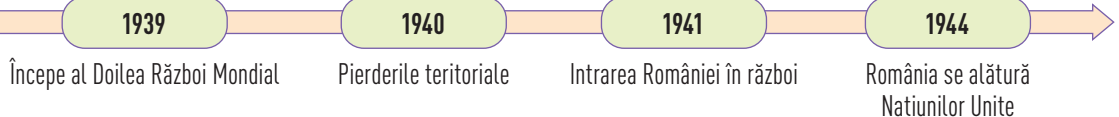
La **23 august 1944**, mareșalul Ion Antonescu a fost demis și arestat la inițiativa regelui Mihai I și s-a luat decizia continuării războiului, alături de **Națiunile Unite**. Deși România a întors armele împotriva Germaniei din 23 august 1944, armistițiul cu Națiunile Unite a fost semnat la Moscova abia în 12 septembrie 1944. Până la 28 august 1944, armata română a eliberat Bucureștiul și a continuat să lupte pentru eliberarea Văii Prahovei și a restului țării. Ieșirea României din războiul antisovietic a avut urmări în evoluția Frontului de Răsărit, armata română contribuind la eliberarea Transilvaniei (25 octombrie 1944) și apoi la luptele din Ungaria, Cehoslovacia și Austria.

Pe plan extern, în urma înțelegerii dintre Stalin și Winston Churchill din timpul Conferinței de la Moscova din octombrie 1944, România intră în sfera de influență sovietică. În plan intern, la 6 martie 1945, se instaurează, impus de Uniunea Sovietică, primul guvern comunist din istoria României, condus de dr. Petru Groza. Refuzul prim-ministrului de a demisiona, generează **greva regală**.

Sfârșitul războiului găsește România în tabăra Națiunilor Unite, însă, în ciuda contribuției aduse la înfrângerea Germaniei naziste, prin **Tratatul de pace** semnat în 1947 la Paris, România nu va fi considerată o țară cobeligerantă, ci un stat aliat al Axei. Prin urmare, prevederile acestui tratat erau nefavorabile României, singurul privilegiu fiind anularea Dictatului de la Viena și revenirea nord-vestului Transilvaniei între granițele țării. Basarabia și nordul Bucovinei rămâneau anexate la URSS. De asemenea, România era obligată la plata unor despăgubiri de război de 300 de milioane de dolari, la valoarea din 1938, în produse alimentare, materii prime, dar și echipament industrial.

După al Doilea Război Mondial, România va intra în sfera de influență a URSS, care a susținut impunerea regimului comunist. Începea o perioadă de ocupație militară a Armatei Roșii care se va sfârși abia în 1958.

AXA CRONOLOGICĂ

DESCOPĂR

Proclamația către țară a regelui Mihai I, difuzată la radio în seara zilei de 23 august 1944

ROMÂNI,

În ceasul cel mai greu al istoriei noastre, am socotit, în deplină înțelegere cu Poporul Meu, că nu este decât o singură cale pentru salvarea Țării de la o catastrofă totală: ieșirea noastră din alianța cu puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite.

ROMÂNI,

Un nou Guvern de Uniune Națională a fost însărcinat să aducă la îndeplinire voința hotărâtă a Țării de a încheia pacea cu Națiunile Unite. România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii. Din acest moment încetează lupta și orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum și starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite. Primiți pe soldații acestor armate cu încredere. Națiunile Unite ne-au garantat independența Țării și neamestecul în treburile noastre interne. Ele au recunoscut nedreptatea Dictatului de la Viena, prin care Transilvania ne-a fost răpită...

Mihai

- Explicați semnificația datei de 23 august 1944.

ÎNȚELEG ȘI APLIC

„Potrivit prevederilor Convenției de armistițiu, România trebuia să asigure cauzei Alianților douăsprezece divizii de infanterie și să dea drept de trecere liberă trupelor sovietice. Ea avea să plătească în natură despăgubiri de război însumând trei sute de milioane de dolari într-o perioadă de șase ani și să returneze bunurile luate de la Aliți. Articolele 13 și 14 stipulau arestarea criminalilor de război și desființarea organizațiilor de tip fascist. În cazul în care autoritățile sovietice considerau necesar, urma să fie reintrodusă cenzura. Clauzele teritoriale recunoșteau anexarea Basarabiei și a nordului Bucovinei de către Uniunea Sovietică și anulau Dictatul de la Viena care dăduse Ungariei nord-vestul Transilvaniei.” (Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*)

- Pe baza sursei, completați pe caiet tabelul de mai jos cu informațiile corespunzătoare:

Clauze/Prevederi militare	Clauze economice	Clauze de politică internă	Clauze de politică externă
Să dea drept de trecere liberă trupelor sovietice			

Transmisioniști români pe frontul din Ungaria

REȚIN

- Anul 1940 este considerat cel mai tragic an din istoria românilor.
- În 1941, România intră în război de partea puterilor Axei împotriva Uniunii Sovietice.
- La 23 august 1944, România întoarce armele împotriva Germaniei și va participa la război de partea Națiunilor Unite.
- Ieșirea României din războiul antisovietic a avut urmări în evoluția Frontului de Răsărit, armata română contribuind la eliberarea Transilvaniei (25 octombrie 1944) și apoi la luptele din Ungaria, Cehoslovacia și Austria.
- România intra în sfera de influență a URSS, care a susținut impunerea regimului comunist. Începea o perioadă de ocupație militară a Armatei Roșii (1944–1958).

Analizez și rezolv

1

A. Harta României – 1940

După pierderile teritoriale din vara lui 1940, când Basarabia și nordul Transilvaniei sunt rupte de patria-mamă, iar pe lângă acestea se pierde și Cadrilaterul, Carol al II-lea îi transferă acestuia prerogativele regale – Carol a evitat să folosească cuvântul abdicare –, iar Mihai, abia ieșit din adolescență, dar cu o maturitate ieșită din comun, redevine rege. Desigur, rolul său era doar formal, România era condusă de un regim militar, șef al statului fiind Ion Antonescu, iar pentru o perioadă destul de scurtă de timp guvernarea a colaborat și cu Mișcarea Legionară... Principalul actor al celor petrecute atunci a fost Regele Mihai. Prin lovitura de palat din 23 august, regele Mihai a decis arestarea mareșalului Ion Antonescu și ieșirea României dintr-un război pe care Germania și aliații săi îl pierduseră deja. Această acțiune a scurtat cu luni bune războiul, merit recunoscut și pe plan internațional.

B. Fragment din revista *Historia*

- Identificați, pe baza sursei A, pierderile teritoriale suferite de România în 1940.
- Pornind de la sursa B, argumentați rolul regelui Mihai I în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Observ și apreciez

- Identificați în localitatea voastră persoane supraviețuitoare ale celui de-al Doilea Război Mondial. Folosind și resurse multimedia, realizați un reportaj despre acestea.

Învăț să învăț

- Pe baza studierii surselor din manual și a altor instrumente de lucru, realizați un **pliant informativ** despre semnificația zilei de 25 octombrie 1944 în istoria românilor.

Cerințe:

- Pe copertă trebuie să aveți un titlu sugestiv.
- Adăugați imagini/desene reprezentative.
- Se vor folosi surse diverse din manual, literatură de specialitate, internet etc.

C. Armata română defilând prin Clujul eliberat

Exersează

- „Să fii militar era o mândrie! Să-ți aperi țara, cea mai mare onoare. Armata, pe vremurile acelea, era o entitate patriotică, o entitate de oameni, mă refer acum la ofițeri în special, dedicați carierei militare.” (Mircea Carp, jurnalist și veteran de război)

- PORTOFOLIU.** Realizați afișe tematice despre Consecințele celui de-al Doilea Război Mondial și valorificați conținutul acestora prin activități de tip „Turul galeriei”.
- „Caută Eroul din familia ta/Caută Eroii din localitatea ta!” Valorificând resursele oferite de istoria orală, elaborați un proiect de istorie familială/locală despre soldații români participanți în cel de-al Doilea Război Mondial din familia/localitatea voastră.

HOLOCAUSTUL ÎN ROMÂNIA: EVREII ȘI RROMII

Holocaustul sau Shoah-ul („catastrofă”) este termenul istoric care se referă la genocidul organizat de Germania, îndreptat în special împotriva evreilor în anii celui de-al Doilea Război Mondial și care a provocat aproximativ 6 milioane de victime.

Și în România anilor 1937–1944 s-au aplicat legi cu caracter antisemit și s-a declanșat prigoana împotriva comunităților de evrei. În prima jumătate a secolului al XX-lea, numărul evreilor din România se ridică la aproximativ 750 000. Aceștia se integraseră în societatea românească și se deosebeau de restul locuitorilor doar prin practicile religioase din cadrul sinagogilor.

Prigoana asupra evreilor a început în timpul guvernului Octavian Goga (1937–1938), când s-a limitat numărul acestora în diverse profesii, avocatură, magistraturi, învățământ superior. Au fost interzise căsătoriile mixte dintre evrei și creștini. Ca și în restul Europei intrate sub influență germană, în România, atât legionarii (până în ianuarie 1941), cât și guvernul Antonescu îi considerau pe evrei ca fiind responsabili de corupția antebelică și de criza economică. Asemănător rromilor, ei sunt prezentați populației (în presă, prin știrile cinematografice dinaintea oricărui film, la radio și în expoziții) ca fiind dăunători națiunii și paraziți, pentru a pregăti opinia publică să accepte ceea ce regimul numea „curățirea terenului”.

Sub guvernarea lui Ion Antonescu, situația locuitorilor de religie mozaică și a rromilor s-a înrăutățit. S-au organizat deportări ale evreilor și rromilor în Transnistria.

Cu doar câteva zile înainte de începerea Operațiunii Barbarossa, atacarea URSS de către Germania, a fost declanșat planul de purificare etnică al lui Antonescu. Pe 22 iunie 1941, în Iași, s-au pus afișe ce instigau la pogrom, distrugerea populației evreiești.

În dimineața zilei de 29 iunie, convoaiele de evrei din Iași au fost îndreptate spre Chestura de Poliție, unde a început masacrul. În timpul masacrului de la Chestura din Iași și în „trenurile morții” se estimează că au murit peste 13 000 de evrei. Supraviețuitorii masacrului de la Chestură au fost duși la gară și înghesuiți în vagoane de marfă, așa-numitele „trenuri ale morții”. În primul tren care urma să plece în direcția Călărași au fost urcați 5000 de evrei, din care au supraviețuit 1011, în timp ce dintr-un număr de 2700 de evrei îmbarcați în trenul cu direcția Podu Iloaiei au supraviețuit doar 700. Principalele cauze ale deceselor au fost asfixierea și deshidratarea.

Nu toți românii au avut o atitudine de respingere a evreilor, iar unii dintre ei s-au solidarizat cu cauza acestora, încercând prin orice mijloace să le vină în ajutor. Sprijinul oferit a dus la atribuirea numelui de *Drepti între popoare* și menționarea lor în cadrul Institutului Yad Vashem din Israel: Viorica Agarici, Regina-Mamă Elena, Dumitru Beceanu, Traian Popovici ș.a.

„Numărul evreilor români și al evreilor din teritoriile aflate sub administrație românească uciși în timpul Holocaustului nu a putut fi stabilit cu precizie absolută. Concluzia Comisiei Internaționale pentru Studierea Holocaustului din România în acest sens este că, în timpul Holocaustului, în România și în teritoriile aflate sub controlul său au fost uciși sau au murit între 280 000 și 380 000 de evrei români și ucraineni. În Holocaust au pierit și aproximativ 135 000 de evrei români care trăiau în Transilvania de Nord, aflată sub conducere maghiară, precum și 5000 de evrei români care se aflau atunci în alte țări din Europa.

Au murit, de asemenea, o mare parte dintre rromii deportați. Din cei 25 000 de rromi (jumătate dintre ei fiind copii) trimiși în Transnistria, aproximativ 11 000 au pierit. Comunități rome nomade, vechi de secole, au dispărut pentru totdeauna.” (*Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului în România, Raport final*, Iași, Polirom, 2004).

EXERSAȚII ȘI APLICAȚII

- 1** Utilizați instrumente de lucru/informare și definiți termenii următori: *Holocaust*, *genocid*, *sinagogă*, *pogrom*, „*trenurile morții*”.
- 2** Alcătuiți un proiect de grup care să prezinte tema „Imaginea celuilalt – evreii și rromii în perioada interbelică și în timpul celui de-al Doilea Război Mondial”.
- 3** Prezentați argumentat un punct de vedere referitor la Holocaust și la consecințele sale pentru evreii și rromii din România.
- 4** Realizați un afiș/poster cu privire la respectarea drepturilor omului în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.
- 5** **PORTOFOLIU.** Folosind resurse multimedia, realizați un reportaj despre supraviețuitorii ai lagărelor de muncă și exterminare din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, din România.

Evrei deportați din Basarabia

Evrei din București așteptând să fie repartizați la muncă

**Gheorghe Gheorghiu-Dej
(1901–1965)**

a fost liderul comunist al României din 1947 până la moartea sa și președinte al Consiliului de Stat al Republicii Populare Române în perioada 21 martie 1961 – 19 martie 1965.

CUVINTE-CHEIE

- Regim comunist
- Partid unic
- Sovietizare

DICȚIONAR ISTORIC

Naționalizare = a trece în posesia statului mijloace de producție, averi imobile, pământuri etc.

Colectivizare = proces de confiscare a proprietăților agricole private din țară și comasarea lor în ferme agricole administrate de stat.

România – stat comunist

Între 1944 și 1947, **regimul politic** din România era unul de **tranziție**. Primele coaliții politice formate în toamna anului 1944, de exemplu, Frontul Național Democrat, s-au dezmembrat din cauza ideilor politice contradictorii. După 23 august 1944, s-au succedat la conducere guverne conduse de generalii Constantin Sănătescu, apoi Nicolae Rădescu, iar la **6 martie 1945** s-a instalat **primul guvern comunist**, condus de Petru Groza. Falsificarea alegerilor din noiembrie 1946, înscenarea de la Tămădău organizată împotriva membrilor Partidului Național Țărănesc, desființarea partidelor politice au reprezentat alte căi prin care comuniștii pregăteau preluarea totală a puterii. Sprijiniți de Uniunea Sovietică, prin reprezentantul acesteia în România, Andrei Vișinski, comuniștii înlătură ultimul obstacol, monarhia. La **30 decembrie 1947**, regele Mihai este silit să abdice, în aceeași zi fiind proclamată Republica Populară Română.

Odată cu înființarea Republicii, s-au pus bazele **statului totalitar** și a început integrarea României în blocul militar sovietic. Regimul comunist din România poate fi împărțit în două etape: **1948–1965 – Gheorghe Gheorghiu-Dej** – etapa sovietizării sau stalinizării și **1965–1989 – Nicolae Ceaușescu** – perioada național-comunismului.

În perioada 1948–1965, conducătorul regimului comunist a fost Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretar general al partidului unic, Partidul Comunist, devenit din 1948 **Partidul Muncitoresc Român**. Principala preocupare a noului lider a fost de a elabora o lege fundamentală care să legitimeze regimul, **Constituția din 1948**, care prelua modelul Constituției sovietice din 1936. Parlamentul, numit **Marea Adunare Națională**, era unicameral și devenise „organul suprem al puterii în stat”. Partidul Muncitoresc Român a acționat în vederea desființării proprietății private. În 1948, a fost adoptată Legea **naționalizării**, iar între 1949–1962 s-a desfășurat **colectivizarea**.

Distrugerea partidelor de opoziție a fost urmată de distrugerea presei lor, a mijloacelor de informare. S-a aplicat Legea reformării învățământului, după model sovietic, s-au făcut epurări în rândul profesorilor și al studenților. Biserica a devenit o instituție considerată „inamic” al regimului, astfel că, în 1948, s-a dat Legea cultelor, care reorganiza Biserica Ortodoxă, iar pe cea Greco-Catolică o desființa.

Istoria a fost rescrisă într-o manieră agreeată de Moscova, iar Ministerul Învățământului a interzis folosirea unor materiale didactice.

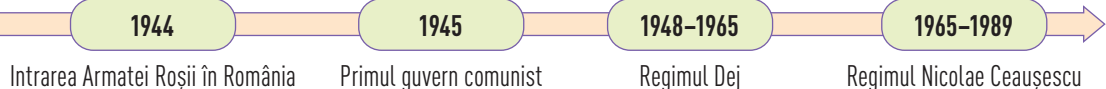
Un val de **teroare** inițiat de **Miliție** și de **Securitate** a cuprins populația, mulți cetățeni fiind arestați și întemnițați sau duși la muncă forțată. Metodele folosite pentru eliminarea opoziției în întreaga țară au fost folosite și împotriva acelor membri de partid care și-ar fi dorit mai multă putere, de exemplu: Ana Pauker, Teohari Georgescu, Vasile Luca etc., eliminați din ordinul lui Dej.

În **1952** a fost adoptată o nouă **Constituție**, care sublinia subordonarea României față de Moscova, iar momentul fidelității s-a manifestat în 1956, când România a sprijinit URSS la înăbușirea revoltei anticomuniste din Ungaria. Ca urmare, în 1958, Armata Roșie a fost retrasă de pe teritoriul țării, după 14 ani de ocupație.

Ultimii ani ai României sub regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej s-au caracterizat printr-o oarecare liberalizare a regimului și „îndepărtare” de Moscova. În politica externă, Dej a reluat legăturile cu Iugoslavia – alături de care va fi construită Hidrocentrala de la Porțile de Fier –, cu Bulgaria sau cu China.

Membră a CAER și a Pactului de la Varșovia, România a rămas sub regim comunist și după moartea lui Dej și venirea la putere a lui Nicolae Ceaușescu în 1965.

AXA CRONOLOGICĂ

DESCOPĂR

Aspecte din România în perioada stalinistă

Demonstrație la București sub lozincă „Slavă mărețului Stalin și poporului sovietic”

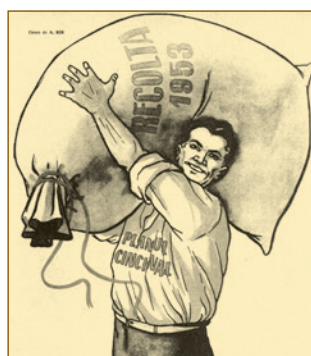
Semnarea acordului economic româno-sovietic din 1948

Sediul Sovrompetrol din București

Țărani predând grânele la stat

Afiș de propagandă pentru planul cincinal în agricultură

Caricatură cu chiaburi

ÎNȚELEG ȘI APLIC

„După cel de-al Doilea Război Mondial, sovieticii și-au răspândit în toate țările ocupate din estul Europei nu doar trupele și serviciile secrete, ci și numeroși consilieri pe lângă diferite instituții autohtone. Scopul era ușor de înțeles: supravegherea implantării sistemului totalitar întocmai după dispozițiile șefului suprem de la Kremlin. Cele mai vizate sectoare ale statului român și, pe cale de consecință controlate de consilieri, au fost cele de forță, Ministerul de Interne și Securitate, precum și Armata. Situația era explicabilă, dacă avem în vedere că liderii de la Kremlin erau adepții manevrelor din umbră și ai impunerii cu forța a deciziilor pe care le luau. Gheorghe Apostol preciza că toate ministerele fuseseră «înfundate cu consilieri sovietici. Iar Armata și Internele, mai ales Securitatea, erau năpădite de ei.» (Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport Final*)

Pornind de la sursă, rezolvați următoarele cerințe:

1. Selectați, din text, fragmentul care subliniază ideea intrării României sub influență sovietică.
2. Formulați un argument în sprijinul afirmației că sovieticii urmăreau să controleze anumite sectoare.
3. Exprimați un punct de vedere asupra modului în care s-a instaurat regimul comunist în România.

REȚIN

- La 6 martie 1945, s-a instalat **primul guvern comunist**, condus de Petru Groza.
- Înlăturarea regelui Mihai I din țară s-a produs la 30 decembrie 1947, când regele a abdicat și s-a proclamat **Republica Populară Română**.
- Regimul comunist în România a avut două etape: 1948–1965, perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej, respectiv 1965–1989, perioada Nicolae Ceaușescu.

Analizez și rezolv

A. Harta închisorilor politice din România comunistă

Deși la 2 aprilie 1944, Molotov, ministrul de externe sovietic, dăduse asigurări că nu se va proceda la schimbarea regimului politic din teritoriile ocupate, Stalin schimbase sensul declarației moscovite și hotărâse să intervină cu brutalitate în viața internă a României. Perioada 1945–1947 a fost numită de istorici „anticamera instaurării regimului comunist”, perioadă în care partidul comunist ajunge la putere, înlăturându-și toți adversarii reali sau potențiali și lichidând toate instituțiile ce aminteau de regimul democratic interbelic românesc. Desfășurarea evenimentelor era însă numai la început, ceea ce avea să urmeze timp de un deceniu și jumătate va desăvârși distrugerea elitelor intelectuale ale țării, va răscoli adânc societatea în toate componentele ei și va răsturna scara tuturor valorilor umane.

B. Pascu Vasile, *Regimul totalitar comunist în România, 1944–1989*

- Pe baza celor două surse, formulați un punct de vedere asupra faptului că perioada 1945–1947 este numită „anticamera instaurării regimului comunist”.
- Pe baza sursei **A**, indicați modalitățile de represiune ale regimului comunist din România și precizați localități unde se aflau închisori comuniste.
- PORTOFOLIU.** Folosind resurse multimedia, realizați reportaje despre acțiuni sau persoane contemporane cu evenimentele istorice din anii imediat următori instaurării comunismului în România.
- Constituiți un grup de discuții pe o rețea de socializare și realizați planul unei investigații/cercetări referitor la „răsturnarea” valorilor umane în primele decenii după instaurarea comunismului în România.
- Accesați site-urile <https://www.iiccr.ro/>, <http://memorialsighet.ro/> și <http://memorialulramnicusarat.ro> și realizați vizite virtuale în fiecare dintre închisorile prezentate.

Învăț să învăț

- 2** Împreună cu colegii de clasă, realizați un proiect cu tema „Elev în perioada regimului Gheorghiu-Dej”, având în vedere următoarele aspecte:
- atmosfera din școală și viața de elev;
  - organizații de copii și tineret;
  - modalități de petrecere a timpului liber.

Etapale proiectului:

1. Constituirea grupelor.
2. Strângerea documentației (consultarea manualului, a instrumentelor de lucru/informare, interviuri luate părinților/bunicilor, altor persoane care pot oferi informații relevante pentru perioada avută în vedere).
3. Elaborarea planului de lucru.
4. Organizarea informațiilor și alegerea formei de prezentare a proiectului (poster, afiș, prezentare multimedia, amenajarea unei expoziții de obiecte, fotografii, afișe etc.).
5. Prezentarea proiectului.

Exersează

- 3** „Caracterul criminal și efectele tragice ale colectivizării agriculturii sunt bine cunoscute de toți românii. Consecința cea mai tragică și cu efecte pe termen lung a colectivizării a fost desființarea clasei țărănești ca principală producătoare a avuției naționale. Țăranii mijlocași și așa-ziiși «chiaburi» reprezentau cea mai aptă categorie socială pentru adoptarea la exigențele unei agriculturi moderne, potențial competitivă pe plan internațional. Această categorie socială nu mai exista.” (Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*)

1. Definiți colectivizarea.
2. Precizați, pe baza sursei, care au fost efectele colectivizării.
3. Valorificând resursele oferite de istoria orală, elaborați proiecte de istorie familială/locală cu tema „Colectivizarea agriculturii din România”.

VIAȚA COTIDIANĂ ÎN PERIOADA REGIMULUI COMUNIST

Viața cotidiană este un segment al vieții fiecărui popor sau individ care se referă la activitățile zilnice, obișnuite și permanente. În perioada comunistă, **viața cotidiană** nu se putea desfășura decât în limitele vieții publice, viața privată fiind aproape inexistentă. Regimul comunist nu a avut niciun fel de opreliști în **încălcarea intimității** vieții oamenilor, singura preocupare fiind depistarea oricăror opozanți și eliminarea lor, cât și **controlul populației**. **Încălcarea drepturilor și libertăților cetățenești** era o practică frecventă, iar statul supraveghea relațiile de familie, educația copiilor sau relațiile cu prietenii sau vecinii.

Există un sistem bine pus la punct de urmărire și ascultare a convorbirilor sau de verificare a corespondenței sau a coletelor trimise prin poștă. Viața cotidiană era vegheată de Partidul Comunist prin intermediul organelor de Securitate. A fost impus un mod de gândire, de cunoaștere și informare care să reflecte „lumina documentelor de partid” și s-au încurajat suspiciunile și comportamentul duplicitar. Mass-media încuraja această stare, programul Televiziunii Naționale fiind stabilit de către „oamenii partidului”. Mulți oameni își găseau refugiul în lectură, deși și cărțile se procurau destul de greu, fiind supuse cenzurii.

Raționalizarea principalelor bunuri de consum, a alimentelor, a electricității și energiei termice sunt alte aspecte care întregesc imaginea vieții cotidiene în perioada comunistă. Procurarea de produse a încurajat un sistem de „relații” și „cunoștințe”, de fapt, de corupere a unor vânzători sau gestionari de magazine, a unor rude cu funcții importante și care puteau obține într-un mod mai facil, diversele produse necesare unui trai decent.

Partidul intervenise și în „reglarea” relațiilor dintre oameni și Biserică, serviciile religioase nefiind interzise, dar nici încurajate.

EXERSAȚII ȘI APLICAȚII

- 1 Constituți un grup de discuții pe o rețea de socializare și realizați planul unei investigații/cercetări privind viața cotidiană în perioada regimului comunist.
- 2 **PORTOFOLIU.** Pe baza planului realizat, valorificând și experiența personală a membrilor familiei voastre (părinți, bunici, străbunici), elaborați un proiect de istorie familială cu tema *O zi din viața familiei mele în comunism*.
- 3 Împreună cu colegii de clasă realizați o expoziție cu obiecte din perioada comunistă.

Piața Obor din București în anii 1980

Transportul public în România socialistă

Bucureșteni stând la coadă la Bucur-Obor, 1986

Demolări în București în perioada regimului comunist

MANIPULARE ȘI PROPAGANDĂ. OMUL NOU. CONSECINȚE

În 1965, anul în care Nicolae Ceaușescu ajungea la conducerea României, politica statului român era de distanțare față de URSS. Această direcție fusese inițiată de Gheorghe Gheorghiu-Dej, care prin „Declarația din aprilie” 1964 solicita destalinizarea României și susținea înființarea unei industrii proprii, dar și stabilirea de relații cu Occidentul. Gheorghiu-Dej considera că dezvoltarea industriei grele permite asigurarea independenței economice și politice: „progresul țării noastre este în directă și nemijlocită legătură cu progresul industrializării țării și de tăria industrială a țării depinde în mare măsură însăși independența statului”. Urmărilor acestui tip de politică economică au creat un serios dezechilibru în dezvoltarea economiei, în principal între industrie și agricultură.

Nicolae Ceaușescu, care și-a manifestat dorința de a continua procesul de îndepărtare de Moscova, a încercat o promovare și a altor valori culturale universale, nu numai rusești, a liberalizat cultura și învățământul. În timpul vizitelor făcute prin țară, Nicolae Ceaușescu promova imaginea unui lider apropiat de popor, dornic să le asculte problemele și să le ofere sprijin. Se vorbea de un socialism cu fața umană, mai ales în contextul anului 1968, când simpatia românilor față de conducătorul lor a crescut foarte mult și s-au lansat lozinci de felul: „Ceaușescu și Poporul”, „Partidul, Ceaușescu, România”. Acestea exprimau solidaritatea dintre oameni și liderul lor, încrederea pe care o aveau în șeful statului și în partid.

Politica oficială nu era însă în măsură să asigure bunăstarea și eficiența economică așa cum era făcută în mod declarativ prin intermediul planurilor cincinale sau al buletinelor de știri de la *Telejurnal*. Ceaușescu nu se mulțumea cu simplele expresii de laudă și apreciere, ci și-a dorit făurirea unui mit încărcat de simboluri și a ordonat rescrierea istoriei, astfel încât să reiasă o descendență seculară din marii conducători ai românilor și o intensificare a propagandei de partid, care să sublinieze unitatea dintre el și popor.

Propaganda de partid a pus bazele unui întreg ansamblu de serbări și manifestări artistice, spectacole omagiale, programe de televiziune cenzurate și o literatură închinată „Mărețului Conducător”. Manipularea utilizată de mijloacele PCR, propaganda și dezinformarea erau folosite doar în scopul subordonării oamenilor, reducerea la tăcere a celor care s-ar fi manifestat împotriva regimului și înlăturarea lor. Se urmărea inocularea în mintea oamenilor, mai ales a tinerilor, a așa-zisei misiuni istorice a clasei muncitoare, idee care reprezenta miezul în jurul căreia s-a derulat întregul fenomen al represiunii.

Comunismul trebuia să formeze *omul nou*, care urma să aibă rolul de a înlătura tot răul existent în lume, prin purificarea societății socialiste de elementele nocive (de exemplu: burghezia, chiaburii). În schimbul loialității față de noul regim, erau acordate privilegiile și se putea promova în diferite funcții. „Etica și echitatea socialistă” au funcționat până în 1989, când prin înlăturarea regimului, s-a revenit la libertatea de exprimare și creație.

Stema Republicii Socialiste România

Pionieri

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

- 1 PORTOFOLIU.** Precizați două modalități de manipulare și propagandă ale regimului comunist din România.
- 2** Utilizând resurse multimedia, realizați un portofoliu digital despre viața și educația copiilor în perioada comunistă.

RESURSE MULTIMEDIA

- <http://www.comunismulinromania.ro/>
- <https://www.iiccr.ro/muzee/muzeul-comunismului-din-romania/>

Pionieri în jurul unui aparat de radio

Cu autobuzul la grădiniță

În 1965, la moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, la conducerea Partidului Muncitoresc Român ajungea **Nicolae Ceaușescu**. Născut în 1918, acesta era un apropiat al lui Dej, dar alegerea sa în fruntea partidului comunist a fost o surpriză în acel moment. Instalat la putere, Nicolae Ceaușescu a luat o serie de măsuri. La **Congresul al IX-lea** al partidului comunist s-a adoptat o nouă **Constituție**, s-a schimbat denumirea țării în **Republica Socialistă România**, iar numele partidului a revenit la cel de **Partid Comunist Român**.

În primii săi ani în conducerea țării, Nicolae Ceaușescu a adoptat o politică de intensă **dezvoltare economică**. S-au construit și mai multe fabrici și uzine, locuințe și școli, spitale și centre de tratament și agrement, șosele și drumuri naționale etc.

Pe plan cultural, s-a înregistrat o **liberalizare** prin introducerea studiului limbilor străine, franceză și engleză. S-au tradus opere din literatura universală, s-au permis deplasări ale artiștilor și sportivilor în străinătate.

În **politica externă**, Ceaușescu a continuat **îndepărtarea de Moscova** și a stabilit relații diplomatice cu țări din Occident. Cea mai răsunătoare acțiune a sa rămâne refuzul participării alături de trupele din Tratatul de la Varșovia la invadarea Cehoslovaciei, în 1968. Ca urmare, a crescut prestigiul său intern și internațional și imaginea sa politică s-a îmbunătățit simțitor în afara granițelor țării.

În 1971, inspirat de vizita din China și Coreea de Nord, a lansat „**Tezele din iulie**”, prin care lansa **revoluția culturală**. Prin noua abordare din cultură, s-a acordat o mai mare atenție **cultului personalității** și promovării rudelor sale în funcții de conducere. În 1974, Nicolae Ceaușescu a devenit **președintele Republicii Socialiste România**, iar soția sa, în 1980, prim-viceprim-ministru. Din acel moment începe programul de construire a unei **societăți socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism**.

Noul tip de regim și-a pus amprenta asupra vieții oamenilor, prin **sporirea mijloacelor de supraveghere** a populației și **înlăturarea oricărui potențial adversar politic sau opozant**.

Din punct de vedere economic, s-a continuat construirea unor uzine gigant, dar agricultura rămânea tributară vechilor mijloace de producție și era lipsită de forță de muncă. De cele mai multe ori, pentru strângerea recoltelor erau folosiți elevii și studenții, dar și armata.

Împrumuturile făcute la băncile externe au făcut ca datoria țării să crească foarte mult, la aproximativ 11 miliarde dolari, la începutul anilor 1980. Dornic să achite această datorie, liderul comunist a dispus un **program de raționalizare** a principalelor bunuri de consum, începând cu alimentele, curentul electric și energia termică. Criza economică s-a agravat pe fondul continuării proiectelor costisitoare, precum Canalul Dunăre – Marea Neagră, Centrul Civic din București, Casa Poporului, Transfăgărășanul etc. Cu toate acestea, până în martie–aprilie 1989, datoria externă a fost achitată.

Măsurile de austeritate, lipsurile înregistrate și scăderea nivelului de trai (introducerea cartelelor și stabilirea unor norme de consum), politica de planificare familială, demolările și sistematizarea satelor, nemulțumirile acumulate de societatea românească, dar și contextul extern favorabil au dus la înlăturarea regimului comunist în decembrie 1989 și la judecarea și condamnarea la moarte a cuplului Ceaușescu.

Nicolae și Elena Ceaușescu –
Congresul al XIV-lea al P.C.R.

Cultul personalității – operele lui Nicolae
Ceaușescu – Librărie din București

Casa Poporului, astăzi Palatul Parlamentului

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

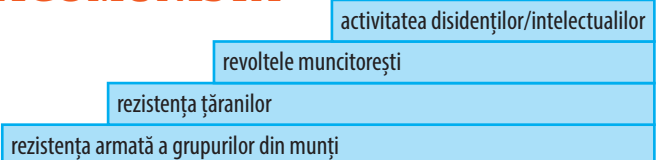
Discutați cu membri ai familiei/comunității care au trăit în perioada regimului Nicolae Ceaușescu. Consemnați afirmațiile lor într-o schemă asemănătoare celei alăturate. Pe baza informațiilor obținute (lecție, mărturie, instrumente de informare etc.), formulați propria opinie asupra *Epcii Nicolae Ceaușescu*.

A fost bun pentru că...		A fost rău pentru că...
Argumente:	De ce a fost bun sau rău regimul Nicolae Ceaușescu	Argumente:
1. ...		1. ...
2. ...		2. ...
3. ...		3. ...

REZISTENȚA ANTICOMUNISTĂ

Instaurarea treptată a comunismului în România după al Doilea Război Mondial a provocat și mișcări de opoziție și de **rezistență**, care au îmbrăcat forme diverse de manifestare:

În primii ani după impunerea noului regim, anii 1945–1960, s-a manifestat o **rezistență în munți**, a unor grupuri înarmate de partizani alcătuite din foste cadre militare, foști legionari, membri ai partidelor de opoziție, intelectuali, țăranii deposedați de pământ sau alungați din propriile gospodării. Grupările care au rezistat mai mult au fost **Haiducii Muscelului**, conduși de Toma Arnăuțoiu și de Gheorghe Arsenescu, sau grupul lui **Ion Gavrilă Ogoranu** din Munții Făgărașului. Și femeile s-au alăturat acestor grupări, Maria Plop, Maria Jumbleanu, **Elisabeta Rizea** din Nucșoara. Această formă de rezistență a fost reprimată cu o violență extremă de organele de **repreziune** ale regimului comunist.

Încercarea **țăranilor** de a rezista la procesul de colectivizare s-a soldat cu eșec, fiind înregistrate peste 80 000 de victime. Numeroși țăranii au fost torturați, condamnați, deportați, uciși. Cifra celor arestați nu se va ști probabil, cu exactitate, niciodată, deoarece Securitatea sau Miliția, organele care se ocupau, în principal, de aceste operațiuni, nu au înregistrat întotdeauna victimele sau îi executau și îi îngropau în gropi comune.

Muncitorii au protestat pentru lipsa drepturilor și a unei vieți libere și sigure, în 1977, prin **greva minerilor** din Valea Jiului sau greva muncitorilor de la uzinele „Steagul Roșu” și „Tractorul” Brașov, din 1987.

Intelectualii au manifestat împotriva regimului de opresiune comunist prin **scrisori deschise** către posturile de radio Europa Liberă, Vocea Americii sau BBC. Printre reprezentanții rezistenței anticomuniste s-au numărat profesori, preoți, scriitori, ziariști ș.a.: **Paul Goma, Doina Cornea, Ana Blandiana, Vlad Georgescu, Mircea Dinescu, Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Gheorghe Ursu** etc.

Nemulțumirile la adresa regimului s-au manifestat și în interiorul Partidului Comunist Român. Câțiva membri marcanți ai partidului au adresat lui Nicolae Ceaușescu, în 1989, **Scrisoarea celor șase**, în care îi atrăgeau atenția acestuia asupra încălcării drepturilor omului, dar și asupra crizei regimului comunist.

Ca urmare a nemulțumirii generale, în decembrie 1989, izbucnea o revoluție care a dus la căderea lui Nicolae Ceaușescu și, prin urmare, la înlăturarea regimului comunist din România și revenirea la democrație.

Toma Arnăuțoiu

Doina Cornea

Mircea Dinescu

Paul Goma

DICȚIONAR ISTORIC

Rezistență anticomunistă = mișcare de împotrivire față de regimul comunist, prin care s-a urmărit revenirea la regimul democratic.

Repreziune politică = sistem de reprimare violentă a oricăror forme de opoziție politică, de către regimul aflat la putere într-un stat.

EXERSAȚI ȘI APLICAȚI

- 1 Comentați spusele lui Ion Gavrilă Ogoranu: „Spuneți, vă rog, oamenilor din țară că mai există un colț din Regatul României care nu și-a plecat capul înaintea comuniștilor. Și, atâta timp cât ne vor sta capetele pe umeri, acest colț de țară va fi liber. Spuneți-le să-și păstreze încrederea că într-o zi toată România va fi liberă. Rugați-vă să vă ajute și să ne ajute Dumnezeu”.
- 2 **PORTOFOLIU.** Realizați un afiș/poster cu privire la respectarea drepturilor omului în perioada regimului comunist.
- 3 Folosind resurse multimedia, realizați un reportaj despre acțiuni sau persoane contemporane cu evenimentele istorice relatate mai sus.
- 4 Alcătuiți o bază de date digitală (surse, fotografii, înregistrări video și audio) – portofoliu digital cu tema „Rezistența anticomunistă din România”.

RESURSE MULTIMEDIA

- <http://hartagulagului.ro/>
- <http://fototeca.iicr.ro/fototeca/>
- <http://memorialuljlava.ro/>

Ana Pauker (1893–1960)
prima femeie vicepremier și ministru de externe și una dintre puținele femei din epoca stalinistă ajunsă în funcții înalte. În septembrie 1948, fotografia ei a apărut pe coperta revistei *Time*, din SUA, cu eticheta „Cea mai puternică femeie în viață”.

CUVINTE-CHEIE

- Război rece
- Relații diplomatice
- CAER
- Pactul de la Varșovia

DICȚIONAR ISTORIC

Primăvara de la Praga = revolta anticomunistă din 1968 desfășurată în Cehoslovacia.

România în contextul Războiului Rece

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, lumea a devenit bipolară și lupta a continuat sub forma **Războiului Rece**. După semnarea Tratatului de pace de la Paris (1947), România intra în sfera de influență a URSS, iar Armata Roșie rămânea staționată pe teritoriul țării.

În noiembrie 1947, Ana Pauker era propusă ca ministru de externe al României, ceea ce marca preluarea de către comuniști a politicii externe românești și subordonarea tot mai accentuată față de interesele URSS. Astfel, în 1949, România a devenit membră a organizației economice a statelor comuniste, **CAER (Consiliul de Ajutor Economic Reciproc)**. În 1955, România se alătură **Pactului de la Varșovia**, alianța militară a statelor comuniste. Ambele organisme au fost create și controlate de către URSS. Obiectivele stabilite de CAER nu au fost în totalitate respectate de România. Statul român respingea tendința Consiliului de a deveni un organism suprastatal și s-a preocupat de dezvoltarea industriei românești cu ajutorul țărilor din Occident.

Moartea lui Stalin, în 1953, nu a schimbat raporturile dintre România și URSS, dar a produs o reacție internă din partea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, care a ordonat eliminarea adversarilor săi (de exemplu: Vasile Luca, Lucrețiu Pătrășcanu), de teama de a nu fi el însuși înlăturat. Momentul revoluției din Ungaria din 1956 a fost un bun prilej pentru Dej de a-și arăta fidelitatea față de Moscova. În ultimii săi ani de conducere, Dej a abordat o **politică de distanțare față de URSS**, care a fost continuată, într-o primă etapă, și de succesorul său, Nicolae Ceaușescu.

Politica externă dusă de noul lider de la București a înregistrat câteva succese diplomatice: România a fost primul stat comunist care a stabilit relații cu R.F.G. (1967), care a păstrat relațiile diplomatice cu Israelul după „Războiul de șase zile” (1967), a fost vizitat de președinți ai unor state democratice: Charles de Gaulle (1968), Richard Nixon (1969) și Gerald Ford (1975). De asemenea, Nicolae Ceaușescu a vizitat mai multe țări din Europa Occidentală, precum și Statele Unite ale Americii.

Atitudinea lui Nicolae Ceaușescu față de „**Primăvara de la Praga**”, din 1968, a reprezentat punctul culminant al contradicțiilor din relațiile româno-sovietice, moment în care prin vocea lui Ceaușescu a fost condamnată intervenția trupelor Pactului de la Varșovia, în frunte cu Moscova, în Cehoslovacia. SUA a susținut politica României și i-a oferit un regim comercial preferențial.

În 1975, se desfășura **Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE)** la Helsinki, devenită ulterior **Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)**, în cadrul căreia Nicolae Ceaușescu a propus respectarea principiilor de egalitate între state, nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forță. Cu toate acestea, după 1980, relațiile diplomatice ale statului român încep să scadă în intensitate și România să fie criticată pentru încălcarea drepturilor omului.

Politica de **reformă** („glasnost” și „perestroika”) din URSS în timpul conducerii lui Mihail Gorbaciov va slăbi lumea comunistă, intrată în colaps, va contribui la destrămarea URSS, și, prin urmare, la încheierea Războiului Rece.

AXA CRONOLOGICĂ

1949

CAER

1955

Pactul de la Varșovia

1956

Revoluția din Ungaria

1968

Primăvara de la Praga

DESCOPĂR

Legăturile României cu Occidentul

Nicolae Ceaușescu și președintele american Jimmy Carter

Nicolae Ceaușescu și premierul britanic Margaret Thatcher

REȚIN

- La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, lumea a devenit bipolară și lupta a continuat sub forma **Războiului Rece**.
- După semnarea Tratatului de pace de la Paris (1947), România intra în sfera de influență a URSS.
- România a devenit membră a CAER (Consiliul de Ajutor Economic Reciproc) în 1949 și a Pactului de la Varșovia în 1955.
- Prăbușirea regimurilor comuniste și destrămarea URSS vor pune capăt Războiului Rece.

ÎNȚELEG ȘI APLIC

„Obiectivele stabilite de CAER:

1. Lărgirea schimburilor comerciale între statele membre
  2. Îndeplinirea planurilor anuale și cincinale
  3. Politica de prețuri
  4. Colaborarea tehnico-științifică și intensificarea schimbului de documentație tehnică între statele membre
  5. Construirea de proiecte de mare amploare: hidrocentrale, canale de transport, combinate și uzine etc.
- Pornind de la obiectivele propuse de CAER și folosind surse de informare diverse, precizați trei realizări ale economiei românești din România din această perioadă.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Analizez și rezolv

„În Europa de Est, timp de jumătate de secol, regimurile comuniste s-au menținut la putere datorită «sprietoareii» sovietice. Pericolul intervenției rusești a fost iminent și amenințător în toată această perioadă. Exemplul acțiunilor din 1956 în Ungaria și din 1968 în Cehoslovacia a limitat mulți ani inițiativele locale de revoltă anticomunistă.”

A. Fragment din *O istorie a comunismului din România* (Mihai Stănescu)

„Ceaușescu a căutat să aibă relații strânse cu Occidentul nu numai pentru a-și demonstra independența față de Moscova, ci și pentru a obține beneficii economice. «Este dornic să aibă acces la credite și tehnologii vestice. A încurajat investițiile occidentale în România, văzând în ele un vot de încredere pentru viitorul său», notează experții din SUA. Eforturile lui Ceaușescu de a curta Europa de Vest sunt bine cunoscute... Relațiile româno-americane au jucat un rol important în strategia lui Ceaușescu. În intenția de a construi legături bune cu Washingtonul, Ceaușescu a insistat pe îmbunătățirea comerțului și a cooperării industriale, științifice și tehnologice.”

B. www.jurnalulnational.ro

- a) Precizați un spațiu istoric menționat în sursa **B**.
- b) Precizați câte o cauză și câte un efect asupra României a evenimentelor menționate în sursa **A**.
- c) Menționați, pe baza sursei **B**, motivul pentru care Nicolae Ceaușescu a căutat să aibă relații strânse cu Occidentul.

Corneliu Coposu (1914–1995)

liderul opoziției din România postcomunistă. Membru al Partidului Național Țărănesc până la interzicerea acestuia în 1947. Fost deținut politic în condiții foarte aspre timp de 17 ani. Fondator al Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat și al Convenției Democratice.

CUVINTE-CHEIE

- Democrație
- Pluripartidism
- Economie de piață

DICȚIONAR ISTORIC

Referendum = procedură prin care cetățenii sunt chemați să se pronunțe direct, prin „da” sau „nu”, asupra unor probleme de maximă importanță pentru țară.

Societatea civilă = totalitatea organizațiilor și instituțiilor non-guvernamentale care exprimă interesele și voința cetățenilor, cât și indivizii și organizațiile din societate independente de guvern.

Mineriade = este termenul cu care sunt denumite violențele exercitate de mineri în România postdecembristă.

Regimul politic democratic din 1989 până azi

Criza regimului comunist la nivel european, cât și lipsurile interne și **încălcarea drepturilor omului** în România vor duce în decembrie 1989 la căderea acestui regim și **revenirea la democrație**. În România regimul comunist a fost înlăturat pe cale violentă, iar reîntoarcerea la un regim bazat pe respectarea legii și a principiilor democratice s-a dovedit a fi, de asemenea, un proces anevoios.

Evenimentele din decembrie 1989 au desființat vechile structuri comuniste, inclusiv Marea Adunare Națională și partidul unic. **Democrația** se bazează pe **pluripartidism**, iar după 1990 au reapărut pe lângă partidele istorice: Partidul Național Liberal, Partidul Național Țărănesc Creștin Democrat, Partidul Social Democrat, peste 80 de alte partide.

Inițial puterea a fost preluată de **Frontul Salvării Naționale (FSN)**, iar primele **alegeri libere** au avut loc la **20 mai 1990**. Rezultatul acestor alegeri a fost favorabil FSN-ului și primul președinte ales a fost Ion Iliescu. Tot în 1990 a fost ales și Parlamentul bicameral, care în 21 noiembrie 1991 a adoptat **Constituția** democratică, aprobată prin **referendum** la **8 decembrie 1991**.

Pe scena politică românească s-au perindat mai multe partide politice, organizații și alianțe politice, iar evenimentele, uneori tensionate, au dus la dese schimbări de guverne și, mai ales, de prim-miniștrii. Guvernările din anii 1990, reprezentate de Frontul Democrat al Salvării Naționale, apoi de către Convenția Democratică din România au demarat și politica de **privatizare**, au inițiat **reforme** în administrație și învățământ, în economie, trecându-se de la economia centralizată la **economia de piață**, dar și în domeniul politicii externe.

Reîntoarcerea la un regim democratic a însemnat și reintroducerea libertăților cetățenești și respectarea drepturilor omului: libera exprimare, libertatea de circulație, dreptul la proprietate, dreptul la învățătură, dreptul la alegeri libere etc. A luat naștere **societatea civilă** (de exemplu: Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului, Grupul pentru Dialog Social etc.), dar și posturi de televiziune și radio independente.

Lipsa experienței politice democratice, a dialogului politic și pierderile din economie, nerezolvarea unor probleme, corupția și lipsa de coerență la guvernare au constituit problemele cu care democrația românească s-a confruntat după 1989: confruntările interetnice de la Târgu Mureș, **mineriadele**, Caritas, FNI etc. Un fenomen aparte în peisajul românesc l-a constituit „Piața Universității”, mișcare anticomunistă, reprimată violent în 13-15 iunie 1990.

Pe de altă parte, opțiunile de politică externă s-au îndreptat spre integrarea euro-atlantică. În 2004, România devine stat membru al NATO, iar în anul 2007 aderă la Uniunea Europeană.

Prin urmare, ultimii 30 de ani au relevat eforturi permanente pentru consolidarea sistemului democratic și a statului de drept. Aceste eforturi au permis României să se înscrie într-un curs nou de dezvoltare și de adaptare la cerințele secolului al XXI-lea.

AXA CRONOLOGICĂ

1989

Revenirea la democrație

1990

Alegeri libere

1991

Adoptarea Constituției

2004

Aderarea la NATO

2007

Integrarea în UE

DESCOPĂR

Președinții României între 1990 și 2020

Ion Iliescu

Emil Constantinescu

Traian Băsescu

Klaus Werner Iohannis

REȚIN

- Criza regimului comunist la nivel european, lipsurile interne și încălcarea drepturilor omului în România vor duce în decembrie 1989 la căderea acestui regim și revenirea la democrație.
- Primele alegeri libere au avut loc la 20 mai 1990.
- Reîntoarcerea la un regim democratic a însemnat și reintroducerea libertăților cetățenești și respectarea drepturilor omului. A luat naștere societatea civilă; au apărut posturile de televiziune și radio independente.
- Opțiunile de politică externă s-au îndreptat spre integrarea în Uniunea Europeană, fapt realizat la 1 ianuarie 2007, cât și în structurile NATO (2004).

ÎNȚELEG ȘI APLIC

- Evoluția stemei României în secolul al XXI-lea. Stabiliți elementele caracteristice și argumentați prezența simbolurilor heraldice.

Stema României între 1965 și 1989

Stema României între 1992 și 2016

Stema României adoptată în 2016

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Analizez și rezolv

1. Numeroase femei au deținut funcții de conducere în instituțiile statului român.
  - Realizați împreună cu colegii de clasă o dezbatere privind rolul femeilor în viața politică contemporană, având în vedere egalitatea de șanse dintre femei și bărbați.

Învăț să învăț

2. „Nouăzeci de partide politice au apărut în primele luni ale anului 1990. Aproape o treime au intrat în primul parlament de după Revoluție... Scena politică fărâmițată a lansat o nouă generație de politicieni. Primul obiectiv din documentul de bază al Revoluției a fost constituirea unui sistem democratic pluralist. Așa au reapărut partidele istorice, PNL, PNȚCD și Partidul Social Democrat Român, dar s-au înființat și zeci de formațiuni noi: UDMR, Partidul Agrar, Partidul Tineretului Liber Democrat, Partidul Republican [...]” (Ziarul *Gândul*)

1. Realizați un afiș/poster cu privire la alegerile democratice.
2. Exprimați un punct de vedere referitor la pluripartidismul politic.
3. Realizați o investigație despre evoluția partidelor politice românești apărute după 1989.

CONSTITUȚIA ROMÂNIEI DIN 1991

Revenirea la democrație și instaurarea statului de drept au impus necesitatea elaborării unei noi constituții. **Constituția din 1991**, revizuită în 2003, a fost adoptată de Adunarea Constituantă în noiembrie 1991 și a intrat în vigoare prin referendumul național din 8 decembrie 1991.

Conform noii legi fundamentale, România este un stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil, iar forma de guvernare este republica. România este stat de drept, astfel, cetățenii și instituțiile sunt egali în fața legii și se supun acesteia.

Autorități publice. Țara este reprezentată la nivel intern și internațional de un **președinte**, ales prin vot universal, pe o perioadă de patru ani (cinci ani, după revizuirea din 2003). El supraveghează la respectarea Constituției și este mediator între puterile statului, numește prim-ministrul și membrii Guvernului. De asemenea, el încheie tratate internaționale și le supune ratificării Parlamentului.

Principiul separării puterilor în stat funcționează prin existența celor trei puteri, care sunt independente una de cealaltă, dar se supraveghează reciproc. **Guvernul** aplică legile, în timp ce **Parlamentul** bicameral este unica autoritate legiuitoare a țării. Legile adoptate de Parlament se trimit spre promulgare Președintelui României. **Instanțele judecătorești** dețin puterea judecătorească, iar judecătorii sunt independenți și se supun numai legii.

Drepturi și libertăți. **Dreptul la vot** este universal pentru toate persoanele majore, de la 18 ani, atât bărbați, cât și femei. Revenirea la democrație a însemnat și repunerea în vigoare a drepturilor și libertăților cetățenești: **libertatea individuală, libertatea de exprimare, dreptul la învățătură (inclusiv pentru minorități), dreptul de a călători, dreptul la proprietate, dar și dreptul de a alege și de a fi ales sau de a fi ales.**

Respectarea drepturilor omului și cetățeanului, garantate prin Constituție, sunt asigurate și de funcționarea instituțiilor statului de drept sau de societatea civilă. Totodată, după 1990, s-au demarat demersurile pentru integrarea europeană. Tocmai de aceea, Constituția din 1991, a fost revizuită în 2003. Astfel, Constituția permite o evoluție dinamică a regimului democratic în România și consolidarea acestui regim după lipsurile cauzate de comunism.

Statul român

„Articolul 1

(1) România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil.

(2) Forma de guvernământ a statului este republica.

(3) România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.”

Drepturile și libertățile fundamentale

„Articolul 16

(1) Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.

(2) Nimeni nu este mai presus de lege.”

„Articolul 22

(1) Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate.”

„Articolul 29

(1) Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă.”

EXERSAȚII ȘI APLICAȚII

- 1 Comparați drepturile și libertățile cetățenești prevăzute în legile fundamentale ale României din a doua jumătate a secolului al XX-lea.
- 2 După modelul de mai jos, realizați un interviu cu o rudă sau o cunoștință în legătură cu modul în care i-au fost respectate drepturile și libertățile în perioada regimului comunist și modul în care îi sunt respectate în prezent.

Drepturi	În timpul regimului comunist	În prezent
Dreptul la învățătură		
Dreptul de a alege și de a fi ales		
Dreptul la muncă		
Dreptul de asociere		
Libertatea cuvântului, a conștiinței		
Dreptul de proprietate		
Alt drept		

29 martie 2004 – România devine membru cu drepturi depline al NATO

Semnarea Tratatului de aderare a României la Uniunea Europeană – 25 aprilie 2005

CUVINTE-CHEIE

- Integrare
- Uniunea Europeană
- Organizația Tratatului Atlanticului de Nord

DICȚIONAR ISTORIC

Parlamentul European = este autoritatea legislativă a Uniunii Europene. Este ales prin vot direct o dată la cinci ani.

Consiliul Uniunii Europene = este un organism parte a legislativului Uniunii Europene reprezentând guvernele statelor membre.

Integrarea euro-atlantică a României

Revenirea României la sistemul democratic la sfârșitul secolului al XX-lea a însemnat și crearea unui nou proiect de țară: aderarea la **alianțele euro-atlantice: Uniunea Europeană și NATO** (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord).

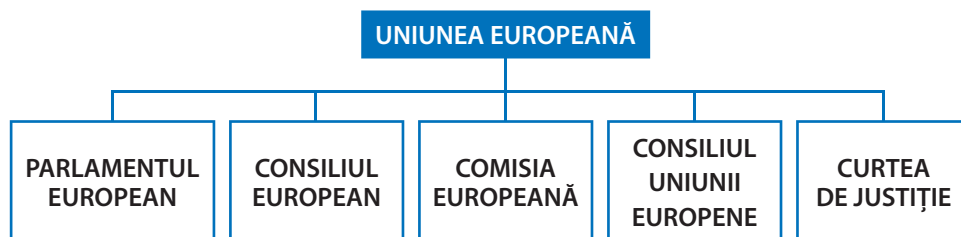
Integrarea României în **Uniunea Europeană** este un proces care a început cu aderarea României la Uniunea Europeană la 1 ianuarie **2007**. Țara noastră a fost prima țară din Europa Centrală și de Est care a stabilit relații oficiale cu Comunitatea Europeană. Între România și Uniunea Europeană s-au semnat mai multe acorduri, care urmăreau înlesnirea schimburilor comerciale, cât și libertatea de circulație a persoanelor, bunurilor și serviciilor. Relațiile diplomatice ale României cu Uniunea Europeană datează din 1990, iar în 1991 a fost semnat un Acord de Comerț și Cooperare.

După semnarea Tratatului de aderare la 25 aprilie 2005, România a devenit stat în curs de aderare, obținând statutul de observator activ la nivelul tuturor instituțiilor comunitare, fiind necesară asigurarea prezenței reprezentanților români la nivelul instituțiilor europene și al grupurilor de lucru ale acestora. Statutul de observator activ a permis României să își exprime punctul de vedere, fără drept de vot, în procesul de luare a deciziilor la nivel comunitar, putând astfel influența aceste decizii și promovându-și interesele naționale. După aderare, România a trecut de la statutul de observator activ la cel de membru cu drepturi depline. România a devenit a șaptea țară din UE după numărul de locuitori, iar limba română a devenit una dintre limbile oficiale ale Uniunii. **Parlamentul European** are 32 de membri din România. Președinția **Consiliului UE** a fost asigurată de România în ianuarie–iunie 2019.

În același timp, s-au făcut demersuri și pentru aderarea la **NATO** (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord). După 1990, odată cu dispariția blocului comunist, a Tratatului de la Varșovia și cu disoluția URSS, România a inițiat relații diplomatice cu NATO. Oficial, participarea din 1996 cu trupe de menținere a păcii sub egida NATO în Bosnia-Herțegovina, Albania, Kosovo, Afganistan și Irak, a însemnat parcurgerea primilor pași spre integrarea atlantică. Tratatul de aderare la NATO a fost semnat la 29 martie **2004**.

DESCOPĂR

Instituțiile Uniunii Europene

AXA CRONOLOGICĂ

1949

NATO

1957

CEE

1992

Uniunea Europeană

2004

Aderarea României la NATO

2007

Aderarea României la UE

ÎNȚELEG ȘI APLIC

A „Salut dorința fierbinte a României de a contribui mai mult la securitatea europeană și de a întări continentul european. Păstrați direcția, păstrați direcția. Viitorul este al vostru. Între timp, eu și președintele vostru am căzut de acord să elaborăm un parteneriat strategic între națiunile noastre, un parteneriat important pentru America, deoarece România este importantă pentru America prin sine și ca un model în această regiune dificilă. România poate arăta popoarelor din această regiune și popoarelor lumii că există o cale mai bună decât diviziunea și represiunea. Este calea cooperării, a libertății și a păcii”. (Extras din discursul președintelui american Bill Clinton, din Piața Universității din București, 11 iulie 1997, discurs în care a anunțat și lansarea Parteneriatului Strategic româno-american).

B „Noi șefii de state și guverne ai statelor membre NATO, reuniți azi pentru a extinde și întări Alianța, pentru a face față noilor amenințări și serioaselor provocări la adresa securității... decidem să invităm Bulgaria, Estonia, Letonia, România, Slovacia și Slovenia, să înceapă procesul de aderare la Alianța noastră...” (Summitul de la Praga, 2002)

1. Precizați un spațiu istoric menționat în sursa **A**.
2. Identificați, din sursa **B**, principalele scopuri ale NATO.
3. Menționați rolul României în cadrul relațiilor internaționale, potrivit sursei **A**.
4. Analizați, pe două grupe, avantajele și dezavantajele aderării statelor europene la NATO.

- Revenirea României la sistemul democratic la sfârșitul secolului al XX-lea a însemnat și crearea unui nou proiect de țară – aderarea la **alianțele euro-atlantice: Uniunea Europeană și NATO** (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord).

- Tratatul de aderare a României la NATO a fost semnat la 29 martie **2004**.

- Aderarea României la Uniunea Europeană a avut loc la 1 ianuarie **2007**.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Analizez și rezolv

1

„Conștientă de patrimoniul său spiritual și moral, Uniunea este întemeiată pe valorile indivizibile și universale ale demnității umane, libertății, egalității și solidarității; aceasta se întemeiază pe principiile democrației și statului de drept. Uniunea situează persoana în centrul acțiunii sale, instituind cetățenia Uniunii și creând un spațiu de libertate, securitate și justiție.

Uniunea contribuie la păstrarea și la dezvoltarea acestor valori comune, respectând diversitatea culturilor și tradițiilor popoarelor Europei, precum și identitatea națională a statelor membre și organizarea autorităților lor publice la nivel național, regional și local; Uniunea caută să promoveze o dezvoltare echilibrată și durabilă și asigură libera circulație a persoanelor, a serviciilor, a mărfurilor și capitalurilor, precum și libertatea de stabilire.”

Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene

- a) Precizați, pe baza sursei, valorile comune ale Uniunii Europene.
- b) Indicați două măsuri adoptate de Uniunea Europeană care au legătură cu viața noastră cotidiană (alimente, școală, călătorii, servicii etc.).
- c) Scrieți împreună cu colegul de bancă un set de cinci întrebări pe care ați vrea să le adresați reprezentantului vostru din Parlamentul European.

Învăț să învăț

2 Formulați două argumente pentru o dezbatere cu tema „Uniți în diversitate”.

Exersează

3 PORTOFOLIULIU. Realizați o axă cronologică cu etapele aderării României la alianțele euro-atlantice. Utilizând instrumente de informare, descoperiți proiectele Uniunii Europene pentru copiii și tineri.

SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

- 1916 – România intră în Primul Război Mondial pentru a-și desăvârși unitatea națională.
- 1917 – Armata română obține strălucite victorii la Mărăști, Mărășești și Oituz.
- 1918 – Are loc Marea Unire: Basarabia, Bucovina și Transilvania se unesc cu România.
- 1923 – Este adoptată Constituția Unificării.
- 1926 – Se constituie Partidul Național Țărănesc.
- 1930 – Își începe domnia regele Carol al II-lea.
- 1938–1940 – Regimul de autoritate monarhică a regelui Carol al II-lea.
- 1940–1944 – Regimul antonescian.
- 1941 – România intră în război de partea Germaniei.
- 1944 (23 august) – România întoarce armele împotriva Germaniei și se alătură Coaliției Națiunilor Unite.
- 1945 – Primul guvern comunist condus de dr. Petru Groza.
- 1947 – Abdicarea regelui Mihai I și proclamarea Republicii Populare Române.
- 1948–1965 – regimul comunist – Gheorghe Gheorghiu-Dej
- 1965–1989 – regimul comunist – Nicolae Ceaușescu
- 1989 – revenirea la democrație
- 1990 – primele alegeri libere după căderea comunismului
- 1991 – Constituție
- 2004 – Aderarea României la NATO
- 2007 – Aderarea României la Uniunea Europeană
- 2019 – România asigură Președinția Consiliului UE

VERIFIC CE ȘTIU – PROIECT

- 1 Consultați instrumente de lucru/informare și rezolvați următoarele cerințe:
  - a) Definiți cultul personalității.
  - b) Precizați momentul care a dus la instaurarea cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu în România.
  - c) Indicați două domenii în care s-a manifestat cultul personalității.
  - d) Menționați două consecințe ale instaurării cultului personalității în România de către Nicolae Ceaușescu.
  - e) Indicați un alt lider politic din secolul al XX-lea care a instaurat cultul personalității.
  - f) Alcătuiți o bază de date digitală (surse, fotografii, înregistrări video și audio) pentru ilustrarea cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu.
- 2 Individual sau împreună cu colegii de clasă, utilizând procedeul **T.R.A.F. (tema, rol, auditoriu, forma)**, realizați un proiect despre *Drepturile și libertățile cetățenești în timpul regimului comunist*.

T = TEMA Se anunță tema: *Drepturile și libertățile cetățenești în timpul regimului comunist*

R = ROL

  - un jurnalist străin din perioada respectivă
  - un jurnalist român din perioada actuală
  - un supraviețuitor al închisorilor comuniste
  - un urmaș al unui deținut politic care a murit în închisoare
  - un activist pentru drepturile omului

A = AUDITORIU = posibile instituții sau persoane către care pot fi elaborate și transmise anumite mesaje în legătură cu tema respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în timpul regimului comunist.

  - o instituție internațională
  - un grup de elevi
  - o organizație non-guvernamentală
  - un post de televiziune/radio
  - publicul larg

F = FORMA Se stabilește forma în care va fi transmis mesajul astfel încât să atragă atenția asupra unor aspecte care au avut efecte negative asupra vieții oamenilor. În funcție de rolul stabilit și de auditoriul corespunzător, fiecare elev/grup va stabili forma pe care o va lua mesajul.

  - o scrisoare • un interviu • un articol de presă • o cerere • un afiș

*Grupe de 5 elevi. Timp de lucru = 15-20 de minute. Prezentare.

Lucrările care se bucură de apreciere pot fi promovate și pregătite pentru publicarea în revista școlii sau pentru organizarea unui concurs sau a unei expoziții tematice ș.a.

PORTOFOLIU

I Alegeți varianta corectă de răspuns:

- România a intrat în Primul Război Mondial în anul:
a) 1914; b) 1915; c) 1916.
- La 1 decembrie 1918, s-a unit cu România:
a) Basarabia; b) Bucovina; c) Transilvania.
- În perioada interbelică s-a constituit:
a) Partidul Național Liberal;
b) Partidul Național Român;
c) Partidul Național Țărănesc.
- În 1923 a fost adoptată o Constituție cu caracter:
a) autoritar; b) totalitar; c) democratic.

Adunarea Națională de la Alba Iulia

II Appreciați ca adevărate sau false următoarele enunțuri:

- Potrivit recensământului din 1930 minoritățile naționale reprezentau 15% din populația României Mari.
- În 1938 regimul politic din România era unul autoritar.
- În perioada interbelică în România au funcționat și partide de extremă, stângă sau dreaptă.
- Ultimul rege al României a fost regele Carol al II-lea.

III Stabiliți corespondența corectă între elementele celor două coloane:

1. Parlament	a) Putere judecătorească
2. Guvern	b) Putere legislativă
3. Rege/Președinte	c) Promulgarea legilor
4. Înalta Curte de Casație și Justiție	d) Putere executivă

IV Copiați și completați pe caiet, după model, tabelul de mai jos:

România comunistă – caracteristici

Economie	Societate	Politică	Cultură
Naționalizare			

V Citiți cu atenție sursa de mai jos și apoi rezolvați cerințele:

„Principala problemă din viața politică românească în perioada interbelică a fost lupta dintre democrație și autoritarism. La începutul anilor 1920, perspectivele pentru consolidarea sistemului parlamentar bazat pe practicile din Europa Occidentală păreau luminoase. Adoptarea votului universal pentru bărbați îndreptățea speranța că guvernarea realizată de o oligarhie va fi în curând o relicvă a trecutului...” (Dennis Deletant, *Istoria României*)

- Precizați secolul la care se referă sursa dată. **0,5 puncte**
- Numiți un spațiu istoric precizat în sursa dată. **0,5 puncte**
- Menționați, pe baza sursei, o măsură adoptată în România care a contribuit la democratizarea vieții politice. **0,5 puncte**
- Definiți noțiunea subliniată în text. **0,5 puncte**
- Prezentați într-un eseu de 5 alineate legea fundamentală adoptată în România în ultimul deceniu al secolului al XX-lea. **2 puncte**

AUTOEVALUARE	I	II	III	IV	V	Din oficiu: 1 punct
Punctaj pentru răspuns corect	0,25 p × 4 = 1 p	0,25 p × 4 = 1 p	0,25 p × 4 = 1 p	0,5 p × 4 = 2 p	4 p	Punctaj maxim: 10 puncte

SPIRITUALITATE-CULTURĂ

RELIGIE

- creștinism:
  - ortodocși
  - catolici
  - protestanți
- alte confesiuni

ARTĂ

CURENTE (STILURI):

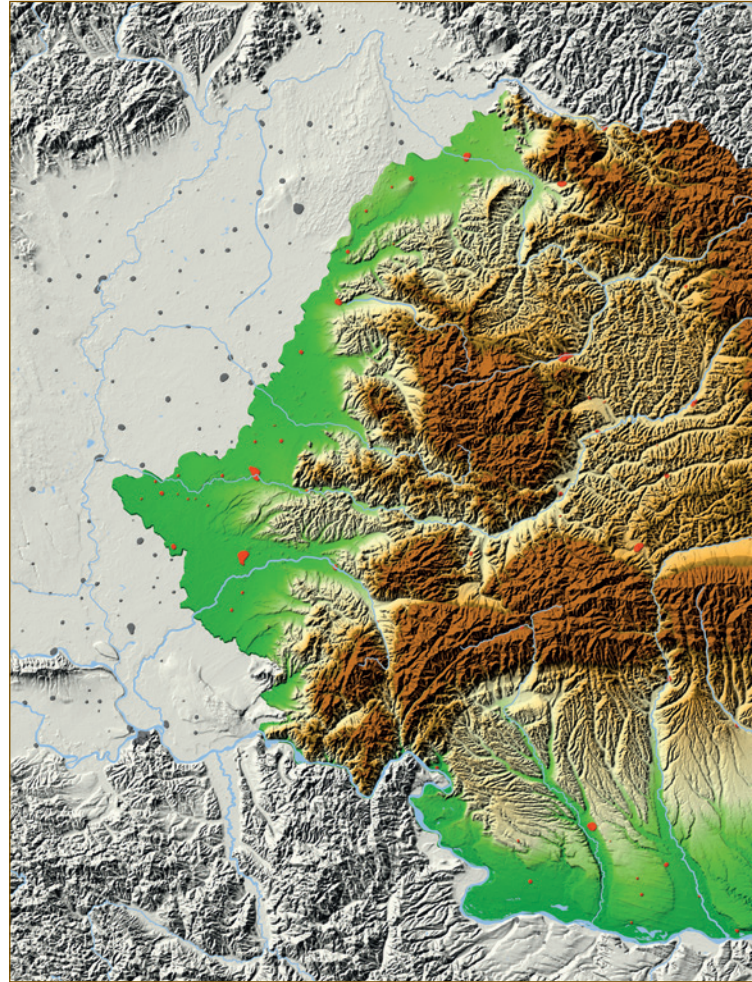
- dacic
- greco-latin
- bizantin
- romanic
- gotic
- renașcentist
- iluminism
- pașoptist
- romantism
- realism
- modernism etc.

DOMENII:

- literatură
- arhitectură
- muzică
- pictură
- sculptură etc.

REPREZentanți:

- Mihai Eminescu
- Ion Luca Caragiale
- Ion Creangă
- Lucian Blaga
- Constantin Brâncuși
- George Enescu
- Ion Mincu etc.

ȘTIINȚĂ ȘI TEHNICĂ

- medicină
- matematică
- fizică
- chimie
- istorie
- geografie
- aeronautică etc.

REPREZentanți:

- Spiru Haret
- Nicolae Teclu
- Henri Coandă
- Aurel Vlaicu
- Ana Aslan
- Gogu Constantinescu
- Emil Palade etc.

SPAȚIU GEOGRAFIC NATURAL

- carpato-dunăreano-pontic
- armonios
- variat

LOCUITORI

- traci, geto-daci, daco-romani
- români
- maghiari, sași, secui, evrei, rromi etc.

ORGANIZARE POLITICĂ

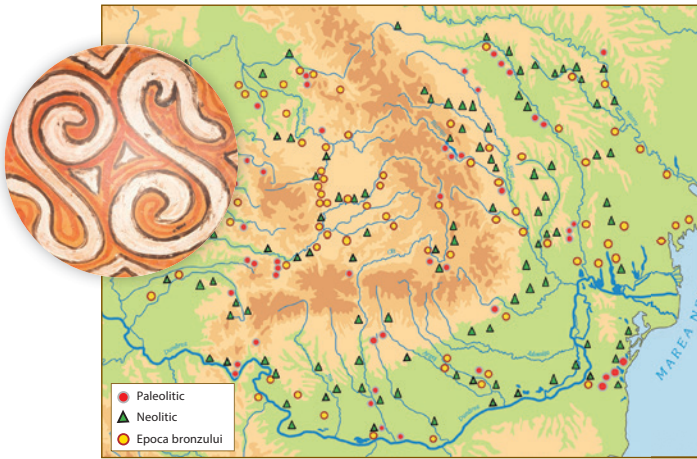
- STATUL DAC: Burebista, Decebal
- STATELE MEDIEVALE:
  - Transilvania
  - Țara Românească: Basarab I
  - Moldova: Bogdan I
  - Dobrogea: Dobrotici
- STATUL MODERN (1859):
  - Alexandru Ioan Cuza
  - Carol I
- STATUL NAȚIONAL UNITAR (1918)
- STATUL COMUNIST (1947–1989)
- STATUL DEMOCRATIC (1989–astăzi)

RELAȚII INTERNAȚIONALE

- Antichitate: războaiele daco-romane
- Evul Mediu: diplomație (tratate) și conflict (bătălii), cruciadele târzii
- Epoca modernă: independență
- Epoca contemporană:
  - ALIANȚE: Antanta, Axa, Națiunile Unite, Tratatul de la Varșovia, NATO, Uniunea Europeană
  - CONFLICTE: Primul Război Mondial, al Doilea Război Mondial

Hărți privind istoria spațiului românesc

PREISTORIA

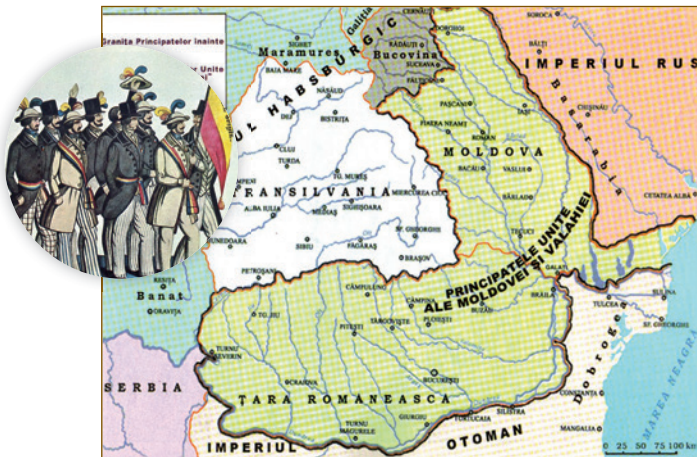
ANTICHITATEA

EVUL MEDIU

EVUL MEDIU

EPOCA MODERNĂ

EPOCA CONTEMPORANĂ

Completați schemele recapitative și cu alte cunoștințe (date, noțiuni, personalități etc.) învățate pe parcursul clasei a VIII-a. Formulați un punct de vedere referitor la contribuția și rolul românilor în istoria universală.

PORTOFOLIU

- Pornind de la teoria inteligențelor multiple, realizați împreună cu colegii de clasă un proiect cu tema „Români care au făcut istorie”.
- Rezolvați cerințele în funcție de tipul predominant de inteligență care vă caracterizează.

A Inteligența verbală/lingvistică. Realizați un set de articole despre „Voievozi, domni și regi ai românilor”.

E Inteligența naturalistă. Realizați un proiect despre rolul mediului geografic în istoria românilor.

B Inteligența logico-matematică. Elaborați/Construiți tabele/diagrame/scheme cronologice despre „Știință și tehnică în spațiul românesc”.

F Inteligența corporală/kinestezică. Realizați macheta unei construcții/unui monument despre care ați învățat anul acesta la istorie.

C Inteligența muzicală/ritmică. Alcătuiți un repertoriu al operelor celor mai cunoscuți compozitori români și prezentați colegilor de clasă fragmente din creația acestora.

G Inteligența intrapersonală. Redactați un jurnal/o fișă de observare în care să se regăsească emoțiile, stările, sentimentele pe care le-ați trăit pe parcursul anului școlar în cadrul orelor de istorie.

D Inteligența vizuală/spațială. Concepeți un desen/afiș/poster/album foto pentru tema: „Sculptori și pictori români celebri”.

H Inteligența interpersonală. Proiectați o activitate de tip social în care să prezentați produsele realizate în cadrul acestui proiect.

Utilizând sursele de mai jos, rezolvați următoarele cerințe:

„...țara mea este orice loc de pe Pământ unde se vorbește românește, și istoria națională este istoria întregii Moldove și Țării Românești, și cea a fraților din Ardeal.”

A. Fragment (Mihail Kogălniceanu)

I Copiați pe caiet și completați, după model, tabelul următor:

Epocă istorică	Trăsături/Caracteristici	Evenimente	Personalitate
Preistoria	Cea mai îndelungată epocă istorică	„Revoluția neolitică”	—
Antichitatea			
Evul Mediu			
Epoca modernă			
Epoca contemporană			

II Priviți cu atenție imaginile, stabiliți și explicați legătura cu evenimentul istoric pe care îl ilustrează:

1. Întemeierea statelor medievale românești.
2. Cucerirea independenței de stat.
3. Formarea poporului român și a limbii române.
4. Participarea Țărilor Române la cruciadele târzii.

B

C

D

III Completați spațiile libere cu noțiunile corespunzătoare:

De la sfârșitul secolului al XIV-lea, românii au fost implicați direct în lupta (...), participând la susținerea politicii de „(...)”. Astfel, Mircea cel Bătrân a obținut victoria, la (...) (1394/1395), împotriva oștilor conduse de sultanul (...). Însemnate victorii militare au fost obținute și de voievodul Transilvaniei, (...) (1441–1456), în (...), din 1443–1444 și în campania de la (...) (1456), de domnitorul Țării Românești, (...), în 1461–1462, sau de (...), la (...) (1475).

(Ștefan cel Mare, Rovine, antiotomană, lancu de Hunedoara, Baiazid, Vaslui, cruciadă târzie, Belgrad, Vlad Țepeș, campania cea lungă)

IV Noțiunile de mai jos au legătură cu un important eveniment din istoria românilor. Precizați evenimentul și realizați un eseu în cinci alineate în care să le utilizați.

Congresul de la Paris 1856, Adunări Ad-Hoc, Convenția de la Paris, dubla alegere, Alexandru Ioan Cuza

V Recunoașteți personalitățile din imaginile de mai jos, completați pe caiet, după model, tabelul următor și formulați o opinie asupra contribuției acestor personalități în istoria românilor.

E. „Unirea e singura stare politică ce putea să asigure viitorul nostru...”

F. „Totul pentru Țară, nimic pentru mine.”

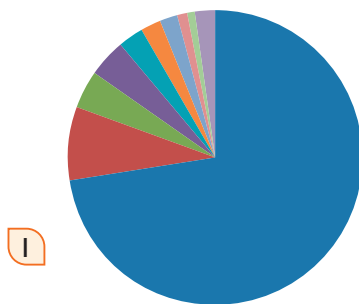
G. „Nu zidurile fac o școală, ci spiritul ce domnește într-însa.”

H. „Lumea de mâine nu poate exista fără morală, fără credință și fără memorie.”

Personalitate	Alexandru Ioan Cuza		
Eveniment istoric	Unirea Principatelor		

VI Precizați, din sursa I, minoritățile naționale din România potrivit recensământului din 1930. Formulați un punct de vedere referitor la importanța respectării diversității socio-culturale în lumea contemporană.

Legendă

Blue	Români – 72%
Red	Maghiari – 8%
Green	Germani – 4%
Purple	Evrei – 4%
Cyan	Ruteni – 3%
Orange	Ruși – 2%
Light Blue	Bulgari – 2%
Pink	Rromi – 1%
Light Green	Turci – 1%
Light Purple	Alte minorități – 2%

VII Citiți cu atenție sursa de mai jos și apoi rezolvați cerințele.

„Imediat după abdicarea regelui, la 30 decembrie 1947, România a fost proclamată republică populară – Republica Populară Română. Începea una dintre cele mai dramatice și mai complicate perioade din istoria românească, în care societatea avea să fie modificată radical, mentalitățile răsturnate, iar economia complet reasezată pe baze noi. Copiind fidel modelul sovietic, așa cum a fost creat în timpul cât la conducerea URSS s-a aflat Stalin, comunismul românesc a rămas pe toată perioada existenței sale fidel patronului său spiritual. Alternat cu momente de destindere, stalinismul a rămas baza regimului românesc de la începutul guvernării comuniste până în 1989.”

J. Fragment din Marea istorie ilustrată a României și a Republicii Moldova

- a) Precizați secolul și un spațiu istoric la care face referire sursa. **0,2 puncte**
- b) Menționați două măsuri adoptate de regimul comunist în plan economic. **0,3 puncte**
- c) Prezențați două cauze ale prăbușirii regimului comunist în decembrie 1989. **0,5 puncte**

VIII Ordonăți cronologic următoarele evenimente istorice:

- a) România deține președinția Consiliului Uniunii Europene.
- b) Aderarea României la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord.
- c) Primele alegeri libere din România postdecembristă.
- d) Aderarea României la Uniunea Europeană.

AUTOEVALUARE	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Din oficiu: 1 punct Punctaj maxim: 10 puncte
Punctaj pentru răspuns corect	0,10 p × 12 = 1,2 p	0,5 p × 2 = 1 p	0,1 p × 10 = 1 p	0,5 p + 1 p = 1,5 p	0,5 p × 3 = 1,5 p	1 p	1 p	0,2 p × 4 = 0,8 p	

Unelte de lucru

INSTRUMENTE DE LUCRU/INFORMARE

- *Enciclopedia României*
- *Enciclopedia de istorie a României*
- Academia Română, *Istoria românilor*
- Ioan Aurel Pop, *Scurtă istorie a românilor*
- Ioan Aurel Pop, *Istoria ilustrată a României*
- Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*
- Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*
- *Marea istorie ilustrată a României și a Republicii Moldova*
- Neagu Djuvara, *O scurtă istorie ilustrată a românilor*
- Biblioteca digitală: <http://www.cimec.ro/Biblioteca-Digitala/Biblioteca.html>
- *Dicționarul explicativ al limbii române*, <https://dexonline.ro/>
- *Culegere de texte pentru istoria României*
- Bogdan Murgescu, *Istoria României în texte*
- Adina Berciu-Drăghicescu, Liliana Trofin, *Culegere de documente privind istoria românilor secolele IV–XVI*
- Doru Dumitrescu, *Culegere de surse istorice, vol. I, Lumea medievală*

PROIECTUL – ETAPELE PROIECTULUI

- stabilirea temelor pentru proiect
- stabilirea și precizarea perioadei de realizare a proiectului
- planificarea activității
- desfășurarea cercetării/colectarea datelor
- realizarea produselor/materialelor
- prezentarea rezultatelor obținute/proiectului
- evaluarea proiectului

PLATFORME DE LUCRU ÎN COLABORARE

- GOOGLE DOCS • MOODLE • THINKQUEST • LIVE@EDU

MOTOARE DE CĂUTARE

- BING • YAHOO • GOOGLE

APLICAȚII AUDIOVIDEO

- MOVIE MAKER • ANY AUDIO CONVERTER
- WINDOWS MEDIA PLAYER • MEDIA COP

APLICAȚIILE GRAFICE

- IRFANVIEW • GIMP • INKSCAPE • PHOTOSHOP
- PHOTOPAINT AVIARY • PICASA

ANALIZAREA SURSELOR ISTORICE

- Ce fel de sursă istorică este?
- Cine este autorul?
- În ce mod a participat autorul la evenimentele pe care le relatează?
- Când a fost alcătuită sursa?
- La cât timp de la evenimente a fost redactată sursa?
- Există vreun indiciu în cadrul sursei cu privire la destinatarul său?
- Există vreun indiciu în cadrul sursei cu privire la scopul său?

INTERPRETAREA SURSEI

- Dacă autorul sursei este necunoscut, putem afla ceva despre el din analiza sursei?
- Există în cadrul sursei unele indicii cu privire la modul în care autorul a obținut informațiile pe care le prezintă?
- Formulează autorul sursei unele concluzii?
- Sursa prezintă legături cu alte informații?
- Confirmă sau contrazică informațiile obținute din alte surse pe cele menționate în cadrul acelei analizate?

MULTIMEDIA – INVESTIGAREA SURSELOR

- Cine este autorul sau cel care a conceput informațiile?
- Care este sursa documentară și cine o susține: o instituție, un organism național sau internațional sau o persoană?
- Care este data apariției sursei pe internet și care este frecvența actualizării acestor informații?
- Există în aceste surse anumite idei sau aluzii la concepții care sunt dăunătoare pentru indivizi și pentru societate?
- Care sunt contradicțiile evidente în raport cu informațiile prezentate?
- Care sunt intențiile celor care au conceput site-ul sau ale autorilor acestor surse documentare?
- De unde provin informațiile vehiculate în aceste surse documentare?
- Ce informații sunt furnizate de aceste tehnologii?
- Care sunt informațiile omise sau disimulate?

REȚELE DE SOCIALIZARE/SOCIALE

- GOOGLE+ • FLICKR • LINKEDIN • INSTAGRAM
- PINTEREST • TWITTER • YOUTUBE • FACEBOOK

Soluții

RECAPITULARE INIȚIALĂ, p. 7

I 1. b; 2. b; 3. b; 4. b; 5. b; 6. a.

II 1914 – începutul Primului Război Mondial; 1929-1933 – Marea criză economică; 1939 – începutul celui de-al Doilea Război Mondial; 1945 – încheierea celui de-al Doilea Război Mondial; 1949 – crearea NATO; 1955 – Pactul de la Varșovia; 1957 – Tratatul de la Roma; 1962 – Criza rachetelor; 1985 – Mihail Gorbaciov devine secretar general al PCUS; 1989 – căderea regimurilor comuniste din Europa Centrală și de Est.

III Orice element de viață cotidiană.

IV 1. F.D. Roosevelt – președinte al SUA/al Doilea Război Mondial; 2. W. Churchill – prim-ministru al Marii Britanii/al Doilea Război Mondial; 3. M. Gorbaciov – secretar general al PCUS/*glasnost* și *perestroika*; 4. A. Einstein, C. Chaplin/fizică, teoria relativității/cinematografie.

V 1. Parlamentul European 2. Consiliul European 3. Comisia Europeană 4. Consiliul Uniunii Europene 5. Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

VI 1. Europa, secolul al XX-lea; 2. Primul Război Mondial, Al Doilea Război Mondial; 3. Războiul Rece; 4. Oricare două trăsături/caracteristici/practici ale regimurilor politice indicate în sursă; 5. Formarea Uniunii Europene; 6. Realizarea hărții conceptuale.

EVALUARE/AUTOEVALUARE – Unitatea I, p. 14

I 1. b; 2. b; 3. a; 4. c; 5. c.

II 238 391 km, medie, Polul Nord, dunăreană

III 1. Marea Neagră 2. „unul dintre cele mai active centre ale traficului internațional”, „negoț” 3. *Toate pânzele sus* etc.

EVALUARE/AUTOEVALUARE – Unitatea II, p. 24

I 1. c; 2. c; 3. b; 4. b.

II a. A; b. F; c. A; d. A.

III A – epoca metalelor; B – pietrei; C – epoca metalelor; D – epoca pietrei.

IV Orice aspecte economice, de organizare socială, artă și religie.

V 1 – Ungaria, România; 2 – Europa Centrală – Europa de Nord etc.

EVALUARE/AUTOEVALUARE – Unitatea III, p. 36

I 1. b; 2. a; 3. c; 4. a.

II a. A; b. F; c. A; d. A.

III A, C, D, E.

IV Oricare două cauze ale cuceririi Daciei de către romani; oricare două consecințe ale cuceririi Daciei de către romani.

V 1. Decebal 2. Traian; Podul de la Drobeta, Columna Traiană, Monumentul de la Adamclisi 3. Orice punct de vedere; orice fapt istoric relevant referitor la relațiile dacilor cu romanii în secolele I-II d.Hr.

EVALUARE/AUTOEVALUARE – Unitatea IV, p. 48

I 1. a; 2. b; 3. b; 4. b.

II a. F; b. A; c. F; d. A.

III A, B.

IV Italic, celtiberic, latin, latin, latin, latin, slav, germanic, germanic, germanic.

V 1. Europa, secolul al VI-lea; 2. Iustinian, „pentru a opri trecerea barbarilor”; 3. Explicarea etnogenezei românești și a rolului populațiilor migratoare în cadrul acesteia.

EVALUARE/AUTOEVALUARE – Unitatea V, p. 62

I 1. b; 2. b; 3. c; 4. c.

II a. A; b. A; c. F; d. F.

III B, C.

IV Orice legendă, orice conținut corect.

V 1. Maramureș; 2. Țara Românească, Moldova; 3. Valahi = români; neatârnaire = libertate, independență; 4. Prezentarea formării statelor medievale românești extracarpatice.

EVALUARE/AUTOEVALUARE – Unitatea VI, p. 72

- I** 1. b; 2. b; 3. c; 4. a.
- II** a. F; b. A; c. F; d. A.
- III** Oricare două consecințe al Crizei Orientale pentru spațiul românesc; pierderi teritoriale, umane, materiale etc.
- IV** Orice caracteristici ale regimului fanariot: corupție, pierderea dreptului de a face politică externă; creșterea tributului, a dărilor, monopolul comercial otoman; desființarea armatei etc.

EVALUARE/AUTOEVALUARE – Unitatea VII, p. 80

- I** 1. a; 2. c; 3. a; 4. b.
- II** a. A; b. F; c. F; d. A.
- III** A. Mișcarea revoluționară de la 1821; B. Revoluția de la 1848; C. Domniile fanariote.
- IV** Oricare obiective sociale, politice, naționale înscrise în programele Revoluției de la 1848.
- V** 1. Moldo-Valahia, Turcia etc.; 2. Secolul al XVIII-lea; 3. Regimul fanariot, instabilitate politică; 4. Orice punct de vedere referitor la evoluția societății românești la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

EVALUARE/AUTOEVALUARE – Unitatea VIII, p. 94

- I** 1. b; 2. b; 3. c; 4. c.
- II** a. A; b. A; c. F; d. A.
- III** Ab3; Bc1; Ca2.
- IV** Oricare două măsuri de consolidare a statului român modern: reforma agrară, reforma învățământului, Codul Civil, Codul Penal, Constituția din 1866 etc.
- V** 1. Europa Occidentală, Europa; 2. „cel mai mare poet român”; 3. „sursele de inspirație autohtone”, „tradițiilor literare autohtone”; 4. Orice punct de vedere referitor la cultura română din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

EVALUARE/AUTOEVALUARE – Unitatea IX, p. 127

- I** 1. a; 2. c; 3. c; 4. c.
- II** a. F; b. A; c. A; d. F.
- III** 1-b; 2-d; 3-c; 4-a.
- IV** Orice caracteristici sociale, politic, culturale ale României comuniste: industrializare forțată, clasa muncitoare/proletariat, țărănime, partid unic, teroare, poliție politică, realism socialist, proletcultism etc.
- V** 1. XX; 2. Europa Occidentală; 3. „adoptarea votului universal”; 4. Oligarhie = formă de guvernământ în care puterea aparține unui grup restrâns; 5. Prezentarea într-un eseu de cinci alineate a Constituției din 1991.

EVALUARE FINALĂ, p. 132

- I** Orice trăsătură/caracteristică, eveniment, personalitate a epocii respective.
- II** 3, etnogeneza românească: geto-daci, romani, migratori.
- III** antiotomană, *cruciadă târzie*, Rovine, Baiazid, lăncu de Hunedoara, campania cea lungă, Belgrad, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Vaslui.
- IV** Formarea statului român modern; utilizarea corectă a celor 5 noțiuni.
- V** F. – Carol I, Constituția din 1866, independența.
G. – Ferdinand I, România Mare.
H. – Mihai I, întoarcerea armelor împotriva Germaniei în al Doilea Război Mondial, greva regală.
- VI** maghiari, germani, evrei, ruteni, ruși, romei etc. Formularea oricărui punct de vedere referitor la importanța respectării diversității socio-culturale în lumea contemporană.
- VII** a. Gheorghe Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu;
b. Naționalizare, colectivizare, industrializare forțată, Casa Poporului, Transfăgărășanul, Metroul etc.;
c. oricare două cauze ale prăbușirii regimului comunist
- VIII** c, b, d, a.

Programa școlară poate fi accesată la adresa:
<http://programe.ise.ro>.

Manualul este prezentat în variantă tipărită și în variantă digitală.

Varianta digitală are un conținut similar celei tipărite.

În plus, cuprinde o serie de activități multimedia interactive de învățare (exerciții interactive, jocuri educaționale, animații, filme, simulări).

După priveliștile lumii, după minunile naturii, nimic nu este mai interesant, mai mareț, mai vrednic de luarea noastră aminte decât Istoria.

Mihail Kogălniceanu

Tradiție din 1989

 www.litera.ro

ISBN 978-606-33-5475-5

9 786063 354755

LITERA